Google

NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
21 M
21

Paulini a S. Bartholomaeo
Carmelitae Discalceati

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
21 M
21

Paulini a S. Bartholomaeo
Carmelitae Discalceati

Digitized by Google

AVREA PSALMORVM SEPTEM PAENITENTIALIVM EXPOSITIO

Diui Bernardi, Abbatis Claræuallenſis, Doctoris mellitiſſimi,

Nunc primum in lucem edita.

BIBLIOTECA N. ... VITTORIO EMANUELE

GVM PRIVILEGIO AD ANN. XX.

Bibliothecæ Coll. S. Pancratii

VENETIIS,

Apud Fabium, & Auguſtinum Zoppinos, fratres.

M D LXXXIIII.

Ex dono P. Paulini a S. Bartholomeo ... 1806.

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO
ET REVERENDISSIMO
AVGVSTINO VALERIO
S. R. E. CARDINALI.

MVLTA ſane, AVGVSTINE VALERI, Cardinalis ampliſsime, atque eo magis, quo maiora ſunt, maximis Tuis virtutibus commendanda eſſe, boni omnes arbitrantur. Ego uero multis de cauſsis non commendanda ſolum, ſed etiam Nomini Tuo deberi cenſeo. Tu enim in omni aetate, in omni uitae genere, in ijs, quae ad ſalutem animarum, ad Christianam doctrinam pertinent, adeo profeciſti, ut, ſacri doctores quo modo interpretandi, quo modo imitandi ſint, clariſsimo uitae Tuae exemplo, nedum doctiſsimis ſermonibus, maxima hominum admiratione oſtenderis. Verona, ciuitas illuſtris, Te experta eſt, a Te exemplum ſumpſit recte uiuendi. Tibi, quod profecit, (profecit autem plurimum) totum ſe debere profitetur. Haec magna erant, quae nomen

Tuum illuſtrabant. Maiore tamen teſtimonio uirtutem Tuam decorare uoluit Gregorius XIII. Pont. Max. acerimus meritorum aeſtimator. qui, cum Te uideret in Eccleſia Dei tam praeclara agere, inſudareque quotidie, & inuigilare, ut gregem Tibi commiſſum recta incedere uia omnes cognoſcerent, Cardinalem Te nominauit. uere exiſtimans, dignitatem eam Tibi iure conuenire, Teq. eum eſſe, a quo Chriſtiana Reſp. maximos in dies fructus ſit receptura. Hac dignitatis acceſsione, mirum eſt, quam omnes ſint laetati. Ego certe, ſi, quae quotidie ſumma animi mei uoluptate de Tuis uirtutibus, de doctrina, deq. ſanctiſsimis moribus audio, recenſere uellem, uolumen mihi conficiendum foret. Non igitur tractabo, quae uiribus meis imparia eſſe cognoſco. Tantum ea admirans, admirari non deſinam ſcripta tua, quae plurima iam inter hominum manus leguntur: praecipueq. auream illam Eccleſiaſticam Rhetoricen, quam tu ex ſacris fontibus hauſiſti. qui cum perennes ſint, perennis item eſt gloria tua, quam tu nudam contemnis, coniunctam cum beneficio publico magni facis. Semper tu in ſacrorum librorum lectione uerſaris. ſemper ex iis aliquid excerpis, quo Chriſtianos homines iuues. Faciundum igitur mihi putaui, ut D. Bernardi Auream plane expoſitionem in Pſalmos Paenitentiales ad te mitterem, quam nunquam ad hanc diem editam Typis meis, ad pu-

blicum

Digitized by Google

blicum commodum, & utilitatem diuulgare uolui. Neque meam hanc uoluntatem difficultates meae retardarunt, quas omnes ſuperaui, ob oculos Te ſemper habens, in cuius beneuolentia maximum me fructum ponere ſemper iudicaui. Scriptus liber erat characteribus ijs, qui antiquitatem mirum in modum redolerent. Vt ſaepe ſaepius in legendo deciperentur uel literati uiri. Conſului ego multos, qui ad hanc rem mihi uſui eſſe poſſent. & certe multum praeſtiti. ſed tamen fugiſſe me multa fateor. Erit igitur benignitatis tuae, hoc mihi condonare. Quodſi opus hilari fronte ſuſceperis, nihil mihi gratius, nihil iucundius fore, credas uelim. Deus Opt. Max. Te felicem, & fortunatum diu nobis ſeruet.
Venetijs. Kal. Febr. M. D. LXXXIII.

Illuſtriß. atque Reuerendiſs. D. T.

Obſequentißimus,

Fabius Zoppinus.

INDEX

Prologus.	*car.*	1
Pſalmus I.		15
Pſalmus II.		35
Pſalmus III.		55
Pſalmus IIII.		76
Pſalmus V.		103
Pſalmus VI.		128
Pſalmus VII.		135

IN EXPOSITIONEM
SANCTI BERNARDI
Super Septem Pſalmos pœnitentiales.

PROLOGVS.

NE INTER occupationes multiplices, & ſolicitudines vehementes, quas non ſolum ex cura regiminis, ſed etiam ex malitia temporis patior vltra vires, quaſi totus abſorbear a profundo; libenter aliquas horulas mihi fruor, quibus ad reuocandum, & reducendum ſpiritum ad ſeipſum, ne a ſeipſo diuidatur, & alienetur omninò, & in lege domini aliquid meditetur, quod ad hoc ipſo proficiat inſpirante, cuius ſpiritus vbi vult ſpirat: ne ſic ſemper ſim traditus alijs, vt nunquam reſtituar ipſe mihi. Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit filius hominis, qui eſt in cœlo. Flumina non ſic egrediuntur de mari, vt non regrediantur ad mare: iuxta ſententiam Salomonis, ad locum vnde flumina exeunt, reuertuntur. Quia verò ſicut qui tangit picem, coinquinatur ab ea: ſic de occupationibus, & ſolicitudinibus huius ſeculi grandis ſępe culpa contrahitur, quę debet profectò per grauem pœnitentiam expiari. Direxi nuper oculum ad Pſalmiſtam, qui plenius, & perfectius de pœnitentiæ virtute tractauit, præſertim in ſeptem pœnitentialibus pſalmis ſeptiformi munere inſpiratus, vt cum ipſo ingrediens ſanctuarium intelligam nouiſſima, ſi fortè clauis Dauid, qui claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit, aperire dignetur, vt in illis humiliato ſpiritu, & corde contrito humanam miſeriam, & diuinam miſericordiam inueſtigans, de torrente præcipitationis humanæ recurram ad fontem propitiationis diuinæ: ipſoque docente, qui docet hominem ſcientiam, ſic illos & intelligere valeam, & exponere, vt proficere debeat ad gloriam nominis eius, ſalutem animæ meæ, vtilitatem quoque non ſolum legentium, ſed etiam audientium.

Tametſi non ignorem quod iuxta ſententiam ſapientis, tempore otij ſcribenda eſt ſapientia: & qui minoratur actu, percipit eam. At ego non dulcedinem ſapientiæ, ſed amaritudinem pœnitentię in hac paupere cęnula, vel paupercula cęna diſpoſui propinare. Verum etſi plures pœnitentiales ſint pſalmi, ratione tamen miſterij ſeptem ſolummodo ſunt excepti de pluribus, qui appropriato vocabulo pœnitentiales dicuntur: quemadmodum etſi pluri ſcripſerint Euangelia, quatuor tamen ſunt tantum recepti de multis gratia ſacramenti, qui ſpecialiter Euangeliſtę dicuntur. Septenarius enim numerus eſt ſacratus propter ſeptem Spiritus ſancti dona, quę Iſaias enumerat dicens: Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris domini. Vnde ſapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem. Hinc etiam ſeptem lucernæ fuiſſe leguntur in vno candelabro: & ſeptem oculi in lapide vno: ſeptem quoque boues videbantur aſcendere de vno fluuio: & ſeptem ſpicę pullulabant in culmo vno: ſeptemque ſignacula in vno libro: ſed & ſeptem fuerunt ſportæ, quæ repletæ ſunt de fragmentis: & ſeptem bucinę quarum erat vſus in iubileo: Iob habuit ſeptem filios, qui per ſingulos dies cum tribus ſororibus ſuis conuiuia faciebant: & Apoſtoli ſeptem viros Spiritu ſancto plenos in Diaconos elegerunt: Ioannes etiam ſcribens ſeptem eccleſijs, perhibet ſe vidiſſe in medio ſeptem candelabrorum aureorum ſimilem filio hominis veſtitum podere, in ſua tenentem dextera ſeptem ſtellas, quæ ſeptem Eccleſiarum ſunt ſeptem Angeli: & in medio throni agnum ſtantem tamquam occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei miſſi in omnem terram: ſeptem quoque petitiones continentur in oratione dominica: tres pertinentes ad vitam futuram, & tres pertinentes ad vitam præſentem: media verò pertinens ad vtramque. Similiter ſeptem beatitudines in ſermone domini diſtinguuntur. Nam octaua beatitudo redit ad caput; ſicut octaua dies reuertitur ad principium. Sed & ſeptimus dies, & ſeptima hebdomada, ſeptimns menſis, & ſeptimus annus feriati erant: præſertim pentecoſtalis ſolennitas, quæ poſt ſeptimum dierum ſeptenarium ſequebatur: & poſt ſeptimum annorum ſeptenarium obſeruantia iubilei. Septenarius enim & vniuerſitatis & quietis, & perfectionis, & ſanctificationis eſt numerus ſpecialis, quia ſeptem diebus agitur & repetitur omnę tempus. Vnde dominus ait: Non dico tibi vſque ſepties: ſed vſque ſeptuagies ſepties: ideſt, ſemper. & ſeptimo die requieuit ab omni opere, quod patrarat: quo videlicet die ipſe Chriſtus in ſepulchro quieuit. & ex partibus ſeptenarij efficitur plenus homo. ternario, quantum ad animam, propter tres vires animæ naturales. & quaternario quantum ad corpus propter quatuor corporis elementa. Hic prius in ſe continet primum perfectum numerum redditum ex ſuis partibus aggregatis, & ſolus multiplicatus per ſuarum alteram

teram

teram partium, ex ſe generat primum perfectum numerum in decadibus, vt perfectionem ipſe primus contineat in ſe ſimplicem, & ſolus perfectionem generet ex ſe duplicem, vt dictum eſt naturalem. De cuius numeri ſanctificatione iubetur in lege. Memento vt diem Sabbati ſanctifices. Vnde Deus ſeptem gentes de terra promiſſionis eiecit: & ſeptem dæmonia expulit de Maria, vitiorum eiectionem & peccatorum expulſionem ſignificans, per quam anima ſanctificatur infuſa gratia ſeptiformi. Septenarius quippe numerus non ſolum ſeptem principalia Spiritus ſancti dona deſignat: verum etiam tres catholicas & quatuor principales virtutes ſignificat: duos denarios ſtabularij, & quinque corporis ſenſus. Vnde Baptiſta, & ſex opera pietatis, quæ ſanctificationem perfectam ſimul omnia operantur. Hic ergo numerus non ſolum ex quaternario, & ternario, verumetiam ex quinario & binario, nec non ſenario & vnitate componitur, vt homo ex anima perfectus, & corpore duplicatis duobus & quinque talentis per exercitium pietatis de labore tranſeat ad requiem: iuxta quod veritas ait: Martha Martha ſolicita es, & turbaris erga plurima; porrò vnum eſt neceſſarium: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Quam & ipſe Pſalmiſta deſideranter optabat. Vnam petij à domino, hanc requiram. Hinc eſt quod computatio ſeptenarij ad vigintiocto pertingit, quia gratia ſeptiformis duplicato in duplici ſtola denario, qui reddetur in vinea laborantibus ad beatę reſurrectionis perducit octauam, in qua Deus erit omnia in omnibus: fructus & merces, & pręmium ſingulorum, quam octauus dies reſurrectionis dominicę pręſignauit. Vnde non incongrue dictum eſt: Da partes ſeptem, nec non & octo illo quoniam ad hoc nō pertinet prætermiſſo, quod dicitur per prophetam. Suſcitabitis ſuper eum ſeptem paſtores, & octo primates. & ſecundum viſionem vltimam Ezechielis: ſeptem graduum erat aſcenſus exterioris atrij, & in octo gradibus interioris atrij erat aſcenſus. Profunda igitur & fęcunda, mirifica & magnifica ſunt ſeptenarij ſacramenta, quoniam non ſolum a Theologis, verum etiam a Philoſophis commendantur. Sed ad commendationem ſeptem Pſalmorum pœnitentialium iſta ſufficiant, de quibus nonnulla in eorum expoſitione tanguntur. Hoc addito, quod ideo pœnitentiales pſalmi ſeptenario ſunt numero comprehenſi, ut peccata, quæ ſub hoc numero præuaricando committimus, ſub eodem numero pęnitendò deleamus. Septem enim ſunt vitia principalia, ex quibus vniuerſa peccata naſcuntur, videlicet inanis gloria, auaritia, luxuria, ira, gula, inuidia, accidia. ſignificata per ſeptem populos, quos Deus de terra promiſſionis eiecit: videlicet, Ethęum, Gergeſęum, Amorrheum, Chananęum, Pherezęum, Eučum, & Iebuſęum. Nec non per ſeptem ſpiritus nequiores quos immundus ſpiritus adduxit, vt domum, ſcopis mundatam & ornatam, ad habitandum intrarent. Vt & quemadmodum maculę criminum in hoc ſęculo ſeptem dierum hebdomada contrahuntur: ita horum ſeptem

Pſalmorum pœnitentia diluantur, qui ſunt iugiter coram domino contrito,& humiliato ſpiritu recitandi. Horum autem ſeptem Pſalmorum quatuor ſunt conſimiles,& tres diſſimiles in principijs quantum ad figuras & voces ita diſpoſiti,quod ſemper inter duos conſimiles vnus diſſimilium conſtituitur: & inter diſſimiles vnus conſimilium collocatur. Conſimiles ſunt primus & tertius, quintus & ſeptimus. Diſſimiles verò ſunt ſecundus,quartus,& ſextus. Porrò quatuor conſimilium duo primi ſunt ex toto conſimiles intra ſe: ſimiliter & duo vltimi quantum ad figuras & voces,quia in vna perfecta oratione concordant: ſed duo primi, & duo vltimi ſunt ex parte ſibi conſimiles in prædictis,quia concordant in prima ſolummodo dictione. Verum in primis poſtulat homo pœnitens auerti furorem: in vltimis autem orationem poſtulat exaudiri. Trium etiam diſſimilium,duo ſunt ex toto diſſimiles inter ſe, videlicet, primus,qui agit de beatitudine gratiæ, atque vltimus,qui agit de profundo miſeriæ. Medius autem quantum ad figuras & voces diſcordat ab omnibus: ſed quantum ad intentionem, & intellectum cum vniuerſis concordat, quoniã agit de culpa delenda, & miſericordia impendenda; pro quibus omnes pœnitentiales Pſalmi ſunt editi,& inuēti. Vnde ſicut ipſe quartus mediat loco inter omnes, ita etiam intellectu. Quod autem inter duos conſimiles vnus diſſimilium conſtituitur, & inter duos diſſimiles vnus conſimilium collocatur: hoc profectò deſignat quod cum pœnitentiales Pſalmi competant ſolummodo viatoribus, nulla in via ſunt tam perfecta, quibus non interueniat aliquod imperfectum. Nec aliqua ſunt tam mala, quibus non intercidat aliquod bonum: quatenus nec perfectis pręſumptio,nec malis deſperatio tribuatur,quod maxime conuenit,& expetit pęnitenti, vt nec de miſericordia nimiũ ſperando præſumat: nec de iuſtitia nimiũ timendo deſperet: ſed inter ſuperiorem & inferiorem molam ſpecialiter conteratur. Cum autem inter omnes orationum ſpecies poſt orationem dominicam præeminet pſalmodica; ſi quis ſpeciales pſalmos ſubtiliter inueſtiget,perfectam in eis orandi formam inueniet ad diuinæ propitiationis gratiam obtinendam. Vnde quaſdam orationis circunſtantias cenſui prælibandas, quibus animus præinſtructus orationis virtutem in Pſalmis ipſis facilius aſſequatur. Notandum ergo,quod orat Chriſtus,orant Angeli,orant dęmones,orant homines; orant boni,& orant mali; orant viui, & orant mortui: orant pro ſe,& orant pro alijs: ſed inter hos multa & magna eſt differentia. Chriſtus enim ſiue pro ſe,ſiue pro alijs oret, ſemper in omnibus exauditur. Orauit pro ſe in cruce: Pater (inquit) in manus tuas commendo ſpiritum meum. & ſtatim eſt exauditus, quoniam inclinato capite tradidit ſpiritum. Orauit pro alijs: Pater (inquit) ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Et exauditus eſt pro omnibus pro quibus orauit: quemadmodum alibi dicit: Pater gratias ago tibi,quoniam audiſti me. Ego autem ſciebam,quia ſemper me audis. Pro ſe orauit & exauditus

eſt.

eſt. Vnde Pater inquit ad ipſum. Poſtula a me,& dabo tibi gentes hæreditatem tuam: & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Orauit pro alijs, & ſimiliter exauditus eſt. Vnde cum dixiſſet: Pater ſancte ſerua eos, in nomine meo, quos dediſti mihi, vt ſint vnum ſicut & nos: conſequenter adiunxit: Et ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis, vt ſint vnum ſicut & nos ſumus. Ecce idem orat, & idem exaudit. Orat vt homo, exaudit vt Deus. Vnde ſanè debet intelligi quid de ſpiritu ſancto dicit Apoſtolus. Ipſe ſpiritus ſanctus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: quia facit nos poſtulare. Sanè aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, qui ſecundum Apoſtolum, ſemper interpellat pro nobis ad patrem, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis. Qui etiam (vt ait idem Apoſtolus) in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationesq; effudit ad eum, qui poſſit ſaluum eum facere a morte clamore valido, & lachrimis offerens, & exauditus eſt pro ſua reuerentia. Nonne autem orauit, vt tranſiret ab eo calix, cum dixit. Abba pater, omnia tibi poſſibilia ſunt, transfer calicem hunc a me. Verum & ſi non ſecundum voluntatem ſenſualitatis hoc dixerit, poteſt tamen in hoc intelligi exauditus, quia calix ab eo tranſiuit ad alios, quemadmodum dixerat filijs Zebedei. Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Calicem quidem meum bibetis &c. Vel potius ſicut orauit, ſic extitit exauditus. Orauit enim non ſimpliciter, ſed conditionaliter dicens. Pater, ſi vis transfer calicem iſtum a me. An pater ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte. Orabat enim, vt ſi fieri poſſet tranſiret ab eo hora. Vnde ſubiunxit: Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Non mea voluntas, ſed tua fiat. & ſic obtinuit, quod orauit. Similiter orant Angeli, & ſemper exaudiuntur a Deo. ſed pro alijs offerunt precum ſuffragia, pro ſe verò gratiarum referunt actiones. Orauit Angelus dicens: Domine exercituum vſquequo tu non miſereberis Hieruſalem, & vrbium Iuda, quibus iratus es? Iſte iam ſeptuageſimus annus eſt. Et reſpondit Dominus Angelo verba bona, verba conſolatoria. Reuertar (inquit) ad Hieruſalem in miſericordia: Domus mea ædificabitur in ea: & perpendiculum ſuper Hieruſalem extendetur. Ipſi quoque Angeli preces fidelium offerunt Deo, ſicut ait Raphael Angelus ad Tobiam: Quando orabas cum lachrimis, ego obtuli orationem tuam domino. Et in Apoc. Angelus venit & ſtetit ante altare habens turribulum aureum, & data ſunt illis incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorum. Et aſcendit fumus incenſorũ de manu Angeli coram Domino. Dicuntur.n. Angeli offerre Deo preces fideliũ, vt oſtendant ſe illas grates habere velut ſuper illis diuinum beneplacitum inueſtigent, quod ipſi hominibus nonnunquam inſinuent. Vnde Angelus ad Cornelium: Orationes tuæ & eleemoſinæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu domini. Per ſe uerò

Pſal 2. Ioan. 17. Heb. 5. Math. 14. Math. 20. Zach. 1. Tob. 12. Apoc. 8. Act. 10.

rò gratiarum referunt actiones, quemadmodum ſcriptum eſt. Quia facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum, & dicentium; Gloria in altiſſimis Deo. Et alibi, Nunc facta eſt ſalus & uirtus, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti eius: quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, & ipſum uicerunt ipſi propter ſanguinem agni. Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Dæmones autem pro ſe quidem orant, non autem pro aliis, ſed contra alios. & quandoque exaudiuntur, quandoque non. Exaudiunrur ut ibi. Rogabant illum ut permitteret illos in porcos ingredi, & permiſit. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos. Non exaudiuntur, ut ibi: obmuteſce immunde ſpiritus, & exi ab illo. Qui prius voce magna clamauerat, dicens: Sine, Quid nobis & tibi Ieſu Nazarene? Scio te quod ſis ſanctus Dei. Orant quoque dæmones contra alios. Et quandoque exaudiuntur, ut ibi. Mitte manum tuam & tange os eius & carnem; & tunc uidebis, quod in facie benedicat tibi. Dixit ergo dominus ad Satan. Ecce in manu tua eſt, verumtamen animam eius ſerua. Quandoque orant contra alios, & non exaudiuntur ut ibi. Simon Sathanas expetiuit vos vt cribraret ſicut triticum: ſed ego pro te rogaui ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Cæterum orant boni defuncti, & exaudiuntur tam pro ſe, quam pro aliis. Vnde in Apoc. Io. Vidi ſub altare animas interfectorum propter verbum Dei, & clamabant voce magna, dicentes: Vſquequo domine ſanctus & verus non iudicas, & vindicas ſanguinem noſtrum de his qui habitant in terra. Et dictum eſt illis vt requieſcerent tempus adhuc modicum, donec impleantur conſerui, & fratres eorum qui interficiendi ſunt ſicut & ipſi. Item in 2. Machabæorum. Hic eſt fratrum amator & populi Iſrael. Hic eſt qui multum orat pro populo, & uniuerſa ſancta ciuitate Hieremias Propheta Domini. Vidit autem ipſum extendiſſe dexteram, & dediſſe gladium aureum Iudæ, dicentem: Accipe gladium ſanctum munus a Deo, in quo deuores aduerſarios populi mei Iſrael. Quid eſt quod legitur: Si ſteterint Moyſes, & Samuel coram me, non erit anima mea ad populum iſtum? Sed hoc dicitur ad denotandum indignitatem perſonæ, pro qua peteretur (ſi peteretur) ideſt populi iſtius. Mali autem iam mortui erant quidem: ſed nec exaudiuntur pro ſe, nec exaudiuntur pro alijs. Vnde diues mortuus qui ſepultus in inferno clamabat: Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum vt extremũ digitum ſuum mittat in aqua & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. & dixit illi: Recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: Nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris. Rurſus ait: Rogo te pater, vt mittas in domum patris mei, habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in locum hunc tormentorum. & ait illi Abraham: Habent Moyſem, & prophetas, audiant illos. Cęterum, boni viuentes orant pro ſe, orantq; pro alijs, & etiam contra

alios:

Luc. 2. Apoc. 12. Quomodo dæmones orare dicuntur. Iob 2. Quomodo orant boni defuncti. 2. Mac. 15. Quomodo orant mali iam mortui. Luc. 16.

alios: & quandoque exaudiuntur, quandoque non. Orauit pro ſe Petrus, qui cum cepiſſet mergi, clamauit dicens: Domine ſaluum me fac & exaudiri promeruit, quia extendens Ieſus manũ apprehendit eũ, dicens: Modicę fidei, quare dubitaſti? Orauit & Paulus tertio, vt ab eo dominus auferret ſtimulum carnis: & dixit ei dominus: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Quandoq; ſimiliter orant contra alios, & pro alijs, & exaudiuntur a Deo. Vnde Iacobus Apoſtolus ait: Elias homo erat ſimilis nobis paſſibilis, & orationem orauit, vt non plueret ſuper terrã, & non pluit annos tres & menſes ſex. Rurſum orauit, & cęlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum. Interdum autẽ orant pro alijs, & non exaudiuntur a Deo. Vnde dictũ eſt Ieremiæ. Noli orare pro populo iſto. propter quod ipſe dicebat: Cum clamauero & rogauero, excluſit orationem meam. & Samueli: Vſquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum? Contra alios quoque orant, & non exaudiuntur aliquando: ſicut Iacobus & Ioannes, qui dixerunt: Domine vis dicamus, vt ignis deſcendat de cęlo & conſumat illos? & conuerſus increpauit illos dicens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. Sic & mali viuentes interdum exaudiuntur pro ſe, ſicut Phariſęus, qui rogauit Ieſum, vt manducaret cum illo. & ingreſſus domum Phariſęi diſcubuit. Sic exauditus eſt filius prodigus, qui ait patri. Pater da mihi portionem ſubſtantiæ, quæ me contingit; & diuiſit ei ſubſtantiam. Nec obſtat quod cęcus illuminatus inquit in Euangelio: Scimus quia peccatores Deus non audit. quia intelligitur, quod peccatores non exaudiuntur ad faciendum miracula in proteſtationem propriæ ſanctitatis, quam non habent. Loquitur enim ibi cęcus in materia miraculorum Chriſti: quę vtique Chriſtus in proprię ſanctitatis proteſtationem faciebat. ſecundum quod alibi dicit: Opera quæ ego facio ipſa teſtimonium perhibent de me. Tales etiam exaudiuntur interdum pro alijs, ſicut ſeniores Iudeorum, qui rogauerunt Ieſum pro ſeruo centurionis, dicentes: & quia dignus eſt, vt hoc illi præſtes, diligit enim gentem noſtram, & ſinagogam ipſe ædificauit nobis. Ieſus autem ibat cum illis, & reuerſi, qui miſſi fuerant, domum, inuenerunt ſeruum, qui languerant, ſanum. Denique orant quandoque mali pro ſe, nec exaudiuntur a Deo: ſicut. Antiocus, de quo legitur: Orabat ſceleſtus Dominum, a quo non erat miſericordiam conſecuturus. non ſolum in hac vita, verumetiam in futura. Vnde fatuę virgines ianua clauſa, clamabunt: Domine, Domine aperi nobis. & reſpondebitur illis: Amen dico vobis, neſcio vos. Interdum etiam mali orantes non exaudiuntur pro alijs. ſicut dominus quibuſdam iniquis ſacerdotibus ait: Maledicam benedictionibus veſtris. ideſt preces quas pro benedicendo populo effunditis, non exaudiam: ſed potius maledicam: hoc eſt quaſi maledictas penitus reprobabo. Vnde clamauerunt ad dominum, nec exaudiuit eos. Porrò quandoque feſtinat, & exaudit Deus in principio: quandoque protrahit &

Qũo orãt boni viuẽtes. Math. 14.

1. Reg. 16.

Luc. 9.

De oratione malorũ viuẽtium.

Malach 2. Pſal. 17.

Qũo exaudit Deus, & quando.

exaudit in medio: quandoque tardat, & exaudit in fine. In principio precum exaudiuit Dominus Danielem. Adhuc (inquit) me loquente in oratione: Ecce vir Gabriel cito volans tetigit me in tempore ſacrificij veſpertini,& locutus eſt mihi. Ab exordio precum tuarum egreſſus eſt ſermo,&c. & alibi: Adhuc te loquente dicam, adſum. Diſtulit autem Dominus aliquandiu exaudire antiquos fideles clamantes: Veni Domine,& noli tardare,relaxa facinora plebis tuæ Iſrael. Quibus Propheta reſpondit: Si moram fecerit,expecta eum, quia veniens veniet,& non tardabit. Interdum autem vſque in finem exaudire prolungat, ſicut ſuperius dictum eſt. Expectate donec impleatur numerus fratrum veſtrorum. Niſi enim Dominus vſque in finem aliquando exaudire differret, Pſalmiſta non diceret: Vſquequo Domine obliuiſceris me in finem? vſquequo auertis faciem tuam a me? Exurge quare obdormis Domine: exurge,& ne repellas in finem. Quare faciem tuam auertis?

Dan.9. Abac.2. Apoc.6. Pſal.12.

Quomodo debet eſſe oratio.

Debet autem oratio eſſe fidelis,humilis,pia,deuota,intenta. Quod enim oratio debeat eſſe fidelis, oſtendit ipſa veritas dicens: Quicquid petieritis in oratione,credentes,accipietis. Nam ſine fide impoſſibile eſt Deo placere. Iuſtus autem ex fide viuit. Hinc Iacobus Apoſtolus ait: Si quis veſtrum indiget ſapientia poſtulet a Deo,& dabitur ei. poſtulet autem in fide nihil heſitans. Quod debeat eſſe humilis,ſapiens proteſtatur. Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit: & donec appropinquet non conſolabitur. & non diſcedet donec aſpiciat altiſſimus: & Dominus non elongabit,&c. Hinc eſt, quod Publicanus ille, qui aſcendit in templum,vt oraret, a longe ſtans nolebat oculos ad cęlum leuare: ſed percutiebat pectus ſuum dicens: Domine propitius eſto mihi peccatori. Secundum ſententiam veritatis, in domum ſuam iuſtificatus deſcendit,quia omnis qui ſe humiliat,exaltabitur. Quod debeat eſſe pia, petat ea,quæ pertinent ad ſalutem. Ipſe Dominus ait: Petite, & accipietis: vt gaudium veſtrum ſit plenum. Quicquid enim petieritis patrem in nomine meo, ideſt, in nomine Ieſu, hoc eſt in nomine Saluatoris: quod videlicet pertineat ad ſalutem,ipſe Dominus ait, fiet vtique vobis. Si pro vobis petatis prout debeatis petere: fiet inquam vel in præſenti, vel in futuro. Quod debeat eſſe deuota, vt ſuauiter tanquam incenſum redoleat Pſalmiſta demonſtrat. Dirigatur (inquit) oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Hoc incenſum eſt dignum,quod in odorem ſuauitatis offertur. de quo alibi legitur: Quod aſcendit fumus incenſorum coram Domino de orationibus ſanctorum. Prouidendum eſt ergo ne muſcæ morientes perdant ſuauitatem vnguenti. Hoc eſt ne cogitationes importunæ tollant deuotionem orationis. Quod debeat eſſe intenta,vt non tam ex ore, quam ex corde procedat,dicit ſcriptura. Delectare in Domino,& dabit tibi petitiones cordis tui. Apud me (inquit) oratio Deo vitæ meæ. Talis fuit oratio Ioſaphat, qui (ſicut legitur in Paralipomenon)totum ſe contulit ad rogandum Deum. Vnde Anna

Sine fide impoſſibile eſt Deo placere. Iacob.1. De oratione humili. Eccl.35. Luc.18. De oratione pia. De oratione deuota. Pſal.140. Apoc.8.

loquebatur

loquebatur in corde ſuo, tantumque labia eius mouebantur; & vox penitus non audiebatur: effundens animam ſuam in coſpectu Dei. ſcriptum eſt enim. Ante orationem præpara animam tuam. Expedit autem quandoque, vt cordis deuotionem oris pronunciatio comitetur: quia quod facit flatus carboni, hoc facit quandoque pronunciatio deuotioni. Quod debeat eſſe compendioſa dominus ait. Orantes autem nolite multum loqui ſicut Ethnici. Putant enim quod in multiloquio ſuo exaudiantur. Vnde protinus diſcipulos ſuos breuem orationem edocuit. Sic (inquit) orabitis. Pater noſter qni es &c. Hinc alibi legitur. Ne iteres verbum in oratione tua: quoniam in multiloquio non deeſt peccatum. Quid eſt ergo quod legitur, quoniam ipſe dominus in angonia prolixius orabat; & erat pernoctans in oratione? Verum non inutile multiloquium intelligitur quãdo oratio eſt deuota. Sed multiloquium intelligitur cum ex inutili prolixitate verborum oratio efficitur tędioſa. Quod debeat eſſe aſſidua, dicit Apoſtolus, ſine intermiſſione orate. Iuxta quod veritàs ait. Oportet ſemper orare, & non deficere. quoniam vt Iacobus inquit, Multum valet deprecatio iuſti aſſidua. Nam oratio iuſti impinguat altare. Vnde oratio ab Eccleſia fiebat ſine intermiſſione ad Deum pro Petro: & fuit a carcere liberatus. propterea dominus præcepit, petite, & dabitur vobis. Quærite, & inuenietis. Pulſate, & aperietur vobis. Hinc eſt quod ille qui perſeuerauit pulſans, propter improbitatem ſuam panes obtinuit ab amico quotquot habuit neceſſarios. Et vidua, quæ iniquo iudici erat, per eum de aduerſario ſuo meruit vindicari. Tantę namque virtutis eſt orationis inſtantia, vt a Deo extorqueat: ſic tamen volenti Deo: & ſemper in ſe immutabiliter manente: quod ipſe prius expreſſe negauerat. ſicut in libro iudicum legitur. Non addam (inquit) vt vltra vos liberem. Ite; & inuocate Deos, quos elegiſtis; ipſi vos liberent in tempore anguſtię. Dixeruntque filij Iſrael ad eum. Peccauimus, redde tu nobis quicquid tibi placet: tantum nunc libera nos. Qui doluit ſuper miſerijs eorum; & per manum Iepte liberauit eos de manibus filiorum Amon. Hinc eſt etiam quod licèt Dominus mulieri reſponderit Cananęæ. Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus. quia tamen illa non ceſſauerat poſt ipſum, & diſcipulos eius clamare dicens. Etiam domine, nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſis dominorum ſuorum. Audire promeruit. O mulier magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis. Quod debeat eſſe diſcreta, ipſe Chriſtus perhibet dicens Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Vnde ſic docuit fideles orare. Adueniat regnum tuum. fiat voluntas tuas ſicut in cœlo & in terra. panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Oſtendens quod diſcrete petenda ſunt ęterna quidem in pręmium: Vnde, Adueniat regnum tuum. Spiritualia vero ad meri-

Eccl. 7.
Math. 6.
Prou. 10.

tum: Vnde fiat voluntas tua. Temporalia demum ad ſuſtentaculum: vnde: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Diſcrete quoque petendum, vt liberemur a malis præteritis, preſentibus, & futuris. De præteritis dicitur: Dimitte nobis debita noſtra. De præſentibus dicitur: libera nos a malo. De futuris dicitur: Et ne nos inducas in tentationem. Qui taliter orat, nonnunquam obtinet apud Deum non ſolum illud quod petit: ſed & aliud quidem & amplius. quemadmodum Zacharias qui cum ingreſſus fuiſſet in templum Dei, & omnis multitudo populi hora incenſi ſolus oraret, audiuit ab Angelo. Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua, & vxor tua Heliſabeth pariet tibi filium, & vocabitur nomen eius Ioannes, &c. Ezechias quoque cum ægrotaſſet, & audiſſet Iſaiam prophetam dicentem. Diſpone domui tuę, quia morieris, & non viues; conuertit faciem ſuam ad parietem, & orauit Dominum fletu magnæ: Statim per prophetam audiuit. Hæc dicit dominus Deus Dauid patris tui. Audiui orationem tuam, & vidi lachrimas tuas, Ecce ſanaui te. Et addam diebus tuis quindecim annos, & de manu regis Aſſiriorum liberabo te: & protegam vrbem iſtam &c. Signum quoque mirabile factum eſt, vt ſol reuerteretur decem gradibus in horologio ad petitionem ipſius: quemadmodum ad preces Ioſue ſol vnius diei ſpatio in medio cœli ſtetit. Sic & Salomon audiuit a Domino. Quia poſtulaſti verbum hoc: & non poſtulaſti tibi diuitias nec dies multos, aut animas inimicorum tuorum: ſed poſtulaſti tibi ſapientiam ad diſcernendum iudicium. Ecce feci tibi ſecundum ſermones tuos: & dedi tibi cor ſapiens & intelligens in tantum vt nullus ante te ſimilis tui fuerit: nec poſt te reſurrecturus ſit. Sed & hæc, quæ non poſtulaſti, dedi tibi, diuitias ſcilicet, & gloriam; vt nemo fuerit ſimilis tibi in regibus cunctis retro diebus.

De oratione, quæ exauditur.

Quibus de cauſis preces ſint indignæ. Primo.

Preces autem indignæ ſunt aliquando propter perſonam, aliquando propter cauſam, aliquando propter intentionem, aliquando propter modum, aliquando propter ordinem, & aliquando propter finem. Propter perſonam indignæ ſunt preces. ſicut Dominus ait per Iſaiam. Cum multiplicaueritis orationem non exaudiam. Manus enim veſtræ plenæ ſunt ſanguine. Nec tantum propter perſonam eius qui orat, verum etiam propter perſonam illius pro quo oratur: iuxta quod Dominus præcipit Ieremię: Noli orare pro populo iſto. Propter cauſam indignæ ſunt preces: iuxta quod Apoſtolus Iacobus air. Petitis, & non accipitis: eo quod male petatis. vt videlicet in concupiſcentijs veſtris inſumatis. Adulteri neſcitis quia amicitia huius ſeculi inimica eſt Deo? De tali oratione dicitur. Cum iudicatur, exeat condemnatus: & oratio eius fiat in peccatum. Propter intentionem indignæ ſunt preces: quales erant illius qui dixit ad Dominum. Magiſter dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem. At ille dixit ei: Homo quis me conſti-

Secundo. *Tertio.*

tuit

tuit iudicem ac diuiſorem ſuper vos? Dixitque ad illos. Videte, & ca-
uete ab omni auaritia. Propter modum indignæ ſunt preces, quales Quarto.
erant Simonis Petri, qui cum audiſſet quod Chriſtus pati, & occidi de-
beret; imprudenter, & carnaliter ſapiens, ait illi. Abſit a te Domine: non
erit tibi hoc. Vnde audire meruit. Vade poſt me Sathana: quia non ſa
pis ea quæ Dei ſunt. Sic & Elias cum peteret animæ ſuæ, vt moreretur:
propter modum indignè petiuit, quia præpropere ante tempus mori
volebat: vnde non meruit exaudiri. Propter ordinem indignæ ſunt Quinto.
preces, quales erant filiorum Zebedei, qui per matrem ſubmiſſam po-
ſtulauerunt premium ante meritum, & ante pugnam coronam, vnde
cum illa dixiſſet. Dic vt hi duo filij mei ſedeant vnus ad dexteram, &
alius ad ſiniſtram tuam in regno tuo, Reſpondit illis Ieſus: Poteſtis
bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Calicem quidem meum bi-
betis &c. Quoniam vt ait Apoſtolus: Non coronabitur quis niſi le-
gitime certauerit. Propter finem indignæ ſunt preces illæ, quas Do- Sexto.
minus reprobat dicens. Cum oratis, non oretis vt hippocritæ; qui
amant in ſinagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur
ab hominibus. Amen dico vobis: receperunt mercedem ſuam. Tu
autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo hoſtio, ora pa-
trem tuum. Denique tria ſunt principalia inter cætera, quæ oratio- De impe
nem ad Deum tranſire non ſinunt, videlicet. Sartago, Murus, & Nu- dictia ora
bes. Hoc eſt concupiſcentia carnis, ideſt luxuria, in qua velut in ſar- tionem.
tagine caro frigitur. Concupiſcentia oculorum, ideſt cupiditas in quà
opes, velut lapides conteruntur in muro. Et ſuperbia vitæ, ideſt ia-
ctantia, quæ velut nubes ſine aqua circumferuntur a ventis. De qui-
bus Ioannes Apoſtolus ait. Quicquid eſt in mundo, concupiſcentia
carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. De tali ſar-
tagine legitur. Et tu fili hominis ſume tibi ſartaginem ferream, & po- Ezech.4
nes eam inter te & ciuitatem: & obfirmabis faciem tuam ad eam. De
huiuſmodi muro dicitur. In te eripiar a tentatione: & in Deo meo Pſal. 17.
tranſgrediar murum. Et de hac nube legitur. Oppoſuiſti tibi nubem, Tre.3.
ne tranſeat oratio. Vel potius ſartago ferrea eſt mentis duritia. Eſt
murus fictilis iniquitatis defenſio. & nubes obſcura erroris caligo, quæ
proculdubio non permittit orationes ad aures domini pertranſire.
Cæterum, oratur corde, ore, oratur & opere. De oratione cordis di- Quot mo
cit Apoſtolus. Orabo ſpiritu, orabo & mente. De oratione oris di- dis oratur
cit pſalmographus. Ad ipſum ore meo clamaui; & exultaui ſub lin-
gua mea. De oratione operis ſapiens ait: Abſconde eleemoſinam in
ſinu pauperis, & ipſa orat pro te. quia non deſinit orare, qui non deſi-
nit benefacere. Item quidam orant iacendo, & quidam ſtando. Ia- Quomod
cens orauit Dauid, quando deprecatus eſt pro paruulo dominum. oratur.
Et ingreſſus ſeorſum iacuit ſuper terram. Similiter Ezechias qui ia-

cens in lecto, conuertit faciem ad parietem, & orauit ad dominum, qui ait illi. Audiui orationem tuam: & vidi lachrimas tuas: & ecce ſanaui te. Sedens autem Moyſes ſuper lapidem, quem Aaron & Hur poſuerant ſubter eum, orabat quando Ioſue Amalech ſuperauit. Elias etiam cum ſederet ſubter vnam iuniperum orauit Dominum: & petiuit animæ ſuæ, vt moreretur. Stans autem a longe publicanus nec audebat oculos ad cœlum leuare: vt dominus confortaret eum. Rurſum quidam orant oculis, & manibus eleuatis in cœlum. Quidam genibus, & capite deflexo in terram, quidam corpore curuati, & quidam omnino proſtrati. Eleuatis oculis in cœlum orauit Chriſtus quando Lazarum reſuſcitauit: & quando dixit, pater clarifica filium tuum. Expanſis manibus orauit Moyſes quando Ioſue ſuperauit Amalech. vnde propheta ſic ait. Leuemus corda noſtra cum manibus ad dominum in cœlis. Flexis genibus orabat Apoſtolus qui dicebat. Flecto genua mea ad patrem domini mei Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur. Et Elias in vertice carmeli pronus in terra poſuit faciem ſuam inter genua ſua orans dominum, vt daret pluuiam. & grandis pluuia facta eſt. Incuruatus orauit Eliſeus, quando incuruauit ſe ſuper puerum, & orauit dominum, & calefacta eſt caro pueri. Elias etiam expandit ſe: atque menſus eſt ſuper puerum, & orauit dominum, dicens. Domine Deus meus reuertatur oro anima pueri huius in viſcera eius. & exaudiuit dominus vocem Eliæ. Proſtrati autem orauerunt viginti quatuor ſeniores, qui ceciderunt coram agno habentes ſinguli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum. Et omnes angeli in circuitu throni, & ſeniorum, & quatuor animalium: & ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum. In his qui iacentes orant humilitatis notatur affectus, ad quem præcipue recordatio humanæ conditionis inuitat Hinc ille dicebat. Memento queſo, quod ſicut lutum
Iob 10. feceris me: & in puluerem reduces me. In his qui ſedentes orant, contemplationis otium deſignatur, dequo legitur. Quod cum dominus dediſſet Dauid requiem ab vniuerſis inimicis ſuis, ingreſſus ſedit coram domino, & ait. Quis ego ſum domine Deus meus &c. Tu reſeraſti auriculam ſerui tui dicens. Domum ædificabo tibi, propterea inuenit ſeruus tuus cor ſuum, vt oraret te hac oratione. Nam & ſi homo in oratione deuota loquatur Deo: nihilominus tamen in ipſa pariter, & ex ipſa contemplationis deguſtat dulcedinem, dum Deum quaſi præſentem deuotus intuetur orator. In his autem qui ſtantes orant, deſiderium patriæ deſignatur, ad quod maxime ſpes ſupernæ promiſ-
Pſal. 121. ſionis inducit. propter quod ille dicebat. Lætatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi: in domum domini ibimus. Stantes erant pedes noſtri &c. Hi denique qui flexis genibus, & extenſis manibus, & eleuatis oculis orant:

orant: illam ſequuntur, quæ dicit in Cantico; Trahe me poſt te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Porro ſecundum exempla veterum, ter, aut ſepties eſt orandum in die: nam Daniel ingreſſus domum ſuam, & feneſtris apertis in cęnaculo ſuo contra Ieruſalem tribus temporibus in die flectebat genua ſua, & orabat, confitebaturque coram domino Deo, ſuo ſicut & ante facere conſueuerat. Vnde pſalmiſta dicebat. Veſpere, mane, & meridie narrabo, & annunciabo: & exaudiet vocem meam. Idem quoque dicit de ſe. ſepties in die laudem dixi tibi ſuper iudicia iuſtificationis tuæ. Quem numerum etiam nunc Eccleſia in Canonicis horis obſeruat. Ter in die propter fidem ſanctæ, & indiuiduæ trinitatis. Et ſepties inter diem & noctem propter dona ſpiritus ſeptiformis, qui orantes in fide per dona gratiæ illuminat, & illuſtrat. Verum ſecundum teſtimonia ſcripturarum ter eſt orandum de nocte: in principio, in medio, & in fine. De principio nanque dicit propheta. Conſurge landa in nocte in principio vigiliarum tuarum. Effunde ſicut aquam cor tuum ante cōſpectum domini. De medio dicit pſalmiſta. Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi: ſuper iudicia iuſtificationis tuæ. De fine propheta teſtatur. Surge diluculo, magna eſt fides tua. Et pſalmographus ait: Mane oratio mea præueniet te. Vt ſit fidelis anima in oratione, pernoctet contra tentationes principum tenebrarum, iuxta quod præcipit. Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. Omnibus autem orandi horis præferunt diluculum, de quo pſalmiſta dicebat. Deus Deus meus ad te de luce vigilo. Et ſapiens proteſtatur. Iuſtus cor ſuum tradidit ad vigilandum diluculo ad dominum, qui fecit illum: & in conſpectu altiſſimi deprecabitur. In qua hora Iacob, qui tota nocte fuerat luctatus cum Angelo, meruit benedici. Licet autem in omni loco poſſit fidelis orare, competentius in templo, in alto, & in occulto. Nam de templo dominus ait. Domus mea domus orationis vocabitur. Et Salomon. Cum venerit ergo, & orauerit in hoc loco, tu exaudies in cœlo domine in firmamento habitaculi tui: & facies omnia pro quibus inuocauerit te. In altum autem conſueuit Ieſus in oratione aſcendere, de quo legitur. Qui aſcendit in montem ſolus orare. Ideoque locum ad orandum comendat occultum. Tu (inquit) cum orabis, intra in cubiculum tuum, & clauſo hoſtio, ora patrem tuum in abſcondito: & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi. Nam ſi Chriſtus de loco adorationis a muliere Samaritana interrogatus reſponderit. Mulier crede mihi, quia venit hora, quando nec in monte hoc, nec in Ieroſolimis adorabitis patrem. ſed veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu, & veritate. ſic reprobans, & Samaritanorum errorem, qui dicebant non eſſe locum adorationis niſi in Garizim: Iudęorumque, qui aſſerebant non eſſe locum orandi niſi in Ieruſalem. Specialiter tamen

Quoties eſt orandū.

De loco in quo orandum.

Deus

Deus adorandus eſt in templo, ſecundum illud, Adorate dominum in aula ſancta eius. Specialiter tamen ad orientem, ſecundum quod legitur: Ad ortum Solis oportet orare: vt nobis orantibus Deus oriatur lux vera, quę illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Aſſiſtunt enim in ſacris baſilicis Angeli Dei fidelibus adoratoribus, vt deuotas eorum orationes offerant Deo: ſecundum illud: In conſpectu Angelorum pſallam tibi: adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo Domine.

EXPOSITIO DIVI BERNARDI SVPER SEPTEM PSAL. POENITENTIALES.

Primus Pſalmus Pœnitentialis.

Titulus.

DOMINE *ne in ira tua arguas me.* Cum omne tempus ſeptem dierum repetitione decurrat: per octauam intelligitur dies vltima, reſurrectionis videlicet, & iudicij præfiguratam per diem circuncisionis octauum. Quæ alia quoque ratione cenſetur octaua: quia ſcilicet poſt ſeptem huius ſeculi ſuccedet ætas ſeptima quieſcentium, cum ſexta militantium concurrente, quæ à primo incępit aduentu, & vſque ad vltimum perdurabit. Ideo etiam per octauam dies iudicij deſignatur, quia poſt duas vitas ſuccedet per ſeptenarium deſignatas. Sicut enim duæ ſunt hominis partes, exterior, quæ eſt corpus; & interior, quæ eſt ſpiritus: ita duæ ſunt eius vitæ: vna corporalis, qua corpus viuit: & alia ſpiritualis, qua ſpiritus viuit ex Deo. Hæ duæ vitæ per ſeptenarium deſignantur propter duas partes ipſius: quaternarium qui refertur ad corpus propter quatuor elemēta, videlicet terram, aquam, aerem, & ignem: ex quibus componitur ipſum corpus. Et ternarium, qui refertur ad ſpiritum per tres vires eius, videlicet, rationabilem, iraſcibilem, atque concupiſcibilem: in quibus ſpiritus ipſe ſubſiſtit. Cum & in corpore quatuor ſint humores; qui ſecundum quatuor anni tempora diſponuntur: & in ſpiritu tres proprietates exiſtant, per quas aſſimilatur indiuiduę trinitati. Poſt has itaque duas vitas tamquam octaua poſt ſeptenarium dies Iudicij ſubſequetur, in qua iuſtus Iudex vnicuique pro meritis pendebit. Vnde timens peccator pœnitens clamat, & orat. *Domine ne in ira tua arguas me: neque in furore tuo corripias me.* Senſus itaque titulitalis Pſalmus iſte dirigens nos in finem, ideſt, in Chriſtum, qui eſt fidelium conſumatio, in præſenti quidem ſæculo ad iuſtitiam, & in futuro

Quod ſexta ætas eſt militantiū.

Duæ partes hominis, & duæ vitæ.

De quibus conſtet corpus.

In quibus ſpiritus ſubſiſtit.

ſæculo

ſæculo ad coronam; attribuitur Dauid, ideſt, homini de ſuis pœnitenti peccatis. In cuius perſona Dauid loquitur in hoc pſalmo. Pſalmus inquam compoſitus in octaua, ideſt pro metu iudicij, quod in octaua reſurrectionis agetur: in quo videlicet Pſalmo eſt deprecatoria confeſſio: quoniam in eo culpa conceditur, & venia poſtulatur. Quæ licet apud iudices ſæculares ſententiam condemnationis, apud Deum tamen abſolutionis ſententiam promeretur.

Ordines Angelorũ nouem. Pſalmus iſte ſecundum translationem quam Romana tenet Eccleſia, continet nouem verſus, per quos pœnitens gradatim aſcendit ad nouem ordines Angelorum, quia maius gaudium eſt Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Quamuis & numerus decem verſuum, quos ſecundum aliam translationem habere dignoſcitur, bene congruat rationi: quoniam homo qui cecidit per offenſam, reſurgit per pœnitentiam: vt per eum ordo (vt quidam ponunt) decimus reſtauretur. **Quid debet habere pœnitentia.** Merito etiam Pſalmus iſte tres habet ternarios: quia pœnitentia debet habere tres partes: Contritionem in corde: confeſſionem in ore: & ſatiſfactionem in opere. quamlibet autem ternario ſubdiſtinctam; quoniam in contritione debet habere pœnitens timorem de pœna, dolorem de culpa, & amorem de gratia. In confeſſione debet exprimere veritatem de facto, de numero, & de modo. In ſatisfactione debet erigere orationem ad Deum: eleemoſinam ad proximum: & ieiunium ad ſeipſum. **Diuerſitates peccatorum nouem.** Nouem quoque verſus ſunt in hoc Pſalmo propter nouem peccatorum diuerſitates, de quibus pœnitens debet dolere, videlicet propter peccatum originale, mortale, & veniale. Hæc ſunt, ſpecies, mulier, & vir. Species, ideſt, concupiſcentia ſuggerit originaliter. Mulier, ideſt, delectatio comedit venialiter. Vir, ideſt, ratio conſentit mortaliter. Item peccatum cogitationis, locutionis, & operationis. cogitationis in corde; locutionis in ore; operationis in conſuetudine. Hoc eſt mors in domo, mors in porta, & mors in monumento. Rurſum peccatum fragilitatis, ſimplicitatis, & malignitatis. Per immunditiam hoc eſt peccatum in patrem, peccatum in filium, & peccatum in Spiritum ſanctum. In primo ternario pœnitens timet, & orat. In medio gemit, & orat. In vltimo gaudet, & optat. Timet & orat pro ammouenda duplici pœna; pro curanda duplici plaga; pro tollenda duplici mora. Pro pœna tranſitoria & perpetua, quod oſtendit in primo verſu dicendo: ***Domine ne in ira tua arguas me; neque in furore tuo corripias me.*** Ac ſi dixiſſet apertius: Ne arguas me in ira condemnando me in futuro: neque corripias in furore præueniendo me in præſenti pro plaga corporali, & ſpirituali. Quod oſtendit in ſecundo verſu dicendo: ***Sana me Domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea: & anima mea turbata eſt valde.*** Ac ſi dixiſſet apertius: Sana me ab ægritudine corporali: quoniam conturbata ſunt oſſa mea ab ægritudine ſpirituali: quoniam anima mea turbata eſt

valde

ualde pro mora miſeriam auferendi,& gloriam conferendi. Quod oſtẽdit in tertio verſu dicendo. ***Tu domine uſquequo conuertere, & eripe animam meam, ſaluum me fac propter miſericordiam tuam.*** Ac ſi dixiſſet clarius. Et tu domine vſquequo differs ſatiare? quaſi, ne moreris: ſed animam meam ſalua a præſenti miſeria. Itemque, conuertere domine, & eripe animam meam; quaſi, ne moreris: ſed ſaluum me fac in futura gloria. Audiſti quoque pœnitens in primo ternario timet & orat. Audi quoque in ſecundo gemit & plorat. ***Laboraui*** (inquit) ***in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo.*** Gemit & plorat propter mentis obliuionem: & propter laudis ſuppreſſionem. Propter obliuionem mentis, quæ reprobis eſt in morte: & propter ſuppreſſionem laudis, quæ damnatis eſt in inferno. De quibus in quarto uerſu præmittit. ***Quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui; in inferno autem quis confitebitur tibi?*** ac ſi dixiſſet apertius. Ideoque laboraui in gemitu meo: quoniam non eſt in morte: hoc eſt in mortali peccato, qui memor ſit tui. hoc eſt qui meminerit legis tuæ, quoniam præuaricando contemnit. Et ideo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, quoniam in inferno, hoc eſt in baratro deſperationis quis confitebitur tibi? quaſi dicat, nullus omnino, quoniam de tua pietate diffidit. Vel in morte, ſcilicet in ſtatu peccatoris iam mortui, non eſt qui tui memor ſit ad ſalutem. In inferno autem, ideſt in loco gehennalis ſupplicij, quis confitebitur tibi? quaſi dicat, nullus ad laudem. Item gemit, & plorat propter turbatum iudicium diſcernendĩ, & propter inueteratum exercitium offendendi. De quibus in ſexto uerſu ſubiungitur. ***Turbatus eſt præ ira oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.*** Ac ſi dixiſſet apertius; Oculus meus, uidelicet intellectus, turbatus eſt, ideſt obſcuratus præ ira, quæ impedit rationem: & inueteraui, ex longa peccandi conſuetudine inter omnes inimicos meos, ideſt, inter uitia & peccata, quæ mihi ſunt inimica. Audiſti quomodo pœnitens in ſecundo ternario gemit, & plorat. Audi quomodo in tertio gaudet & optat. Gaudet quod ſit exauditus in tribus, in fletibus, in orationibus, in precibus. In fletibus pro pœna tollenda: in orationibus pro delenda culpa: in precibus prò conferenda gratia, De fletibus exauditis præmittit. ***Et exaudiuit dominus uocem fletus mei.*** De precibus receptis adiungit. ***Et exaudiuit dominus deprecationem meam.*** De orationibus admiſſis ſupponit. ***Dominus orationem meam aſſumpſit.*** Optat inimicis ex charitate compunctis dolorem; confeſſionis pudorem; & ſatisfactionis laborem. Dolorem compunctionis, cum dicit, ***Vt conturbentur.*** Pudorem confeſſionis, cum ait. ***Vt erubeſcant,*** Laborem ſatisfactionis cum inquit. ***Vt conuertantur.*** Et hoc ualde uelociter, ut protinus liberentur.

Obliuio mentis, & ſuppreſſio laudis.

Oculus.

Inimicus.

Fletus, oratio, & preces.

Sex verò petitiones facit pœnitens in Pſalmo hoc: duas præ timore

pœnæ præſentis, videlicet, & futuræ: de quibus ait: *Domine ne in ira tua arguas me: neque in furore tuo corripias me*. Item duas præ dolore culpę corporalis, videlicet & ſpiritualis: de quibus addit: *Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum: ſana me Domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea: & anima mea turbata eſt valde*. Rurſus duas præ amore gratiæ liberantis: de quibus ſubiungit: *Conuertere, & eripe animam meam: ſaluum me fac propter miſericordiam tuam*. In quibus tres timores notantur: ſeruilis, initialis, & filialis. Singulis autem petitionibus ſingulas reddit cauſas. Ne (inquit) *arguas me in ira: quia non eſt in morte qui memor ſit tui*. Neque corripias me in furore: quoniam in inferno nullus confitebitur tibi. Rurſus: *Miſerere mei Domine: quoniam laboraui in gemitu meo*. *Sana me Domine: quia lauabo per ſingulas noctes lectum meum: ſtratum meum rigabo*. Item, *Conuertere, & eripe animam meam: quoniam turbatus eſt a furore oculus meus*. *Saluum me fac propter miſericordiam tuam: quoniam inueteraui inter omnes inimicos meos*. Non tamen deſpero miſerabiliter: ſed ſpero miſericorditer dicens: *Diſcedite a me omnes, qui operamini iniquitatem*. Oſtenditq; ſe pœnitens in ſuis petitionibus exauditum. In primis: quoniam exaudiuit dominus pater vocem fletus mei. In ſecundis: quoniam exaudiuit dominus filius deprecationem meam. In tertijs autem, quia dominus Spiritus ſanctus orationem meam aſſumpſit. Erubeſcant igitur & conturbentur omnes inimici mei &c. Vt autem pœnitens facilius obtineat, quod implorat, captat beneuolentiam, primo a perſona iudicis per eius potentiam, vbi dicit: *Domine ne in ira tua arguas me*. Et per ipſius miſericordiam, vbi ait: *Saluum me fac propter miſericordiam tuam*. Secundo a natura ipſa, quia infirmitatem habet in carne, de qua dicit: *Conturbata ſunt omnia oſſa mea*. & infirmitatem habet in mente, de qua dicit: *Anima mea turbata eſt valde*. Tertio ab opportunitate temporis: vnde ait: *Quoniam non eſt in morte, qui memor ſit tui*. Et ab opportunitate loci: vnde addit: *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Quarto a propria perſona propter interiorem deuotionem, cum ait: *Laboraui in gemitu meo*. propter carnis mortificationem, cum addit: *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum*. Et propter cordis turbationem: vnde ſupponit. *Turbatus eſt in ira oculus meus*. Propter ſeparationem malorum: vnde: *Diſcedite a me omnes, qui operamini iniquitatem*. Et propter dilectionem inimicorum: *Conturbentur omnes inimici mei: conuertantur & erubeſcant valde velociter*. Item pſalmus incipit a timore: Quoniam initium ſapientiæ timor domini. Definit autem a charitate: quoniam finis præcepti charitas eſt. Ex timore namque petit pœnitens a domino in principio, ne arguat illum in ira, neque corripiat in furore. Ex charitate verò optat inimicis ſuis in fine, vt erubeſcant, conturbentur, & conuertantur. Hic eſt finis omnis conſummationis, ſicut in alio pſalmo legitur. videlicet charitatis mandatum, quod latum eſt nimis:

quo-

quoniam vſque ad inimicos noſtros. Benedicite his qui oderunt vos. Et orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos. Recte ergo timor incipit, & charitas perficit; quia perfecta charitas foras mittit timorem. Incipit ergo a timore, & definit in amore: incipit a triſtitia, & definit in lætitia. Dicit ergo: ***Domine ne in ira tua arguas me.*** ac ſi diceret: Tu es Deus meus, iudex meus, medicus meus, dux meus, defenſor meus, ſaluator meus. Quia tu es Deus meus, ideo formido te dicens: ***Domine ne in ira tua arguas me.*** Quia tu es iudex meus: ideo ſupplico te dicens: ***Miſerere mei domine.*** Quia tu es medicus meus: ideo detego tibi vulnera mea, dicens: ***Sana me Domine, quoniam conturbata ſunt omnia oſſa mea: & anima mea turbata eſt valde.*** Quia tu es dux meus: ideo te ſequi deſidero, dicens: ***Conuertere Domine..*** Quia tu es defenſor meus: ideo auxilium a te poſtulo, dicens: ***Eripe animam meam.*** Quia tu es ſaluator: ideo ſalutem a te flagito, dicens: ***Saluum me fac propter miſericordiam tuam.*** Tu ergo, ***Domine ne in ira tua arguas me: neque in furore tuo corripias me.*** Dic mihi peccator, qui pœnitendo, deſideras pœnitentiam promereri, qua ratione præſumis, cum loqueris ipſi domino, perhibere iram eſſe ac furorem in ipſo, dicendo: ***Domine ne in ira tua &c.*** cum non ad miſericordiam, ſed ad iram: non ad benignitatem, ſed ad furorem ſoleat prouocari, qui audit ſe iracundum cenſeri, aut etiam furibundum? quoniam hæc videntur non ad gloriam, ſed ad iniuriam: non ad laudem, ſed ad vituperium redundare; cum non dicis ſaltem. Ne arguas me in ira: neque corripias me in furore. Vt ad maiorem expreſſionem non adderes in tua videlicet, vel in tuo: quia forſan minus horreſceret intellectus, & magis ſuſtineret auditus. Sed hoc dicis abſque vllo? . . . . .
Quis enim vere fidelis æquanimiter ferat, & patienter auſcultet furorem & iram adſcribi domino ſuo: maximè quem mitiſſimum, & benigniſſimum eſſe nouit? Præterea cum alibi petas ab illo. In veritate tua exaudi me in tua iuſtitia. Et hic dicas: ***Ne in ira tua corripias me: neque in furore tuo arguas me.*** Profectò videris innuere quod eius ira excedat iuſtitiam, & furor ſuperet veritatem: quod nephas eſt ſentire de illo, qui iudicat orbem terræ in iuſtitia & populos in veritate ſua. Cumque de illo ſcriptura teſtetur. Tu autem domine virtutum cum tranquillitate iudicas. Tu es qui audeas dicere: ***Domine ne in ira tua arguas me &c,*** Cur, inquit, obiectionibus me fatigas, & quæſtionibus arctas: cum tantus ſit metus de pœna, tantus ſit mæror de culpa, vt inter timoris anguſtias & doloris, quaſi mente confuſus vix valeam reſpondere? Nam ex abundentia cordis os loquitur: & icirco illa progrediuntur ex ore, quę geruntur in corde. Vnde verba mea timore plena ſunt & dolore. Quæſo ergo ne arguas peccatorem: neque corripias pœnitentem, quod talibus verbis fatur de Deo, cum ipſe Deus

talibus verbis loquatur de ſe per Ezechielem prophetam, dicendo: Ecce (inquit ad terram Iſrael) de propinquo effundam iram meam ſuper te, & complebo furorem meum in te. Cur ergo dubitet homo loqui de Deo, quod loquitur ipſe de ſe, cum ab illo didicerit, quid de ipſo loquatur? Verum ad loquendum de creatore verba tranſumit homo a creaturis, quoniam idonea verba non habet quibus ſecundum ſuam proprietatem loquatur de Deo. In creaturis ſiquidem ira eſt furor animi de interioribus ad exteriora prorumpens: cum quis ob illatam iniuriam præcogitatam vindictam deſiderat adimplere. Furor autem eſt vehemens commotio indignantis, cum geſtit aduerſus alium effundere totam iram. Interdum verò accipitur vnum pro alio, ſicut hic: vbi ſecundum vnam tranſlationem habetur. *Domine ne in furore tuo arguas me; neque in ira tua corripias me*. Secundum alteram dicitur. *Domine ne in ira tua arguas me: neque in furore tuo corripias me*. quoniam in Græco, furor eſt idem quod ira. Vnde vtrunque legitur in ſcripturis: & ira furoris: & furor iræ. Porrò dicendo furorem, & iram de Deo non ſignificat effectum alicuius turbationis in eodem, quod non poſſunt iſta niſi diuinam eſſentiam prædicare: ſed ſignificat effectum vehementis turbationis in homine, in quem merito peccatorum ſuorum talia exercentur. Dicit itaque pœnitens, *Domine*, qui omnia potes, cui nihil omnino reſiſtit, *ne arguas me in ira tua*. ne me iudices, & conuincas ad inſtar irati, qui ob illatam iniuriam præcogitatam vindictam nititur exercere. *Neque corripias me in furore tuo*. ideſt me punias, & flagelles more furentis, qui vehementi indignatione commotus conatur effundere totam iram: quia, ſi ſecundum exigentiam meritorum meorum velles agere mecum, profectò non poſſem ſubſiſtere ante faciem iræ tuæ: nec impetum ſuſtinere furoris tui: cum tam multa, & magna, enormia, & grauia ſunt peccata, & ſcelera, delicta, & omnia mea, quibus ego ingratus, perditus, & iniquus iram merui, & furorem; quod non eſſet pœna ſufficiens, aut vindicta condigna, ſi fulgur de cœlo deſcendens, me totum conſummaret: vel terra os ſuum aperiens, deglutiret me viuum. Volo tamen & opto, cupio & depoſco, vt in præſenti me arguas & corripias in ſpiritu lenitatis, quia pater filium, quem diligit, corripit: & tu, quos amas, arguis, & caſtigas. Ne in furore, tu Domine, qui potes & animam & corpus mittere in gehennã, arguas me in iudicio ſaluatoris. adiungo, in ira tua, quoniam idem ipſe accuſator, & aduocatus, teſtis, & iudex contra reprobos allegabis. Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare. Sitiui, & non dediſtis mihi bibere. Nudus eram &c. Quandiu enim vni ex minimis meis non feciſtis: nec mihi feciſtis, *Neque me corripias*. ideſt punias in inferno, ſed neque intelligam pœnam leuem, & tranſitoriam. Adiungo, *in furore tuo*. ideſt in igne inextinguibili, & æterno: de quo terribiliter innotabis. Ite maledicti in ignem

Quid ira, & quid furor in homine.

Ira Dei. & furor.

Furor Dei.

æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Re vera dies illa dies iræ, dies tribulationis, & anguſtiæ, dies calamitatis, & miſeriæ, dies turbinis, & caliginis, dies furoris, & terroris, dies magna & amara valde: in quo ſi iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Quia igitur horrendum eſt nimis in manu Dei viuentis incidere, iccirco clamo tremens, & dolens ad dominum. ***Domine ne in ira tua arguas me &c.*** Certe ſi cum omni tranquillitate me arguas in iudicio liberari non poſſem: quaſi innocentem me oſtenderem: prauum me comprobares. quanto minus liberari valerem, ſi argueres me in ira? Ergo ne intres in iudicium cum ſeruo tuo: quoniam non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Sanè iraſcitur pater, iraſcitur dominus, iraſcitur iudex. Pater iraſcitur filio, vt eum corrigat & emendet. Dominus iraſcitur ſeruo, vt illum puniat, & flagellet. Iudex iraſcitur reo; vt eum reprobet, & condemnet. Primam iram poſtulo adhiberi, ſecundam iram poſtulo mitigari, tertiam poſtulo prorſus auerti. De prima dicitur iratus es, & miſertus es nobis. Grauis eſt ira Dei taliter non iraſci: propter quod ait. Zelus meus receſſit a te, vltra iam non iraſcar tibi. De ſecunda legitur. Mitigaſti omnem iram tuam: auertiſti ab ira indignationis tuæ. Nam cum iratus fueris, miſericordiæ recordaberis. De tertia ſcribitur. Exarſit ignis ab indignatione: & ardebit vſque ad inferos deorſum. Ergo auerte iram tuam a nobis, vt non in æternum iraſcaris nobis. Triplex eſt autem ira hominis, Naturalis, Venialis, Criminaliſque. De prima dicitur. Iraſcimini, & nolite peccare. Hanc iram habe, ſi piam patris iram deſideras habere. De ſecunda legitur. Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram Hanc iram tempera, ſi iuſtam iram domini circa te deſideras mitigari. De tertia verò ſcribitur. Ira uiri iuſtitiam Dei non operatur. Hanc iram prorſus euita, ſi ſeueram iudicis iram a te deſideras prorſus auerti. Omnis enim qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio. Ira (inquit) illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis: & ſurdæ aſpidis inſanabilis. Hanc iram, & hunc furorem omnino declina, ſi furorem, & iram Dei deſideras declinare. Dicas ergo. ***Miſerere mei domine, quoniam infirmus ſum: ſana me domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea. Et anima mea turbata eſt valde.*** Redde ſingula ſingulis. Ne arguas me in ira: ſed miſerere mei quoniam infirmus ſum corpore. Vnde conturbata ſunt omnia oſſa mea. Neque corripias me in furore tuo: ſed ſana me, quoniam infirmus ſum mente. Vnde anima mea turbata eſt valde. Magna quidem eſt infirmitas corporis, quoniam conturbata ſunt omnia oſſa mea. Sed maior eſt infirmitas mentis, quoniam anima mea turbata eſt valde. Illa enim eſt pœna, de qua dicit Apoſtolus. Vino modico vtere propter frequentes infirmitates tuas. Hæc autem eſt culpa, de

Ira triplex

qua dicit pſalmiſta. Qui tribulant me inimici mei, ipſi infirmati ſunt, & ceciderunt. Ergo miſerere mei domine quoniam infirmus ſum. Non vt is qui dicebat. Cum infirmor, tunc potens ſum. Quoniam infirmi accincti ſunt robore. Nec illa etiam quæ dicebat. Fulcite me floribus, ſtipate me malis; quoniam amore langueo. quoniam talis infirmitas eſt proculdubio ſalutaris. Sed nunc ſum infirmus, vt illi, de quibus dicitur. Infirmabuntur, & peribunt a facie tua. Quoniam infirmati ſunt, nec fuit qui adiuuaret. Nec etiam ſum infirmus, vt illi, de quibus dicitur. Tradidit illos Deus in paſſiones ignominię: vt faciant ea, quæ non conueniunt. quia talis infirmitas abſq; dubio eſt lethalis. Sed de illos me eſſe confiteor, de quibus dicitur. Multiplicatę ſunt infirmitates eorum, poſtea accelerauerunt. Ex his quoque de quibus ſcribitur. Conſcientia ipſorum, cum ſit infirma, polluitur. Ecce enim accelero clamans. Sana me domine, quoniam conturbata ſunt omnia oſſa mea. Non tua quidem, quoniam ſcriptum eſt. Os non comminuetis ex eo. Siue, os illius non confrigetis. Habes enim os diuinitatis, de quo tu dicis. Adhęſit os meum carni meæ. habes & os humanitatis, de quo dicit Eccleſia: hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Sed nunc de illis oſſibus dico, de quibus dicitur in pſalmo: Sicut aqua effuſus ſum: & diſperſa ſunt omnia oſſa mea. Et Eccleſia in threnis: De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, & erudiuit me. Neque de oſſibus dico, quæ magis ſunt turbantia quàm turbata. Oſſa (inquit) eius ſicut fiſtulę ęris. Et putredo in oſſibus eius. Oſſa eius plena ſunt adipe: & medullis oſſa illius irrigantur. Sed de oſſibus meis dico. *Quoniam conturbata ſunt omnia oſſa mea*, ideſt virtutes, & vires animæ meæ. Sed illæ per vitia exturbantur, iuxta quod legitur. Dominus diſſipauit oſſa hominum ſibi placentium: confuſi ſunt, quoniã Deus ſpreuit eos. Iſta vero per iuſtitiam perturbantur, iuxta quod dicitur. Oſſa mea aruerunt ſicut cremium: vel, ſicut in frixoria confrixa ſunt. Ergo ſana, & cuſtodi omnia oſſa mea, vt ex eis non conteratur. vt timor tuus ſit oſſium irrigatio. Specialis ergo languor eſt culpa, qui tamen contingit frequenter ex culpa, iuxta quod veritas ait homini, qui habebat in infirmitate ſua triginta & octo annos. Ecce ſanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Et Apoſtolus ait. Qui manducat, & bibit indignè: iudicium ſibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus domini. Ideo inter vos multi imbecilles, & infirmi, & dormiunt multi. Saluberrimum igitur eſt conſilium, vt qui medela indiget corporali, ſpiritualem prius exigat, & accipiat medicinam, quatenus ceſſante cauſa ceſſet effectus. Corporalis autem infirmitas, & ſi ſæpe non tamen ſemper prouenit a peccato. Quod probat Apoſtolus dicens. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meę, Angelus Sathanę, qui me collaphizet: propter quod ter dominum rogaui, vt diſcederet a me. Et dixit mihi dominus. Sufficit

Iob.40.

Not. de Infirmitate.

ficit

ficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Ecce infirmabatur Apoſtolus propter conſeruationem ſuæ humilitatis. Veritas quoque dicit in Euangelio. Infirmitas hæc non eſt ad mortem: ſed per gloriam Dei; vt glorificetur filius Dei per eam. Et cum interrogaretur a diſcipulis eius. Rabbi, quis peccauit hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur? Et Ieſus. Neq; hic peccauit, neq; parentes eius: ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo. Ecce infirmabatur Lazarus: infirmabatur & cęcus propter oſtenſionem diuinæ virtutis. Iob quoque propter probationem patientiæ: legitur enim. Infirmatusq; ſedens in ſterquilinio, ſaniem teſta radebat. Similiter & Tobias ſuper cuius oculos ex nido hirundinis calida ſtercora inciderunt, & factus eſt cæcus. Hanc autem infirmitatem, ſiue tentationem permiſit Deus ei euenire, vt poſteris daret exemplum patientiæ eius, ſicut & ſancti Iob. Interdum etiam propter compaſſionem proximorum aliquis infirmatur. ſicut Apoſtolus qui dicebat. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Ipſe quoque ſaluator vulneratus eſt propter iniquitates noſtras: attritus eſt propter ſcelera noſtra. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum: & liuore eius ſanati ſumus. Et dominus in infirmitate voluit conterere eum. Propter has, & multas alias cauſas interdum abſq; peccati merito infligitur infirmitas corporalis. Et ſi frequentius ex peccato. Ergo ſana me domine tamquam pius, & prudens medicus: quia ego ſum ęgrotus, & tu medicus. Ego habeo infirmitatē, tu ſanitatem. Ego ſum infirmus per culpam, tu ſana per gratiam, ***Quoniam conturbata ſunt omnia oſſa mea; & anima mea turbata eſt valde.*** Anima conturbata corpus conturbat: Salomone teſtante. Spiritus triſtis exſiccat oſſa. Propter quod alibi dico. A voce genitus mei, adhęſerunt oſſa mea carni meæ. Quinetiam, oſſa mea ſicut in frixotio confrixa ſunt. Et quia per quæ peccauit homo, per hæc & torquetur. Quandiu enim ſpina rationis pungit ſpiritum ex peccato, & vermis conſcientiæ mordet animum ex delicto, non ſolum anima frigitur, & torquetur: ſed & corpus affligitur, & turbatur. Vnde bonum eſt homini a peccato ceſſare non ſolum propter quietem æternam, quam in futuro ſeculo præſtolatur: verum etiam propter requiem temporalem, quæ in præſenti ſeculo excipitur: quia ſecundum Apoſtolum, pietas promiſſionem habet vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. Poteſt & aliter hoc intelligi, vt per oſſa vires mentis intelligantur. Senſualitas quantum ad carnem, quæ eſt fragilis & infirma, ſecundum illud quod dominus ait: ſpiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma. Licet enim ſpiritus ſit anima, diſtinguitur tamen, quoniam aliquando per ſpiritum intelligitur ſuperior pars, ideſt mens: & per animam, inferior, ideſt ſenſualitas: iuxta quod inquit Apoſtolus. Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens vſq; ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, &c. Dicit itaq; pęnitens: Sana me domine a reatu peccati. Et debes profectò ſanare quoniam conturbata ſunt omnia

Quod anima conturbata, corpus cōturbat.

Ceſſare a peccato q d operetur.

Quid ſpiritus & anima.

omnia oſſa mea. ideſt vires animæ meæ. Vis rationalis, quæ diſcernit inter malum, & bonum.. Vis iraſcibilis, quæ appetit bonum. Conturbatæ ſunt omnes ad pœnitentiam ſalutarem. Vis rationalis eſt turbata dum ipſa inter bonum, & malum ſubtiliter non diſcernit. Vis iraſcibilis eſt turbata, dum ipſa malum delectabiliter appetiuit. Et ideo conturbata ſunt omnia oſſa mea, ideſt, animæ ſenſualitas turbata eſt valde. Quoniam grandis offenſa grandem exigit pœnitentiam: vt qui carnaliter delectatus offendi, ſpiritualiter conturbatus pœnitentiam agam: quatenus per aliam viam reuertar in regionem meam. Eſt turbatio timoris, & commotionis de qua legitur. Audiens Herodes rex turbatus eſt, & omnis Ieroſolima cum illo. Turbatio furoris, & confuſionis, de qua dicitur. Turbati ſunt ſicut ebrius, & omnis ſapientia eorum deglutita eſt. Turbatio laboris, & occupationis, de qua dominus ait: Martha Martha ſolicita es, & turbaris erga plurima. Turbatio doloris, & compunctionis, de qua ſponſa dicit in Canticis. Anima mea turbata eſt propter quadrigas Aminadab. Turbatio mæroris, & compaſſionis, de qua legitur, quod Ieſus turbauit ſeipſum, & lachrimatus eſt. Turbatio ſtuporis & admirationis, de qua legitur quod Maria turbata eſt in ſermone Angeli, & cogitabat qualis eſſet illa ſalutatio. Sed & aliæ multæ turbationum ſpecies: quæ omnes reducuntur ad quatuor; videlicet, miſeriæ, culpæ, & pœnæ, & gratiæ: de quibus ait pœnitens in hoc pſalmo. Conturbata ſunt omnia oſſa mea. Et anima mea turbata eſt valde. Turbatus eſt præ ira oculos meus. Et conturbētur omnes inimici mei. Sed tu domine vſquequo, conuertere, & eripe animam meam: ſaluum me fac propter miſericordiam tuam. Anima in homine accipitur multis modis. Ipſa perſona, & præſens vita, ſpiritus rationalis, & ſpiritus animalis, intentio mentis, & ſenſualitas carnis. De prima: Maſculus cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo. De ſecundo: Non facio animam meam pretioſiorem quam me. De tertio: Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. De quarto: Anima carnis in ſanguine eſt. De quinto: Quare animam meam porto in manibus meis. De ſexto: Turbatus eſt in ira oculus meus, anima mea, & venter meus. Ergo eripe animam meam, ideſt, meipſum, vel ſpiritum meum. Et accellera, vt eripias animam meam turbatam valde ad pœnitentiam. Tu ergo domine, qui pius es, & benignus, conuertere ad me, & ego conuertar ad te. Quoniam & ſi per prophetam dicatur: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Niſi tamen tu conuertaris ad me, ego ad te conuerti non valeo. Et niſi tu me præuenias, ego ad te peruenire non poſſum. Sed quoniam ad perfectam conuerſionem tu ſemper paratus exiſtis, ſicut propheta teſtatur. Tanquam diluculum inueniemus illum. Securius dico; Conuertere domine, ideſt, fac me perfecte conuerti ab errore ad veritatem, & a vitijs ad virtutes. Porro ſicut Deus tribus modis ſe auertit ab aliquo. Primo quando ei ſpiritualem irrogat pœnam. Vnde, auertiſti

faciem

Vires animæ.

Turbatio multiplex.

Animam in homine multipliciter capi.

Quomodo Deus auertat ſe a peccatore.

aciem tuam a me: & factus ſum conturbatus. Secundo quando temporalem infligit pœnam. Vnde, anima mea turbata eſt valde. Tertio quando vindictam luit ęternam. Vnde: Auerte iram tuam a nobis: & ne in æternum iraſcaris nobis. Ita tribus modis ſe conuertit ad aliquem. Primo quando gratiam ei ſpiritualem infundit, vt hic: vnde: Conuertere domine, & eripe animam meam. Secundo, quando temporalem pœnam remittit: vnde: Conuertere domine aliquantulum, & deprecare ſuper ſeruos tuos. Tertio, quando ſalutem concedit æternam: vnde: Conuertimini ad me: & ego conuertar ad vos: conferendo ſalutem. Et ideo ſine difficultate prorſus, ac mora eripe animam meam a præſenti miſeria: & ſaluum me fac in æternam gloriam, propter miſericordiam tuam: de qua ſolummodo ſpero, non propter meritum meum, quod exigit pœnam; ſed imploro miſericordiam tuam, quæ exhibet gratiam. Ecce peccator iſte de culpa ſua valde dolebat, vnde dicebat: Anima mea turbata eſt valde. Indulgentiam poſtulabat; vnde clamabat: Miſerere mei domine quoniam infirmus ſum. Nec tamen adhuc iuſtificationis gratiam obtinebat, vel illam ſe obtinuiſſe neſciebat. vnde petebat: Et tu domine vſquequo conuertere, & eripe animam meam. Verum ex diuina diſpenſatione procedit, vt ſicut aliquando indulgentia poſtulata differtur, ſic interdum præſtita neſciatur: quoniam magis expedit, vt iuſtificatus dubitet, an ipſe ſit iuſtus, quàm iniuſtus credat quod ipſe ſit iuſtificatus. Differtur autem interdum curatio, ne putet ægrotus ſe non medici virtute, ſed naturæ vigore, vel languoris modicitate ſanatum, & ſic vilipendat medicum, & paruipendat languorem. Vt ergo de ſua virtute diffidat, vt magnitudinem infirmitatis agnoſcat, vt auxilium medentis imploret, differtur curatio donec clamet frequenter, & dicat: Sana domine animam meam, quia peccaui tibi. Nondum enim ægrotus iſte tam perfecte clamauerat, vt diceretur ei; Adhuc te loquente dicam, adſum. Ex difficultate quoque curationis magis cauetur infirmitas, quia quod facile ſanatur, non multum cauetur. Et ideo differtur curatio ægritudinis, vt diligentior ſit cuſtodia ſanitatis: ſed non differendum vſque poſt mortem. Quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi? Triplex eſt mors, corporalis, ſpiritualis, & gehennalis. De prima legitur: Corpus eſt mortuum propter peccatum: vnde: Quis eſt homo qui viuet & non videbit mortem? quaſi diceret: Nullus eſt viuens, qui tandem mortem corporis non incurrat. De ſecunda dicitur: Vidua, quæ in delicijs viuit, mortua eſt. Et eſt peccatũ ad mortem, nõ pro eo dico vt quis oret: quaſi diceret: Eſt quoddam peccatum mortale, pro quo non eſt orandũ: quia neq; in hoc ſæculo, neq; in alio dimittitur. De tertia verò ſcribitur. Qui vicerit nõ lędetur a morte ſecũda. Et ſicut oues in inferno poſiti ſunt: & mors depaſcet eos: quaſi diceret. Sicut ouis non

Mors triſ.

Peccatum ad mortẽ quid eſt.

carpit herbam,ſed paſcit:& herba ſemper renaſcitur ad paſtum. ita mors gehennalis non conſumit hominem,ſed affligit, vt ſemper viuat ad mortem. Eſt præterea mors gratiæ, de qua dicit Apoſtolus. Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in gloria. Et Salomon: Fortis eſt,vt mors dilectio &c. Item, Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem. Ipſe quoq; Chriſtus ſe per prophetam mortem mortis appellat, dicens: O mors (inquit) ero mors tua: & morſus tuus ero inferne. Mors naturæ ſeparat animam a corpore. Mors culpæ ſeparat & animam & corpus a gloria. Mors verò gratiæ ſeparat cor a mundo. In prima morte plerunque non eſt: In ſecunda vix eſt: In tertia nunquam eſt qui memor ſit Dei ad ſalutem. In quarta verò eſt ſemper homo Dei memor. Quia ergo in corporalis mortis articulo tanta nonnunquam eſt doloris acerbitas, tanta moleſtia paſſionis, quod moriens ſicut amittit memoriam, vt nullorum valeat meminiſſe, licèt non ſit de aliquo deſperandum donec fuerit in hac vita: tutum tamen non eſt vſq; ad ſupremum mortis articulum pœnitentiam prorogare, ſed tunc ſecurum eſt homini pœnitere, cum præualet ipſe peccare. Dimittat ergo dubium, & certum retineat, qui vult a periculo liberari. ſic & de ſpirituali morte dicitur intelligi debere, Quòd non eſt in morte, qui memor ſit tui, Quoniam tanta eſt criminis obſtinatio, vt peccatór deſperans de venia, vix de Deo vnquam recordetur ad pœnitentiam, quem a ſe contemnendo proijcit per ſuperbiam. Iuſto quippe iudicio tali punitur animaduerſione peccator, vt moriens obliuiſcatur ipſe ſui, qui, dum viueret,oblitus eſt Dei. Cæterum de morte gehennali ſic poteſt, & debet intelligi: Quòd non eſt in morte, qui memor ſit Dei. quoniam in gehennali non eſt Dei recordatio ad ſalutem; ſed potius ad tormentum: quia damnati maledicent altiſſimo, & blaſphemabunt excelſum; conquerentes eum eſſe malignum, qui creauit illos ad pœnam,& nunquam inclinetur ad veniam. optantes illum omnino non eſſe, per quem conqueruntur ſe tam infeliciter eſſe. Et ideo meritò ſubditur: *In inferno autem quis confitebitur tibi?* In ſacra pagina infernus quandoque ponitur pro miſeria vitæ præſentis. vnde: Pericula inferni inuenerunt me. Quandoque vitiorum profundum: vnde: Deſcendant in infernum viuentes: Quandoque ipſius qui trahit alios ad interitum: vnde: Dolores inferni circundederunt me. Quandoque hiatus terræ: vnde: Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, deſcenderuntque in infernum viuentes. Quandoque locus pœnalis ſub terra: vnde: Infernus ſubter conturbatus eſt in occurſum aduentus tui. cuius duæ ſunt partes, ſuperior, & inferior: propter quod dicitur: Eripuiſti animam meam ex inferno inferiori. Superior dicebatur nidus inferni; vel ſinus Abrahæ, de qua beatus Iob ait: In inferno deſcendat anima mea. Inferior autem dicitur tartarus, vel gehenna, de qua dominus ait: Mortuus eſt diues, & ſepultus in inferno. In hoc quidem inferno nullus

Mors gratiæ.

In qua morte homo eſt Dei memor.

omnino

omnino domino confitetur. Infernus etiam ipſe diabolus: vnde: Dilatauit infernus animam ſuam abſque vllo termino. Si enim, ſecundum Apocalipſim Ioannis: Blaſphemauerunt homines Deum propter plagam grandinis, quoniam magna eſt vehementer, quanto magis blaſphemabunt Deum homines propter incendij cruciatum, qui vehementior quidem erit, quam poſſit etiam cogitari? Recte igitur Propheta dicebat: Non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te. & alibi: Non mortui laudabunt te domine, neque omnes qui deſcendunt in infernum. Nam a mortuo tanquam ab eo, qui non eſt, perit confeſſio. Duplex autem confeſſio legitur in ſcripturis: vna præconiorum, & altera peccatorum; De illa dicitur: Confitemini domino in cithara, in pſalterio decem cordarum pſallite illi. De iſta ſcribitur: Confitemini alterutrum peccata veſtra. Licèt ergo non ſit præconiorum confeſſio: eſt tamen in eo confeſſio peccatorum: ſed infructuoſa penitus & inutilis, ſicut ſapiens proteſtatur: Gementes præ anguſtia ſpiritus, dicent intra ſe pœnitentiam agentes. Errauimus a via veritatis: & iuſtitiæ lumen non illuxit in nobis. Quid ſuperbia nobis profuit? aut quid diuitiarum iactantia contulit nobis? tranſierunt omnia illa tanquam vmbra. Talia, inquit, dixerunt in inferno hi qui peccauerunt, &c. Ergo confitebuntur ad pœnam; ſed non conuertentur ad veniam. Iuſtum enim eſt, vt quia noluerunt pœnam euadere cum potuerunt, cum velint ipſam euadere non poſſint. Propterea diues ille qui cruciabatur in flamma, dicebat ad Abraham: Rogo te pater, vt mittas in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in locum hunc tormentorum. Cui cum Abraham reſpondiſſet: Habent Moyſem, & Prophetas, audiant illos. ſubiunxit: Non pater Abraham: ſed ſi quis ex mortuis ierit, pœnitentiam agent. Agebat & ipſe pœnitentiam in inferno: ſed quia cognoſcebat illam inutilem: rogabat, vt annuntiaretur hoc fratribus ſuis, quatenus agerent pœnitentiam in hoc ſæculo fructuoſam. Et ideo non de futuro, ſed de præterito pœnitens iſte ait: ***Laboraui in gemitu meo: lauabo per ſingulas noctes lectum meum: lacbrimis meis ſtratum meum rigabo.*** Laborat iuſtus in corde, laborat in ore, laborat in opere. De primo: Laboraui in gemitu meo. De ſecundo: Laboraui clamans. De tertio: Labores manuum tuarum manducabis. Deus autem dicitur laborare per patientiam, vt expectet ad pœnitentiam. vnde: Facta ſunt mihi moleſtia. Laboraui ſuſtinens. Diabolus autem laborat per fraudulentiam, vt pertrahat ad nequitiam. vnde: Sub lingua eius labor, & dolor. Eſt præterea labor mundanę peregrinationis, de qua legitur: Homo naſcitur ad laborem: & auis ad volandum. Labor humanæ tranſgreſſionis, de quo dicitur. In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Et labor ſempiternæ damnationis, de quo ſcribitur. Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem. De raro, & modico gemitu non dixiſſet:

Confeſſio duplex.

Quomodo Deus dicitur laborare.

Quomodo diabolus laborat.

Non laborat in gemitu, qui protinus ridet.

Laboraui in gemitu meo. Sed de diuturno, & continuo. quia non laborat in gemitu qui protinus ridet & gemit, profecto non pœnitens, quia pęnam non timens, ſed magis deridens, quaſi de gemitu ad riſum procedens. Ille vero laborabat in gemitu, qui dicebat. Tota die contriſtatus ingrediebar: rugiebam a gemitu cordis mei: & dolor meus ante

Quis in gemitu laborat.

me eſt ſemper. Sane columba gemitum habet pro cantu: & tu pęnitens anima, ſi vis fieri columba, careas felle peccati, pro cantu gemitum habeas, & pro riſu męrorem. Porro duo ſunt neceſſaria pœnitenti, vt intus gemat, & foris fleat. propter quod cum dixiſſet, laboraui in gemitu meo. ſtatim adiungit. Lauabo, ideſt perfundam lectum meum materialem per ſingulas noctes etiam temporales. ipſumq; ſtratum rigabo lachrimis, non ſolum exterioribus, verum etiam interioribus. Sane non ſemel eſt flendum, ſed ſæpe; propter quod ait. Lauabo per ſingulas noctes lectũ meum. Nec modicum eſt flendum, ſed multum: propter quod addit. Lachrimis ſtratum rigabo. Vbi enim eſt irrigatio, ibi humoris eſt abundantia. Non dicit, in noctibus, ſed per noctes. nec dicit, per aliquas; ſed per ſingulas. vt oſtendat ſe continuũ & diuturnum flẽtem, illorum duritiam reprehendentem, qui vix, aut raro poſſunt ad lachrimas emolliri. Saxeum enim pectus, lapideum cor, & ferreum habet animum, qui per ſe nõ tam in corpore moritur, quàm forſan in mente iam mortuo gemitus non producit, ſuſpiria non emittit, & lachrimas non effundit. Sciat ergo ſe culpabiliter durum, & dure culpabilem, qui corporalem amici ſui mortem deplorat, & ſpiritualem animę ſuę mortem non deflet.

Peccat, qui corporalẽ amici mortem deplorat, & ſpiritualem animæ ſuæ nõ deflet.

Attende pęnitens illius lachrimas peccatricis, quæ ſtans retro ſecus pedes Ieſu, rigabat pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat; & tu fac ſimiliter, ſi vis audire cum illa, Dimittuntur tibi peccata tua. Licet autem non ſolum in nocte lachrimandum ſit: ſed in die. ideo tamen dicit, per noctes. & non dicit per dies. quoniam abundantius, & frequentius ſolet homo lachrimari de nocte, quando ſolus eſt in abſcondito, quàm de die, quando cum multis exiſtit in publico. Cum & in nocte quieſcat a tumultu remotus, in die vero laborat in ſtrepitu conſtitutus.

Nox.

Per noctem quoque intelligitur culpa, quæ mentem tenebrat & obſcurat caligine peccatorum. Et per lectum intelligitur conſcientia in qua dormiit ſpiritus, quando quieſcit ab inquietudine vitiorum.

Lectus.

Dicit ergo. *Lauabo lectum meum.* ideſt mũdabo conſcientiam meam. *per ſingulas noctes.* ideſt per ſingulas culpas.

Pro ſingulis culpis ſingulas debemus hoſtias offerre.

Pro ſingulis enim culpis debet pœnitens ſingulas hoſtias immolare, vt, iuxta legem diuinam, dignum offerat ſacrificium pro peccato. Illud vtiq; de quo alibi dicitur. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, in quo ſingula inteſtina abluantur. De talibus noctibus legitur. Qui dormiunt nocte dormiunt: & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt. Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat. Nox in qua dictum eſt, Conceptus eſt homo. De huiuſmodi lecto dicitur. Si dixero, conſolabitur me lectus meus: & releuabor loquẽs mecum in ſtratu meo, terrebis me per ſomnia, & per viſiones

horrore

horrore concutries. Multis enim & alijs modis accipitur lectus hominis. Otium contemplationis: Vnde, In lectulo quæſiui per noctes quem diligit anima mea. Mundana proſperitas: vnde, duo ſunt in lecto, vnus aſſumetur, & alter relinquetur. Corporalis infirmitas: vnde pſalmiſta, Dominus opẽ ferat illi ſuper lectũ doloris eius. Carnis voluptas: vnde, laſſiuus in lectis eburneis. Negligentiæ torpor: vnde, ponam eam in lecto, & omnes qui fornicãtur cum ea. Hæreticorum doctrina: vnde, intexui funibus lectum meum. Inferni profunditas: vnde, in tenebris ſtraui lectum meũ. Hic autem accipitur lectus pro feretro conſcientiæ, vel voluptate carnali. Sanè ſicut ſeptem ſunt dies: ideſt ſeptem ſpiritus ſancti dona, quibus ſpiritualis vita perficitur in claritate virtutum. Ita ſeptem ſunt noctes, ideſt ſeptem vicia principalia, quibus carnalis vita peragitur in tenebras viciorum. Illi ſignificantur per ſeptem lucernas in candelabro tabernaculi: & per ſeptem oculos in lapide vno. Iſtæ deſignantur per ſeptẽ gentes de terra promiſſionis eiectas: & per ſeptem ſpiritus nequiores, quos ſpiritus immundus aſſumpſit. Ergo lauabo per ſingulas noctes lectum meum. Triplex eſt lauacrum: in aqua, in lachrimis, & in ſanguine. De primo legitur. Quòd Ieſus miſit aquam in peluim, & lauit pedes diſcipulorum. Quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnũ cœlorum. De ſecundo dicitur hic. Lauabo per ſingulas noctes lectum meũ, lachrimis meis ſtratũ meum rigabo. Et alibi. Si ablueri dominus ſordes filiarũ Syon, & ſanguinẽ Ieruſalem lauerit in ſpiritu iudicij: & ſpiritu ardoris. De tertio vero ſcribitur. Iſti ſunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerũt ſtolas ſuas, & dealbauerũt eas in ſanguine agni. Et alibi. Qui lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Primũ & vltimum lauacrũ ſine medio parũ valẽs: quia nec baptiſmus, nec martyriũ ſine pœnitẽtia proficit ad ſalutem: cum nõ remittatur impœnitenti peccatum. originali duntaxat excepto, quod ſine pœnitentia paruulis dimittitur in baptiſmo. Sed quia duntaxat quibus lauabit, determinat ſubdens. *Lachrimis meis ſtratum meum rigabo*. Sunt lachrimæ dolentis, & pœnitentis. Lachrimæ compatientis, & diligentis. lachrimæ contemplantis, & exultationis. & lachrimæ inſperantis & deſperantis. De primis lachrimis legitur, quòd fleuit Ezechias fletu magno, & dictum eſt ei. Audiui orationem tuam, & ecce ſanaui te. Mulier quoque, quæ erat in ciuitate peccatrix, lachrimis cœpit rigare pedes domini, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur eum. Et dictum eſt ei. Dimiſſa ſunt tibi peccata tua. De ſecundis lachrimis legitur, quod Ieſus, vt vidit Mariam plorantem & iudæos, qui venerant cum ea, plorantes: fremuit, & turbauit ſeipſum, & lachrimatus eſt. Dixerunt ergo iudæi. Ecce quomodo amabat eum. Ioſeph quoque cum amplexatus retroiſſet in collum Beniamin fratris ſui fleuit, ipſo ſimiliter flente ſuper collum ipſius. De tertijs lachrimis inquit propheta. Fuerunt mihi lachrimæ meæ panes die ac nocte, quoniam ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vſque ad

Triplex lotio.

Baptiſmus & Martiriũ abſq; pœnitentia non proficit.

Lacrimarũ varia genera.

domum

domum Dei. Tobias verò cum vxore ſua oſculatus eſt filium, & cœperunt ambo flere præ gaudio. De quartis lachrimis dominus ait. Mittite eum in tenebras exteriores. ibi erit fletus, & ſtridor dentium. Flebunt & plangent ſe ſuper eum omnes reges terræ, qui fornicati ſunt cum illa, & in delitijs vixerunt. Porro, abſterget Deus omnem lachrimam ab oculis ſanctorum, & iam non erit amplius neque luctus, neque clamor, quæ prima abierunt. Ergo beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Euntes ibant, & flebant, mittentes ſemina ſua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos. Cęterum qui lętantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Tenent timpanum, & citharam, & gaudent ad ſonitum organi; ſed in puncto ad inferna deſcendunt. Nam riſus dolore miſcebitur: & extrema gaudij

Lachrimæ abluũt conſcientiam a ſordibus peccatorũ. luctus occupat. Lachrimis ergo ſtratum meum rigabo. Quia lachrimę abluunt conſcientiam a ſordibus peccatorum; quæ quanto amariores ſunt pęnitenti, tanto dulciores ſunt indulgenti. De talibus lachrimis legitur; quod Petrus egreſſus foras, fleuit amare. Itemque Angeli pacis, ideſt ſacerdotes orantes pro pace, amare flebunt, ſecundum illud. Inter veſtibulum, & altare plorabunt ſacerdotes miniſtri domini, & dicent;

Lachrimæ interiores ſtratus. Nam labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam. Angelus domini exercituum ipſe eſt. Anna quoque largiter flebat amaro corde. Lachrimis ergo interioribus; ideſt amaritudine pœnitentiæ; ſtratum meum videlicet ſenſualitatem, rigabo, vt fertilis fiat, quæ prius arida erat, vt irrigata dignos pœnitentiæ fructus producat: quæ areſacta ſpinas & tribulos germinabat. De hoc ſtratu alibi dicitur. Vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius. Ex hoc verò quod dicit. *Lauabo per ſingulas noctes le-*

Not. de cõfeſſione. *ctum meum.* Colligitur euidenter, quòd ſicut non ſufficit, quòd homo confiteatur in genere ſe multa commiſiſſe peccata: ſic oportet quod deſcendat ad ſpeciem, vt de ſingulis conteratur, maxime quorum poteſt per inquiſitionis ſtudium recordari. Cæterum diſtingui poteſt inter lectum & ſtratum: vt per lectum, in quo corpus cũ delectatione quieſcit, voluptas carnis, ſeu corporis deſignetur: per ſtratum verò in quo pannorum congeries cumulatur, intelligatur tumultus peccatorum. vt per lachrimas pœnitentiæ diluatur, & deleatur multitudo peccaminum, & voluptas peccandi. Ideo vero dicit, per ſingulas noctes: & non dicit, per ſingulos dies, vt innuat quòd dies, & noctes patitur alternatim. Qui enim modo virtutis luce perfunditur, & modo iniquitatis caligine obſcuratur; tanquã inter noctes, & dies alterno cõmitatur affectu, veluti noctem ſuſtineat, ſi carne ſeruiat legi peccati. diem vero proſpiciat, ſi mente ſeruiat legi Dei. Tanquam igitur non ſufficiat, quod dixerat de præterito; Laboraui in gemitu meo. adiungit protinus de futuro, vt perfectum pœnitus pœnitentis oſtendat, qui de gemitu procedit ad lachrimas, & de lachrimis ad confeſſionem procedit. Turbatus eſt præ ira oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos. Redde ſingula ſingulis. Laua

bo

bo per ſingulas noctes: quia turbatus eſt præ ira oculus meus. Notandum verò, quod eſt peccatum obreptionis, quod cito deſeritur: & eſt peccatum conſuetudinis: quod frequentatur. Miroque modo dolet pœnitens ſe peccaſſe per obreptionem, propter quod ait. Turbatus eſt præ ira oculus meus. Nam ira quandoque dicitur breuis furor ſecundum illud. Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Et per conſuetudinem: propter quod ait: Inueteraui inter omnes inimicos meos. Nam vetuſtas ex diuturnitate procedit. Oculus ergo meus, videlicet intellectus ſeu ratio turbatus, vel intentio: præ ira, vel a furore, quod idem eſt. quoniam ira viri iuſtitiam Dei non operatur. Et ira impedit animum ne poſſit cernere verum. De his oculis legitur. Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Oculi ſapientis in capite eius. Et ſi oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. Tales oculi quandoque turbantur pręira propria, ſolem iuſtitiæ non ſinentes contemplari. A furore, diuino iuſto quidem iudicio in præſenti tenebras exteriores, ideſt cęcitatem mentis incurrit, in reprobum ſenſum datus: & in futuro tenebras exteriores incurrés, quanto tolletur impius, ne gloriam Dei videat: quia Deus habitat lucem inacceſſibilem: extra quam pœnitus erit impius in futuro ex toto ſeparatus a Deo, & ideo tenebrę illæ dicuntur exteriores, quia faciunt hominem eſſe pœnitus extra lucem. Non ſolum autem deliqui per ſubreptionem, quandoque, verum etiam per conſuetudinem ſæpe peccaui, quoniam inueteraui ex longa conſuetudine inter omnes inimicos meos. Cæterum dum anima peregrinatur in hoc ſeculo a domino, multos patitur, & magnos inimicos, de quibus legitur: Facti ſunt inimici eius in capite. Nam inimicantur ei mundus, caro, dęmon, & homo. Mundus cum elementis: vnde caro cum ſenſibus. vnde, Mors ingreditur per feneſtras noſtras, Oculus animam deprędatur. Dęmon cum vitijs. vnde, Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem: ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus, aduerſus rectores tenebrarum harum. Homo cum beſtijs. vnde, Dum inſurgerent homines in nos, forte viuos deglutiſſent nos. Poſuerunt mortalia ſeruorum tuorum eſcas volatilibus cęli, carnes ſanctorum tuorum beſtijs terræ. Inimici ergo ſunt dęmones, & homines, vicia, & peccata, mundus, & caro; de quibus legitur. Inimici noſtri deriſerunt nos. Confundantur, & reuereantur inimici noſtri, Inimicorũ meorum dediſti dorſum mihi. Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos; & non conuertar. Porro ſicut diabolus eſt inimicus virtutis: ita Deus eſt inimicus vitiorum, qui de ſe dicit. Inimicus ero inimicis tuis. Vere igitur militia eſt vita hominis ſuper terram. Dicit itaque pœnitens. Inueteraui. hoc eſt ex longa conſuetudine peccaui inter omnes inimicos meos: me vndique perſequentes, & contrahentes ad malum, iam turpis & inutilis factus a ſimili veteris veſtis, quæ non eſt vſui, neque decori. O quam grauis vetuſtas eſt peccati, quam grauis vetuſtatis peccatum, ex

[Margin notes: Peccatum ſecundum … | Ira. | Tenebræ exteriores | Animam multos, & magnos patitur inimicos. | Inimici hominis qui ſunt:]

qua culpa quaſi vertitur in naturam, & natura quaſi tranſit in culpam. Eſt autem vetuſtas corporis, vetuſtas ſenſualitatis, vetuſtas rationis, vetuſtas conſuetudinis, vetuſtas ignominiæ, vetuſtas culpæ, vetuſtas vitæ, vetuſtas legis, vetuſtas temporis, vetuſtas æternitatis. De vetuſtate corporis legitur: Omnes ſicut veſtimentum veteraſcent. De vetuſtate ſenſualitatis habetur: Vetus homo noſter cum illo affixus eſt. De vetuſtate rationis accipitur: Quoniam tacui inueterauerunt omnia oſſa mea. De vetuſtate conſuetudinis intelligitur: Deponite veterem hominem cum actibus ſuis. De vetuſtate ignorantiæ dicitur: Vetus error abijt. De vetuſtate culpæ intelligitur: Inueterate dierum malorum, &c. De vetuſtate vitæ legitur: Nemo mittit vinum nouum in vtres veteres. De vetuſtate legis ſcribitur: Non in vetuſtate litteræ, ſed in nouitate ſpiritus. De vetuſtate temporis agitur: Vetuſtiſſima veterum comedetis. De vetuſtate æternitatis narratur: Vetus dierum ſedit: & libri aperti ſunt.

Vetuſtas multiplex.

Licet autem peccator iſte inter ſuos inimicos inueterauerit, non tamen deſperans, ſed correctus, & exauditus a domino, dicit illis. *Diſcedite a me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei.* Quaſi ſum ſeparatus ego a vobis: & ſi non adhuc loco, tamen voto: & ſi nondum corpore, iam tamen corde. Non enim poſſumus in hoc mundo corporaliter ſeparari prorſus a malis, niſi dumtaxat ab illis, qui merito peccatorum ſuorum per excommunicationis ſententiam ab Eccleſia ſunt præciſi: cum quibus nec cibum ſumere, ſecundum Apoſtoli verbum, debemus: alioquin, ſecundum quod idem Apoſtolus ait: Oportet nos de hoc mundo exiſſe. Interim ergo antequam area ventiletur, quia grana ſunt mixta cum paleis, & zizania cum frumento, bonos oportet eſſe cum malis. Vnde Loth habitabat in Sodomis, Et Iob erat in terra Hus. Sponſus quoque dicit ad ſponſam in Canticis. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Quapropter & ipſe Chriſtus cum publicanis, & peccatoribus manducabat. Cæterum & ſi iuſti non debeant in hoc mundo corporaliter ab impijs ſeparari quantum ad generalem communionem: quando tamen ſine ſcandalo fieri poteſt, ſeparari ſe debent ab illis quantum ad familiarem cohabitationem, quia mores a conuictu formantur, & corrumpunt bonos mores colloquia mala. Vuaque conſpectu liuorem ducit ab vua. Propter quod dicitur. Cum ſancto ſanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum peruerſo peruerteris. Et alibi dicitur. Cum hominibus operantibus iniquitatem, & non communicabo cum electis eorum. Item, Elegi abiectus eſſe in domo Dei magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Semper ergo ſpiritualiter, aliquãdo corporaliter etiam in hoc ſeculo boni ſeparantur a malis: in futuro verò, & corporaliter, & ſpiritualiter omnino ſeparabuntur. Dicit itaque pœnitens iuſtificatus a Deo. *Diſcedite a me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei. Exaudiuit dominus deprecationem meam: dominus orationem*

nem meam ſuſcepit. Pro tribus orauerat in primo ternario; pro pœna videlicet ammouenda, pro plaga curanda, & pro mora tollenda. Super his tribus exauditum ſe gaudet a domino dicens: Exaudiuit dominus vocem fletus mei, &c. Eſt fletus in corde, fletus in ore, & fletus in opere. In corde cum dolore; in ore cum clamore; in opere cum labore. De primo legitur, quòd cum Anna eſſet amaro animo, flens largiter, orauit dominum. Loquebatur autem in corde ſuo, tantumq; labia illius mouebantur: & vox penitus non audiebatur. De ſecundo legitur, quòd vox in Rhama audita eſt, ploratus, & vlulatus, Rachel plorans filios ſuos. De tertio legitur, ꝙ mulier, quę erat in ciuitate peccatrix ſtãs retro ſecus pedes domini; lachrimis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur, & vnguento vngebat. Quidam præ nimia lætitia ſępe plorant, de quibus legitur, ꝙ Tobias data manu puero occurrit obuiã filio, & ſuſcipiens oſculatus eſt eũ cum vxore ſua, & cęperunt flere prę gaudio. Sicq; Ioſeph vidẽs Iacob patrem ſuũ irruit ſuper collum eius, & inter amplexus fleuit. dixitq; pater ad eũ: Iam lętus moriar, quia vidi faciẽ tuã. Porro & prę nimia lætitia, & prę nimia triſtitia; quia interdũ nõ poſſunt cõtineri voces in fletu. Vnde legitur, ꝙ Ioſeph cohibere ſe vltra nõ poterat, eleuauit vocẽ cũ fletu, quã audierũt Ægiptij, omniſq; domus Pharaonis: & manifeſtauit ſe fratribus ſuis. Dauid aũt aſcẽdens in cęnaculũ portæ, clamauit voce magna: Fili mi Abſalon, Abſalon fili mi: quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te? Prius ergo pœnitẽs triſtis aiebat. Lachrimis ſtratum meũ rigabo. Nunc aũt lætus affatur; Exaudiuit dominus vocẽ fletus mei. Exaudiuit dñs deprecationem meã: dominus orationẽ meam aſſũpſit. Quia ergo dñs præ miſericordia miſericorditer exaudiuit; optat, vt exẽplo ſuo inimici pęniteant, ita dicens: *Erubeſcant & conturbentur omnes inimici mei: conuertantur retrorſum, & erubeſcant valde velociter*. Cõturbentur per cõtritionis dolorẽ. Erubeſcãt in ore per cõfeſſionis pudorẽ. Auertantur retrorſum in opere per ſatisfactionis laborẽ. Et repetit iterũ, Erubeſcãt: qm̃ & in recordatione facinorũ debet intus erubeſcere Deũ: & cõfeſſione peccaminũ debet foris erubeſcere hominẽ: qm̃ erubeſcentia cõfitentis pœna eſt nõ modica pœnitentis. Et pudor confeſſionis pars eſt nõ minima ſatisfactionis. O cũ quãto rubore corã altero cõfitetur qd̃ quis abſq; magno pudore nec intra ſe meditatur. Sed amplius debuit erubeſcere corã Deo cũcta cernẽte nephãdas turpitudines exercere: quã corã homine quadã audiẽte peractas turpitudinęs reuelare, quãuis eas illi reueles, nõ vt homini, ſed vt Deo. Erubeſcãt ergo de peccatis ſuis ad pęnitentiã: qm̃ etſi quædã erubeſcẽtia mala ſit, de qua dñs ait: Qui me erubuerit, & meos ſermones, hũc filius hominis erubeſcet. Et tũc incipies cũ rubore nouiſſimũ locũ tenere. Hæc tamẽ erubeſcẽtia bona eſt, de qua dicit Apoſt. Quẽ fructũ habuiſtis in his in quib⁹ nũc erubeſcitis? Et Propheta improperat illi, qui noluerat erubeſcere de peccatis, & inquit: Meretricis facta eſt facies tibi, erubeſcere neſciuiſti. Eliſeus quoq; dixit ad Regẽ

De recordatione peccaminũ & eorum cõfeſſione.

Iſrael Ioram. Viuit dominus in cuius conſpectu ſto, quod ſi non vultum Ioſaphat Regis Iudææ erubeſcerem, non attendiſſem quidem te, nec reſpexiſſem. Nam ut ſapiens proteſtatur. Eſt confuſio adducens gloriam, & eſt confuſio adducens ignominiam. Hinc etiam alibi legitur: Erubeſcere Sidon ait mare. Optat autem vt conturbentur ſecundum aliam literam vehementer, quatenus conturbatio ſit non ſolum vrgens, ſed vehemens, ideſt adimens, hoc eſt æternam damnationem auertens. quia niſi talis, & tanta ſit conturbatio pœnitentis vt ſufficiat ad auertendam æternam iram, atterit proculdubio, ſed non conterit: pœnam inferens, ſed veniam non impendens. Sunt enim hæc duo paria, vt gehennalis pœnæ pariter remittatur debitum, & ęternalis culpæ uinculum relaxetur. Optat etiam vt auertatur retrorſum: quatenus ſicut de virtutibus corruerat in vitia, mala opera exercendo: ita de uitiis redeat ad virtutes, bona merita operando: quia non ſemper dimittitur tota pœna, quoties remittitur tota culpa. Per hoc autem quod ait: Valde velociter. oſtendit quòd non eſt confeſſio aliquatenus differenda. Quia peccatum quòd per pœnitentiam non diluitur, mox ad aliud pondere ſuo trahit. Neſcitis (inquit dominus) diem, neque horam. Væ autem prægnantibus, & nutrientibus illis diebus: prægnantes ſunt qui celant peccatum in corde. Nutrientes vero qui fouent peccatum generatum in opere, quibus erit vę: ideſt damnatio, in illis diebus. poteſt etiam hoc intelligi dictum non optantis affectu, ſed ſpiritu prophetantis, quaſi dicat. Dominus exaudiuit me: ſed omnes inimici mei erubeſcant, & conturbentur, ideſt conturbabuntur: ideſt erubeſcent, nõ vtiq; in pręſenti vbi bonos mali uidentur, ſed in futuro vbi mali erubeſcentes de ſe, dicent de bonis. Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt. Videntes autem turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis. Conuertuntur quoque retrorſum, recogitando quæ fecerant, & dicendo. Quid profuit nobis ſuperbia, & iactantia diuitiarum quid contulit nobis? tranſierunt illa omnia tanquam vmbra. Erubeſcent autem velociter: quia cum dixerint, pax, & ſecuritas, tunc repentinus ſuperueniet interitus, & calamitas irruet improuiſa. Secundum hoc finis Pſalmi reducitur ad principium: quia quod in principio a ſe flagitat ammouendum: in fine prædicit reprobis irrogandum.

Non ſemper tota pęna dimittitur quoties tota culpa remittitur.

Peccatum differre cõfiteri, eſt peccare.

EXPO-

EXPOSITIO DIVI BERNARDI SVPER SEPTEM PSAL. POENITENTIALES.

Secundus Pſalmus Pœnitentialis.

BEATI *quorum remiſſæ ſunt iniquitates.* Titulus iſte non indiget alia expoſitione quàm pſalmus: quoniam in expoſitione pſalmi titulus exponetur, cui pſalmus alludit non ſolum ſententia, ſed ſermone: ibi maxime vbi dicitur: Intellectum tibi dabo, & inſtruam te. Nolite fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus. Principaliter autem de gratia, & Dei miſericordia agit. vnde Apoſtolus ad Romanos: ex ipſo ſumit gratiæ argumentum aduerſus illos, qui de operibus gloriantur, & merita iactant tanquam non donata ſibi a Deo: dicens beatitudinem eſſe illius hominis cui Deus fecerit accepto iuſtitiam: ſicut ait Propheta: *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, &c.* In fine concluditur. *Gloriamini omnes recti corde.*

Illud autem conſiderandum occurrit, quod iſtorum ſeptem pſalmorum, duo ſunt, quorum vterq; ſpecialem titulum ſortitur a ſcientia, videlicet primus & tertius. Item duo ſunt, quorum vterque proprium titulum habet ex continentia, videlicet ſecundus & quintus. Rurſus duo ſunt, quorum vterq; ſingularem titulum obtinet de hiſtoria, videlicet quartus & ſeptimus. Solus denique ſextus cum cęteris canticis graduum titulum legitur habere communem. Cæterum cum Dauid ſuper ſenes ſe intelligere fateatur: videtur profectò quòd pſalmus iſte cui pręſcribitur intellectus Dauid, profundum contineat intellectum, illum vtique de quo veritas ait: Spiritus eſt qui viuificat: caro non prodeſt quicquam: ſpiritualem videlicet non carnalem. Sicut enim ſpiritus viuificat carnem: ſic intellectus viuificat literam, quæ ſine ſpirituali iacet mortua, intellectu: immo plus dicit Apoſtolus: Quia litera occidit, ſpiritus autem viuificat. Dauid enim quaſi contrarias & repugnantes ſententias in hoc pſalmo proponit, vt carnalem occidat, & ſpiritualem

viuificet intellectum. Ait ergo: *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates: & quorum tecta ſunt peccata*. Si ſunt remiſſæ; quomodo tectæ? aut ſi tectæ; quomodo remiſſæ? Rurſus, *Quoniam tacui, inueterauerunt oſſa mea: dum clamarem tota die*. Si tacet, quomodo clamatus? aut ſi clamat, quomodo tacitus? Tales quoq; ſententias Chriſtus proponit in Euangelio. Qui amat animam ſuam in hoc mundo, perdet eam. Et qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Item, mea doctrina non eſt mea. Et, in iudicium veni in hunc mundum, vt qui non vident, videant: & qui vident, cęci fiant. Retrahit ergo a carnali, & ad ſpiritualem attrahit intellectum. quod accipit ab illo, qui etiam gallo dedit intelligentiã prudentiæ intellectus ab æuo. Pſalmus iſte ſecundũ tráſlationem noſtram treſdecim habet verſus, qui ad trinitatis miſterium, & legis decalogũ referuntur: fidem & operationẽ ad beatitudinem neceſſarias exprimentes. Nã iuſtus ex fide viuit: Et fides ſine operibus mortua reputatur. Porro ſecundũ aliam tranſlationem quatuordecim verſus habet, legem & Euãgelium deſignãtes propter decẽ legis mandata, & quatuor Euangelia: vt oſtẽdatur, quod intellectus, quẽ habet Dauid, ideſt pęnitens in hoc pſalmo, & Euangelio conſonat, & legi concordat. Quadripartitus eſt iſte pſalmus. In prima parte pęnitẽs primo concordat in Deo miſericordiã, & gratiã; Gratiã ex qua Deus gratis vinculũ culpę diſſoluit: miſericordiã, ex qua miſeri corditer debitũ pęnæ dimittit. oſtendẽs quod inde proueniat beatitudo. Vnde præmittit. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates*. Et, *Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum*. Secundo, reprehendit in ſe negligentiam, & ſuperbiam, ex qua merita ſua diu male celauit: oſtendens quod inde prouenerit inueteratio: vnde ſubiunxit, *Quoniam tacui, inueterauerunt omnia oſſa mea: dum clamarem tota die*. Tertio, circa ſe vindictam exaggerat, quia manus domini aggrauata eſt ſuper eum: & miſericordiam, quia conuerſus eſt in erumna: oſtendens quid inde ſequatur, ideſt, afflictio, quia cõfigitur ſpina: vnde ſubinfert. *Quoniam die, ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua; conuerſus ſum in erumna mea dum configitur ſpina*. Commendans ergo gratiam, & miſericordiam ita incipit. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates. & quorum tecta ſunt peccata*. Beatitudinum, alia eſt in via, alia in patria. De illa legitur. Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. De iſta dicitur. Beati qui habitant in domo tua domine; in ſecula ſeculorum laudabunt te. Beatitudo viæ conſiſtit in fide. Beatitudo patriæ conſiſtit in ſpe. Iſta in ſpe, illa in re conſiſtit. De iſta præmittitur. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates &c.* De illa ſubiungitur. *Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum; nec eſt in ore eius dolus*. Vnde loquendo de iſta quæ habetur in vita præſenti, vtitur verbo præſentis temporis. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates: & quorum tecta ſunt peccata. loquendo vero de illa, quæ habetur in vita futura, verbo futuri temporis vtitur dicens. Beatus vir, cui nõ imputauit Dominus peccatum. Eſt præterea beatitudo diuinæ, quæ ſumma eſt, & æterna: & beatitudo mundana, quæ falſa

Iuſtus ex fide viuit.

Fides ſine operibus mortua.

Generam.

Beatitudo duplex.

Beatitudo ẽt duplex.

ſa eſt,& caduca. Illam habet comprehenſiue ſimpliciter,vt dicit Apoſtolus,ſolus beatus potẽs qui ſolus habet immortalitatẽ.Iſtam autem habet, qui tẽporalibus bonis abundat,de qua Propheta dicit.Beatũ dixerunt cui hæc ſunt.ſed qui beatũ te dicunt,ipſi te decipiunt.Culparũ,aliæ ſunt originales,quæ contrahuntur;& aliæ actuales, quæ cõmittuntur.De originalibus ait.Beati quorũ remiſſę ſunt iniquitates.Et de actualibus addit.Quorũ tecta ſunt peccata.Cæterũ,actuales culpas diſtinguit in peccata cogitationũ, Locutionum,& Actionũ.De peccatis cogitationũ præmittit.Quorum tecta ſunt peccata. De peccatis actionum ſubiũgit. Beatus vir cui nõ imputauit dominus peccatum.De peccatis locutionũ adnectit.Nec eſt in ore eius dolus.Poteſt & aliter in iſta diſtingui,vt per ea intelligantur tres materies peccatorum; videlicet,Originalium,Venialium,& Mortalium. De Originalibus ait.Beati quorũ remiſſæ ſunt iniquitates.De Venialibus addit:Et quorum tecta ſunt peccata.De mortalibus ſubdit.Beatus vir cui non imputauit dominus peccatũ.De Originalibus vero dicit quod remittuntur.De venialibus quod teguntur.De mortalibus quod non imputantur beato viro:Sic notans ſubtiliter,& prudenter differentiam inter alia. Tũc autem originale peccatum eſt intenſum in homine, cum & ſecundũ reatum,& ſecundum actum exiſtit in illo: vt reatus ad labem,& actus ad fomitem referatur. Verum in baptiſmo labes mundatur: ſed fomes relinquitur, quia tranſit reatus,& remanet actus: & ideo remiſſum eſt poſt baptiſmũ,quod erat intenſum. Nã & ſi non ſit delictum quantũ ad fomitẽ, eſt tamen delictum quantũ ad labem:vt iam per illum homo non obligetur ad culpam: ſed exerceatur ad luctã.Veniale peccatum nõ ſolũ habetur cũ vicijs rerũ,ſed etiam cũ virtutibus exercetur.Quoniã homo virtutibus præditus ſæpe cõmittit veniale peccatũ.Homo vero cũ ſpoliatur virtutibus,tunc nudatur,quia veſtes animę ſunt virtutes.Sed in nudo macula cernitur,quæ tegitur ſub induto.Et ideo cũ quis indutus eſt caritate,q̃ veſtis eſt nuptialis,ſub ea quidẽ,quaſi tectũ exiſtit in illo veniale peccatũ, vt ita ſit quaſi nõ obſit, quia quod in camino efficit aquæ gutta, hoc facit in caritate venialis offenſa: Sicut & leuis fetor in ſuaui nõ ſentitur odore. Illi ſunt ergo beati beatitudine viæ,quorũ remiſſæ ſunt iniquitates.id eſt quoru originales culpæ mitigatę,debilitatęvè ſunt in baptiſmo: ne in hoc mortali corpore dominentur: quoniam & ſi nõ deletæ ſunt quantũ ad fomitem propter actum, qui remanet: iam tamẽ deletæ ſunt quãtum ad labem, propter reatũ,qui trãſit.Similiter beati ſunt illi beatitudine vię quorũ peccata venialia tecta ſunt,ideſt charitatis operimẽto velata: quia charitas operit multitudinem peccatorum,videlicet venialiũ.quorũ tanta eſt multitudo,vt illis perfectus etiam in hac vita non poſſit omnino carere. ſed a charitate teguntur,vt nõ oſtendatur per illa deformis,quia eſt charitatis ſpecie informatus.Quod maxime poteſt de peccatis cogitationũ intelligi,quę nõ exeuntes ad opus,vmbraculo gratię tegũtur in corde. Vel ſine diſtinctione iniquitatum,remiſſę intelligãtur tecta peccata,quæ

In baptiſmo labes mũdatur, & fomes relinquitur.

Veniale peccatum cum virtutibus exercetur.

Veſtes animæ ſunt virtutes.

Mare rubrum figura baptiſmi.

ſic in baptiſmo teguntur, ſicut in mari rubro, quo fuit figura baptiſmi, tecti fuerunt Egiptij,figuraliter peccata iuſequentes,ideſt Hebræos perſequentes virtutes: quę duo ſibi inuicem aduerſantur. Nam ſicut mare rubrum texit, & delenit Ægiptios: ſic aqua baptiſmatis tegit, & delet originis culpam. Poſſunt & aliter intelligi tecta peccata. Vt,quia quod tegitur,non videtur: illa peccata ſint Deo tecta, quæ non videntur ab eo. Deo namq; peccata videre, idem eſt quod punire: iuxta quod alibi dicitur. Auerte faciem tuam a peccatis meis. Deus ergo,peccata,quæ tegere voluit,aduertere noluit: & quæ non aduertentur,ideſt quæ non videntur a Deo,non aduertuntur,hoc eſt,non puniuntur ab eo;cum idem ſit ipſi peccata non videre, quod illa non punire. Vnde conſequenter adiungit. Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum. Vel iniquitates dicuntur, quæ fidem & baptiſmum ſuccedunt. Illa, ſicut debitum, quod gratis remittitur,ſine ſatisfactione aliqua remittuntur;quia baptiſmus & culpam remittit, & pœnam. Iſta per ſatisfactionis ſtudium ſtudioſe teguntur, ne in iudicio reuelentur, in quo manifeſta fient occulta cordium,& aperta erunt abſcondita tenebrarum. vt hic tecta ſint, tecta & ibi. Nam ſi tu tegis, Deus detegit, & ſi tu detegis,Deus tegit. Vel iniquitas,peccatum,& dolus poſſunt diſtinctè referri ad offenſam, quam quis committit in Deum: culpam,quam committit in ſe: & noxam,quã committit in proximum. ſecundum quod alibi dicitur. Peccauimus cum patribus noſtris,iniuſte egimus,iniquitatem fecimus. Ergo, Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum: nec eſt in ſpiritu eius dolus. Mortale peccatum quoque dimittitur, & quantum ad pœnam. Porro duplex eſt pœna,temporalis videlicet, & perpetua. Quandoque dimittitur culpa mortalis,dimittitur & pœna perpetua. Sed quandoque mortalis dimittitur culpa,quandoque temporalis non dimittitur pœna: vt ſi non ſit tanta contritio,& confeſſio, quæ ad deletionem ſufficiat vtriuſq;, propter quod frequenter iniungitur temporalis ſatisfactio pœnitenti. Licet enim Nathan dixerit ad Dauid. Tranſtulit dominus peccatum tuum: prædixerat tamen:Vriam Etheum percuſſiſti gladio, & vxorẽ eius accepiſti in vxorem tibi. Quamobrem non recedet gladius de domo tua vſque in ſempiternum. Cum igitur imputare ſit in pœnam tenere: Tunc non imputatur peccatum, cum non tenetur in pœnam, ideſt cum ita dimittitur,vt pœna penitus relaxetur. Quod vtique fiet cum corruptibile hoc induet incorruptionem. Quia tunc abſterget Deus omnem lachrimam ab oculis ſanctorum &c. Vel de prœterito. Ille vir eſt beatus, cui non imputauit dominus peccatum. ideſt,qui cauet ſibi a criminali peccato, quod dominus imputat ad pœnam æternam, & ideo non reputauit illi peccatum, quoniam iniquitates eius remiſit, & texit peccata. Quia vero non ſemper intelligitur in præſenti ſemper beatus, quia peccatum non imputabitur in futuro,vt ſic non ſit in illo mortale peccatum,quod tandem per pœnitentiam dimitteretur; conſequenter adiungit.

Deum peccata videre, idẽ eſt quod punire.

Imputare eſt in pęnã tenere.

Quado pęna pęnitus relaxetur.

Criminale peccatum dominus imputat ad pœnã æternam.

git. Nec eſt in ore eius dolus. Ac ſi diceret manifeſtius. Ille vir eſt beatus,& ſi nondum per ſpeciem,tamen per fidem;cui dominus tandem non imputabit peccatum ad pœnam. Et modo etiam non eſt dolus in ore eius. ideſt excuſatio in peccatis,quia modo veraciter pęnitens ſuum confitetur peccatum ad veniam,vt non excuſet ſe. Qualis erat ille Natanael de quo dominus ait. Ecce vere iſraelita, in quo dolus non eſt. Et ille humilis publicanus,qui dixit ad dominum. Deus propitius eſto mihi peccatori. Dolum enim habet in ore,qui ſe prędicat eſſe iuſtum,cum ſit iniuſtus :a quo dolo ille ſe reddit immunem, qui ſuum non excuſat, ſed accuſat exceſſum: vt, tanquam vere pœnitens, ſuum veraciter confiteatur peccatum. Alia tranſlatio dicit. *In ſpiritu*. Quoniam eſt dolus in corde,dolus in ore,& dolus in opere. De primo dicitur: Dolos tota die meditabantur. De ſecundo,Loquutus eſt verba pacifica in dolo. De tertio. Non defecit de platea eius vſura, & dolus. Omnes tamen ex corde procedunt. Vnde ad remouendum omnes,dicit,quod non eſt in ſpiritu eius dolus. Accipitur tamen aliquando dolus in bono: iuxta quod dicit Apoſtolus. Cum eſſem aſtutus, dolo vix cœpi. Eſtque dolus ille fallaciæ, hic verò prudentiæ. Sic etiam eſt fictio mala,de qua dicitur. Spiritus ſanctus diſciplinę effugiet fictum. Eſt fictio beata, de qua dicitur. Ieſus finxit ſe longius ire. Ita quoque ſimulatio mala, de qua Dauid ſe ſimulauit inſanum coram Achis rege Geth. Dominus etiam diſſimulat peccata hominum propter pœnitentiam. Quia ergo non ſufficit, vt quis abſtineat a peccato, ne ſibi ad pœnam imputetur a Deo, niſi hoc pure faciat, vt gloriam conſequatur æternam. Cum ippocrita propter inanem gloriam, declinet a malo, qui tamen beatus non eſt: ſed prorſus infelix,quoniam eſt in ſpiritu eius dolus, ideſt fallacia fictionis. Ille igitur eſt,vel erit beatus vir cui non imputauit dominus peccatum: nec eſt in ore, vel in ſpiritu eius dolus. *Sed quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea, dum clamarem totam die*. Mira ſententia, vt idem & clamauerit, & tacuerit tota die. Sed tacuit crimina ſua, quæ potuit vere clamare: & clamauit merita ſua,quæ potuit vere tacere. tacuit crimina,vt celaret:& clamauit merita, vt taceret. tacuit vnde proficeret, & clamauit vnde deficeret. Ergo & male tacuit, & male clamauit. Et ideo pœnitens interponit. Quoniam tacui,inueterauerũt oſſa mea,dum clamarem tota die. Dicit hic a ſimili hominis, qui medico plagam occultat,quæ idcirco inueteratur,quia non curatur: & ideo non curatur,quoniam occultatur. Sic enim ſanies ſub cutæ collecta, tumorem multiplicat,& dolorem, donec ea per aperitionem educta,tumor ſedetur,& dolor. ita putredo peccati,ſub cordis latibulo congregata,inflat animum,& perturbat,donec ipſa per confeſſionem eiecta, inflationis & perturbationis moleſtia protinus mitigetur. Ex qua profectò non ſpiritus ſolum hilareſcit: ſed corpus etiam iucundatur, vt iam alleuiatum ſe ſentiat ingenti prius onere prægrauatum. Licet ergo generaliter ſit tacendum ab omni verbo,quod nocet:

Quãdo homo dicitur beatus.

Dolus triplex.

Dolus in bono.

Fictio ſecũdum.

Simulatio duplex.

nocet: tacendum tamen non eſt a confeſſione peccati,ſicut hic dicitur. Quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea &c. Neque a laude Dei: ſicut alibi legitur. Si homines tacerent, lapides clamarent. Neque etiam a reprehenſione iniquitatis, dicente Propheta. Vę mihi, quia tacui,quia vir pollutus labijs ego ſum. Sed neque a prædicatione veritatis: eodem Propheta teſtante. Propter Syon non tacebo,& propter Hieruſalem nō quieſcam. niſi forte ſint canes, aut porci, qui audiunt; de quibus veritas ait. Nolite ſanctum dare canibus: neque margaritas mittere ante porcos. Vnde pſalmiſta dicebat. Poſui ori meo cuſtodiam cum conſiſteret peccator aduerſum me. Obmutui,& humiliatus ſum,& ſilui a bonis. Et ideo Salomon ait. quòd eſt tempus loquendi, & tempus tacendi. Certè Phariſæus ille tacuit,dum clamaret, qui aſcendens in templum,vt oraret,ſupprimebat peccata,& merita exprimebat. Gratias,inquiens,ago tibi,quia non ſum ſicut cæteri homines,raptores,adulteri, ſicut & hic publicanus. Ieiuno bis in ſabbato: decimasq́ do omnium quæ poſſideo E contra publicanus tacebat merita, & clamabat peccata. Qui ſtans a longe non audebat oculos ad cœlum leuare: ſed percutiebat pectus ſuū dicens. Deus propitius eſto mihi peccatori. Sed amen dico vobis (ait dominus) deſcēdit hic in domum ſuam iuſtificatus ab illo. Tacuit etiam ore celando delictum,dum clamarem opere frequentando peccatum. Tunc enim peccati clamor aſcendit, cum impius frequentatione perpetratur: iuxta quod dominus ait. Clamor Sodomorum, & Gomorreorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis. Cum & fruſtra ſatagat quis occultare, quod frequentare non ceſſat. Verum nonnulli gloriantur cum malefecerint, & in peſſimis exultant: peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicantes. Plurimæ ſunt diuerſitates clamorum,in bono, ſcilicet,& in malo,quæ leguntur in ſcripturis diuinis: ſed omnes referuntur ad tres. videlicet,cordis,oris,& operis. De clamore cordis dicit pſalmographus. Ad te clamaui dū anxiaretur cor meum. Et Apoſtolus: In quo clamamus, Abba pater. De clamore oris dicit pſalmiſta. Ad ipſum ore meo clamaui:& exultaui ſub lingua mea. Et Propheta. Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam. De clamore operis,ait dominus. Deſcendam,& videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint. Et alibi. Sanguis fratris tui clamat ad me de terra. Quid autem prouenit ex vtraque,taciturnitate,ſcilicet, & clamore, interponit: & ait. *Inueterauerunt omnia oſſa mea*. ideſt omnia ſecundum vires interiores. Quia ſicut exterior homo,ideſt corpus, cum inueteratur, deficit a virtute: ſic omnis fortitudo interioris hominis: ideſt animæ, quæ ſignificatur per oſſa; quia ſicut oſſa ſunt infra carnem,& illam ſuſtentant: ſic infra corpus eſt anima,illudque gubernat; ex peccati deficit vetuſtate. Sed quoniam vexatio tribuit intellectum,ſubiungit, & ait. *Quoniam die, ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua: conuerſus ſum in erumna mea,dum configitur ſpina*. Dies, & nox accipiuntur multi-

Clamores & boni, & mali ad tres referuntur.

Caſtigatio dat intellectum.

Diei,ac noctis acceptiones multæ.

multipliciter in ſcripturis. Videlicet, lux & tenebræ: vnde, Appellauit Deus lucem diem,& tenebras noctem. Proſperitas,& aduerſitas: vnde, Super muros tuos Hieruſalem conſtitui cuſtodes: tota die & nocte non tacebunt laudare nomen domini. Veritas & ignorantia: vnde; Nox præceſſit,dies autem appropinquauit. Prudentia, & ſimplicitas: vnde; Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat ſcientiam. Iuſtitia, & iniquitas: vnde; Si quis ambulauerit in die, non offendet, quia lucem huius mundi videt. Si autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo. Multis autem & alijs modis accipiuntur noctes & dies; de quibus longum eſſet per ſingulas ſupponere ſigillatim exempla. Verùm, per diem & noctem hoc in loco poſſunt intelligi claritas & obſcuritas: vt talis ſit ſenſus: Quoniā in die,ac nocte, hoc eſt in manifeſto, & in occulto manus tua, ideſt correctio tua grauata eſt ſuper me: hoc eſt grauiter me afflixit, more prudentis medici, cuius manus, cum neceſſitas exigit, vrit,& ſecat; vt curet,& ſanet. Porò in hac erumna, ideſt in hac graui afflictione conuerſus ſum ad te medicum meum, dum ſpina timoris,aut afflictionis,rationis configitur menti,vt conſcientia puncta, properet ad ſalutem: quia ſemper ſuperior pars rationis, quæ ſindereſis appellatur, pungit & ſtimulat: ideſt, contradicit, & murmurat contra peccatum, dum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, quamuis in hoc conflictu ſæpe ratio ſenſualitati ſuccumbat. Poteſt tamen per ſapientiam intelligi culpa, quæ pungit,vulnerat, & cruentat. Pungit in cogitatione, vulnerat in conſenſu, & cruentat in actu: quia tunc ſanguis foras educitur, cum culpa, quæ per ſanguinem deſignatur, ſecundum illud: ſanguis ſanguinem tetigit. ad exteriorem actum progreditur: vt ſit ſenſus: ***Quoniam die, ac nocte,*** ideſt aſſidue, ***manus tua,*** ideſt vindicta tua, ***grauata eſt ſuper me***: ideſt grauiter me percuſſit. ***conuerſus ſum in erumna mea***. hoc eſt effectus ſum erumnoſus: videlicet infœlix & miſer, ***dum ſpina configitur***: ideſt dum culpa vſque ad actum & conſenſum producitur. quia tunc ſpina configitur, cum plagam infligit. Vel ſecundum aliam literam: Dum configitur ſpina: ideſt dum humiliatur ſuperbia, quæ ſic in ſpiritu eleuat cor ſicut ſpina in dorſo erigit corpus, cuius tamen confractio non humiliat ad interitum: ſed erigit ad ſalutem. Sunt ergo ſpinæ quæ pungunt, & ſpinæ quæ muniunt: & iſtæ ſunt bonæ. Sunt & ſpinæ, quæ ſuffocant, & quæ perimunt: & illæ ſunt malæ. Spinæ quæ pungunt ſunt timor Dei, & aduerſitas ſeculi. de illis dicitur: Conuerſus ſum in erumna mea dum configitur ſpina. De iſtis legitur. Sepi aures tuas ſpinis: & noli audire linguam nequam. Spinæ, quæ ſuffocant, ſunt occupationes ſeculi, & motus illiciti. de illis dicitur. Simul exortæ ſpinæ ſuffocauerunt illud. De iſtis legitur: Spinas & tribulos germinabit tibi. Spinæ quæ perimunt, ſunt culpæ mortales, & hæreticæ prauitates. De illis dicitur: Spinæ & tribuli

Erumna.i grau.is afflictio.

Spinarum varia genera.

F naſcuntur

naſcuntur in manibus tumulenti. De iſtis legitur: Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? Ergo viæ iſtorum ſine offendiculo: iter autem ipſorum quaſi ſepis ſpinarum. Et ſicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Sanè multa ſunt, quibus ſe pœnitens aggrauatum oſtendit. fortitudo videlicet aggrauantis, cum ait: *Manus tua*. magnitudo grauaminis, cum ſubiungit, *Grauata eſt ſuper me.* aſſiduitas grauandi, cum addit, *Die ac nocte.* infirmitas aggrauati; cum adijcit, *Conuerſus ſum in erumna mea.* Et aculeus grauitatis, cũ infert, *Dum configitur ſpina.*

Manus domini. Manus autem domini diuerſa circa nos gerit officia. Quandoq; creantis; vnde: Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me. Quandoq; minantis; vnde: Adhuc manus tua extenta. Quandoq; percutientis; vnde: Manus domini tetigit me. Quandoq; protegentis; vnde: Sub vmbra manus ſuę protexit me. Quandoq; largientis: Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione. Sequitur: *Delictum meum cognitum tibi feci: & iniuſtitiam meam non abſcondi.* In hac ſecunda parte con-

Vere confeſſionis cõditiones feſſionem ſuam commendat, oſtendens eam eſſe perfectam, cautam, humilem, diſcretam, deuotam, & efficacem. Perfectam, quia confitetur delicta, confitetur & peccata; vnde: Delictum meum cognitum tibi feci: & iniuſtitias meas non operui. Cautam, quia non ex caſu fortuitu, ſed ex certo propoſito confitetur; vnde: Dixi confitebor. Humilem, quia non gloriatur extollendo peccatum, ſed humiliatur excuſando ſeipſum; vnde: Confitebor aduerſum me. Diſcretã, quia nõ cõmemorat alienam offenſam, ſed pronunciat ſuam culpam; vnde: Pronunciabo iuſtitiam meam. Deuota, quia non eam indifferenter cuilibet homini: ſed reuerenter pronuntiat ipſi Deo; vnde: Pronuntiabo eam domino. Efficacem, quia non pronuntiauit in vanum, ſed ad magnum profectum; vnde: Tu remiſiſti impietatem cordis mei. Ergo delictum cognitum tibi feci, & iniuſtitias meas non operui. Hic inſcribitur diapſalma: quia cum primo egiſſet de gratia, per quam remittuntur iniquitates, & teguntur peccata, ne imputentur ad pœnam. & ſecundo egiſſet de culpa, per quam peccata tacentur, & merita exclamãtur; vnde: Oſſa inueteraſcunt. Et tertio egiſſet de pœna, ſecundum quam manus domini aggrauantur: & ſpina configitur: vnde peccator conuertitur in erumna. Nunc quaſi diuidens, & diſtinguens ſingulorum rationes exponit, incipiens prudenter a medio, vt competentius extrema coniungat. Ac ſi dixiſſet apertius: *Quoniã tacui, inueterauerunt oſſa mea, dum clamarem tota die. Ideo delictum meum cognitum tibi feci: & iniuſtitias meas non operui. Sed dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino: & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Et quoniam, beati ſunt quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum, &c. Et beatus vir cui non imputauit dominus peccatum: nec eſt in ſpiritu eius dolus. Ideo: *Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno. Veruntamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt. Quoniam die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua:*

conuerſus

conuerſus ſum in ærumna mea dum configitur ſpina. Ideo tu es mihi refugium a preſſura, quæ circundedit me: exultatio mea, erue me a circundantibus me. Quia tu percutis, & ſanas: tu mortificas, & viuificas: tu dicis ad inferos, & reducis. Ergo delictum meum cognitum tibi feci: & iniuſtitias meas non operui. Eſt operimentum naturæ, operimentum ſcripturæ, operimentum gratiæ, operimentum pœnitentiæ, operimentum conſcientiæ, operimentum culpæ, & operimentum gehennæ. De primo: Nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut vnus ex iſtis. Et ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur. De ſecundo: In his qui pereunt, euangelium eſt operimentum. Et cortinæ factæ ſunt ad operiendum tabernaculum de iacinto, & purpura cocco bis tincto retorta opere plumarij. De tertio: Charitas operit multitudinem peccatorũ. De quarto: Et operui in ieiunio animam meam. Et operiantur confuſione, & pudore, qui quærunt mala mihi. De quinto: Vas quod non habet operculum, eſt immundum. De ſexto: Operti ſunt iniquitate, & impietate ſua. De ſeptimo: Vadam & non reuertar ad terram tenebroſam, opertam mortis caligine. Eſt præterea operimentũ corruptionis, de quo legitur: Vermis operiet eos. Operimentum confuſionis, de quo dicitur: Operiantur ſicut diploide confuſione ſua. Operimẽtum mortis, de quo ſcribitur: Operuit nos vmbra mortis. Et operimentum ornatus, de quo dicitur ad Luciferum: Omnis lapis precioſus operimentum tuum. Ex his poteſt trahi ſimilis de recto diſtincto ad id quod prædictum eſt de tectis peccatis. Inter delictum & peccatum diſtinguitur. Quia delictum in omittendo, & peccatum in cõmittendo cõſiſtit. Delictum.n.eſt non agere faciendum: & peccatũ eſt facere non agendum. Ad delictum pertinet negligentia, quæ faciendum obmittit. Quia ergo pœnitens iſte tacendo deliquerat, & clamando, peccauerat, idcirco nũc dicit: Delictum meum cognitum tibi feci. Quia deliqui tacendo, & iniuſtitias meas non operui, quia peccaui clamando patenter oſtendens, quod pœnitens cõfiteri debet delicta pariter & peccata, cũ quandoq; ſit longe grauius quam peccatũ. Nam & in Leuitico diſtincte præcipitur, vt offeratur ſacrificium pro delicto, & pro peccato. Sed dices: Cum Deus omnia ſciat etiam antequam fiant tanquam præſcius omnium, & cõſcius ſingulorũ: quid eſt quod iſte pœnitẽs dicit Deo. Delictũ meum cognitũ tibi feci? tanquam illud delictũ prius Deo fuerit abſconditum: ſed poſtea per eius confeſſionẽ factũ ſit Deo notũ. Sciendũ ergo, ꝙ quandoq; ſciens ſcienti, quandoq; neſciens neſcienti, quandoq; ſcienti neſciens, & quãdoq; neſcienti ſciens aliquid innoteſcit. Cum.n.duo aliquid ſciunt, ſed alter alteri ſuper eo ſuã aperit conſcientiam, tũc ſciens ſcienti cognitũ facit illud. Cũ autẽ duo idẽ ignorant, ſed ille qui nõ intelligit dicit illud, facit neſciens neſcienti. Et ex duobus his membris poſſunt intelligi reliqua duo membra. Pœnitens ergo delictũ, vel peccatũ ſuum dicitur facere Deo cognitum, quando per confeſſionem aperit ſuper illo cõſcientiam ſuam Deo,

Operimenta multa.

Delicti, & peccati differentia.

vt quod prius volebat abſcondi, modo ſtudeat cõfiteri. Ne quis ergo perperam intelligeret quod delictum ſuum dixerat ſe feciſſe cognitum Deo tanquam Deus illud neſciſſet, donec ipſum ei pęnitens reuelaſſet determinando ſubiungit. Iniuſtitias meas non operui: ſed aperui, vt tu operires: detexi, vt tu contegeres: cognoui, vt tu cognoſceres. Et ideo dixi. *Pronuntiabo iniuſtitias meas domino: & tu remiſiſti impietatem cordis mei.* Eſt confeſſio peccatoris, confeſſio laudatoris, & confeſſio aſſertoris. De prima Iacobus ait: Confitemini alterutrum peccata veſtra. De ſecunda dominus inquit. Confiteor tibi domine pater cęli, & terræ. De tertia dicit Ioannes. Confeſſus eſt, & non negauit: & confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus. Quolibet iſtorum modorum quidam bene confitentur, & quidam male. Bene, vt Dauid: qui cũ dixiſſet, peccaui. ſtatim audiuit. Et dominus tranſtulit peccatũ tuum. Male, vt Iudas: qui cum dixiſſet, peccaui tradens ſanguinem iuſtũ. ſtatim abijt, & laqueo ſe ſuſpendit. Item bene confitentur illi, qui dicunt. Confitebimur tibi domine, confitebimur tibi, & inuocabimus nomen tuum. Male confitentur illi, de quibus dicitur. Confitebuntur tibi dũ bene feceris eis. Si vero non fuerint ſaturati, & murmurabunt. Rurſus bene confitentur illi, de quibus dicitur. Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. Male vero cõfitentur illi, de quibus legitur. Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Iſta ſane ſunt neceſſaria peccatori, vt vere pęnitens iuſtificetur, adeo vt cõuertatur, & recedat a malo. Vnde, *Conuerſus ſum in ęrumna.* Quia per malum pęnæ receſſi a malo culpæ. vnde compungatur, & doleat de cõmiſſo. vnde cõfingitur ſpina: quia ex pęnitentia, compungitur conſcientia, vt corde cognoſcat, vt confiteatur offenſas. Vnde: *Delictum meum cognitum tibi feci; & iniuſtitias meas non operui.* Vt proponat etiam ore ſua pronuntiare peccata. Vnde, Dixi pronuntiabo aduerſum me iniuſtitiam meã domino. Et ſic adeſt remiſſio peccatorum. vnde. tu remiſiſti impietatem cordis mei. Nõ ait de præterito, pronunciaui: & de futuro remittes: ſed e conuerſo de futuro dicit pronuntiabo; & de præterito, remiſiſti. vt patẽter oſtẽdat quod peccatũ prius remittitur per compunctionẽ cordis a Deo, quã pronuntietur per cõfeſſionẽ oris ab homine. Vt patet quòd non eſt intelligendũ hic de interiori cõfeſſione, quæ corde fit Deo, ſine qua peccatũ nõ remittitur: ſed de exteriori, quę ore fit ſacerdoti, quę ſępiſsime ſequitur remiſsionẽ peccati. Sed forſan oppones. Quid ergo neceſſe eſt cõfiteri peccatũ, ſi iam omnino eſt remiſſum? Profecto ne redeat per contemptũ, quia pręceptũ eſt, quod pręterire nõ licet, Confitemini alterutrũ peccata veſtra. Pręceptũ etiã eſt in Leuitico, vt vir in cuius cute varius color apparet, veniat ad ſacerdotẽ, & oſtẽdat ſe illi: per quod datur intelligi, qđ peccati cõfeſsio deſignati per leprã, faciẽda eſt ſacerdoti. Hoc ipſum innuitur per id quod iubetur. & vitulus adducatur ad hoſtiũ tabernaculi, & corã domino immoletur. Poſt culpã quoq; remiſſam neceſſaria eſt ſatiſfactio, cuius pars eſt non minima pudoris cõfuſio, quã ſuſtinet in confeſ-

Confeſſio triplex.

Neceſſaria peccatori ad vere iuſtificandũ.

Oppoſitio contra confeſſionem.

Confuſio pudoris eſt non minima pars ſatiſfactionis in confeſſione.

cõfeſsione peccator.Ego dixi corde,cõfitebor ore;dixi de præterito,quia dicere corde,præcedit remiſsionē peccati.Cõfitebor de futuro, quia cõfiteri ore poſt remiſsionē peccati ſuccedit. Dixi autē non tanquam improuidus,& incautus ex caſu fortuito,ſed tanquā prouidēs,& diligens ex certo propoſito.i.deliberaui,ſtatui,&propoſui hoc,ſcilicet,cõfitebor.Sed cõtra quē? Aduerſū meipſum. Cui? Domino corā eius vicario,videlicet ſacerdote.Quid? iniuſtitias meas, a meipſo cõmiſſas.Quare? quia tu ſolus,qui potes peccata dimittere,remiſiſti impietatē peccati mei,ſiue cordis mei. Licèt.n.quædā iniquitas per actū corporis cõmittatur;principaliter tamē cõmittitur per cordis affectū:iuxta quod veritas ait. De corde exeūt cogitationes malę,homicidia,adulteria,fornicationes, furta,falſa teſtimonia, blaſphemię.hæc ſūt quæ cõinquināt hominē.Et ideo mortale peccatū impietatē cordis appellat.Porro ſūt qui peccatū vtiq; cõfitētur:nõ tñ aduerſū ſe; quia retorquēt illud in proximū,vel in diabolū,aut in Deū:ſicut primi parentes.Mulier(inquit Adam)quā dediſti mihi ſociā,dedit mihi de ligno,& comedi.Eua quoq; reſpõdit:ſerpēs decepit me,& comedi. Quidā verò deputant illud fato,vel euentui,aut naturę,ſicut hęretici:quidā mentientes duas eſſe naturas in homine;vnam bonam ſecundum ſpiritū, quā dicūt eſſe a bono Deo, lucis authore: alteram verò malā ſecundū corpus, quā dicunt eſſe a malo Deo,principe tenebrarum.Vel ſicut alij mentiūtur dicentes ex diſpoſitione ſtellarū,quam conſtellationem appellant,omnia inferiora cõtingere.Alijs prorſus fatuis aſſerentibus,quod omnia caſu cõtingunt.Vniuerſis tamē de vanitate conuenientibus in idipſum. Quoniā arbitrij libertate cum ad caſum ſufficiat ſibi homo,quia ſolus poteſt præcipitare ſeipſum:ſed iam cõfractus ex caſu,nõ poteſt per ſeipſum ſurgere ſolus,alio indiget adiutore.Dicat ergo: Ego fui,qui peccaui,ego qui ſtulte egi: ſed tu domine miſerere mei.ſana animā meam,quia peccaui tibi. Etiam cū perſuadenti conſenſi,qui debui diſſentire. Vnde rectè pęnitens iſte ait.Pronūtiabo iniuſtitias meas quaſi nõ alienas,ſed proprias.Quia licèt interdū alio ſuggerente ſemper tamē eo conſentiente geruntur.Caue prudenter ne ſic cõfitearis peccata tua,quòd aliena reueles. ne forte cum adulteriū confiteris,prodas eā cum qua adulterium commiſiſti.quia non alienas,ſed tuas debes iniuſtitias confiteri. Sed dices. Quid ſi non poſsit peccator exprimere circunſtantiā culpæ ſine deſignatione perſonæ? puta ſi filius cū matre perpetraret inceſtū.Faciat ergo quod poteſt,& ſic exprimat ſuā culpam,vt ſupprimat alienam offenſam.ſed non ſic offenſam ſupprimat,alienam,vt culpā non exprimat ſuam:maxime corā idoneo ſacerdote,diſcreto,& honeſto,qui prodeſſe poſsit,& nõ obeſſe.Tu vero peccator,quātūcūq; ſis criminibus aggrauatus,ne dubites,aut formides,ea dño cõfiteri,tanquā in iudicio cõfeſſus condēnari debeas pro cõuicto:quia ſecus in diuino iudicio q̄ humano.Qui.n.coram Deo ſemetipſum accuſat, Deus illū excuſat.Et qui corā Deo ſeipſū excuſat,Deus illū accuſat.In humano quippe iudicio cū reus cõfitet̄ peccatū, iudex inſtruitur.In diuino

iudicio

Principaliter cõmittitur peccatū per cordis affectū

Impietas, i. peccatū mortale.

Retorquēt aliqui peccatum in alios.

Arbitrij libertate homo poteſt cadere ſolus; ſed nõ poteſt ſolus ſurgere

Not. de cõfeſsione.

iudicio cum reus confitetur peccatũ,Deus obliuiſcitur. Nam quacunq; hora peccator cõuerſus fuerit, & ingemuerit,omnium iniquitatum eius non recordabor amplius,dicit dominus. In illo iudicio cum reus confitetur peccatum,damnatur: in iſto vero cum confitetur,abſoluitur. propter quod dicitur. Dixi pronunciabo aduerſum me iniuſtitias meas.&c. Dic ergo iniquitates [illegible]as, vt iuſtificeris. quia iuſtus in principio ſermonis ſui accuſator eſt. Et qui abſcondit ſcelera ſua,non dirigetur. Qui autem confeſſus fuerit,& dimiſerit ea,miſericordiam conſequetur. ſicut Dauid qui cum Nathan,arguenti eum,dixiſſet;peccaui domine. Statim Nathan dixit ad eum. Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum. Vnde alius merito clamabat ad dominum. Confitebor tibi domine quoniam iratus es mihi; conuerſus eſt furor tuus,& cõſolatus es me.

Multiplex confeſſio.

Verum non omnis confeſſio talis eſt: nam eſt confeſſió miſerabiliter deſperantis,vt Iudæ,qui dixit: peccaui tradens ſanguinem iuſtum: ſed abijt,& laqueo ſe ſuſpendit. Cain quoque dixit ad dominum. Maior eſt iniquitas mea,quàm vt veniam merear. Qui vagus,& profugus abijt ſuper terram. Et eſt confeſſio fallaciter ſtimulantis, vt Saul qui cum dixiſſet ad Samuelem. Peccaui, quia præuaricatus ſum ſermonem domini,timens populum: ſed nunc porta quæſo peccatum meum. ait Samuel ad Saulem. Quia proieciſti ſermonem domini,proiecit te dominus. Eſt confeſſio inutiliter lamentantis, vt eorum qui talia in inferno dicunt: Errauimus a via veritatis: & iuſtitiæ lumen non illuxit in nobis. Quid profuit nobis ſuperbia? aut quid diuitiarum iactantia contulit nobis? tranſierunt illa omnia tanquam vmbræ,& nos in malignitate noſtra conſumpti ſumus. quia ſpes impij tanquam lanugo eſt,quæ a vento tollitur, & tanquam ſpuma gracilis,quæ diſpergitur a procella. Humilis autem, & vera confeſſio illa eſt ſalutifera,de qua protinus ſubditur. ***Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno. Veruntamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt.*** In hac tertia parte remiſſionem peccatorum commendat, per quam iuſtificatur impius, & ſanctificatur iniquus,diſtinguens inter dominum ſanctificantem,& ſeruum ſanctificatum. Inter cauſam ſanctificantem, & tempus ſanctificandi, cum ait. ***Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno.*** Satis enim apparet quis orat,quoniam omnis ſanctus: videlicet ſeruus ſanctificatus. Et ad quem orat. ad te, ſcilicet, dominum ſanctificantem. Et quare orat: quia pro hac,ſcilicet,remiſſione impietatis, quæ ſanctificationis eſt cauſa. Et quando orat: quia in tempore opportuno. ideſt in vita præſenti, quæ ſanctificandi opportunitatem impendit. Conſequenter autem oſtenditur duplex ſanctitatis vtilitas. Vna in futuro, quoniam in diluuio aquarum multarum, tempore aquæ non approximabunt ad eum: id eſt ad ſanctum. Et altera in præſenti,quia tu,inquit ſanctus ad Deum,es mihi refugium a preſſura, quæ circundedit me. Quaſi diceret: in futuro ſanctum eripies ab anguſtia: etiam in præſenti ſanctum protegis a preſſura

Vita præſẽs ſanctificãdi opportunitatem impendit. Duplex ſãctitatis vtilitas.

preſſura. Pro hac igitur: ideſt pro remiſſione peccati, vel pro impietate tollenda, *orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno*. Quia nullus eſt adeo ſanctus in præſenti vita, qui careat omnino peccato. Nam ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Ergo quilibet in hac vita quantumlibet ſanctus indiget remiſſione peccati. Et ideo pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno: ideſt dum tempus opportunum exiſtit ad remittenda peccata; videlicet vita præſens. Propter quod alibi dicitur. Quærite dominum dum inueniri poteſt: inuocate eum dum prope eſt: prope eſt dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Adhuc (inquit) te loquente, dicam: Adſum. In alia quippe vita inutiliter orat, qui non orat vtiliter in hac vita: quemadmodum diues ille, qui ſepultus eſt in inferno, cum clamaſſet, Pater Abrahã miſerere mei, & mitte Lazarum &c. Dixit illi Abraham. Fili, recordare quia recepiſti bona in vita tua: & Lazarus &c. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnũ factum eſt. Fatuæ quoque virgines clamabunt, & dicent: Domine domine aperi nobis. Quibus dominus reſpondebit. Amen dico vobis neſcio vos. Verùm, etſi pro hac oret ad te omnis ſanctus in tẽpore opportuno. Illi autem qui ſunt in diluuio aquarũ multarum, ideſt in fluxu carnalium voluptatum: de quibus legitur. Aquæ furtiuæ dulciores ſunt. vel in confuſione diuerſarum ſectarum, de quibus dicitur. Qui dimittit aquas, caput eſt iurgiorum. Non approximabunt ad eum. ideſt ad Deum: hoc eſt ad te mutata perſona. Sicut alibi dicitur. Domini eſt ſalus, & ſuper populum tuum benedictio tua, quia tales indigni ſunt, vt domino appropinquent. Vel aquæ ipſæ non approximabunt ad eum, ideſt ad ſanctum. quoniam aquæ multæ non poſſunt extinguere charitatem. Sicut non approximauerunt aquæ in diluuio ad Noe, quia in iudicio uir ſanctus a peccatis, & anguſtijs erit tandem immunis. Ac ſi diceret. Licèt in hoc ſeculo vir ſanctus non careat omni culpa: vnde orat pro hac, ideſt pro remiſſione impietatis. In diluuio aquarum multarum ad Deum non approximabunt. quia tunc eum extrema confuſio non tenebit. Heu quot immerguntur, & ſubmerguntur in iſtis diluuijs. Propterea clamandum eſt cum Propheta. Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam. Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia. Veni in altitudinem maris: & tempeſtas demerſit me. Diluuium autem accipitur non ſolum in malo, ſecundum illud: Perdam aquis diluuij omnem carnem. Quod intelligendum eſt de mortali peccato: inquantum Deus permittit, licèt non cauſet peccata. Vel de finali iudicio. Sed & in bono ſecundum illud. Dominus diluuium inhabitat. Quod intelligendum eſt de ſacramento regenerationis humanæ: vel de profundo diſpoſitionis diuinæ. Aqua enim multis modis accipitur in ſcriptura diuina. nam eſt aqua naturæ, doctrinæ, ſapientiæ, gratiæ, culpæ, pœnæ, & miſeriæ. De aqua naturæ legitur. Spiritus domini ferebatur

Nullus in hac vita peccato caret

Orare oportet in hac vita.

Diluuium in bonam, & in malã partem accipitur.

Aqua dicitur multis modis.

ſuper

ſuper aquas,& aquæ quæ ſuper cœlos ſunt laudent nomen domini. De aqua doctrinæ dicitur. Tenebroſa aqua in nubibus aeris. Sed eſt aqua peruerſæ doctrinæ,de qua legitur. Qui dimittit aquas caput eſt iurgiorum. Et aqua ſanæ doctrinæ, de qua. Aquas tuas in plateis diuide. Poſſunt tamen peruerſæ aquæ ſanari ſecundum illud,ſanaui aquas has,& non erit mors in eis vltra, neque ſterilitas. De aqua ſapientiæ legitur: Aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum. quod dicitur ad differentiam ſapientiæ ſecularis,de qua præcipitur.Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua. De aqua gratiæ dominus ait. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. De aqua culpæ dixit Iacob ad Rubem, Effuſus es ſicut aqua, non creſcas. De aqua pœnæ dicitur. Tranſiuimus per ignem,& aquam: & adduxiſti nos in refrigerium. De aqua miſeriæ legitur. Intrauerunt aquæ vſque ad animam meam. Et ſunt iſtæ miſeriæ,vel anguſtiæ non ſolùm temporales,& tranſitoriæ: verum etiam interminabiles, & perpetuæ: de quibus dicitur. Submerſi ſunt quaſi plumbum in aquis vehementibus. Et tranſibunt de aquis niuium ad calorem nimium. Propterea ipſe ſpiritus ſanctus dicitur aqua. Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Spiritualis intellectus: Implete hidrias aqua. Baptiſmus: Et de latere Chriſti ſanguis,& aqua fluxerunt. Populus: aquæ multæ populi multi. Et omnes dilabimur ſicut aquæ, quæ non reuertuntur. ***Sed tu es mihi refugium a preſſura, quæ circundedit me.*** Interdum & oppreſſores inſiſtunt: & oppreſſiones obſiſtunt. Interdum non inſiſtunt oppreſſores, & obſiſtunt oppreſſiones. Interdum autem oppreſſiones non obſiſtunt: ſed oppreſſores inſiſtunt. His, qui ſunt fragiles,& ſi non inſiſtunt oppreſſores,obſiſtunt tamen oppreſſiones, quia facile ſuccumbunt aduerſis. His qui ſunt fortes,& ſi oppreſſores inſiſtant, non tamen oppreſſiones obſiſtunt,quia reſiſtunt fortiter aduerſantibus. His autem qui,cum inſiſtunt oppreſſores,obſiſtunt oppreſſores, Et ideo quia difficile eſt eſſe in igne, & non ardere: orat vir ſanctus nō ſolùm ab oppreſſionibus,verum etiam ab oppreſſoribus liberari, cum ait. ***Tu es mihi refugium a preſſura, quæ circundedit me: exultatio mea,erue me a circundantibus me.*** Ac ſi diceret: Libera me ab oppreſſionibus meis, quia tu es mihi refugium a preſſura, quæ circundedit me. Sed erue me a circundantibus me: ideſt libera me ab oppreſſoribus meis. Sanè quatuor ſunt principales virtutes, quæ mentem viri ſancti circundant. videlicet Iuſtitia,Prudentia,Temperantia,& Fortitudo. Habet enim ab anteriori parte Iuſtitiam, a poſteriori Prudentiam, Temperantiam a dextris, Fortitudinem a ſiniſtris. Congruunt bene loca virtutibus. Nam quæ ſunt ante,ſunt certa, quæ retro, ſunt dubia; quæ ſunt a dextris,ſunt proſpera; quæ a ſiniſtris,ſunt aduerſa. In certis autem exercenda eſt Iuſtitia: in dubijs eſt adhibenda Prudentia: in proſperis opus eſt Temperantia: In aduerſis neceſſaria eſt Fortitudo. Cum ergo iniquitas premit iuſtitiam, oppreſſio inſtat ante.

Virtutes cardinales

Cum

Cum immoderatio præmit prudentiam, oppreſſio inſtat retro. Cum fatuitas præmit prudentiam, oppreſſio inſtat a dextris. Et cum puſillanimitas præmit fortitudinem, oppreſsio inſtat a ſiniſtris. Cum autem diuerſæ oppreſsiones ſimul has virtutes impugnant, tunc vndiq; mentem circundant: & ideo ſanctus orat a circundantibus redimi. hoc eſt ab oppreſsionibus, quæ vndique imminent, liberari. Hanc ſolam petitionem offert pœnitens in hoc Pſalmo. grauidam & fœcundam multarum petitionum intellectum in ſe cõtinentem incluſum, quam potius intelligendam reliquit, quàm duxerit diſtinguendam, vt referatur ad intellectum de quo præmittitur in titulo. Intellectus Dauid. Quidam verò inter preſſuras deficiunt, & triſtantur: alij proficiunt, & lætantur? ſicut Apoſtoli de quibus legitur: Quòd ibant gaudentes a conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Hinc Iacobus Apoſtolus ait: Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis. Et Paulus Apoſtolus inquit: Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Vt ergo vir ſanctus oſtendat ſe non defeciſſe, ſed profeciſſe inter preſſuras: interponit, & dicit: ***Exultatio mea.*** ideſt tu Deus in quo, & de quo ego inter preſſuras exulto, redime me a circundantibus me. Redemptio quandoq; large dicitur liberatio, quæ fit etiam ſolo dono. vnde, Redemit eos de manu inimici, & de regionibus congregauit eos. Et iterum: Liberauit eos de manu odientium, & redemit eos de manu inimicorum. Quandoque proprie dicitur liberatio, quæ fit dato pretio: vnde, redempti ſumus non corruptibilibus auro, nec argento, ſed precioſo ſanguine agni immaculati. Et alibi: Redemiſti nos domine in ſanguine tuo. Dicitur etiam redemptio ipſe Redemptor, iuxta quod dicit Apoſt. Quod Chriſtus factus eſt pro nobis ſapientia, & redemptio. Et Pſalmographus; Redemptionem miſit dominus populo ſuo. Precium autem redemptionis datum eſt regi, vt liberaret captiuum a tirrannide carcerarij: datum eſt domino, vt liberaret hominem a poteſtate diaboli, & a ſeruitute peccati, & a pœnis inferni. vnde: Ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra me mendacium. Et ipſe redemit Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius. Expectans etiã redemptionem corporis noſtri. Saluatorem expectamus dominũ Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratũ corpori claritatis ſuæ: qui nos de portis mortis, & de manu inferi liberabit. ***Redime me*** (ergo) ***a circundantibus me.*** a diabolo, a peccato, ab inferno: quia tu es mihi refugium a preſſura. O pie, o clemens, o bone Deus, ad te me oportet confugere: a te irato ad te placatum: a te offenſo ad te propitium: a te iudice ad te patrem: quia, ſi vellem fugere, non poſſem: & ſi vellem tegi, non poſſem, cum ſit nemo qui de manu tua poſsit eruere. Quo enim ibo a ſpiritu tuo: & quo a facie tua fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es: ſi deſcendero in infernum, ades. Tu ergo non alius, es mihi ſummum, & ſupremum refugium a preſſura,

Redẽptio dicitur multipliciter.

quæ circundedit me. ideſt a tribulatione, quæ vndique me conturbat. In te iactatus ſum ex vtero: de ventre matris meæ tu es protector meus: in te cantatio mea ſemper. ſi tu affueris, nihil oberit: ſi tu defueris, nil proderit. Sequitur: *Intellectum tibi dabo, & inſtruam te in via hac qua gradieris, firmabo ſuper te oculos meos* In hac vltima parte intellectum commendat, qui eſt ſecundus in donis, de quo præſcribitur titulus. Intellectus Dauid. Duo ſane talenta ſunt homini neceſſaria; Intellectus, & operatio: Et intellectui neceſſaria eſt diſciplina: operationi autem perſeuerantia. Hoc quatuor in hoc primo verſu notantur. Intellectus, cum dicitur. Intellectum tibi dabo. Diſciplina, cum additur. Inſtruam te. Operatio, cum ſubiungitur. In via hac qua gradieris. Perſeuerantia, cum ſubinfertur. Firmabo ſuper te oculos meos. Porro circa primum talentum duo ſunt opportuna: docilitas diſcipuli, & doctrina magiſtri. Et illa præmittitur. Intellectum tibi dabo: vt ſis docilis ad diſcendum. Et de iſta ſubiungitur. Inſtruam te: vt docilitas proficiat per doctrinam. Ad ſecundum quoque talentum duo ſunt neceſſaria in via boni operis gradienti. Spes timoris, quæ eſt ſiniſter, vt timore pœnæ declinet a malo. Et ſpes amoris, quæ eſt dexter. Vt amore iuſtitiæ tendat ad bonum. Verùm quia non ſunt in homine viæ eius: ſed a domino greſſus hominis diriguntur, vt homo vſque ad finem perſeueret in bono, dominus auxilium promittit, & ait. In via hac qua gradieris, declinabo pedem timoris a malo, & tenendo pedem amoris in bono: vel ad bonum. *Firmabo ſuper te oculos meos*. videlicet oculum correctionis, vt per flagella reuocem te a malo. & oculum conſolationis, vt per beneficia prouocem te ad bonum. de quibus alibi dicitur. Oculi domini ſuper iuſtos. His enim cuius oculis omnia nuda ſunt, & aperta: quoniam eius oculi ſunt velut flamma ignis. non duos tantum, ſed ſeptem perhibetur habere, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei, miſſi in omnem terram. Duo vero ſunt, quæ diſciplinam impediunt; ſuperbia, & ſtoliditas. ſuperbi nanq; propter arrogantiam diſcere nolunt. Et ſtolidi propter imprudentiam diſcere nequeunt. Superbus autem deſignatur per equum, & ſtolidus per mulum, a quibus dehortatur cum ait. *Nolite fieri ſicut equus & mulus; quibus, &c.* Qualiter autem cohercendi, & caſtigandi ſunt tales, conſequenter oſtendit, cum addit. *In camo, & freno maxillas eorum conſtringe*. Multa flagella peccatorum. vnde præmittit, Maxillas eorum conſtringe: *qui non approximant ad te. Sperantem autem in domino miſericordia circundabit*. Vnde ſubiungit. *Letamini in domino, & exultate iuſti: & gloriamini omnes recti corde*. Multa ſunt quippe flagella peccatorum, quia non ſolum puniunt foris in corpore: verum etiam torquentur intus in corde. Nam per quæ peccauerit homo, per hæc & punietur. Sperantem autem in domino miſericordia circundabit. Et in præſenti conferendo virtutem, & in futuro ſalutem. Ergo, lętamini in domino, & exultate iuſti. propter ſtolam carnis: Et gloriamini omnes recti corde.

Duo talenta homini neceſſaria.

Diſciplinã impedientia.

pro-

propter ſtolam animæ.quia recipietis de manu domini duplicia. Et ideo lętamini corpore,& exultate corde:ſecundum illud. Cor meum,& caro meo exultauerunt in Deum viuum. Orauerat ſanctus a circundantibus erui;& Deus,orationem eius exaudiens,ſtatim oranti reſpondit. Intellectum tibi dabo, & inſtruam te in via hac qua gradieris, firmabo ſuper te oculos meos.Contra circunſtantes qui obſident vias,& viatores capiunt, & diſperdunt, duplex promittit auxilium: videlicet documentum,& firmamentum: vt ex documento vitent errores itinerum, ex firmamento propellant incurſus hoſtium. Ad documentum pertinet quod promittitur. Intellectum tibi dabo: vt cognoſcas quod omnia bona procedant ex gratia. Et inſtruam te: ne forſan aberres,tuis ea meritis adſcribendo. Sed quicquid boni te cognoſcas habere,non tuis meritis,ſed diuinæ gratiæ totum adſcribas. Certe qui ſecus ſentit,& credit; deſipit,& aberrat: & talis error impedit iter rectum, quo ad veram beatitudinem peruenitur. Inſtruam vero te,per vnctionem ſpiritus, qui docet de omnibus.ſpiritus veritatis qui docet omnem veritatē doctorum doctor, & magiſter. Ad firmamentum autem pertinet,quod ſubiungitur. In via hac qua gradieris.ideſt in curſu vitę præſentis. Firmabo ſuper te oculos meos. ideſt firmum tibi exhibet præſidium cuſtodiæ,ac tutellæ: ſolemus autem diligenter perficere, quod ſtudioſe volumus cuſtodire. Quia ergo tu leuas ad me oculos tuos: & ego firmabo ſuper te oculos meos. Accepto intellectu inſtructus a Deo, conuertit ſe pœnitens ad ſuperbos & ſtolidos, quia ſua merita iactant, & defendunt peccata. Nolite fieri ſicut equus, & mulus &c. Equus in bono accipitur & in malo. Bonus equus corpus Chriſti. Vnde: Ecce equus albus,& qui ſedebat ſuper eum,fidelis vocabatur,& verax. Equus angelus,vel quilibet ſanctus: vnde,exercitus qui ſunt in cęlo ſequebātur eum in equis albis.Equus prædicator,vnde: Nunquid præbebis equo fortitudinē,aut circundabis collo hinnitum. Equus vir iuſtus. vnde,equus paratus ad diem belli. Dominus autem virtutem tribuet.Equus malus homo luxurioſus.vnde ſicut fluxus equorum fluxus eorum.Equus vir præprouidus.vnde: Auferā equos de medio tui. Equus ſuperbus.vnde: Hi in curribus, & hi in equis:nos autem in nomine domini noſtri inuocabimus.Equus arrogans.vnde:Fallax equus ad ſalutem, in abundantia autem virtutis ſuæ nō ſaluabitur.Equus mollis,& fragilis. Dormitauerunt,qui aſcenderunt equos. Et mordens vngulas equi,vt cadat aſcenſor eius retro.Sunt præterea equi rufi,nigri,& pallidi,quos viderunt Ezechiel,Zacharias,& Ioannes:tiranni,hæretici,& ipocritæ. Nolite ergo fieri ſicut equus & mulus. Non dicit ſicut bos,qui ſatis humilis eſt: & canis qui nimis eſt carus:ſed ſicut equus,q̄ui deſignat ſuperbum, quia extento collo ceruicoſus incedit: & mulus, qui ſignificat ſtolidum, quia eſt improuidus;& mendoſus. In Tobia vero per equum,& mulum libidinoſi notantur Raphaele teſtante.Qui coniugium ita ſuſcipiunt,vt Deum a ſe mēte excludant,& ſuę libidini vacent. Sicut equus,& mulus,quibus

Equus dicitur bonus, & malus multipliciter.

Trat mul ingratus ſignificatur.

non eſt intellectus.Habet poteſtatem Dęmon ſuper eos. Vel per mulum, qui generatur, & non generat, deſignatur ingratus,qui accipit gratiam, ſed non reddit. Tales ſuperbi,& arrogantes,qui contra Deum ceruicem extendunt, attribuendo meritis quod tribuendum eſt gratiæ, quaſi ſtolidi, & vecordes dicunt. Labia noſtra a nobis ſunt. quis noſter dominus eſt? Et ideo talibus non eſt intellectus ad humiliter cognoſcendam veritatem:quoniam omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt,deſcendens a patre luminum.Vel per equum intelligitur ille, qui vehit ſeſſorem diabolum: & per malum ille,qui ſubit onus peccati. Et talibus non eſt intellectus,quia nolunt intelligere,vt bene agant: ſed iniquitatem in ſuis cubilibus meditantur. Tu vero Deus: *In camo, & fręno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te.* Quia camus eſt pars illa fręni,quæ mittitur in os equi. Et omnis pars minor eſt ſuo toto: recte per camum,& fręnum poſſunt maior,& minor cohertio deſignari, quibus maxillę talium,ideſt ſuperbia,& ſtoliditas conſtringuntur,ne ipſi de ſuis meritis glorientur. quia per afflictiones maiores atq; minores retundenda ſunt, & coarctanda ora,quæ damnant merita, & tacent peccata eorum. videlicet,qui non approximant ad te per humilem confeſſionem: ſed recedunt a te per ſuperbam iactationem. Quia vero equus,& & mulus quanto amplius impugnantur,tanto grauius inſoleſcunt,ad reprimendam eorum laxiuiam,reſtringendum eſt aliquando eis pabulum; propter quod dicit.*In camo & fręno maxillas eorum conſtringe.* Et adhibẽdum flagellum:propter quod ait.Multa flagella peccatorum. Maxillæ ſiquidem,vel mandulæ a mandendo dicuntur: quæ profecto mandere nequeunt,quando ſunt camo,& fręno conſtrictæ. Sic elati homines, & ingrati de incolumitate corporum,& abundantia rerum ſuperbire conſueuerunr,& inſoleſcere:ſed ad eorum nequitiam comprimendam,fręno infirmitatis,& camo paupertatis ſunt aliquando cohercendi;vt vexatio eis tribuat intellectum. Vnde ſic ſane poteſt intelligi:Nolite fieri ſunt equus & mulus.ideſt,nolite ſuperbire,& inſoleſcere ſicut elati faciunt,& ingrati quibus non eſt intellectus. Sed tu Deus,qui ſingulis malis noſti remedium adhibere,conſtringe maxillas eorum.ideſt cohibe arrogantiam, & iactantiam ſuperborum in fręno,& camo.ideſt per damnum rerum,& diſpendium perſonarum. Ecce qui non intelligunt,equo comparantur & mulo,ſicut alibi dicitur.Homo cum in honore eſſet,non intellexit:comparatus eſt iumentis inſipientibus &c. Quia verò qui non poteſt prohiberi per fręnum, debet corripi per flagellum,ſubiungit,& ait. *Multa flagella peccatoris: ſperantem autem in domino miſericordia circundabit.* Eſt flagellum correctionis de quo legitur. Pater filiũ quem diligit corripit,flagellat autẽ omnem filium, quem recipit.Flagellum detractionis, de quo dicitur.A flagello linguę abſconderis,& nõ timebis calamitatem cum venerit.Flagellum afflictionis, de quo ſcribitur.Fui flagellatus tota die.Flagellum damnationis,de quo legitur.Non accedet ad te malum, & flagel

Flagellorũ genera multa.

lum

lum non appropinquabit tabernaculo tuo. Ergo flagellantur & iuſti, & iniuſti, quia multæ ſunt tribulationes iuſtorum. Verum illi flagellantur, vt ſi pęniteant, corrigantur: & ſi non pęniteant, condemnentur. Iſti verò tribulantur, & vt purgentur a malo, & probentur in bono. Quia quod ſicit flagellum grano, & ignis auro, idem facit tribulatio viro iuſto. Multa verò dicuntur peccatorum flagella, quia & in carne flagellantur exterius, & in mente interius. Flagellantur in vita præſenti, & in futura vita. Flagellantur ex culpa, & ex pęna. Flagellantur a Deo, & etiam ab homine. Flagellantur a mundo, & a dęmone: nec poſſet quiſquam per ſingula enumerare peccatorum flagella. Nec mirum ſi adhibito fręno indormito animali reddatur flagellum. Vtinam ſic dometur, & perdometur, quia verendum eſt ne nimium reſiſtendo indomitum relinquatur, & ſic euagetur per viā latam, quæ ducit ad mortem. *Sperantes autem in domino miſericordia circundabit.* Hoc in omnibus aderit ad ſalutem: in omni loco, & omni tempore: in omni cauſa, & in omni negocio, in certis, in dubijs, in proſperis, in aduerſis: in corpore, & in corde: in præſenti, & in futuro. Maledictus autem qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum. Ideo: *Lętamini in domino, & exultate iuſti: & gloriamini omnes recti corde.* In ſperantibus iuſtis, & rectis tres ordines deſignantur. Incipientium, proficientiū, & peruenientium. Primis exhibetur miſericordia. Vnde, ſperantes in domino miſericordia circundabit. Secundis lętitia, vnde: Lętamini in domino, & exultate iuſti. Tertijs autem gloria. vnde, gloriamini omnes recti corde. Lętantur iuſti, & lętantur iniuſti: ſed iuſti in domino lętantur, iniuſti verò in mundo. Iniuſti exultant de carnalibus, & mundanis. Iuſti de virtutibus, iniuſti de vicijs. De iſtis legitur: Exultabunt ſancti in gloria. Lętabuntur in cubilibus ſuis. De illis dicitur. Lętantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Verùm iſtorum gaudium felix eſt, & perpetuum, iuxta quod legitur. Petite, & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum. Et gaudium veſtrum nemo tollet a vobis. Illorum vero gaudium eſt infelix, & momentaneum: iuxta quod dicitur. Tenent timpanū, & gaudent ad ſonitum organi, ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Nouerat hoc ille, qui dixerat. Verſa eſt in luctum cithara mea: & gaudium meum in vocem ſilentij. Nam extrema gaudij luctus occupat. Gaudendum ergo eſt de his, quæ ſpectant ad pręmium, vel ad meritum; ad gratiam, vel ad gloriam; ad virtutem, vel ad ſalutem. de quibus illi gaudebant, quibus Chriſtus aiebat. Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis, & Propheta. Ego autem in domino gloriabor: & gaudebo in Deo Ieſu meo. Propter hæc duo gaudia. vnum quod habetur de meritis, & alterū quod habetur de pręmijs, ingeminat pſalmiſta cum ait. Lętamini in domino, & exultate iuſti: & gloriamini omnes recti corde. Et Apoſtolus repetit dicens: Gaudete in domino ſemper: iterū dico gaudete. Nec ſolùm guadendum eſt iuſtis, ſed & gloriandum. vnde ſubiūgit.

Peccatorū flagella multa.

Et gloriamini &c. vos,ſcilicet,qui poteſtis dicere cum Apoſtolo. Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Nam omnis gloria filia regis ab intus eſt. Opus ergo ſuum probet vnuſcuiſq; : & tunc in ſemetipſo gloriam habebit,& non in altero. Ipocrita nanque gloriam in altero,& non in ſeipſo habet. Et gloria eius eſt quaſi flos fęni,quod hodie viret, & cras in clibanum mittitur. ſic omnis ipocritæ ſpes peribit; quia falſam venatur gloriam apud homines: & non veram quærit gloriam apud Deum. Illud enim cor eſt rectum,quod non eſt aliqua prauitate diſtortum: ſed ad Deum pura intentione directum. Ecce cum in principio de culpis,& pœnis egiſſet: & in fine de gloria, & exultatione concludit; quam morem, & in hoc ſicut etiam in alijs pœnitentialibus pſalmis obſeruat.

EXPOSITIO DIVI BERNARDI SVPER SEPTEM PSAL. POENITENTIALES.

Tertius Pſalmus Pœnitentialis.

DOMINE *ne in ira tua arguas me*. Ex quibuſdam ſcripturæ locis intelligitur manifeſte, quod Sabbatum & ſeptimum interpretatur & requies. Vnde congrue ſcriptum eſt, quod requieuit Deus die ſeptimo ab omni opere quod patrarat. Tria verò ſunt ſabbata: Exterius, interius,& ſuperius. videlicet, temporale, ſpirituale, & æternale. De primo legitur in Euangelio: Sabbatum eſt,non licet tibi tollere grabatum tuum. De ſecundo dicitur ab Apoſtolo: Relinquetur Sabbatiſmus populo Dei. De tertio verò ſcribitur per Prophetam: Erit Sabbatum ex Sabbato. Primum Sabbatum ſacramentum eſt,& non res. Quia primum ſignificat,& non ſignificatur. Vltimum ſignificatur, & non ſignificat: Medium ſignificat,& ſignificatur. Ait ergò pœnitens in hoc Pſalmo de rememoratione medij, & vltimi Sabbati; hoc eſt ſpiritualis, & æternalis, vtriuſque memorando quietem: vnam quam perdiderat: & alteram quam demeruerat per peccatum. vnde dicebat: Non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ, nec eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum. Incurrerat enim afflictionem mentis,& corporis ex peccato,quia & vermis conſcientiæ rodebat mentem interius: & paſſionis aculeus corpus exterius ſtimulabat. Vnde viciſſim agit de culpis & pœnis,miſeriam ſuam exagerans multis modis. Quæ quidem cogebant eum & deperditum peccatoris, & demeritum æternitatis,Sabbatum deplorando ad mentem ſæpius reuocare. Quia ſicut eſt aqua dulcis poſt ſitim, & ſuauis vmbra poſt ęſtum: ita quies eſt delectabilis poſt laborem, maxime tranquillitas mentis, quam etiam inter anguſtias corporis iuſtus habet, de qua dominus dicebat Apoſtolis: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis: non quomodo mundus dat ego dabo vobis. Hic eſt profectò fons proprius, cui non communicat alienus, ad quem

Sabbata tria.

tanto feruentius anhelat pœnitens poſt peccatum, quanto ſuauius eum guſtauerat ipſe iuſtus. Habet autem hic Pſalmus, ſecundum tranſlationem, quam Romana tenet Eccleſia; tres verſuum ſeptenarios: ideſt viginti & vnum verſus; qui ad tria prædicta Sabbata non immerito referuntur. Nam Sabbatum dicitur non ſolùm ſeptimus dies, ſed etiam ſeptima dierum, & dies quilibet ſeptimanæ. ſeptimus dies ibi: Memento vt diem Sabbati ſanctifices. ſeptimana dierum ibi: Ieiuno bis in Sabbato. & quilibet dies ibi: Valde mane vna Sabbatorum. Et quia ad Sabbatum temporale pertinent ſeptem dies: ad Sabbatum ſpirituale pertinent ſeptem virtutes: & ad Sabbatum æternale ſeptem dotes. Tres animæ glorificatæ: videlicet, cognitio, dilectio, & delectatio. & quatuor corporis glorificandi, videlicet, claritas, ſubtilitas, agilitas, & impaſſibilitas. Singuli autem hebdomadę dies proprias laudes habent in titulis Pſalmorum ex Sabbato præter tertium, cuius rationē alibi, prout potui, aſsignaui. Sabbatum autem hic ponitur pro quiete, ſecundum illud: Sabbatum requietionis eſt: & reqnies Sabbati ſanctificata eſt a domino. In Sabbato temporali quieſcit Iudęus: & in Sabbato æternali quieſcit beatus. Ille a laboris effectu, iſte a criminis actu: & hic a corruptionis defectu. Per pœnitentiam ergo quam hic oſtendit ſe habere de culpis: & patientiam quam ſe demonſtrat habere in pœnis; ſeipſum proponit alijs in exemplum. vt imitentur eum, quaſi alterum Iob vehementer afflictum, & grauiter cruciatum.

Pſalmus iſte quatuor habet partes. In prima pœnitens dirigit orationem ad dominum poſtulans liberari a peccatis inferni, cum ait: ***Domine ne in ira tua arguas me***. Et etiam a pœna purgatorij, cum adiungit, ***neque in furore tuo corripias me***. Oratione vero præmiſſa, primo deſcribit pœnas quas ſuſtinet. ſecundo culpas quas egit. tertio miſerias quas incurrit. quaſi dicat. Ego ſum qui ſuſtineo pœnas multas & magnas, videlicet, perſecutionis vulnus, oppreſsionis pondus, carnis afflictionem, mentis vexationem. Vulnus perſecutionis, vel percuſsionis, quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi. Pondus oppreſsionis, quoniam confirmaſti ſuper me manum tuam. Afflictionem carnis, quia non eſt ſanitas in carne mea a vultu iræ tuæ. Vexationem mentis, quia non eſt pax oſsibus meis a facie peccatorum meorum. Nec mirum, quia ego ſum qui egi culpas grandes, graues, fœdas, & fatuas. Grandes, quoniam iniquitates meæ ſuperpoſuerunt caput meum. Graues, quia ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Fœdas, quia computruerunt cicatrices meæ. Fatuas, quia deteriorauerunt a facie inſipientiæ meæ. Quapropter ego ſum qui incurri miſerias continuas, & prolixas: ſpirituales, & corporales. Continuas, quia tota die contriſtatus ingrediebar. Prolixas, quia miſerijs afflictus ſum & turbatus vſque in finem. Spirituales, quoniam anima mea completa eſt illuſionibus. Corporales, quia non eſt ſanitas in carne mea. Oratione ergo pœnitens clamat ad dominum, dicens:

Culpę quatuor

Miſeriæ quatuor.

Domine

Domine ne in ira tua arguas me: neque in furore tuo corripias me. Quidam transibunt per ignem,& ſaluabuntur. Alij ad ignem,& damnabuntur. Saluabuntur,qui tranſibunt per ignem purgatorij: de quibus dicit Apoſtolus. Quod ſalui fient ſic tamen quaſi per ignem. Nam vniuſcuiuſq; opus quale ſit ignis probabit. Damnabuntur, qui tranſibunt ad ignem inferni, quibus dominus dicet. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt &c. Nam vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Ab vtroque igne petit liberari,cum ait. *Domine ne in ira tua arguas me: neque in furore tuo corripias me.* quaſi dicat. Domine pater, & Deus vitæ meæ,ne arguas me in ira tua. ideſt, ne conuincas me in diſtricto iudicio, in quo tu reprobis apparebis iratus, cum dices his, qui a ſiniſtris aſſiſtent. Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & non dediſtis mihi bibere. Quandiu enim vni ex minimis meis non feciſtis, mihi non feciſtis. Ecce redargutio peccatorum. Ite ergo maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Ecce iudicis ira. Non ſolùm autem ne arguas me in ira tua: ſed neque in furore tuo corripias me. ideſt, ne punias me in purgatorio igne, in quo tanta erit incendij vehementia, quòd quaſi furere videberis etiam in electos, cum minor pœna, quæ erit in purgatorio, cenſeatur maior quantalibet pœna, quæ eſt in hoc mundo. Quis autem illud iræ tonitruum, aut furoris illud fulgur poterit ſuſtinere. Euita culpam, ſi vis euadere pęnam: Vel orat pęnitens, vt Deus non inferat pœnam ad vltionem iratus: ſed ad correctionem miſertus. vt talis ſit ſenſus. Domine argue me, ſed non in ira. Corripe me, ſed non in furore. Quaſi, ne arguas me in ira, ſed in miſericordia. Quia ſcriptum eſt: Deus, quos amat, arguit, & caſtigat. Neq; corripias me in furore, ſed in manſuetudine: quia pater filium, quem diligit, corripit. Vt pęna ſit a miſericordia ad correctionem: non ab ira ad ultionem. Et quidem ſufficere debent mala, quæ patior in præſenti: ne patiar in futuro. *Quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi: & confirmaſti ſuper me manum tuam.* Percuſſiones ergo, quas patior, ſunt multæ, ſunt magnæ, & ſunt profundæ, Multę, quia ſagittæ, non vna tantùm, ſed plures. Magnæ, quia tuæ, hominis quidem: ſed & Dei. Profundæ, quia infixæ ſunt mihi non foris in cute, ſed intus in corde. Oppreſſiones quoque ſunt importabiles; quia confirmaſti quaſi ex magna virtute: ſuper me, quaſi de loco ſublimi; manum tuam, quaſi validam, & robuſtam. Sagittæ Dei ſunt comminationes diuinæ diſtricti iudicij, peccatoris animo infiguntur, ſecundum quod alibi dicitur. Cōfige timore tuo carnes meas. a iudicijs enim tuis timui. Hinc & beatus Iob ait. Sagittæ tuæ in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum: & terrores Dei militant contra me. Ergo ſagittæ tuæ, ideſt comminationes tuæ de pęnis ęternis infixæ ſunt mihi velùt acutæ, quę vſq; ad cordis interiora pertingūt. Et ideo timore percuſſus, clamare cōpellor. *Domine ne in ira tua arguas me.* Tales ſagittæ cū infiguntur, nō mortificāt, ſed viuificāt: nō deducunt ad inferos, ſed reducūt. quia timore

Percuſſiones.

Oppreſſiones.

Sagittę Dei quid.

pœnæ cohibent manum ab actu culpæ. Vel ſagittæ domini ſunt pœnæ, quæ infliguntur a Deo. vnde, Inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladius meus manducabit carnes. & ſagittas meas confirmabo in eis. Hæc eſt ſagitta ſalutis domini. Sagitta ſalutis contra Syriam. Non ſunt tales ſagittæ hæreticorum, de quibus legitur: Parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcuro rectos corde. Nec tales ſunt ſagittæ Iudæorum, de quibus dicitur: Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorũ. Nec etiam talis ſagitta diaboli, de qua ſcribitur: A ſagitta volante per diem a dæmonio meridiano. Sagittæ quoque domini, ſunt verba diuina, de quibus legitur alibi, Sagittæ tuæ acutæ potentiſſimæ. Item, ſagittæ tuæ pertranſierunt, vox tonitrui tui in rota. Et iterum, Emitte ſagittas tuas, & conturbabis eos: Has ſagittas Chriſtus, & ſancti eius emittunt: qui etiam ſagittæ vocantur. Vnde, poſuit me ſicut ſagittam electam. Et ſicut ſagittæ in manu potenti, ita filij excuſſorum. Sagittæ igitur tuæ, ideſt pœnæ a te inflictæ, infixæ ſunt mihi. *Et etiam confirmaſti ſuper me manum tuam.* Manus diuina filius. Vnde, tollam in cœlum manum meam. Et, emitte manum tuam de alto. Potentia: vnde, A fortitudine manus tuæ ego defeci. Et in manu tua ſunt omnes fines terræ. Gratia: vnde, Aperiente te manum tuam, omnia implebuntur vbertate. &, Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione. Auxilium: vnde, Cum ceciderit iuſtus, non conturbabitur, quia dominus ſupponit manum ſuam. Et, in manibus tuis tempora mea. Protectio. Vnde, ſub vmbra manus ſuæ protexit me. Operatio. vnde, Manus tuæ domine fecerunt me, & plaſmauerunt me. Opera manuum tuarum ſunt cæli. Sed hic manus Dei accipitur pro vindicta diuina. vnde: manum tuam longe ſit a me: & fortitudo tua non me terreat. Et, adhuc manus eius extenſa. Hæc firmata extitit in Adam: per culpam quam commiſit, incurrit pœnam, quam meruit: ſicut dominus ei fuerat comminatus. Quacunq; die comederis, morieris. In nobis autem eſt confirmata, qui contraximus ab eo culpam, & pœnam vſque in finem vitæ. Vtinam non durent ſine fine poſt finem. Ille ſiquidem fuit miſeriarum origo: nos autem ſumus miſeriarum propago. Dicit itaque pœnitens. O Deus confirmaſti, hoc eſt, firmiter aggrauaſti ſuper me manum tuam: ideſt vindictam tuam in pęnis innumeris, & miſeriis infinitis, quæ adeo me conturbant, vt, præ ingenti dolore, clamare compellor. neque in furore tuo corripias me. In tantum autem confirmaſti ſuper me manum tuam, quod *Non eſt ſanitas in carne mea a vultu iræ tuæ: & non eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum.* Vultus Dei patris eſt filius. Vnde, In lumine vultus tui ambulamus. &, illuminet vultum ſuum ſuper nos. Cognitio. vnde, Quæſiui vultum tuum, vultum tuum domine requiram. Propitiatio, vnde, De vultu tuo iudicium meum prodeat. Indignatio. vnde, Vultus autem domini ſuper facientes mala. Ratio. vnde, Signatũ eſt ſuper nos lumen vultus tui domine. Benignitas. vnde, Vultũ tuũ deprecabuntur

omnes

Sagittæ hę reticorũ, Iudæorũ, & diaboli.

Man⁹ Dei Chriſtus.

Vult⁹ Dei Chriſtus, &c.

omnes diuites plebis. Vultus ergo, vel facies hic accipitur pro notitia, quoni am in vultu cognoſcitur vnuſquiſq;. In vultu quoq; deprehenditur ira, & plerunq; in facie notatur peccatum: ſecundum illud:

Heu quàm difficile eſt crimen non prodere vultu.

Caro quoque multis modis accipitur in ſcripturis. Nam caro dicitur homo. vnde, Verbum caro factum eſt. Et videbit omnis caro ſalutare Dei. Pars hominis. vnde, Palpate,& videte,quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet,ſicut me videtis habere. Animalis natura. vnde, Alia eſt caro volucrum,alia piſcium,& alia iumentorum. Et Deus dat eſcam omni carni. Humana fragilitas. vnde, Non permanebit ſpiritus meus in homine, quia caro eſt. Et omnis caro fęnum. Senſualitas, vnde, Spiritus concupiſcit aduerſus carnem, & caro aduerſus ſpiritum. Corruptibilitas. vnde, Et ſi nouimus Chriſtum ſecũdum carnem: ſed nunc iam non nouimus. Voluptuoſa conuerſatio. vnde, Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Terrena conſideratio. vnde,Caro & ſanguis non reuelauit tibi. Legalis obſeruantia: Qui volunt vobis placere in carne, hi cogunt vos circuncidi. Literæ intellectus. vnde, Spiritus eſt qui viuificat, caro autem non prodeſt quicquam. Coniugale opus: Erunt duo in carne vna. Ipſa fœmina: Qui non ex ſanguinibus,neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt. Conſanguinitas. vnde, Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit. Culpa. vnde, Dum appropiant ſuper me nocentes,vt edant carnes meas. Et pœna. vnde, Et carnibus meis ſaturamini. *Non eſt* (inquam) *ſanitas in carne mea*. Quæ neceſſitati moriendi addita eſt per peccatum. quia non ſatis eſt ſanum, quod poteſt leuiter lędi a vultu iræ tuæ. ideſt a conſideratione indignationis tuæ, quæ timore futuri iudicij non ſolùm mentem conturbat,ſed & carnem affligit. Nec ſolummodo carnem,quæ fragilis eſt, ſed & oſſa, quæ fortia reputantur. quare non eſt pax oſſibus meis, ideſt viribus mentis meæ. A facie,hoc eſt a recordatione peccatorum meorum,quæ oſſa conturbant. quoniam ſpiritus triſtis exſiccat oſſa. Quis enim reſtitit ei,& pacem habuit? Non eſt impijs gaudere dicit dominus: quia per quæ peccat homo,per hæc & torquetur. Iuſtus autem confidit vt leo, de quo dicitur: Quia leo fortiſſimus beſtiarum ad nullius pauebit occurſum. ſed & iuſtus quicquid occurrat,ſemper imperturbatus exiſtit. quia nec aduerſis deprimitur, nec proſperis eleuatur: lætus vigilat, dormit quietus,ſedet pacificus,incedit quietus: qui,quoniam timet Deum,omnia timent eum,cum magnam in præſenti iuſtitiæ ſuæ mercedem adeptus in futuro maxime adepturus ſit. Eſt autem pax peccatorũ,& pax beatorum. De prima: Non veni mittere pacem,ſed gladium. Et,zelaui in peccatoribus,pacẽ peccatorum videns. De ſecunda: Pacem meam do vobis: pacem relinquo vobis. Et,pax multa diligentibus nomen tuũ. Et in pace in idipſum dormiã,& requieſcã. Et,pax Dei,quæ exuperat omnẽ ſenſum, cuſtodiat corda veſtra. Eſt præterea pax cõmunis bonis,& malis; de qua

Caro dicitur multis modis.

Pax duplex.

H 2 legitur:

legitur: Bonus ſermo Dei. Sit tantum pax & veritas in diebus noſtris. Ipſe quoq; Chriſtus dicitur pax noſtra, qui fecit vtraq; vnũ. in vno nouo homine faciens pacẽ: pacem his qui prope, & pacem his qui longe. Porrò quidam nec a peccato pacem habẽt, nec cũ peccato, & hi ſunt optimi. Econtra, quidam habent pacem cũ peccato, & non a peccato, & hi ſunt mali. Quidam autem habent pacem, & cũ peccato, & a peccato, & hi ſunt peſſimi. Qui.n. ſic dati ſunt in reprobum ſenſum, & venundati ſunt peccato, vt vltimo peccato ſe ingerunt, & de peccato non curant. Illi profectò & cum peccato pacẽ habent, ſuper quo minime recordetur, de quolibet ſcriptum eſt. Lętantur cũ male fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Quoniã impius, cum venerit in profundũ malorum, contemnit. Sicut.n. qui ſecundum Apoſt. ea quæ legis ſunt naturaliter faciunt, ipſi ſibi ſunt lex: ſic illi, qui ea, quæ peccati ſunt, libere faciunt, ipſi ſunt ſibi peccatũ: ideſt cauſa peccati, vt iam eis, quod libet, hoc liceat; non aũt liceat hoc, quod licet. in profundum iniquitatis demerſi, & abſorti penitus a peccato: non cogitantes de pœna, non curantes de culpa: effecti ſicut equus & mulus, quibus nõ eſt intellectus: poſt ſuas concupiſcentias abeuntes. qui, ſi quando flagellantur, & conuertantur, vulnera non ſentiunt, & verbera nõ attendunt: quemadmodũ ſcriptum eſt. Verberauerunt me, & nõ dolui: traxerunt me, & nõ ſenſi. Et hoc maxime fit, cũ laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuę. Et qui iniqua gerit, benedicitur. Tales pepigerũt fœdus cum morte. Vel ex perfidia nõ credentes, vel ex malitia deſperantes; quaſi quatriduanus mortuus in monumento fœtentes. Qui verò peccatũ operantur & delectantur in eo: ſed tamen impugnantur, & remordentur ab illo: ipſi quidẽ cum peccato pacem habent: ſed non a peccato, quia delectantur in culpa, ſed a conſcientia remordentur; tales impugnantur, ſed non repugnant, quia motus ſentiunt, & conſentiunt, abſtracti a ſua cõcupiſcentia, & illecti. Paruulos nõ allidunt ad petrã, ſed eos in deſiderio ſuo fouent, iacentes, & dormientes in voluptate, ac fœditate peccati; velut iumenta, quæ in ſuo ſtercore computreſcunt: quibus redolet fœtor, & amaritudo dulceſcit. Econtra quidã amaritudines, vel tentationes ſuſtinent & reſiſtunt, impugnationibus repugnantes. Et hi nec cũ peccato pacẽ habent, nec a peccato: quia cũ illo luctantur, ne peccatum in ſuo mortali corpore dominetur. Grauis quidem eſt lucta, ſed vtilis pugna: quoniã & ſi pœnã habet, adhibet & coronã: & quanto difficilior eſt cõflictus, tanto glorioſior eſt triumphus. Qui verò ſic tentationes vicerunt, vt non ſolũ tentationibus nõ conſentiant, ſed etiã tentationes nõ ſentiant niſi fortes nõ leuiſsimas, quæ pacẽ animi nõ perturbant: hi profecto pacẽ habent a peccato, ſed non cũ peccato; vt dicere valeant cum Apoſt. Gloria noſtra hæc eſt, teſtimoniũ conſcientiæ noſtræ. cũ illi veraciter poſſint de pace peccatoris in domino gloriari; quas & criminalis culpa nõ mordet, & cauteriata cõſcientia nõ remordet. quoniã & ſi grauia forte peccata cõmiſerint, illa tamen omnino per dignos fructus pœnitentiæ

nitentiæ diluerunt. Cum ergo iam ipſe ſpiritus teſtimoniũ perhibet eorũ ſpiritibus, quòd ipſi filij Dei ſunt, tunc a peccato pacem habent, & non cũ peccato. Effecti verò pacifici, qui filij Dei vocabuntur pauidi prodeſt pro alijs, ſed pro ſuis ſecuri. Patet ergo quòd non habere pacẽ cũ peccato, ſemper eſt bonum: & habere pacẽ cum peccato, ſemper malum. Habere verò pacem cũ peccato interdum bonum eſt, interdũ malum. Noli ergo cum peccato pacẽ habere, noli contrahere amicitiã cum ſerpente, ne ſuo veneno te inficiat, & occidat. Lętalius eſt.n. venenum peccati, quam venenum ſerpentis: nã illud interficit corpus, hoc animã, ſine qua corpus nõ viuit. Si vero concupiſcentia corporis illectus pacem habueris aliquando cum peccato: caue ſaltẽ ne habeas pacẽ ab illo: quia ſi cũ peccato, & a peccato pacem habueris, viuens inter mortuos deputaberis. Quare verò non ſit ſanitas in carne hominis a facie iræ Dei, neq; pax oſſibus a facie peccatorũ, conſequenter oſtẽdit. *Quoniam iniquitates meæ ſuperpoſitæ ſunt caput meũ: & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.* Caput mulieris vir, & caput viri Chriſtus: caput Chriſti Deus. Vnde: Caput dilecti mei ſicut aurum optimum. Ipſe eſt caput corporis eccleſiæ. Caput animæ mens. Vnde: Impinguaſti in oleo caput meũ, Caput rei principiũ. In capite libri ſcriptum eſt de me. Caput prouincię Metropolis. Vnde: Caput Siriæ Damaſcus. Caput populi princeps. Cõſtitues me in caput gentiũ. Caput iniquorũ diabolus. Vnde, percuſſiſti caput de domo impij. Et confregiſti capita draconis magni: & dediſti eũ in eſcã populis æthiopum. Caput mali operis ſuggeſtio diabolica. Vnde, ſi extulerit caput vſq; ad nubes; quaſi ſterquilinium in fine perdetur. Caput ergo interioris hominis, ideſt animæ mens, ſiue ratio intelligitur: de quo Salomon ait: Oculi ſapientis in capite eius. Nam oculi corporales in capite viri ſtulti ſunt. Huic capiti quædam iniquitas ſupponitur: & quædam ſuperponitur. Illa iniquitas, quæ cum timore Dei, & propoſito pęnitẽdi, committitur, ſupponitur rationi, quia peccator in ea rationis iudicium reueretur. Illa verò iniquitas, quæ committitur ſine timore Dei; & ſine propoſito pœnitendi ſuperponitur menti, quia peccator in ea iudicium mentis contemnit. Vtraque grauat, ſed illa ſicut onus mediocre, iſta vero ſicut onus graue, quod in profundum demergit. Et hoc eſt, quod dicit. Iniquitates meæ, quas ego ſine timore, & propoſito pœnitendi commiſi, ſuppoſuerunt caput meum. ideſt, poſuerunt ſe ſuper caput meum. Vel ſecundum aliam literam. Supergreſſæ ſunt caput meum. hoc eſt deſpexerunt, & depreſſerunt rationem animæ meæ. Ideoque grauatæ ſunt ſuper me, non ſicut onus mediocre, ſed ſicut onus graue, quod vſque in profundum vitiorum demergit. Iniquitas enim, ſecundum Prophetam, ſuper talentum plumbi ſedere deſcribitur: quia mentem, quam deprimit, non ſinit ad cęlum erigi, ſed cogit ad infernum demergi. Vel iniquitates meæ ſuperpoſuerunt caput meum, ideſt in ſuperbia poſuerunt caput meum. hoc eſt mentem meam in ſuperbiam extulerunt. Et quoniam omnis, qui ſe exal-

Caput dicitur multipliciter.

exaltat, humiliabitur. Sicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. ideſt mole pœnarum me grauiter depreſſerunt. Quaſi diceret. Ego exaltaui me in ſpiritu ſuperbiæ quoniam iniquitates meæ ſuperpoſuerunt caput meum, & Deus humiliauit me in pondere pœnæ, quoniam ſicut onus graue grauatæ ſuper me, Eſt Onus Chriſti, onus mundi, & onus diaboli. Primum gratię, ſecundum pęnæ, tertium culpæ. De primo: Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. De ſecundo: Onus Babilonis quod vidit Iſaias filius Amos. De tertio: Nolite portare onera in die Sabbati. Licet enim ſcriptum ſit: Vnuſquiſque onus ſuum portabit. monet tamen Apoſtolus. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Non ſolùm autem iniquitates ſupergreſſæ ſunt caput meum: verum etiam *computruerunt, & deteriorauerunt cicatrices meæ a facie inſipientiæ meæ.* Computreſcere dicitur aliquid multis modis, vel cauſis. Ratione materiæ. vnde: Lumbare computruit, quod Hieremias abſcondit in Eufraten. Ratione pœnæ. vnde: Philiſtijm computreſcebant prominentes extales. Ratione culpæ. vnde: Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Et ratione gratiæ. vnde: Computruit iugum a facie olei. Cicatrix autem eſt locus vulneris iam ſanati. Sed hic ponitur continens pro contento, vt cicatrices in carne intelliguntur plagæ, quæ, poſtquam ſanatę ſunt, recidiuant. Et quidem poſteriores longe peiores ſunt quam priores. Sic cicatrices in mente ſunt culpæ, quæ poſtquam dimiſſæ ſunt, iterantur: & ſunt iſtæ longè grauiores quam illę. Ait ergo: Cicatrices meæ: peccatum mihi dimiſſum per baptiſmum, vel pœnitentiam. Peccata quoque computruerunt. ideſt conuerſa ſunt in putredinem, dum cauſata ſunt ad reatum, qui eſt mentis putredo. Heu ſi quis videret animam peccatricem quàm ſit fęda, & fętida, ac putrida; profectò leproſior eſt carne leproſa. Et deteriorauerunt. ideſt deteriora ſunt facta propter ingratitudinis vitium: a facie inſipientiæ meæ. ideſt ab inſipientia mea, quæ apparet quaſi facie manifeſtata. Quæ nam enim manifeſtior eſt ſtultitia, quam vt pœnitens ad peccatum ſicut canis ad vomitum reuertatur. Immundus eſt cibus, quem edit canis: ſed longe immundior eſt vomitus ad quem redit. Vel cicatrices meæ computruerunt alijs, qui exemplo mei facinoris, quaſi fętore putredinis ſunt corrupti, & deteriorauerunt mihi, qui frequentando peccatum deterior ſum effectus a facie inſipientiæ meæ. ideſt ex culpa negligentiæ, quæ meam inſipientiam manifeſtat. quia videlicet non vſus viribus in baptiſmo receptis. Quid enim inſipientius peccatore, qui & cognoſcit facinus, & committit, præcipitans ſe ſcienter in mortem? Certe brutum animal ſi videt foueam, declinat ab ea, ne labatur in illam. Et ſi forſan alicubi difficultatem incurrit, non poteſt illuc ſine difficultate reduci. Homo vero ab illicito ſemper illicitur, & in delictis iugiter delectatur. Caue igitur pœnitens iterare peccata, ne propter ingratitudinis vitium, requiratur a te debitum iam dimiſſum. Ecce inquit, ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius aliquid

Onera tria

Computreſcere.

Cicatrix.

quid tibi contingat. Caue quoque ne peccatum facias in occulto: magis autem ne facias in aperto: quia ſecretum peccatum obeſt ſolummodo facienti, manifeſtum verò peccatum, & facienti obeſt, & imitanti. Vel cicatrices meæ, ideſt peccata, quæ poſt pœnitentiam iteraui, computruerũt in me per effectum, quia computreſcere me fecerunt. hoc eſt, in ſordibus vitiorum marceſcere, quaſi iumenta inſipientia, quæ, teſte Propheta, computruerunt in ſuo ſtercore, & tãquam illi quorum computreſcebant prominentes extales. Et ſic deteriorauerunt a facie inſipientiæ meæ. ideſt propter meam inſipientiam me deteriorem fecerunt. Duabus ex cauſis ſolent computreſcere cicatrices, vel quia vulnera non perfectæ curantur: vel quia nociua non plene vitantur. Ille nanque vulnera peccatorum perfectè non curat, qui ſuccidit actus, ſed non interficit cogitatus, quia cogitationis refricatione facile reditur ad conſuetudinem actionis. Ille quoque nociua viciorum plenè non vitat, qui occaſiones peccandi ſtudioſè non fugit. Fuge igitur perſonam ſuſpectam: locum idoneum: tempus aptum: & quicquid eſt opportunum ad agendum: quia ſicut difficile eſt eſſe in igne, & non ardere: ita difficile eſt habere opportunitatem peccandi, & non peccare. Sequitur: *Miſerijs afflictus ſum, & turbatus ſum vſque in finem: tota die contriſtatus ingrediebar.* Quis poſſit hominis enarrare miſerias, cum tota hominis vita ſit miſeria? Homo nanque natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. Breuis eſt vita, ſed multæ miſeriæ, quibus repletus aſſeritur, vt nihil in eo vacuum a miſeria relinquatur. In tribus tamen uocabulis tres ſpecies miſeriarum deſignat. videlicet. Labores, timores, & dolores: ad quos omnes miſeriæ referuntur. Quaſi diceret: afflictus ſum præ labore: turbatus ſum prę timore: contriſtatus ſum prę dolore. Suntque miſeriæ meę longę, quia turbatus ſum vſque in finem. Sunt aſſiduæ, quia tota die contriſtatus ingrediebar. Sunt ſpirituales, quoniam anima mea completa eſt illuſionibus. Et ſunt corporales, quia ſanitas non eſt in carne mea. Vnde Chriſtus eſt finis ad iuſtitiam omni credenti: qui de ſe dicit. ego ſum alpha, & omega. principium & finis. Et de quo ſcribitur in finẽ pſalmi Dauid. Caritas: vnde finis præcepti caritas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Et omnis conſumationis uidi finem, latum mandatum tuum nimis. Adimpletio; vnde; Ea, quæ de me ſcripta ſunt, finem habent. Extremitas, vnde: In tempore finis complebitur viſio. Beatitudo. vnde: Nouiſſime deſtruetur mors. Deinde finis perſeueratio. vnde: Cum dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos. Nam qui perſe uerauerit vſq; in finem ſaluus erit. Finis terminus. vnde: Notum mihi fac domine finem meum, & numerum dierum meorum. Finis conſumptio. vnde: Venit finis, Finis venit ſuper quatuor plagis terræ. Finis damnatio: vnde laborabit in æternum, & viuet in finem. Et, finis illorum mors eſt. Ergo turbatus ſum vſque in finem: ideſt vſque ad vitæ terminum: de futuro tanquam de præterito loquens, quia certus ſum, quia ante

Peccatum fugi debet.

Finis nomen habẽt multa.

mortem

mortem miſeriæ minime finientur: propter quod clamat Apoſtolus dicens. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus: & iugum graue ſuper filios Adam a die exitus de ventre matris eorum vſq; in diem ſepulturę, in mortem omnium. Vtinam in morte terminus omnium miſeriarum exiſtat, ne poſt mortem cumulus miſeriarum accreſcat, quia poſt mortem incomparabiliter maiores miſeriæ erunt in inferno, quam ſint ante mortem in mundo; quoniam ibi erit vermis, qui non morietur, & ignis, qui non extinguetur. Ibi quærent homines mortem, & non inuenient: optabunt mori, & fugiet mors ab illis, Et ideo tota die contriſtatus ingrediebar intra cubiculum cordis, vt in occulto triſtis, & mętens pro dilatione Sabbati, quo carebam effundere animam meam domino: iuxta quod ipſe præcepit. Cum oraueris, intra cubiculum tuum: & clauſo hoſtio, ora patrem tuum. Nec ſemel hoc egi', ſed ſæpe: nec perſunctorie, ſed aſſidue, quia tota die contriſtatus ingrediebar, ideſt, in antea gradiebar, donec egrediebar ex hac vita, & ad illam peruenirem, vbi erit in vero Sabbato requies ſine fine. Notant hoc illi, qui putant ſufficere ſimul & ſemel de peccato dolere ſtatim poſt gemitum recurrentes ad gaudium, & poſt fletum ad riſum: cum econtra pœnitere ſit pœnam tenere. Ideo vero tota die contriſtatus ingrediebar. *Quoniam anima mea completa eſt illuſionibus: & non eſt ſanitas in carne mea.* Innumerabiles ſunt illuſiones, quas homo patitur in hac vita, dum prauis ſuaſionibus circumuĕtus credit falſa pro veris: agit mala pro bonis: & dimittit cœleſtia pro terrenis: dum pro caducis, vanis, & friuolis a diuina ſeruitute transfertur, a pia intentione retrahitur, & a ſancto propoſito reuocatur. Et tunc incipiunt illudere illi dicentes. Homo iſte cœpit edificare: ſed non potuit conſumare. Alludit mundus, elludit caro, illudit diabolus. Mundus alludit per ſeculares blanditias. Caro elludit per ſenſuales illecebras. Diabolus illudit per ſpirituales nequitias. Iſti enim ſunt tres fallaces ſophiſtæ, qui miſeram animam ſuis verſutijs circumueniunt, & deludunt, Proponit mundus, aſſumit caro, concludit diabolus. Mundus proponit ſecularia blandimenta: caro aſſumit illicita deſideria: diabolus concludit ſempiterna tormenta. Sic alluditur animæ, vt elludatur, ſic elluditur, vt illudatur. Turpis illuſio, quando diabolus, ab illuſione ceſſando, magis illudit, iuxta quod legitur. Deridebant Sabbata eius. Tunc enim dæmones Sabbata cuiuſcunque derident, cum ad tempus ab eorum tentatione deſiſtunt, vt quem incaute cognouerint a peccato quieſcere, turpius illum ad peccandum reducant. Et ſic qui ſe Sabbatizaſſe crediderat, a dæmonibus deridetur. Propterea vir timoratus, & iuſtus alibi orat, & ait. Deus meus in te confido, non erubeſcam: neque irrideant me inimici mei, etenim vniuerſi, qui te expectant, non confundentur. Multis ergo modis illuditur animæ præſertim in obſcenis affectibus, & cogitationibus importunis, quibus improbe irruentibus vix anima orare permittitur,

Illuſiones multæ.

Alludit mundus, elludit caro, illudit diabolus.

mittitur,& raro finitur contemplari, dum corporum occurrunt imagines,quæ de hoc in illud, & de vno in aliud mentem rapiunt, & tranſducunt. Scriptum eſt enim: Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti. quia improbæ cogitationes tollunt deuotionem orationis. quid dicam de illuſionibus illis, per quas Angelus Sathanæ transfigurat ſe in Angelum lucis. & vitia ſimulando virtutes, impietatem ingerunt ſub ſpecie pietatis. Certè non poſſum exprimere quanta ſit multitudo, & magnitudo illuſionum,quas anima patitur in hoc mundo. Vnde pęnitens ait: ***Anima mea completa eſt illuſionibus.*** Ecce non reſperſam, ſed completam illuſionibus aſſerit eſſe animam,vt multitudinem, & magnitudinem illuſionum oſtendat, a quibus etiam ſanitas nõ eſt in carne, quæ ſuis illuſionibus inquinatur,maximè cum in ſomnis nocturnas pollutiones incurrit. Nec iſtam illuſionis ſpeciem repures eſſe leuem;quoniam ex falſa cauſa verus procedit effectus. quoniam & ſi falſa imaginatio ſit in ſomno, vera tamen pollutio eſt in carne. Vnde præcipitur in Leuitico: Vt homo qui nocturno pollutus eſt in ſomno,egrediatur extra caſtra, & non reuertatur prinſquam ad veſperam lauetur aqua, & poſt Solis occaſum regrediatur in caſtra. Omne peccatum quodcunq; fecerit homo, extra corpus eſt. Qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Vnde ſecundum aliam literam dicitur: Lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, vel ignominia. Nam in lumbo eſt incentiuum libidinis, ſecundum illud: Virtus eius in lumbis eius: & fortitudo illius in vmbilico ventris eius. Vnde præcipitur: Sint lumbi veſtri præcincti. Grandis enim illuſio & grauis eſt ignominia in voluptate libidinis; quia præcedunt illam ardor, & petulantia: concomittantur fętor, & immunditia: ſequuntur dolor, & pœnitentia. Sequitur: ***Incuruatus ſum, & humiliatus uſquequaque: rugiebam a gemitu cordis mei.*** In prima parte prius commemorauit pœnas inflictas a Deo: ac deinde pœnas illatas a ſe. De illis prætermittens, Sagittæ tuæ infixæ ſunt mihi: & confirmaſti &c. Et de iſtis ſubiungens, Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt &c. In hac vero ſecunda parte prius commemorat pœnas inflictas a ſe: ac deinde pœnas illatas ab aliis. de illis etenim dicit: ***Incuruatus ſum, & humiliatus uſquequaque: rugiebam a gemitu cordis mei.*** Et lumen cœli non eſt mecum. De iſtis addit: ***Amici mei, & proximi mei aduerſum me aſtiterunt, & ſteterunt: & proximi mei a longe ſteterunt: vim faciebant qui quærebant animam meam. Et qui quærebant mala, locuti ſunt vanitates, & dolos tota die meditabantur.*** Oſtendens quantum profecerit ex vtriſque. nam ex illis profecit ad deſiderium patriæ. vnde ſupponit, & dicit: ***Ego autem uelut ſurdus non audiebam: & ſicut mutus, qui non aperit os ſuum. Et factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo increpationem.*** Agens ergo de pęnis, quas patitur a ſeipſo; fatetur ſe ſuſtinere incuruationem corporis, & humiliationem mentis. vnde: Incuruatus ſum & hu-

Nocturna pollutio.

I miliatus,

miliatus,ſcilicet vſquequaq;. Rugitum oris, & gemitum cordis. vnde: Rugiebam a gemitu cordis mei. Tædium viuendi, & deſiderium moriendi. vnde: Ante te omne deſiderium meum: & gemitus meus a te nō eſt abſcōditus. Statimq; ſuperiorū cauſas aſſignat. *Cor meum* (inquiens) *conturbatum eſt in me: deſeruit me fortitudo mea, & lumen oculorum meorum non eſt mecum.* Ac ſi diceret manifeſtius: dixi quod rugiebam a gemitu cordis mei. Nec mirum, quia cor meum conturbatum eſt in me. Dixi quod incuruatus ſum, & humiliatus ſum vſquequaq;. nec mirum, quia deſeruit me fortitudo mea. Dixi quod ante me eſt omne deſiderium meum: nec mirum,quia lumen oculorum meorum nō eſt mecum. Et ideo quia tu lumen oculorum meorum non es mecum,eſſe deſidero ante te,vt ego ſim tecum,& hoc non fictè,ſed verè, quia gemitus meus a te non eſt abſconditus. Sæpe quidem vexatio tribuit intellectum; quia nonnunquam flagella caſtigant quem beneficia non emendant. ¶Quapropter ait: Incuruatus ſum,& humiliatus vſquequaq;, ideſt ex vtriuſq; hominis parte: videlicet exterioris quantum ad incuruationem corporis: & interioris quantum ad humiliationem mentis. Quare a gemitu cordis ingemiſcentis interius de multitudine,magnitudine,ac turpitudine peccatorum,rugiebam exterius lugubri querulo,& confuſo clamore, more leonis rugientis ad eſcam: quia famem patiens boni operis rugiebam deſiderio cibi cœleſtis,ad ſabbatum æternitatis tota intentione ſuſpirans. Incuruatus ſum corpore,& humiliatus ſum mente in oratione, ac confeſſione proſtratus. Nec humiliatus ſimpliciter, ſed etiam vſquequaq; omnes omnino circunſtantias exprimendo. Vt qui committendo peccatum ſuperbè contra Deum ceruicem erexi, confitendo peccatum pronam ante Deum mentem inclinem. Inſuper, rugiebam a gemitu cordis mei,altis clamoribus eiulans,& profundis ſuſpirijs ingemiſcēs. Quoniam ante te omne deſiderium meum: quaſi non vna pars deſiderij mei eſt ante te, alteram verò poſt te: vnum peccatorum meorum exprimam confitendo, & aliud ſupprimam occultando. Vnum accuſando condemnem,& aliud excuſando defendam. Sed omne deſideriū meum eſt ante te, quia cum vltimo deſiderio coram te totā cōſcientiam meam pando, quod inde tu conijcis euidenter,quia gemitus meus a te non eſt abſconditus,cuius oculis omnia nuda ſunt,& aperta. Incuruatio in ſcripturis & in bono accipitur,& in malo. Eſt enim incuruatio orationis. vnde, Heliſæus incuruauit ſe ſuper puerum, & reuixit. Adorationis: vnde, Fratres Ioſeph incuruati adorauerunt eum. Humiliationis. vnde: Incuruabitur ſublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorū. Subiectionis. vnde: Incuruentur ante te filij tui. Item incuruatio iniquitatis. vnde: Laqueū parauerūt pedibus meis: & incuruauerunt animam meam. Cupiditatis. vnde, Incuruare,vt tranſeamus. Obſcenitatis. vnde: Scortum alterius ſit vxor mea: & ſuper eam incuruentur alij. Anxietatis. vnde: Vxor Phinees incuruauit ſe ,& peperit. irruerant enim in

Incuruatio dupliciter accepta.

eam

eam dolores ſubiti. *Domine ante te omne deſiderium meum: & gemitus meus a te non eſt abſconditus.* Ecce vtrumq; irriguum; ſuperius, id eſt deſiderium mentis pro bonis patriæ: ac inferius; hoc eſt gemitum cordis pro malis mundi. Ac ſi diceret manifeſtius: Vidi quæ fiunt cuncta ſub Sole,& ecce vniuerſa vanitas,& afflictio ſpiritus. Quare nihil iam deſidero in hoc mundo: ſed ante te eſt omne deſiderium meum. vt videlicet coram te conſiſtam in patria, vbi eſt vera quies, plena ſecuritas,ſumma dulcedo,perfecta lętitia,& fœlicitas ſempiterna. vbi in ſummo bono,quicquid boni quæritur, inuenitur. Et ideo gemitus meus de innumeris miſerijs huius vitæ,quæ tota eſt militia ſuper terram, a te non eſt abſconditus,non ſolum quia tibi cognitus eſt,qui omnia conſpicis,& nihil ignoras: verumetiam,quia eſt tibi placitus,qui quodam ſpirituali modo diceris neſcire,quæ reprobas,& quæ approbas ſcire. vnde: Non noui vos. Et,nouit dominus, qui ſunt eius. Illa quippe abſconduntur a Deo; quæ diuino ſunt indigna conſpectu. vnde: Adam, & vxor eius abſconderunt ſe a facie Dei poſt peccatum,quia qui male agit, abſq; dubio lucem odit. & ideo: Cor meum conturbatum eſt in me: deſeruit me fortitudo mea: & lumen oculorum meorum non eſt mecum. Oſtendit ſe incurriſſe anxietatem cordis. vnde: Cor meum conturbatum eſt in me propter acerbitatem dolorum,debilitatemq; corporis. vnde: Deſeruit me fortitudo mea. Propter tenuitatem ieiuniorum,& obſcuritatem luminis. vnde: Lumen oculorum meorum non eſt mecum. propter affluentiam lachrimarum. Et ita iam dignos pœnitentiæ fructus facit. Quandoq; cor hominis conturbatur in ſe,quãdo videlicet per compunctionis ſpiritum triſtatur,& affligitur pro ſeipſo: ſecundum illud: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quandoq; vero conturbatur in alio; quando ſcilicet per ſpiritum compaſſionis pro alio affligitur, & triſtatur: ſecundum illud: Quis infirmatur,& ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Ait ergo: Cor meum conturbatum eſt in me, quia in meipſo eſt, vnde doleam de meipſo. Deſeruit me fortitudo mea. Scriptum eſt enim,quia iuſti fortitudinem ſuam mutant, dum corporalem deponunt,& ſpiritualem aſſumunt. propter quod dicit Apoſtolus: Cum infirmor tunc potens ſum. Et lumen oculorum meorum non eſt mecum: quin potius contra me. quia mors ingreſſa eſt per feneſtras; & oculus animam deprędatur. Vnde ipſi oculi iam compuncti,adeo lachrimis affluunt, & eorum lumen, quaſi deficiens,non ſit mecum. *Amici mei aduerſum me appropinquauerunt, & ſteterunt. & proximi mei a longe ſteterunt.* Hactenus proſecutus eſt pœnas, quas patitur intus a Deo,videlicet & a ſe. Amodo proſequitur pœnas, quas patitur foras ab amicis,& inimicis. De pœnis igitur a Deo inflictis produxerat. Sagittæ tuæ infixæ ſunt mihi: & confirmaſti ſuper me manum tuam. De pœnis autem a ſe illatis adiunxit: Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum. Et ſicut onus &c. Nunc ergo dicit de pœ-

ni s,quas patitur ab inimicis. *Amici mei, & proximi mei a longe ſteterunt.* De pœnis autem quas patitur ab inimicis ſubiungit. *Inimici mei vi confortati ſunt ſuper me, &c.* multi, ſcilicet qui oderunt me inimici. Sane cum peccator per pœnitentiam ſe conuertit ad Deum, grauiores tentationes incurrit; iuxta quod legitur. Fili cum acceſſeris ad ſeruitutem Dei, præpara cor tuum ad tentationem. Vnde cum ad pœnitentiam ſe conuertit, ecce inſtigante diabolo, amici, & proximi, & vicini contra ipſum vehementer inſurgunt. propter quod ait. Amici mei, & proximi mei appropiauerunt, non vtique propter me, vt conferant mihi ſolatium: ſed aduerſum me, vt inferant nocumentum. Nec perfunctorie, ſed inſtanter. quia non ſolum appropiauerunt: ſed ſteterunt aduerſum me, vt mihi videlicet aduerſentur. Et qui iuxta me erant, ideſt vicini, a longe ſteterunt: omne ſalutis mihi conſilium, & auxilium denegantes. Illi appropiauerunt, vt inferrent diſpendium: & iſti elongauerunt, ne conferrent ſolatium, vt ſic malis totus eſſem expoſitus: ne bonis aliquatenus eſſem adiutus. *Et vim faciebant, qui quærebant animam meam. Et qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates: & dolos tota die meditabantur.* Agendo de pœnis quas ſub alijs ſe ſuſtinere fatetur oſtendit: ſeparatim ne ab hoſtibus, ſed amicis; ne ab alienigenis, ſed cognatis; non ab extraneis, ſed vicinis: quia indignus, & indignatus tam ab his quàm ab alijs perſecutio tolleratur. Et hi (inquit) multipliciter perſequuntur, videlicet opere violenter, & odioſe: quia vim faciebant, qui quærebant animam meam. Ore maligna̋nter, & ſtudioſe, quia qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates. Et corde inceſſanter, atque doloſe: quia dolos tota die meditabantur. Heu quòd hodie reputantur amici, qui cenſendi ſunt potius inimici, diligentes corpus, ſed animam odientes. Tales ſunt iſti, qui hunc ad Deum conuerti cernentes, violenter impedire nituntur, animam eius non ad ſaluandum, ſed ad perdendum quærentes, cum eam a via Dei detrahere moliantur. & bona ſibi temporalia inquirentes, ſpiritualia mala procurant, loquentes vanitatem in dolo: dum ei vana ſuggerunt, & iniqua. *Ego autem velut ſurdus non audiebam: & ſicut mutus non aperiens os meum.* Eſt ſurditas bona, & ſurditas mala. Bona eſt claudere autem prauis conſilijs, & malignis ſuggeſtionibus. Vnde: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus eſt mutum, & ſurdum: videntem, & cæcum. nonne ego? Ite renunciate Ioanni, ſurdi audiunt. Nam illi obediunt Deo, qui ſunt ſurdi diabolo. Mala ſurditas claudere aurem ſanis conſilijs, & præceptis diuinis. Vnde: Surde, & mute ſpiritus exi ab eo. Et ſicut aſpidis ſurdæ obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & veneficia, quæ incantantur a ſapiente. Obmuteſcit autem quis aliquandiu ex cautela. Vnde; Obmutui, & humiliatus ſum: & ſilui a bonis. Aliquando ex patientia. Vnde; Quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet. E contra

Trina perſecutio.

Surditas.

Obmuteſcere.

ob muteſcit

obmuteſcit quis aliquando ex cauteriata conſcientia. Vnde: Amice quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit. Ergo mutus, & ſurdus hic accipiuntur in bono. Magnæ quippe virtutis eſt non reddere malum pro malo: ſed quandoque maioris eſt non reddere maledictum pro maledicto. cum longe facilius poſſit hon reddi quam illud. Adhuc autem maioris perfectionis eſt patientiæ nec offendi, nec offendere verbo. Ideoque non repetendo, ſed determinando ſubiungit. ***Et factus ſum, vt homo non audiens, & non habens in ore ſuo increpationes.*** quaſi manifeſtius diceret. Non eram in veritate ſurdus, aut mutus. ſed cum audire poſſem, & loqui, factus ſum tanquam homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargationes, ſeu increpationes. quia non reſpondebam maledictum pro maledicto. De talibus increpationibus legitur. Increpa feras arundinis, ſeu ſiluarum. Et, argue, obſecra, increpa. Sunt & alij, de quibus ſcriptum eſt. Increpet te Dominus Sathan. Et, increpauit mare rubrum. Poſſunt etiam ex perſonis capitis hoc intelligi, vt ſint quaſi verba Chriſti non mutata voce dicentis. Amici mei non veri, ſed ficti, vt hi, qui tentando dicebant. Magiſter ſcimus, quia verax es: & viam Dei in veritate doces: & non eſt tibi cura de aliquo. dic ergo. Licet tributum dari Cæſari, an non? Et proximi mei, videlicet cognati ſecundum carnem, vt hi qui dicebant. Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt diſcipuli tui videant opera, quæ tu facis. Neque enim fratres eius credebant in eum. Hi, & illi appropiauerunt aduerſum me coram Pilato clamantes. Crucifige crucifige eum. Et ſteterunt coram Herode conſtanter me accuſantes. Et qui iuxta me erant, ideſt diſcipuli qui mecum fuerant, de longe ſteterunt, fugientes timore mortis. Nam, & Petrus a longe ſequebatur. Et qui quærebant animam meam non ad imitandum; ſed ad perdendum: vim faciebant, capiendo, ligando, colaphizando, & conſpuendo. Et qui inquirebant mala mihi, cum non inuenirent crimina, locuti ſunt vanitatem fingendo falſa, vt hi qui dixerunt. Nos audiuimus eum dicentem. Ego diſſoluam templum hoc manufactum, & per triduum aliud non manufactum ædificabo. Et non erat conueniens illorum teſtimonium. Et tota die meditabantur dolos, ideſt, fallacias. vt quando cuſtodes pecunia corruperunt, vt dicerent. Nobis dormientibus, venerunt diſcipuli, & furati ſunt eum. Ego autem tanquam ſurdus non audiebam; quia non reſpondebam tanquam nihil audirem. Et ſicut mutus, qui non aperuit os ſuum. Et ideo ***factus ſum ſicut homo non audiens: & non habens in ore ſuo increpationes.*** Vnde cum vnus aſſiſtens miniſtrorum dediſſet alapam Ieſu dicens. Sic reſpondes Pontifici? Ieſus non increpando, ſed rationem reddendo, reſpondit. Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo. ſi autem bene, cur me cædis? ***Quoniam in te domine ſperaui, dixi tu exaudies me domine Deus meus.***

Ter-

Tertia pars in qua dicit ſe inter aduerſa ſperare, quod eſt magnum ſolatium oppreſſorum: quia dum ſperant, in tribulationibus non deficiunt, credentes ſe a domino liberari. Commendat autem circa ſe pœnitens ſpei donum: ***Quoniam in te domine ſperaui***. Orationis votum: Quoniam ***tu exaudies me domine Deus meus***. Diſcretionis iudicium: ***Quia dixi ne aliquando exultent in me inimici mei***. Patientiæ meritum: Quia ***dum commouentur pedes mei, ſuper me magna locuti ſunt***. Satisfaciendi propoſitum: Quoniam ***ego ad flagella paratus ſum***. Contritionis affectum: Quia ***dolor meus ante me eſt ſemper***. Confeſſionis ſonum: quoniam ***iniquitatem meam ego pronuncio***. Et inquiſitionis ſtudium: quia, ***cogitabo pro peccato meo***. Verumtamen in his omnibus perſecutores mei non deſunt viuaces, & prompti. ***Quoniam inimici mei viuunt***. Fortes, & firmi: quoniam ***confortati ſunt ſuper me***. Multiplices, & diuerſi, quia ***multiplicati ſunt***. Crudeles, & impij, quoniam ***oderunt me inique***. Ingrati, & detractores: quoniam, ***Qui retribuebant mala pro bonis, detrahebant mihi***. Cauſamque ſupponit quare tales ſunt erga ipſum: ***quoniam ſubſecutus ſum (inquit) iuſtitiam***. vel ſecundum aliam literam. ***Quoniam ſequebar bonitatem***. Nam & iniuſti propter iuſtitiam; & mali propter bonitatem perſequuntur bonos, & iuſtos, ſicut Caim Abel; Iſmael Iſaac; Eſau Iacob, Saul Dauid, & Iudaicus populus Chriſtum dominum. Ait ergo. Quoniam in te domine ſperaui: dixi, tu exaudies me domine Deus meus. Qui ſperat, credit, & diligit. Quia niſi crederet non ſperaret; & niſi ſperaret, proculdubio nō diligeret. Spes enim confundit, ideſt non patitur confundi ſperantem, quemadmodum alibi dictum eſt. In te domine ſperaui, non confundar in æternum. Vnde credens, & diligens recte ſperat a domino exaudiri. Qui non ſperat, non perit in fide: vnde nec exaudiri meretur, quia Deo ſine fide placere non poteſt. ait ergo. Domine qui triſtia mutas in læta, & aduerſa conuertis in proſpera, quoniam ego in te ſperaui, quemadmodum eſt ſperandū, ideo dixi, non tam ore quam corde, quod tu me exaudies, hoc eſt ad optatum exitum exaudies: Domine Deus meus. Deus creator: Dominus redemptor: meus ſaluator qui creando tribuiſti naturam: qui redimendo, dediſti gratiam: qui ſaluando, conferes gloriam. Tunc enim eris certiſſime meus, cum vltra non poteris eſſe non meus. Dixi quidem quoniam exaudies me, nec immerito. ***Quia dixi. ne aliquando inſultent in me inimici mei. Et dum commouentur pedes mei, in me magna locuti ſunt***. Supra non expoſuerat quid petierit: nunc autem illud exponit. Quia dixi, hoc petij, ne aliquando exultent in me inimici mei. hoc eſt ne illud agam, propter quod inimici mei mihi valeant inſultare, quemadmodum alibi dictum eſt. Deus meus in te confido, non erubeſcam: neque irrideant me inimici mei. Etenim qui te expectant, non confundentur. Inter alias cauſas propter quas iuſtus ſibi præcauet a peccato, hæc eſt non minima, ne ſuper illo exultet, & inſultet iniuſtis. Proprium eſt enim inimicorum vt exultent, & inſultent ſuper illorū incommodis,

modis, quos oderunt. Et ideo dixi: Ne inſultent in me inimici mei. quia dum pedes, ideſt, actus mei commouentur aliquando ex humana infirmitate, ipſi ſecundum ſuam prauam conſuetudinem locuti ſunt contra me irriſiones, & iniurias vehementes. Lætatur ergo impius & exultat quando iuſtum proſpicit commoueri, ſecundum illud. Qui tribulant me exultabunt, ſi motus fuero. Sed e contra pius triſtatur, & condolet, cum turbari cernit iniuſtum, ſecundum quod dicit Apoſtolus. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Nam peccata proximorum frixorium ſunt iuſtorum. Pes hominis affectus, opus, & ſuſtentator: quilibet duplex, dexter, & ſiniſter. De pedibus affectionis dicitur. Laui pedes meos: quomodo inquinabo illos? Et qui lotus eſt, non indiget niſi, vt pedes lauet. De dextro: Pes meus ſtetit in via recta. in Eccleſijs benedicite dominum. De ſiniſtro: Non veniat mihi pes ſuperbiæ. De pedibus operationis dicitur. Perfecit pedes meos tanquam ceruorum. Et, pedes ſanctorum ſeruabit. De dextris: pedes eorum recti. De ſiniſtris: pedes eorum ad malum currunt. De pede ſuſtentationis dextro beatus Iob ait. Oculus fui cęco, pes claudo. De pede ſuſtentationis ſiniſtro veritas dicit. Si pes tuus ſcandalizat te, abſcide eum, & proijce abs te. Poteſt & aliter hoc intelligi: vt ſi dixerit. Ne quando ſui ſibi ſuperguadeant inimici: non tamen in hoc fuerit exauditus: quia dum commouerunt (inquit) pedes mei, ſuper me magna locuti ſunt. Quod Deus non ſine cauſa quandoque permittit contingere: vt videlicet iuſtus moueatur, & cadat; quia ſepties in die cadit iuſtus, & reſurgit. Reſurgit enim humilior, cautior, miſericordior: ſicut Petrus, qui quoniam incaute ac præſumptuoſe reſpondit. cum ait. Domine, ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo: Permiſſus eſt cadere, vt ſuam pręſumptionem, imprudentiam, infirmitatem cognoſceret: & diſceret in ſe ipſo qualiter deberet alijs miſereri. Vnde cum poſt reſurrectionem interrogatus fuiſſet a domino. Simon Ioannis diligis me plus his? humiliter reſpondit, & caute. Domine, tu ſcis quia amo te: dimittens dubium vtrum ipſe plus cæteris, & certum tenens quòd ipſum amaret. Quique ter negauerat ex timore Deum, ter quoq; Deum confeſſus eſt ex amore, quatenus trinę negationi trina cõfeſſio redderetur: ne minus amori quã timori lingua ſeruiret: & ſic fieret amoris officium, paſcere gregem domini ſicut fuerat timoris indicium negare dominum gregis. Non ſolum, quia ſperaui, dixi, tu exaudies me domine Deus meus: verum etiam. *Quoniam ego ad flagella paratus ſum: & dolor meus ante me eſt ſemper.* Tria illa commemorat, quæ ſunt in vera pœnitentia neceſſaria, ſcilicet, dolorem cõpunctionis in corde, pronuntiationem confeſſionis in ore, flagellum ſatisfactionis in operatione: ſingula ſuis innuens circunſtantijs. De primo ſiquidem dicit. Dolor meus ante me eſt ſemper. De ſecundo ait. Iniquitatem meam ego pronuntio. De tertio vero inquit. Ego ad flagella paratus ſum. Dolor enim compunctionis dicitur eſſe non perfunctorius,

Pes hominis triplex dicitur.

Pœnitentiæ neceſſaria.

functorius,ſed continuus,non leuis,ſed grauis;quia pœnitere eſt pœnam nere. Vnde coniungit, & ait, Dolor meus empatice, ideſt, id, de quo doleo,videlicet cauſa doloris ſemper eſt coram me,ante faciem, nō poſt tergum: vt ſemper videam vnde doleam, & paratus ſum promptus, & præſto ad flagella ſuſcipienda,& ſuſtinenda ſatisfactione peccati non ſolum in ieiunium,orationem,& eleemoſinam exereere:verum etiam corporalem diſciplinam ſubire,in laboribus,vigilijs, & alijs catnis mortificationibus. Nouit pœnitens quòd pater flagellat omnem filium quem diligit: & ideo ſponte ſe offert ad ſuſcipienda flagella: quæ ſi æquanimiter tollerentur, non mortificant, ſed viuificant: non deducunt ad inferos, ſed reducunt. Corripiunt quidem, ſed corrigunt: percutiunt ſic, quod ſanant. nec ſolum propter prædicta exaudies me domine Deus meus: verum etiam, *Quoniam iniquitatem meam ego pronuntio: & cogitabo pro peccato meo*. vt per inueſtigationem prudentem omnem omninò inueniam iniquitatis circunſtantiam, quam ſine omni ſuppreſſione, & excuſatione,ac ſine omni attenuatione valeam confiteri. In hoc loco reprehenduntur illi,qui dolentes ad horam improuide confitentur,nolentes ſubire pœnitentiam niſi leuem.ſed ſi diligenter attenderent quòd per remedium pœnitentiæ pœne ſit commutatio æternæ in temporalem, nihil pro tali commutatione reputarent difficile,quod poſſent aliquatenus ſuſtinere. Libenter itaque pœnitens onus iniunctæ ſibi ſatisfactionis ſuſcipiat, etiam ſi ſibi difficile videatur, & incipiat illud ſtudioſe portare. Quod ſi fortè vires eius excederet ad ſacerdotem recurrat, qui diſcreto adhibito moderamine illud ſatagat temperare. Quia verò quod facit flagellum grano, & fornax auro,id efficit perſecutio viro iuſto,& ad uerſitas homini timorato. Ideo ſubiungit, & ait. *Inimici autem mei viuunt, & confirmati ſunt ſuper me: & multiplicati ſunt, qui oderunt me inique.* Boni ſemper in ſeculo moriuntur, quia ſeipſos mortificant: iuxta quod dicit Apoſtolus. Quotidie morior propter gloriam veſtram fratres. Mali verò viuunt in ſeculo,quia cum deſiderio proſperitate mundi ſruūtur,dicentes. Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur. non comedentes,vt viuant: ſed viuentes, vt comedant. quos Deus viuere patitur ad probationem bonorum. Et ob hoc inquit. Confortati ſunt ſuper me, vt me fortitudine ſuperent. Et multiplicati ſunt ſuper me, vt me multitudine vincant. Qui oderunt me inique,cum ego eos perfectè dilexerim. Vnde, *Qui retribuunt mihi mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam ſecutus ſum iuſtitiam*. Quadripartita eſt retributio. Quia retribuuntur bona pro bonis: mala pro malis: bona pro malis: & mala pro bonis. Retribuerunt bona pro bonis Iſraelitæ Raab. Mala pro malis Sanſon Philiſtæis. Bona pro malis Ioſeph fratribus ſuis. Mala pro bonis, Iudæi Chriſto. Ad reddendum bona pro bonis tenetur quilibet, propter illud quod dominus præcepit. Quantumcunque vultis,vt vobis faciant homines,& vos illis facite. Ad reddendum mala pro malis non tenetur

Retributio quadruplex.

netur

netur aliquis niſi iudex, propter illud quod in lege præcipitur. Oculum pro oculo, dentem pro dente. Cæteris autem dicitur: Non reddentes malum pro malo, neque maledictum pro maledicto. Ad reddendum vero bona pro malis quilibet maxime perfectus tenetur propter illud quod dominus præcepit: Benefacite his qui oderunt vos. & Orate pro perſequentibus, & calumniãtibus vos. Ad reddendum autem mala pro bonis, nullus omnino tenetur. vnde cum dixiſſet in Pſalmo. Poſuerunt aduerſum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Statim ſubiungitur: Conſtitue ſuper eum peccatorem, & diabolus ſtet a dextris eius. Ex his quatuor differentijs ſurgunt aliæ quatuor negatiuę, ſcilicet, Non reddere bonum pro bono, & hoc eſt malum. Non reddere malum pro malo. Et hoc eſt bonum. Non reddere bonum pro malo. hoc eſt ſal tem perfectis malum. Et nõ reddere pro bono. Et hoc omnibus eſt bonũ. Deus autem in quantum eſt pater, reddit & pro bonis bona, & bona pro malis. iuxta quod legitur. Pater veſter cęleſtis ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos: & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Inquantum autem eſt iudex, nõ ſolum reddit pro bonis bona, verum etiam mala pro malis: quia reddit vnicuiq; ſecundum opera ſua, propter quod ait. Mea eſt vltio, & ego retribuam. Lucifer autem inquantum eſt Sathanas, retribuit non ſolum mala pro malis: verum etiam mala pro bonis. quoniam, odiũ pro dilectione ſua retribuit creatori, quemadmodum de ipſo legitur, & membris ipſius. Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper ad te. Cæterum bona & mala quædam ſunt temporalia, & quædam perpetua: quæ ita ſe habent, quod pro bonis temporalibus, & temporalia, & perpetua bona redduntur, ſecundum illud; Qui dimiſerit patrem, aut matrem, domum aut agrum &c. propter me, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Similiter pro malis temporalibus, & temporalia mala, & æterna redduntur, quoniam peccatores induuntur ſicut diploide confuſione ſua. De temporalibus dictum eſt: Oculum pro oculo &c. De perpetuis verò dicetur: Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare &c. propterea, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis eius. Item pro bonis perpetuis, & temporalia & perpetua bona redduntur. Nam quia Deus perpetuo glorificabit electos, & electi Deum glorificabunt perpetuo: iuxta quod legitur: Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. De tẽporalibus verò legitur, quod: Operarij pro denario laborant in vinea, dando tẽporalia pro æternis: ſicut & is de quo legitur, quod inuẽta vna precioſa margarita, dedit omnia ſua, & cõparauit eam. Similiter pro malis perpetuis, & perpetua & temporalia mala redduntur. Nam quia dominus reprobos damnauit perpetuò: & illum perpetuò ipſi odibunt. quemadmodũ dictum eſt: Superbia eorum qui te oderunt aſcendat ſemper ad te. Hinc quoque legitur: Vermis eorum non morietur: & ignis non extinguetur; odio, & ſupplicio ſe ſe comitantibus in inferno.

Perpetuis quoq; ſupplicijs obſtinati Deum in præſenti blaſphemant: quoniam,ſi iuxta quod legitur, blaſphemauerunt homines Deum propter plagam grandinis, quia magna facta eſt vehementer: longe fortius illum blaſphemabunt,cum audient pœnam ſibi gehennalem ab ipſo domino perpetuò infligendam; vt ſic qualem poſſiint viciſſitudinem, ei reddant. Pro malis quoq; temporalibus, & temporalia & perpetua bona redduntur, ſi de malis fiat correctio digna. Nam Chriſtus crucifixoribus ſuis, pro quibus orauit,dicendo: Pater ignoſce illis,quia neſciunt quid faciunt: & gratiam retribuit in præſenti,& gloriam in futuro. Pro temporalibus autem bonis,quibus homines abutuntur,non ſolùm temporalia mala, verumetiam perpetua reprenduntur, ſaltem per occaſionem, & ſi non fortè per cauſam. Nam huius cauſa & culpam mortaleni,& pœnam aggrauant gehennalem. propter quod dominus ait: Vę vobis legisperiti, qui tuliſtis clauem ſcientiæ, quaſi diceret, Ex hoc erit vobis vę; ideſt æterna damnatio,quod clauem ſcientiæ, quæ per ſe bona eſt, vos male tuliſtis. Quod autem pro malis temporalibus Deus mala perpetua retribuit,non eſt ei ad iniuſtitiam deputandum: quoniam & ſi temporalia ſunt quantum ad actum, qui tranſit; perpetua ſunt tamen quantum ad reatum,qui remanet, & quantum ad odium quod perdurat. Et ideo Deus iuſtè punit reprobos in perpetuum, quia perpetuos eos inuenit inimicos, quos & ipſe iuſte decreuit punire perpetuò, qui Deum iniuſtè offendere præſumpſerunt. Licèt autem omnes detractores ſint odibiles Deo,illi tamen qui propterea cuiquam detrahunt,quod ſubſecutus eſt iuſtitiam,aut ſequitur bonitatem, ſpiritus ſancti gratiam videntur in eo perſequi, & ſic in Spiritum ſanctum quodammodo peccare. Nouerint hoc illi,qui arbitrium præferunt gratiæ;quia,ſecundum Prophetam, Non iuſtitia ſequitur hominem: ſed homo iuſtitiam. quoniam gratia Dei præuenit,vt bona operatio ſubſequatur: *Ne derelinquas me domine Deus meus,ne diſcedas a me. Intende in adiutorium meum domine Deus ſalutis meæ.* Vltima pars in qua pœnitens diuinum implorat auxilium,ne inter tot, & tantos perſecutores deficiat, petens non ſolùm non relinqui, verumetiam adiuuari. Deus enim dupliciter hominem derelinquit, & diſcedit ab illo, quando ſubtrahit ei defenſionem deſerendo illum ad pœnam. propter quod ait: Ne derelinquas me domine Deus meus. Et quando ſubtrahit ei gratiam deſerens eum in culpam, propter quod ſubdit: Ne diſceſſeris a me. Primo modo non dando conſolationem pater filium dereliquit in cruce: vnde clamauit: Deus Deus meus vt quid dereliquiſti me? Sic Deus aliquando derelinquit, a quo ipſe minime derelinquitur. Nam Iob derelictus ad pœnam, innocentiam non reliquit. Secundo modo derelinquit dominus peccatorem, ſicut legitur de Saule,qui timebat Dauid,eo quod eſſet cum illo dominus,& a ſe receſſiſſet. Sic Deus illos ſolummodo deſerit, qui deſerunt ipſum. De qualibet legitur: Dereliquerunt venam aquarum viuentium

Dupliciter Deus hominē derelinquit.

uentium dominum. Verum quoſdam Deus derelinquit ad tempus. vnde: In modico dereliqui te. Aliquos autem in perpetuum derelinquit: Requieſcet indignatio mea in te, & auferetur zelus meus a te. Ergo ne derelinquas me, qui ab omnibus derelictus, tibi ſoli ſum derelictus: ne inter tot perſecutiones, & perſecutores deficiam. neve poſt indultam mihi veniam, te offendam. Quoniam ſicut poſt conualeſcentiam grauior eſt recidiua: ſic poſt veniam grauior offenſa. Quod ſi dereliqueris me ad horam, non tamen a me diſceſſeris in perpetuum, ſed potius intende in adiutorium meum ad liberandum, & protegendum me domine Deus, dator & conſeruator ſalutis meę, vt qui adiuueris in præſenti, ſalues etiam in æternum. Exultatiua concluſio aliorum pœnitentialium more Pſalmorum, qui ſemper in lætitia terminantur.

EXPOSITIO DIVI BERNARDI SVPER SEPTEM PSAL. POENITENTIALES.

Quartus Pſalmus Pœnitentialis.

MISERERE *mei Deus.* Titulus iſte patet ex notiſſimæ hiſtoria libri Regum. Sed illud eſt ſtudiosè notandum, quod Pſalmus iſte in ordine Pſalmorum eſt quinquageſimus; & viginti continet in ſe verſus. Vicenarius autem ſuperabundans eſt numerus, & ex ſuis partibus aggregatis duos conſtituit denarios, qui duplicem tranſgreſſionem deſignant; eo quod decalogum denarius quidem legis tranſcendit: & ad duodenarium Apoſtolicum non pertingit. Dauid enim Pſalmum hunc propter duplicem tranſgreſſionem ſpecialiter egit: adulterſum ſcilicet & homicidium, quem commiſit. Vicenarij verò quinq; aggregatiuæ ſunt partes. Vnitas quæ ad primum, & vnum refertur originale peccatum. Binarius qui refertur ad duas ſpecies actualium peccatorum, quæ in venialia, & criminalia diſtinguuntur. Ternarius qui refertur ad tres animæ noſtræ potentias, vel ad tres veræ pœnitentiæ conditiones requiſitas. Quaternarius, qui refertur ad quatuor modos peccandi. Ex fragilitate, vel impotentia: ſimplicitate, vel ignorantia: ſecuritate, vel negligētia: & malignitate, vel incidentia. Quinarius, qui refertur ad quinque corporis ſenſus: per quos peccatur. Viſum, auditum, odoratū, guſtum, tactū. Denarius, qui refertur ad decē tranſgreſſiones decalogi quas homo, ſicut prædictū eſt, peccando cōmittit. Quia verò Iubileus quinquageſimus erat annus in lege: in quo remittebantur debita, & reuocabantur diſtracta; bene Pſalmus iſte inter pœnitentiales præcipuus; & in medio collocatur, quinquageſimumq; locū oblinet inter pſalmos. quia per pęnitentialē humilitatem, ſiue humilē pęnitentiā, de qua pſalmus iſte principaliter agit, & cōmiſſa remittūtur peccata, & bona reſtituūtur ammiſſa. Per eū quinquageſimo die legē gratiæ dedit Apoſtolis, non ſicut illā in lapideis tabulis ſcriptam: ſed in humanis cordibus digito Dei.

Quatuor ſunt modi peccandi.

Quinqua-

Quinquagenarius autem redditur ex qnadragenarij partibus aggregatis, quia per pœnitentialē ſatisfactionē,quam deſignat quadragenarius,qui ſatisfactionis eſt numerus ſpecialis ſpiritus ſancti gratia operāte,plena percipitur peccatorū indulgētia.Vnde pſalmus iſte prę cęteris in Eccleſia frequētatur,per cuius virtutē plurimi ad pœnitentiā cōuertuntur. Diuiditur autē iſte pſalmus in quinq; partes,quæ ſuis locis congrue diſtinguētur.In prima igitur parte pœnitens propriā culpā exagerat, & miſericordiā diuinam implorat.quā petit ſibi tripliciter exhiberi, vt videlicet deleatur iniquitas cordis. Vnde,*Dele iniquitatem meam.*Vt lauetur ab iniuſtitia oris. Vnde,***laua me ab iniuſtitia mea.***Et vt mūdetur a culpa operis.vnde, ***a peccato meo munda me.***Ergo ***Miſerere mei Deus.***quia potes miſereri,& habes vnde miſerearis.Miſereri ſiquidē potes cū ſit miſericordia tua magna.vnde, ***Miſerere mei Deus ſecundum magnā miſericordiam tuam.***Et habes vnde miſerearis,cū tuæ miſerationes multę ſint.Vnde,***Secundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam.***Debet etiā miſereri,quoniā ego peccatū meū cognoſcendo confiteor:& impugnando deteſtor.Vnde,***Iniquitatem meam ego cognoſco:& peccatum meum coram me eſt ſemper.*** Et ſcis ſcuius miſerearis,quia te præſente,& vidēte peccaui. Vnde,Tibi peccaui, & malū corā te feci.Quia igitur iuſtus in principio ſermonis accuſator eſt ſui: pœnitēs iſte iuſtificari deſiderās exagerat in principio culpas ſuas:oſtēdens quod ſua peccata ſūt magna, ſūt multa,ſunt fętida: nec ſemel tantū, ſed ſępe:nec vniformiter ipſe peccauit:quaſi diceret.Magna ſūt Deus peccata. Et ideo,***Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuā.*** Multa ſunt Deus peccata mea. Et ideo,***ſecundum multitudinem miſerationum tuarū dele iniquitatem meam.***Fętida ſunt,& fęda peccata mea.Et ideo, ***Laua me,& mūda me.***Nec ſemel tantū,ſed ſępe peccaui.Et ideo,***amplius laua me.***Nec vniformiter tantū, ſed multiformiter.Et ideo mūda me non ſolū ab iniuſtitia,quæ cōſiſtit in cōmittendo: verum etiam a delicto, quod in ommittendo conſiſtit. David autem nō ſolum adulterium,& homicidiū perpetrauit:ſed dolū,& contēptum adiecit. quoniam,& per ipſum Vriā, cuius vxorem cognouerat, literas mortis eius direxit:& ſua contēpſit cōfiteri peccata donec per Nathā Prophetā extitit redargutus. Propter hæc quatuor diſtincta peccata,diſtincte quatuor modis orat.nā propter adulterij crimē ait.***Miſerere mei Deus ſecundum magnā miſericordiam tuā.***Quia magnū eſt ſtagitiū adulterij, quod ego ex miſeria fragilitatis humanę cōmiſi.Et propter homicidij crimen addit,***Et ſecundum multitudinem miſerationum &c.***Quia propter meū iniquū peccatū nō ſolum Vrias,at etiā multi alij inquiter ſunt occiſi.Rurſus propter crimē proditionis, & doli ſubiungit.***Amplius laua me ab iniuſtitia mea.***Quoniā iniuſtitiam exercui ampliorem, dum per virū innocentem & iuſtum literas ſuæ mortis doloſe ac proditioſe tranſmiſi.Et propter crimen negligentiæ,& cōtemptus concludit. ***Et a delicto meo munda me.*** Quia valde deliqui dum peccata mea cōfiteri diſtuli,& deſpexi. Non ait miſerere Dauid,ſed miſerere mei;ac ſi

Iniuſtitia in committendo; Delictum in ommittendo.

diceret

EXPOSITIO
DIVI BERNARDI
SVPER SEPTEM PSAL.
POENITENTIALES.

Quartus Pſalmus Pœnitentialis.

MISERERE *mei Deus.* Titulus iſte patet ex notiſſima hiſtoria libri Regum. Sed illud eſt ſtudioſè notandum, quod Pſalmus iſte in ordine Pſalmorum eſt quinquageſimus; & viginti continet in ſe verſus. Vicenarius autem ſuperabundans eſt numerus, & ex ſuis partibus aggregatis duos conſtituit denarios, qui duplicem tranſgreſſionem deſignant; eo quod decalogum denarius quidem legis tranſcendit: & ad duodenarium Apoſtolicum non pertingit. Dauid enim Pſalmum hunc propter duplicem tranſgreſſionem ſpecialiter egit: adulterſum ſcilicet & homicidium, quem commiſit. Vicenarij verò quinq; aggregatiuæ ſunt partes. Vnitas quæ ad primum, & vnum refertur originale peccatum. Binarius qui refertur ad duas ſpecies actualium peccatorum, quæ in venialia, & criminalia diſtinguuntur. Ternarius qui refertur ad tres animæ noſtræ potentias. vel ad tres veræ pœnitentiæ conditiones requiſitas. Quaternarius, qui refertur ad quatuor modos peccandi. Ex fragilitate, vel impotentia: ſimplicitate, vel ignorantia: ſecuritate, vel negligẽtia: & malignitate, vel incidentia. Quinarius, qui refertur ad quinque corporis ſenſus: per quos peccatur. Viſum, auditum, odoratũ, guſtum, tactũ. Denarius, qui refertur ad decẽ tranſgreſſiones decalogi quas homo, ſicut prædictũ eſt, peccando cõmittit. Quia verò Iubileus quinquageſimus erat annus in lege: in quo remittebantur debita, & reuocabantur diſtracta; bene Pſalmus iſte inter pœnitentiales præcipuus; & in medio collocatur, quinquageſimumq; locũ oblinet inter pſalmos. quia per pęnitentialẽ humilitatem, ſiue humilẽ pęnitentiã, de qua pſalmus iſte principaliter agit, & cõmiſſa remittũtur peccata, & bona reſtituũtur ammiſſã. Per eũ quinquageſimo die legẽ gratiæ dedit Apoſtolis, non ſicut illã in lapideis tabulis ſcriptam: ſed in humanis cordibus digito Dei.

Quatuor ſunt modi peccandi.

Quinqua-

Quinquagenarius autem redditur ex qnadragenarij partibus aggregatis, quia per pęnitentialē ſatisfactionē, quam deſignat quadragenarius, qui ſatisfactionis eſt numerus ſpecialis ſpiritus ſancti gratia operāte, plena percipitur peccatorū indulgētia. Vnde pſalmus iſte prę cęteris in Eccleſia frequētatur, per cuius virtutē plurimi ad pęnitentiā cōuertuntur. Diuiditur autē iſte pſalmus in quinq; partes, quæ ſuis locis congrue diſtinguētur. In prima igitur parte pęnitens propriā culpā exagerat, & miſericordiā diuinam implorat. quā petit ſibi tripliciter exhiberi, vt videlicet deleatur iniquitas cordis. Vnde, *Dele iniquitatem meam.* Vt lauetur ab iniuſtitia oris. Vnde, ***laua me ab iniuſtitia mea.*** Et vt mūdetur a culpa operis. vnde, ***a peccato meo munda me.*** Ergo *Miſerere mei Deus.* quia potes miſereri, & habes vnde miſerearis. Miſereri ſiquidē potes cū ſit miſericordia tua magna. vnde, ***Miſerere mei Deus ſecundum magnā miſericordiam tuam.*** Et habes vnde miſerearis, cū tuæ miſerationes multę ſint. Vnde, ***Secundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam.*** Debet etiā miſereri, quoniā ego peccatū meū cognoſcendo confiteor: & impugnando deteſtor. Vnde, ***Iniquitatem meam ego cognoſco: & peccatum meum coram me eſt ſemper.*** Et ſcis ſcuius miſerearis, quia te præſente, & vidēte peccaui. Vnde, Tibi peccaui, & malū corā te feci. Quia igitur iuſtus in principio ſermonis accuſator eſt ſui: pęnitēs iſte iuſtificari deſiderās exagerat in principio culpas ſuas: oſtēdens quod ſua peccata ſūt magna, ſūt multa, ſunt fętida: nec ſemel tantū, ſed ſępe: nec vniformiter ipſe peccauit: quaſi diceret. Magna ſūt Deus peccata. Et ideo, ***Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuā.*** Multa ſunt Deus peccata mea. Et ideo, ***ſecundum multitudinem miſerationum tuarū dele iniquitatem meam.*** Fętida ſunt, & fęda peccata mea. Et ideo, ***Laua me, & mūda me.*** Nec ſemel tantū, ſed ſępe peccaui. Et ideo, ***amplius laua me.*** Nec vniformiter tantū, ſed multiformiter. Et ideo mūda me non ſolū ab iniuſtitia, quæ cōſiſtit in cōmittendo: verum etiam a delicto, quod in ommittendo conſiſtit. Dauid autem nō ſolum adulterium, & homicidiū perpetrauit: ſed dolū, & contēptum adiecit. quoniam, & per ipſum Vriā, cuius vxorem cognouerat, literas mortis eius direxit: & ſua contēpſit cōfiteri peccata donec per Nathā Prophetā extitit redargutus. Propter hæc quatuor diſtincta peccata, diſtincte quatuor modis orat. nā propter adulterij crimē ait. ***Miſerere mei Deus ſecundum magnā miſericordiam tuā.*** Quia magnū eſt ſtagitiū adulterij, quod ego ex miſeria fragilitatis humanę cōmiſi. Et propter homicidij crimen addit, ***Et ſecundum multitudinem miſerationum &c.*** Quia propter meū iniquū peccatū nō ſolum Vrias, at etiā multi alij inquiter ſunt occiſi. Rurſus propter crimē proditionis, & doli ſubiungit. ***Amplius laua me ab iniuſtitia mea.*** Quoniā iniuſtitiam exercui ampliorem, dum per vitū innocentem & iuſtum literas ſuæ mortis doloſe ac proditioſe tranſmiſi. Et propter crimen negligentiæ, & cōtemptus concludit. ***Et a delicto meo munda me.*** Quia valde deliqui dum peccata mea cōfiteri diſtuli, & deſpexi. Non ait miſerere Dauid, ſed miſerere mei; ac ſi diceret

Iniuſtitia in commit tendo; Delictum in ommitten do.

diceret manifeſtius. Alibi nomen proprium exprimere conſueui, cum me gratiam credebam habere, dicendo. Memento domine Dauid &c. Hic autem nomẽ proprium exprimere vereor, cum me gratiam ammiſiſſe cognoſcam: ne Deus, audito nomine nephandi peccatoris, magis ad vindictam quam ad indulgentiam prouocetur. Ergo: *Miſerere mei Deus ſecundum &c.* Miſerere Deus, quia tibi proprium eſt, cum non ſit tibi aliud miſereri quam eſſe. Miſericordia tua quippe plena eſt terra. Et miſerationes tuæ ſuper omnia opera tua. Ergo miſerere mei, agendo mecum non ſecundum iuſtitiam, ſed ſecundum miſericordiam. Nec vtrunque ſecundum modicam: ſed omnino ſecundum magnam. Vnde miſerere mei ſecundum tuam miſericordiam, quæ eſt immenſa, & infinita: quia magna miſeria magna eget miſericordia: & multa impietas multa indiget pietate. Certe tam magna, & multa, & turpia ſunt ſcelera mea, quod præ magnitudine, multitudine, ac turpitudine deſperarem, niſi ſcirum miſericordiam tuam incomparabiliter, & ineffabiliter eſſe magnam. Et ideo de mea deſperans miſeria, ſed de tua ſperans miſericordia, clamo confidenter, & dico Miſerere mei Deus &c. Quę eſt profectò tam magna quòd ipſum vnigenitum Deum de cœlo depoſuit, & corpore induit, vt in eo pateretur, & moreretur pro humana tollenda miſeria, & peccatorem indulgentiam conferenda. O quam delectabilis ſermo, ſuauis locutio, dulce verbum, neceſſarium peccatori, vtile miſero, congruum pœnitenti. Non ſemel, ſed ſæpe cum amaritudine cogitandum, cum dolore dicendum, cum lacrimis iterandum. Ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima: totis affectibus, totis viſceribus, totis medullis: cum ſuſpirijs, cum ſingultibus, cum lamentis. *Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele &c.* Prudenter diſtinguit, ad miſericordiam magnitudinem, & ad miſerationes multitudinem referendo. quia miſericordia Dei vna eſt in natura: ſed miſerationes eius ſunt multæ in effectu. propter quod alibi ait. Reminiſcere miſerationum tuarum domine, & miſericordiæ tuæ, quæ videlicet miſerationes a ſeculo ſunt. Alicubi tamen miſericordiæ pro miſerationibus effectiuæ ponuntur, vt ibi. Miſericordiæ domini multæ, quia non ſumus conſumpti. Ergo ſecundum multitudinem miſerationum tuarum: ideſt ſecundum multiplices effectus tuę miſericordiæ, dele iniquitatem meam: quæ præ nimia multitudine quaſi arenæ numerum maris excedit. Quis enim peccatorum, & delictorum, culparum & negligentiarum numerum valeat comprehendere? Nullus omnino. Dele igitur iniquitatem meam. Vt quemadmodum per nonaculã litera de pergameno deletur, vt nullum remaneat eius veſtigium: ita per tuam miſericordiam culpa de meo animo deleatur, vt nullus remaneat in illo reatus. Dele quæſo, iniquitatem meum, ne ſim ex illis de quibus dicitur. Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur. Itemque: Nomina eorum delesti in æternum, & in ſeculum ſeculi. Quia vero mitius agitur cum ſponte confeſſo, pœnitens iſte culpã ſuam

non

non celat, non extenuat: ſed reuelat, ſed exagerat, ſed condemnat dicendo. *Amplius laua me ab iniuſtitia mea, & a delicto meo munda me.* Amplius, ideſt magis ac magis laua me ab iniuſtitia mea: quoniam ego magis ac magis exercui peccata peccatis addendo. Quam vilis (inquit) facta es, nimis iterans vias tuas. *Et a delicto meo munda me,* Quoniam animam meam valde reddit fędam, & fętidam: & ideo a fętiditate me laua, & a fętore me munda. Porro cum culpa non diuiſim per partes, ſed tota ſimul in vera pęnitentia dimittatur: quia Deus veniam non dimidiat, qui totum hominem ſanauit in Sabbato. quid eſt quod pœnitens iſte petit amplius lauari ab iniuſtitia: quaſi non ſit in pœnitencia omnino dimiſſa. Sed culpa, quæ non recenter dimittitur, licèt tota per pœnitentiam diluatur, adhuc tamen pœnitenti fętet, & ſordet, qui ſecuritatem, & ſerenitatem conſcientiæ nondum habet, & ideo petit ex huius fętore lauari, quia iam eſt a reatus fęditate lauatus, vt ſecura de venia conſcientia ſerenetur, quamuis & a peccato purgatum eſt quo ad culpam, purgari petat amplius quo ad pœnam: quia non quotiens dimittitur tota culpa, totiens etiam dimittitur tota pœna. Vel amplius. ideſt ſuper laua me. ac ſi dicat. Dele iniquitatem meam, quam commiſi in Deum, & in proximum: & in meipſum peccaui. Verum & ſi pœnitens iſte valde peccauerit; quia tamen facilius conſequitur indulgentiam, qui ſe re cognoſcit, quā qui ſe ignorat erraſſe: quique grauiter quam qui leuiter de ſuo dolet peccato: & qui occulte quam qui manifeſte peccauit; cum præmiſiſſet, amplius laua me ab iniuſtitia mea, & delicto meo munda me. Vt oſtēdat quòd ei debet facilius indulgeri, ſubiungit. *Quoniam iniquitatem meam ergo cognoſco: & delictum meum contra me eſt ſemper.* Aſſerit ergo ſe ſuam non ignorare, ſed cognoſcere culpam. *Quoniam iniquitatem* (inquit) *meam ego cognoſco.* Non lætatur autem, ſed grauatur de ſua culpa dolore, quia peccatum meum contra mē eſt ſemper. Neque ſe manifeſte, ſed occulte peccaſſe. Quia tibi ſoli peccaui. Et exponens quid ſit illi ſoli peccaſſe. ſubiungit. Et malum coram te feci. Videlicet, te ſolo vidente. Vnde volens Dauid ſuum celare peccatum, reuocauit Vriam, vt ingrederetur ad Berſabeæ coniugem ſuam, quam ipſe Dauid grauidauerat, vt ſic videretur ſuſcepiſſe conceptum. Neque peccatum illud voluit confiteri donec per Nathan Prophetā de illo extitit redargutus. Vel potius, quia quidam peccauerant per ignorantiam, alij per negligentiam, & alij per induſtriam: vt oſtendat ſe pœnitens grauiter exceſſiſſe, remouet a ſe primum, & ſecundum modum peccandi, qui ſunt leuiores, & attribuit ſibi tertium qui eſt grauior, ita dicens. Quia tibi ſoli peccaui. non quidem per ignorantiam: quoniam iniquitatem meam ego cognoſco. Neque per negligentiam: quia peccatum meum coram me eſt ſemper. Sed per induſtriam: quia malum coram te feci. Quaſi diceret. Miſerere mei, laua me: & munda me; quoniam iniquitatem meam ego cognoſco. cum non ſim de illis, qui ſua ſcelera non intelligunt, nec etiam intelligere

Not. hic de culpa, & pœna.

Iniquitas committitur in Deū iniuſtitia vero i proximum.

telligere volunt: vt in voluptatibus ſuis liberius delectentur. Et peccatum meum coram me eſt ſemper. Quia non ſum ex illis, qui peccata ſua quandoque recogitant, & ſtatim obliuiſcuntur eorum, quaſi proijcientens illa poſt tergum, & ante faciem non habentes dum ea negligunt, & poſtponunt. Sicut ipſe Dauid peccatum ſuum ante faciem non habebat: ſed quaſi poſt tergum abiecerat, cum ſententiam dedit in diuitem, qui rapuit ouem pauperi: oblitus in hac ſententia ipſe ſui. Peccatum itaque ſuum coram ſe dicit ſemper exiſtere, quia opportunis, & competentibus de illo recogitat horis. ſicut alibi dicitur. Oportet ſemper orare, & non deficere. Recogitat inquam ad dolendum, & delendum, non ad refricandum ſeu ad iterandum. Vnde litera illa magis proprium exprimit intellectum, qua dicitur. *Peccatum meum contra me eſt ſemper.* Vt videlicet quaſi contrarium illud perſequar, non velut amicum amplectar. *Tibi ſoli peccaui, & malum corā te feci: vt iuſtificeris in ſermonibus. &c.* Dauid ergo exagerat culpam ſuam, & a dignitate perſonæ, quæ peccatum commiſit: quia videlicet rex peccauit in Deum. quorum primum notat cum ait. Tibi ſoli peccaui. Et alterum cum addit. Et malum coram te feci. Vnde te magis contempſi. Ac ſi diceret manifeſtius. Peccatum meum tibi ſoli relinquitur puniendum, eo quod alium ſuperiorem non habeam, qui me poſſit punire, cum ipſe ſim rex. Sed inde magis peccaui, quia quanto maior eſt excellentia, tanto grauior eſt ruina. potentes enim potenter tormenta patientur. & iudicium durum fiet his, qui præſunt. Sane aliud eſt in aliquem, & aliud alicui peccare. In aliquem peccat, qui committit in illum offenſam. Alicui peccat, qui eius ſubiacet vltioni. Rex itaque ſoli Deo: cæteri vero, & Deo, & regi peccant. Quid ergo? Non poſſunt prælati eccleſiarum, maxime Sūmus Pontifex punire principes ſeculares, ſi moniti contempſerint ſatisfacere de commiſſis? tanquam ipſi ſoli Deo, & non homini peccent. Nam & cor regis in manu Dei eſt, & quocunque voluerit vertet illud. Poſſunt quidem. nam ex quo Ieſus Nazarenus fuit vnctus oleo letitiæ præ conſortibus ſuis: & factus eſt ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech: regnum non dedignatur ſacerdotio ſubiacere. Quod etiam inde patet, quia vnctio ſacerdotis remanſit in capite. Vnctio vero regis a capite deſcendit in humerum. Vnde cum prius eſſet regnum ſacerdotale, ſicut Moyſes inquit in lege: nunc ſacerdotium eſt regale, ſicut in epiſtola ſua beatus Petrus dicit. Et quid dicit beato Petro? Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis. Dicendo quodcunque, nihil excepit: vt oſtenderet manifeſte quòd tam reges quam alios tradita ſibi poteſt auctoritate ligare, quamuis in hoc ei ſubiaceant propter Deum. Et ipſe in hoc illis præemineat vice Dei. Quare cum princeps peccat hoc modo pontifici peccat. Nihilominus ſoli Deo, & malum adulterij, & homicidij, quod in proximum perpetraui coram te feci, videlicet te vidente pariter, & præſente: quia tu omnia intueris, & vbique præſens exiſtis.

Peccare in aliquem, & alicui.

ſtis. Cum igitur inexcuſabilis ſit offenſa, quæ coram iudice perpetratur: abſque dubio noſtras offenſas excuſare non poſſumus, quas omnes committimus coram Deo. Quid igitur de hoc malo quaſi ſpecialiter dicit, quod illud fecerit coram Deo? Si reſpondeatur hoc eſſe dictum, quoniam in occulto peccauit, vbi conſpicit ſolus Deus: non autem in manifeſto, vbi homines quoque vident, id profecto peccatum nõ aggrauat, ſed extenuat: quia grauius eſt in manifeſto quam in occulto peccare. Sed malum quod eſt coram te. ideſt quod in memoria ſemper habes, quia tibi diſplicet vehementer; Illud ego ſcienter egi. Videlicet primum, & ſecundum peccatum, quæ in ſecunda tabula prohibentur, ſcilicet. Non occides; & non mœchaberis. Vnde in ſequentibus ait. Auerte faciem tuam a peccatis meis. Eſt enim malum, quod Deus patienter diſſimulat: & illud quodammodo non videtur exiſtere coram Deo. Eſt & malum quod Deus pęnitus deteſtatur, & illud omnibus modis coram eo videtur exiſtere: Vnde ad exagerationem peccati quod Deus omnimodis deteſtatur, hic dicit, Malum coram te feci. Sicut & alibi. Pater peccaui in cęlum, & coram te. *Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.* Iudicari poterat quòd propter tam graue, & grande peccatum, quod Dauid & in Deum commiſerat, & in proximum, Deus reuocaret promiſſum, quod fecerat ei de Chriſto ex ſuo ſemine naſcituro. Iurauit (inquit) dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum. De fructu vẽtris tui ponam ſuper ſedem tuam. Ad hoc igitur remouendum, vt videlicet promiſſum huiuſmodi non debeat reuocari, præmiſit, & ait. Miſerere mei. Laua me, & munda me, vt ita, peccato dimiſſo, iuſtificeris, ideſt iuſtus reperiaris, & verax in ſermonibus tuis, qui ſunt de promiſſione Chriſti, quam mihi feciſti. Et ſic vincas illos qui dicunt, te huiuſmodi reuocaſſe promiſſum. Oſtendendo illos eſſe mendaces, cum iudicaris ab eis non eſſe facturus quod taliter promiſiſti. Ille igitur iudex eſt valde timendus, cuius ſapientiam poteſt latere nihil, cuius iuſtitiæ nemo poteſt reſiſtere. Talis eſt Deus, propter quod pęnitens iſte ait. Sapientiam tuam Deus latere non poſſum, quia malum coram te feci. Iuſtitiam tuam Deus corrumpere nequeo, quia iuſtificaris in ſermonibus tuis. Potentiæ tuæ Deus reſiſtere non poſſum, quia vincis cum iudicaris, ideſt cum indicaueris. propterea ſcriptum eſt, Noli quærere eſſe iudex, niſi tua virtute poſſis iniquitates irrumpere. Quis ergo non timeat illum iudicem, qui adeo ſemper eſt ſapiens, vt oculis eius omnia nuda ſint, & aperta. Qui adeo ſemper eſt iuſtus, quòd reddit vnicuique ſecundum opera ſua. Qui adeo ſemper eſt potens, quòd voluntati eius nihil reſiſtit. Quis enim reſiſtit ei, & pacem habuit? Iure igitur iſte pœnitens non implorat iudicium, ſed miſericordiam interpellat. *Miſerere mei Deus. quia malum coram te feci, vt iuſtificeris &c.* Vt iuſtificeris, ideſt vt iuſtus & verax appareas in ſermonibus tuis, quod dixiſti. Quacunq; hora peccator cõuerſus fuerit, & ingemuerit: omniũ iniquitatum eius nõ recordabor. Et vincas,

id eſt conuincas aduerſarios veritatis, ***cum iudicaris.*** ideſt ab eis argueris, quaſi iuſtus non ſis: pro eo quod es ſumme miſericors, graue peccatum facile indulgendo. ſicut facile indulſiſti Dauid, cum, audito Nathan, hoc ſolum dixiſſet: Peccaui. protinusq; reſpondit. Et dominus tranſtulit peccatum tuum. Glorioſa victoria cum Deus delet, & deſtruit vniuerſa,quæ ſeruus inobediens, & rebellis egerat contra eum, ipſumq; ſeruum,ſeductum,& occupatum ab hoſte nequiſſimo, reducit, & reuocat ad ſe per hoc ſolum,quod ignoſcit errata. Si verò ſermo dirigatur ad Chriſtum, poteſt intelligi conuenienter hoc modo: Tibi ſoli peccaui, o Chriſte, quia tu ſolus potes inter homines iuſtè punire,qui nullum habes omnino peccatum, & ita tu ſolus es iuſtus punitor,cum non ſit in te, quod eſt in alio puniendum: quemadmodum Scribis, & Phariſæis de muliere in adulterio deprehenſa dixiſti: Qui ſine peccato eſt veſtrum primus in ea lapidem mittat. Tu enim ſolus es inter homines, Iſaia teſtante. Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Omnis enim alius homo mendax. vt ita iuſtificeris in ſermonibus tuis, ideſt, vt omnes ſermones tui iuſti ſint, & veraces. Quis alius enim non offendit in verbo? ***Et vincas***, ideſt ſuperes in iuſtitia omnes homines. ***cum iudicaris***, ideſt cum eis in iudicio compararis, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Tantæ namque iuſtitiæ Chriſtus eſt, vt non renuat cum homine iudicari. Iudicate inter me & vineam meam. & quaſi ſub iudice cauſam ſuam exponens, dicit. Popule meus quid feci tibi, aut quid moleſtus fui, reſponde mihi. Vincit ergo cum inter ipſum & hominem iudicatur. In cuius conſpectu nec aſtra ſunt munda, & in Angelis ſuis reperit prauitatem. Porro ſecundum aliam literam non eſt hic ſubiunctiua coniunctio. ſed cum dixerit. Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci, ſtatim ſine coniunctione ſubiungitur, Iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas &c. Pœnitens ergo ſecundum priorem ſtatum Deum obſecrans incarnandum. Iuſtificeris (inquit) ideſt fias mihi iuſtus: vt me redimas per iuſtitiam, non meam profectò, ſed tuam. Aduocatum enim habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Iuſtificeris (inquam) in ſermonibus tuis,ideſt ſecundum ſermones tuos, quos per legem locutus es, & prophetas. quod videlicet per tuam pœnam redimeres homines a ſua culpa, ſicut per prophetam teſtaris. O mors ero mors tua: morſus tuus ero inferne. Nam diſciplina pacis noſtræ ſuper eum: & liuore eius ſanati ſumus. Et vincas mortem dum iudicaris ad mortem culpæ per mortem pœnæ. Vincas iuſtè, dum iudicaris iniuſtè a Pilato, & Iudæis. ***Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum: & in delictis peperit me mater mea.*** Adhuc etiam iſte pœnitens exagerat culpam ſuam,oſtendens quod non ſolum actualem culpam commiſit, verum etiam originalem contraxit. De actuali namque culpa præmiſerat. Tibi ſoli peccaui, & malum coram te, &c. De originali vero ſubiungit. ***Ecce enim***

in

in iniquitatibus conceptus ſum: &c. Duplex eſt autem conceptio, vna ſeminum, altera naturarum. Parentes enim actualem culpam committunt in prima, & proles originem contrahit in ſecunda: propter quod ait. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum.* quas in conceptione ſeminis mei miſcuere parentes. *Et in peccatis concepit me mater mea.* quæ in conceptione naturarum ego ipſe contraxi. Abſit omnino vt hac occaſione dicatur, quòd Dauid fuit conceptus de adulterio, cum Iſai pater eius de legitima eum genuerit vxore. Verum etſi dicatur quod coitus coniugalis interdum propter bona coniugij ab omni reatu criminis excuſetur; quia tamen frequentius ſolet in commercio illo peccari, propter id quod ſolet frequentius euenire, dicit ſe in parentum iniquitatibus eſſe conceptum. Si verò, quod verius eſt, dicatur quòd coniugalis concubitus, qui ordinate fit a criminali quidem peccato, ſed non a veniali; quamuis etiam ab hoc, ſed rarius, per bona coniugij excuſatur. Iniquitates hic large pro peccatis etiam venialibus appellantur: ſecundum quod Ioannes Apoſtolus in epiſtola dicit: Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum eſt iniquitas. ſequitur: *Et in delictis peperit, aut concepit me mater mea.* Dicit autem pluraliter in delictis, vel peccatis, propter tres originales corruptiones, quibus tres vires animæ naturales originaliter corrumpuntur. Quis enim neſciat concubitum etiam coniugalem nunquam omnino committi ſine pruritu carnis, & ſine feruore, ac fœtore concupiſcentiæ? Vnde ſemina concepta fœdantur, & corrumpuntur. propter quod alibi legitur: Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Ex ſeminibus ergo fœdatis atque corruptis concipitur corpus corruptum pariter & fœdatum, cui anima tandem infuſa corrumpitur & fœdatur. Sicut enim ex corrupto vaſe liquor infuſus corrumpitur, & impollutum contingens, ex ipſo tactu polluitur. Sic ex contagione corporis anima corrumpitur, & fœdatur. Habet enim anima tres naturaliter vires: Rationalem, vt diſcernat inter bonum & malum. Iraſcibilem, vt reſpuat malum. Concupiſcibilem, vt appetat bonum. Iſte verò tres vires originaliter corrumpuntur, quibus corruptis, anima contrahit tres defectus oppoſitos: videlicet, Ignorantiam, vt difficile diſcernat inter bonum & malum. Iracundiam vt facile reſpuat bonum. Concupiſcentiam, vt facile appetat malum. In carnali quippe commercio rationis ſopitur intuitus, libidinis irritatus pruritus, & voluptatis ſatiatur affectus. Ex quibus tres illi defectus originaliter contrahuntur, Tales ergo corruptiones, ſiue defectus appellantur in hoc loco delicta, ſiue peccata, in quibus aſſerit quod eum conceperit, aut peperit mater ſua. Nunquid ergo dicendum eſt, quod tria ſimul ab anima peccata originalia contrahantur? Difficultas videlicet vel tarditas diſcernendi inter bonum & malum, duæ ſpectant ad ignorantiam: & facilitas ſiue pronitas reſpuendi bonum,

Conceptio duplex.

Vires animæ tres a natura.

Corruptiones virium animæ naturalium.

num, quod ſpectat ad iracundiam, & pronitas, ſeu facilitas appetendi malum, quod ſpectat ad concupiſcentiam. Hoc autem quibuſdam non videtur: quamuis probabiliter dici poſſit vnum eſſe tantum in anima originale peccatum. quod tamen minus proprie peccatum vocatur: & complectitur in ſe duo, videlicet labem & fomitem. Labes eſt fœditas qua ex corporis vnione anima eſt immunda; propter quam indigna eſt viſione diuina: vel potius carentia diuinæ viſionis eſt digna, ſecundum quod legitur: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Et ab hac fœditate, vel immunditia purgatur anima paruuli ex aqua & ſpiritu per baptiſmum. Adulti verò non ſolum per baptiſmum regenerationis in aqua, verumetiam compunctionis in lacrimis, ſiue paſſionis in ſanguine. Vt gratia baptiſmi manente non ſit vltra Dei viſionis indigna, ſed digna potius viſione diuina. Fomes autem eſt infirmitas, ſeu languor naturæ, quædam ſcilicet paſſibilis qualitas, ſiue quædam priuatio, ex qua primi motus peccandi, ſiue concupiſcendi procedunt. Et talis qualitas vel priuatio manet etiam poſt baptiſmum. Vnde dicitur, originale peccatum tranſit reatu quantum ad labem, & remanet actu quantum ad fomitem, ex quo ſurgunt actus, vel motus peccandi. Sicut è contrario ſolet dici, quòd actuale peccatum tranſit actu, & remanet reatu. Et attenditur hæc qualitas, vel priuatio circa vim concupiſcibilem, præſcripto modo corruptam, & fœdatam. quoniam ex concupiſcentia procedit pruritus circa ianuam humanæ propaginis, per quam transfunditur originalis cauſa peccati. Sufficiat autem iſta in hoc loco dixiſſe: quia licèt hæc materia valdè ſit diſputabilis, magis tamen eſt flebilis, quoniam ab ipſa radice propago noſtræ originis vitiatur. propter quod dicebat Apoſtolus, quod natura filij irę ſumus. Et ipſe Dauid flebat, cum diceret. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum: & in peccatis, &c.* Quæ in hoc loco ſimpliciter, & planè intelliguntur fœditas, & pronitas ad peccandum. *Iuſtificeris* (inquam) *in ſermonibus tuis: & uincas, &c.* Nec mirum, quia Ecce ego in perſona generalis hominis loquens: in iniquitatibus conceptus ſum. Egò quoque tibi *ſoli peccaui: & malum, &c.* Nec mirum quia *in delictis peperit me mater mea.* Et ſi ſuperius ſit diſtinctum inter iniquitates, & delicta: poſſunt tamen iniquitates accipi pro delictis, vt tam iniquitates, quam delicta referantur ad prolem, quæ in ſua conceptione corrumpitur, & fœdatur. In conceptione ſeminum quantum ad corpus: & in conceptione naturarum quantum ad animam.

Labes. Fomes. No. de confeſſione.

Attende pœnitens, & obſerua qualiter Dauid vniuerſa confitetur peccata, & omnes circunſtantias peccatorum, vt & tu omnes omnino diuerſitates, & circunſtantias peccatorum ſtudeas confiteri, ſecundum quod magis peccaſti in loco, in tempore, in numero, in

perſona,

perſona, ſecundum ætatem, ſecundum conſcientiam, ſecundum gradum, ſecundum ordinem, ſi facile, ſi frequenter, ſi manifeſte, ſi perſeueranter; quoniam hæc, & alia, ſi quæ ſunt, peccatum exagerant. Et ideo non ſunt in illo iudicio ſupprimenda, in quo qui coram Deo ſeipſum accuſat, Deus illum excuſat: & qui coram Deo ſeipſum excuſat, Deus illum accuſat. ***Ecce enim ueritatem dilexiſti, incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi***. Secunda pars in qua pœnitens dona Dei, & data commemorat, & danda commendat. In datis autem commemorat veram peccatorum confeſſionem, cum ait. Ecce enim veritatem dilexiſti. Et plenam occultorum cognitionem, cum addit. ***Incerta, & occulta ſapientiæ tuæ &c.*** Nam qui Deo ſua reuelat peccata, & Deus ei ſua manifeſtat occulta. In dandis vero commendat mundationem futuram per aſperſionem ſanguinis Chriſti, cum ait. ***Aſperges me hyſſopo, & mundabor***. Et purificationem futuram per ablutionem aquæ baptiſmi, cum addit: ***Lauabis me, & ſuper niuem dealbabor***. Rurſus in dandis commendat gaudium de remiſſione peccatorum, & lætitiam de promiſſione præmiorum. Et ſic ***exultabunt oſſa humiliata***. Porro quidam neſciunt, quidam negligunt, excuſant quidam, & quidam extenuant culpas ſuas. Et quia tales non ſunt digni venia, ſed vindicta, pœnitens remouens a ſe iſta, Non ignoro inquit, ſed cognoſco peccatum meum. Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco. Neque negligo, ſed impugno; quia delictum meum contra me eſt ſemper. Nec defendo, ſed accuſo: Quia tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. Neque peccatum meum extenuo, ſed exagero: Quoniam in iniquitatibus conceptus ſum &c. Et tanquam Deus ab ipſo quæreret. cur adeo tua diligenter confiteris peccata, reſpondet. Quia ecce in euidenti eſt quòd tu dilexiſti veritatem confeſſionis, vt peccator omnes omnino confiteatur circunſtantias peccatorum. Quia non eſt vera, ſed fraudulenta confeſſio, quæ factum exprimit, & ſupprimit modum: atque vnum vni, & alterum alteri peccatum reuelat. Vnde cauendum eſt ne confuſionis pudor confeſſionis impediat veritatem. Poteſt & aliter hoc intelligi, tanquam Deus ab eo quæreret. Cur tam diſtincte tuum punis peccatum, vt dixeris. Peccatum meum contra me eſt ſemper? Reſpondet, vt in puniendo peccatum, me veritati concordem. quia tu veritatem dilexiſti, vt ſis verus punitor, & verus indultor; ſecundum illud: Miſericordiam, & veritatem diligit Deus. Deus enim ſeruat, & in veritate miſericordiam, & in miſericordia veritatem. Nam & iuſte ignoſcit, & pie punit. Veritas eſt quòd punitur peccatum. Miſericordia eſt quòd liberatur peccator. Vel reddit ſingula ſingulis: dixerat enim. ***Iuſtificeris in ſermonibus tuis, & uincas cum iudicaris***. Nec mirum, quia ecce veritatem dilexiſti, non duplicitatem, aut falſitatem. Et ſimplicitatem, & puritatem. Ille quippe iuſtificatur in ſermonibus ſuis, qui diligit veritatem.

Not. de his qui confitentur peccata.

Rurſus

Rurſus dixerat. *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum: & in peccatis &c.* Quorum primum ęrat incertum, & ſecundum occultum. Et quaſi Deus ab eo quæreret. Cur incertum,& occultum affirmas? Reſpondet,*Quia incerta,& occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi*. Sane incertum erat vtrum iniquitates aliquas commiſiſſent in ſua conceptione parentes. nam coitus coniugalis aliquando excuſatur a crimine, vt cum coniuges ordinate conueniunt cauſa ſobolis procreandæ. Interdum autem non excuſatur a culpa: vt cum cauſa explendæ libidinis coniuges inordinate miſcentur. Item occultum erat qua ratione anima teneatur peccato, quod nec voluntate, nec actu commiſit. cum ſcriptum ſit. Quod filius non portabit iniquitatem patris: nec pater iniquitatem filij: ſed anima quæ peccauerit,ipſa morietur. Non erit vltra prouerbium iſtud in Iſrael ait dominus. Patres noſtri comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt. Porro Deus ei,& hoc incertum, & illud occultum, per ſpiritum ſapientiæ reuelauit. Quare non temere dixit. Ecce in iniquitatibus conceptus ſum: & in peccatis concepit &c. Quia incerta inquit de parentum iniquitatibus in mea conceptione commiſi, & occulta de peccatis proprijs in mea conceptione contraxi. tu manifeſtaſti mihi per ſpiritum prophetiæ: non poſſum ergo excuſari per ignorantiam. Quia *incerta,& occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi*. Seruus enim ſciēs voluntatem domini ſui, & non faciens,plagis vapulabit multis. Dauid autem hic reddit cauſam quare Deus pater iuſtificari debeat in ſermonibus ſuis de incarnatione Chriſti prædictis, quia videlicet diligit veritatem: & ideo non debet facere irrita,quæ de ſuis labijs proceſſerunt.Nam incerta inquit, & occulta ſapientiæ &c. videlicet aduentum vnigeniti tui, qui tua eſt ſapientia, cuius aduentus alijs erat incertus,& occultus. Denique poſſunt iſta non ſolum ad ſuperiora, ſed etiam ad inferiora referri, ac ſi aperte dicat. *Incerta, & occulta &c.* Quoniam, *Aſperges me hyſſoppo, & mundabor: lauabis me &c.* Aſperges ergo domine hyſſopo humilitatis,& mundabor a labe iniquitatis. Lauabis me,cum per te fuero purificatus a vitijs, & dealbabor, cum per te fuero virtutibus decoratus. Lauabis per indulgentiam, & dealbabor per gratiam vtique ſuper niuem,quoniam candor niuis non intenditur, ſed remittitur: candor autem gratiæ non remittitur, ſed intenditur,quia chariras,aut perficit ſemper,aut deficit. Vnde ammitti poteſt, & remitti non poteſt. Quia vero aliud eſt eſſe album, & aliud dealbatum ſuper niuem, quæ per ſe naturaliter alba eſt: poteſt intelligi virtus per ſe naturaliter bona, de qua dicitur. Niue dealbabuntur in Selmon. Et per dealbationem poteſt intelligi operatio de virtute procedens. Vt ſit ſenſus. Super niuem, ideſt ſuper virtutem,quæ albet interius,dealbabor exterius opere bono. Vt per fundamentum virtutis edificium boni operis erigatur,& ſic prius iuſtificationis ordo notatur, cum dicitur. *Aſperges me domine hyſſopo, & mundabor*. Et poſtea iuſtificationis profectus oſtenditur,cũ ſubiungitur.

Peccatum quomodo coniuges committant.

Quomodo anima occultæ peccato teneatur.

Lauabis

Lauabis me,& ſuper niuem dealbabor. Hyſſopus enim eſt herba humilis,ſed medicinalis, quæ figit in petra radicem, & valet ad purgandum pulmonem. hæc humilitatem ſignificat, quæ figit in humili Chriſto radicem: purgatque inflationem pulmonis, ideſt tumorem mentis depellit. Hæc igitur cum aduenerit, vt peccator ad veram pœnitentiam ſe humiliet, ſtatim aſpergitur rore gratiæ, & mũdatur a labe culpæ. niſi enim gratia infundatur,culpa proculdubio non depellitur. Quemadmodum & tenebrę non effugantur,niſi lux ſuperueniat,quæ tenebras ipſas expellit. docet hoc veritas dicens. Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Tu ergo domine aſperges me hyſſopo: ideſt per virtutem humilitatis rore gratiæ me perfundes,& mundabor a ſordibus vitiorum. nec erit otioſa mundatio. quia lauabis me a peccatis: & ſuper niuem,ideſt ſuper candorem veritatis etiam bonis operibus dealbabor. In hoc loco ſpes tribuitur peccatori, vt per pœnitentiam poſſit redire non ſolum ad priorem munditiam;verum etiam ad longe maiorem. quæ confidentia multum eſt vtilis ne ſubrepat aliqua deſperatio,quæ cunctis grauior eſt peccatis. Sane tres ſtatus hominum hic notantur. Incipientium,proficientium,& peruenientium. Siue conuerſorum, iuſtorum,& perfectorum. Status incipientium, vel conuerſorum notatur, cum primo dicitur. *Aſperges me hyſſopo, & mundabor.* Status proficientium, vel iuſtorum notatur,cum ſecundo ſubiungitur. *Lauabis me*. Status vero peruenientium,vel perfectorum notatur, cum tertio ſubiungitur. *Et ſuper niuem dealbabor*. Quibus verbis ſatis expreſſe notatur progreſſus ſecundum hos ſtatus: quoniam aſpergi minus eſt quam lauari,minuſque lauari quam dealbari. quod vtraque plene fiet cum mortale hoc induerit immortalitatem,& corruptibile hoc induerit incorruptionem: Quia fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum. Et tunc veſtimenta Chriſti erunt alba ſicut nix. Quia vero per ſanguinem Chriſti, & aquam baptiſmi anima perfecte mundatur non ſolum a culpa,ſed a pœna: dicendum in perſona generalis fidelis ad iſtas mundationes dirigens intellectum. Non ſolum *incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi*. Verum etiam aſperges me ſanguine Chriſti, & lauabis me: aqua baptiſmi, & ſic mundabor,& dealbabor etiam ſuper niuem, ideſt pluſquam exprimere poſſim. Non vtique ſuper illam, de qua dicitur. Non timebit domui ſuæ a frigoribus niuis,nec ſuper illam,de qua dicitur. Qui timet pruinam, irruet ſuper eum nix. Sed ſuper eam potius,de qua legitur. Si fuerint peccata veſtra ſicut coccinum,ſicut nix dealbabuntur. Nam in rebus materialibus nihil poteſt niue candidius inueniri. Hic eſt enim qui venit per aquam,& ſanguinem Ieſus Chriſtus,de cuius latere ſanguis & aqua fluxerunt. Quod autem dixit. Aſperges me hyſſopo. Alludit veteri legi ſecundum quam aſperſorium ratione miſterij fiebat ex hyſſopo: ſicut etiam Apoſtolus ait. Lecto omni mandato legis a Moyſe vniuerſo populo,accipiens ſanguinem vitulorum,& hircorum cum aqua,&

Status religioſorum triplex.

lana

lana coccinea, & hyſſopo,ipſum quoq; librum, & omnem populũ aſperſit,dicens. His ſanguis teſtamenti,quod mandauit ad vos Deus. Etiam tabernaculum,& omnia vaſa miniſterij ſanguine ſimiliter aſperſit, & omnia penè mundantur in ſanguine ſecundum legem. Et ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Hyſſopus enim, ſicut eſt ſuperius prælibatum, humilitatem deſignat: ſecundum quod Chriſtus exinaniuit ſe formam ſerui accipiens; factus obediens vſque ad mortem crucis: in qua ſanguinem ſuum fudit,quo,per humilitatis virtutem, aſperguntur fideles,& ab iniquitate mundantur,illi nimirum qui humilitatis eius formam obſeruant. Nota denique prudens lector in redemptis pluralitatem,in redemptore humilitatem,& in redemptione vtilitatem.Pluralitatem in redemptis,cum dicitur: *Aſperges*. Quod enim aſpergitur.circunfunditur multis locis propter quod veritas ait. Hic eſt ſanguis noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Humilitatem in redemptore.cum additur. *hyſſopo*. quæ medicinalis eſt, & humilis herba: quia Chriſtus per ſuam ſuperabundantem humilitatem fidelibus ſuis ſalutarem tribuit medicinam. vnde dicebat. Diſcite a me,quia mitis ſum & humilis corde. Vtilitatem in redemptione,cum ſubditur. *Mundabor*, quoniam vt Ioannes Apoſtolus,dicit ſanguis Ieſu filij Dei mundat nos ab omni peccato. Tria vero pertinent ad effectum baptiſmi. Remiſſio culpæ. Relaxatio pœnæ.& Infuſio gratiæ. Primum notatum eſt cum dicitur: *Lauabis me*. Secundum cum additur: *Dealbabor*. Tertium cum adiungitur: *ſuper niuem*. Effundam(inquit dominus per Prophetam)ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hieruſalem in ablutionem peccatoris, & menſtruatę. Cum igitur audis. Aſperges me hyſſopo, & mundabor. In aſperſione ſanguinis Chriſti fidem paſſionis intellige. Cũ autem *lauabis me* audis,*& ſuper niuem dealbabor*. in ablutione aquæ baptiſmi ſacramentum agnoſce. Porro cum fides adultis,ſine ſacramento proficiat,vbi ſacramentum, non religionis contemptus,ſed articulus neceſſarius excludit. Sacramentum vero ſine fide adultis non valeat, iuxta quod veritas ait. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit,condemnabitur. Quid eſt quod in hoc loco plus attribuitur ſacramento quam fidei? nam minus eſt aſpergi quam ablui,& minus mundari quam dealbari,maxime ſuper niuem. Sciendum ergo quod fides Chriſti formata,quæ iuſtificat impium,re vera mundat a culpa, ſed non ſemper ab omni pœna. Sacramentum vero baptiſmi ſi digne ſumatur, omnino liberat a culpa pariter, & a pœna. Vnde ſacramentum regenerationis a domino appellatur,cum ait. Niſi quis natus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei. Quia per hoc ſacramentum homo regeneratur in gratia, liberatur a culpa pariter & a pœna: quia fuerat natus in ira,culpæ ſimul ſubiectus, & pœnæ. Recte igitur lauabis me per ſacramentum baptiſmi,& ſuper niuem gratiæ,

Baptiſmi effectus triplex.

quæ

quæ mundat a culpa, dealbabor etiam ſacramenti virtute ab omni pœna, præter illam dumtaxat quam neceſſitas primæ corruptionis inducit. merito igitur: *Auditui meo dabis gaudium, & lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata.* Duplex eſt quidem auditus. Exterior, de quo dicit Apoſtolus: Fides eſt ex auditu: auditus autem per verbum Chriſti. Et interior, de quo dicit Propheta: Audiam quid loquatur in me dominus Deus. De vtroque hoc poteſt intelligi: *Auditui meo dabis gaudium.* De remiſſione peccatorum, quia non eſt impijs gaudere, dicit dominus. Nec eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum. *Et lætitiam,* de promiſſione prçmiorum: iuxta quod veritas ait: Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. ſed de auditu interiori melius intelligitur, de quo Propheta dicebat: Domine, quis credidit auditui noſtro? Et brachium domini cui reuelatum eſt? Ijs vtiq; dicebat; Domine audiui auditum tuum, & timui: conſideraui opera tua, & expaui. Dabis etiam gaudium cordis, & lætitiam corporis, ſecundum illud; Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Gaudet cor cum credit ſe a ſpirituali fęditate purgatum. Et lætatur corpus cum ſentit ſe a carnali fętore mundatum. Et ſic duplici lætitia, Exultabunt oſſa humiliata. Non tam corporis quidem quam mentis: videlicet vires animæ, quæ prius humiliatæ, ideſt deiectæ, ac incuruatæ fuerunt per peccatum: nunc autem humiliatæ, ideſt ad audiendum, & obediendum ſunt inclinatæ. Nam qui humiliter audit, & reuerenter obedit, hic eſt profecto amicus ſponſi, qui ſtat, & audit, & gaudio gaudet propter vocem ſponſi. O quam pauci ſunt illi qui gaudent de ſpiritualibus, & æternis, reſpectu illorum, qui lætantur de carnalibus, & terrenis. Sed extrema gaudij luctus occupat; quia lætantur cum male fecerint; & exultant in rebus peſſimis. Illorum ergo gaudium fœlix eſt, & perpetuum, iuxta quod dicitur; Petite, & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum, & gaudium veſtrum nemo tollet a vobis. Iſtorum verò gaudium eſt infelix, & momentaneum: iuxta quod legitur: Tenent timpanum, & citharam, & gaudent ad ſonitum organi. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Tu verò Deus auditui meo, ideſt intellectui dabis gaudium, & lætitiam, non falſum & tranſitorium de carnalibus & terrenis. Et ſic vera & ſpirituali lætitia exultabunt oſſa humiliata, ideſt interiora mea, velut oſſa latentia; quæ prius erant erecta per fauſtum, nunc ſunt ad obedientiã inclinata. Quandiu enim anima erigitur in ſuperbiam, non poteſt vera exultatione gaudere; ſed cum deponit ſuperbiam, & humilitatem aſſumit, tunc vera in domino iucunditate lætatur: *Auerte faciem tuam a peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.* Tertia pars in qua pœnitens, aſſumpta fiducia, petit a ſe pœnas auerti, cum ait: *Auerte faciem tuam a peccatis meis.* & culpas deleri, cum addit: *Omnes iniquitates meas dele.* Rurſus petit in ſe munditiam cordis creari, cũ dicit: *Cor mundum crea in me Deus.* Et rectitudinem ſpiritus renouari, cum

Auditus duplex.

ſubdit: ***Spiritum rectum innoua in viſceribus meis.*** Item petit ſe a diuinæ contemplationis præſentia non excludi, cum inquit: ***Ne proycias me a facie tua.*** Et ſpecialis ſanctificationis ſibi gratiam non auferri,cum ait: ***Spiritum ſanctum tuum ne auferas a me.*** Rurſus petit ſibi lætitiam de Chriſti promiſſione reſtitui, cum præmittit. ***Redde mihi lætitiam ſalutaris tui.*** Et robur ſibi de ſpiritus ſancti confirmatione concedi,cum ſubdit: ***Spiritu principali confirma me.*** Ecce patet quam prudens, modeſtus, ac diligens iſte fuerit in petendo: cum ea petat, quæ licent, quæ decent, & quæ expediunt, iuſta,honeſta,& neceſſaria: vt & tu diſcas talia poſtulare; ne, ſi forte petieris iniuſta, tua oratio fiat in peccatum. Si verò petieris inhoneſta,non accipias, eo quod male petas. Et ſi inutilia petieris, dicatur tibi: Neſcis quid petas. Sicut autem pœnitens iſte perſonam rei multipliciter accuſauerat, ita perſonam iudicis multis modis commendat,vt facilius indulgentiam conſequatur. ac ſi diceret: Tu iuſtus es cognitor: vnde: ***Veritatem dilexiſti.*** Tu diſcretus es doctor. vnde: ***Incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.*** Tu ſanctus es expiator. vnde: ***Aſperges me hyſſopo, & mundabor: lauabis me, &c.*** Tu es liberalis promiſſor, vnde: ***Auditui meo dabis gaudium, & lætitiam: & exultabunt,&c.*** Tu propitius es indultor,vnde: ***Auerte faciem tuam a peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.*** Tu es omnipotens recreator, vnde: ***Cor mundum crea in me Deus.*** Tu es mirabilis innouator, vnde: ***Spiritum rectum innoua in viſceribus meis.*** Tu es irreuocabilis elargitor, vnde: ***Ne proycias me a facie tua.*** Tu es vtilis reſtitutor, vnde: ***Redde mihi lætitiam ſalutaris tui.*** Et tu es præcipuus confirmator, vnde: ***Spiritu principali confirma me.*** Ait ergo: Quoniam talis, ac tantus es. Auerte faciem tuam,non a me,ſed a peccatis meis. Ne animaduertas in me propter peccata mea, quia non poſſem ſubſiſtere ante faciem tuam. Ab illis auertas, ne punias iuſte, quia ego ante faciem meam auerto illa, vt digne pœniteam. Si enim homo auertit culpam, Deus auertit pœnam: quia ipſe eſt virga vigilans, qui dicit ad Hieremiam: Quid tu vides Hieremia? Virgam (inquit) vigilantem ego video. Virga quippe vigilans Deus eſt, qui vigilat ſuper populum ſuum ad puniendum, ſi ille dormit ad pœnitendum: & econuerſo, ſi vigilat iſte ad pœnitendum, ille dormit ad puniendum. Quia non dormitabit, neque dormiet, qui cuſtodit Iſrael. Nam ille non dormitabit a pœna,niſi dormiat hic a culpa. quare ſubiungit: ***Et dele,*** tua notitia, ***omnes iniquitates meas.*** Ne recorderis peccata mea. Neque vindictam ſumas de peccatis meis domine Deus meus. Tu namque dixiſti: Quacunque hora peccator conuerſus fuerit,& ingemuerit: omnium iniquitatum eius non recordabor. Supra ſingulatiter dixerat: Dele iniquitatem meam. hic autem vniuerſaliter dicit: Omnes iniquitates meas dele. Quoniam accepta fiducia iam plus præſumit quam ante, ſecurè depoſcens non iam vnam tantum iniquitatem,ſed omnes omnino deleri: quia non habet tantum vnam iniqui-

iniquitatem, ſed multas. Quoniam in multis offendimus omnes. *Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis.* Cum autem creare ſit aliquid de nihilo facere: & innouare ſit aliquid in ſtatum priſtinum reformare. Quid eſt quod diſſimiliter ait. Cor mundum crea, & ſpiritum rectum innoua? Nam ſi petat vt Deus in ſe creet cordis munditiam, pari ratione petere debet, vt Deus in ſe creet rectitudinem ſpiritus, cum vtrãq; perdiderit per peccatum.. Et ſi dicatur quod amiſerat cor, propter illud quod legitur. Ephraim quaſi columba ſeducta non habens cor. pari forſan ratione dicendum eſt, quod amiſerat ipſum ſpiritum, propter illud quod legitur: Quia Regina Saba vidẽs ſapientiam Salomonis, vltra ſpiritum non habebat. Illud etiam quod in vno pſalmo dicit de ſpiritu. Defecit ſpiritus meus. Ille quippe cor ſuum amittere dicitur, qui præuaricatur in Deum. vnde Propheta: Redite prçuaricatores ad cor. Illumq; derelinquit cor ſuum, qui alienatur a Deo. vnde ipſe Pſalmiſta. Cor meum dereliquit me. Verum ſane poteſt intelligi, quod ſecundum ſtatum deformatæ naturæ, quem habebat cor huius antequam eſſet mundatum a culpa; quaſi nihil erat comparatione ſtatus gratiæ reformationis, quem habet poſtquam eſt a culpa mundatum. ſecundum quod Iacobus Apoſt. ait. Voluntarie nos genuit verbo veritatis, vt ſimus initiũ aliquod creaturæ eius. & Paulus: Si qua in Chriſto noua creatura vetera tranſierunt. Cum & creare poſſit recte hic poni pro recreare, iuxta quod legitur. Populus, qui creabitur, laudabit dominum. Nam ille populus digne laudat, qui per gratiã recreatur. Quare pœnitens iſte petit cor ſuum in ſe mundum creari. Vt videlicet Deus in eo creet mundos cordis affectus, cogitationes, & voluntates pudicas: ne vltra declinet ad immunditiã, ſicut ipſe Dauid. Nã e corde procedũt affectus ſiue mali, ſiue boni. De bonis legitur. Omni cuſtodia ſerua cor tuũ, quia ex ipſo vita procedit. De malis dicitur: Ex corde exeũt cogitationes malę, furta, adulteria, periuria, homicidia, falſa teſtimonia, & ſimilia, quæ coinquinant hominem. Petit etiam rectum in ſe ſpiritum innouari. ſ. Spiritum ſanctum de nouo ſibi reſtitui, qui ſpiritus rectus dicitur, quia ſpiritus facit rectos, qui vtiq; quantum ad ſui naturam, eſt penitus immutabilis. Vnde quantum ad effectum eum in ſe poſtulat innouari, ne ad iniquitatem vltra declinet, ſicut ipſe Dauid, qui fecit iniquum homicidium perpetrari. Vtrumq; tamen poteſt dici congrue de vtroq;, vt & cor creetur, & innouetur mundũ & rectum: & ſpiritus innouetur, & creetur rectus & mundus. Sed propter florem ſermonis verba ſolũmodo variantur. Vel potius quia Dauid per adulterij fęditatẽ a mundicia cordis exciderat: ſed propter homicidij prauitatem a rectitudine ſpiritus declinauerat, eo quod non omnino perdiderat iudicium rationis: ſed virtutem caſtitatis prorſus amiſerat; diſcrete ac recte petit dari ſibi gratiam, vt in eo mundicia cordis creetur: & reformari naturam, vt rectitudo ſpiritus innouetur. Et idcirco diſtinguit. Cor crea mundum: & ſpiritum inno-

ua rectum. Cor quidem mundum petit creari propter mundos ad diligendum affectus: & rectum petit ſpiritum innouari propter rectos intellectus ad diſcernendũ; Vt habeat zelum ſecundũ ſcientiam ad diligendũ ſincerum,& ad diſcernendũ diſcretum. Quod autẽ ait, *in viſceribus meis*. ad vtrunq; reſpicit præmiſſorũ, vt & cor mundum creetur, & rectus ſpiritus innouetur in viſceribus ſuis, quatenus viſcera eius cũ corde ſimul,& ſpiritu recreētur,& renouētur in ipſo. Nam tã ineſt familiaritas inter carnem & animã in homine coniuncta,vel counita,vt vtraq; ab altera nunc ad hoc,nũc ad illud proprijs illecebris inſtigetur.Quoniam & ſi ſcriptum ſit quod caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,& ſpiritus aduerſus carnem, quod vtiq; verum eſt quantum ad ſenſualitatem,& rationem. Scriptũ eſt tamen quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Et ſpiritus triſtis exſiccat oſſa. Nã mors ingreditur per feneſtras.Et oculus animam depredatur. Vnde,ab ea,quæ dormit in ſinu tuo,cuſtodi clauſtra oris tui. Ait ergo Dauid. *Spiritum rectum innoua in viſceribus meis*.ex quibus exijt adulteriũ:quoniam in renibus ſedes eſt voluptatis.Vnde de diabolo legitur,qui eſt voluptatis incẽtur: Quia virtus eius in lũbis eius;& fortitudo illius in vmbilico ventris eius.Sequitur.*Ne proycias me a facie tua:& ſpiritus ſanctũ tuum ne auferas a me*. Quaſi a peccatis meis auerte faciẽ: ſed ne proijcias me a facie tua: ne abijcias me a conſpectu tuo: ne elõges me a gratia tua: ne alienes me a miſericordia tua: ne excludas me a cogitatione tua: neq; repellas me a contemplatione tua. Nam auertente te faciem tuam, omnia turbabuntur. Et quo ibo a ſpiritu tuo: vel a facie tua quo fugiam? Cur ergo faciem tuam abſcondis? Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Illumina vultum tuum ſuper nos,& miſerere noſtri. O quam periculoſum eſt a facie Dei proijci. certe ipſe eſt lux,ipſe ſalus: & qui a facie eius proijcitur,ipſe vtiq;,tanquam reprobus,proijcietur in tenebras exteriores,vbi erit fletus,& ſtridor dentium:vbi eſt vermis, qui nõ moritur,& ignis quod non extinguitur. Tolle(inquit)impium ne videat gloriam Dei. Si proiectus lucifer draco magnus,ſerpẽ antiquus,ſic proijcientur & illi,quibus in fine dicetur.Ite maledicti in ignem ęternum,qui paratus eſt diabolo,& Angelis eius.*Ne ergo auertas faciem tuam a me*.quo niã,ſi auertis,ero ſimilis deſcendentibus in lacum.*Et ſpiritum ſanctũ tuum ne auferas a me*. Sine quo nihil boni facere poſſem:quia ipſe eſt dator omnium gratiarũ.Iam pęnitens iſte ſpiritum ſanctum habebat,ſine cuius dono,ſic humiliari non poſſet. Vel certe Dauid ſpiritum prophetiæ ſibi poſtulat non auferri, quem pręcioſiorem rebus cæteris reputabat. Sed caue magis ne tu te ſpiritui ſancto auferas,quam ſe ſpiritus ſanctus tibi. Nõne naturaliter prius eſt committere culpam quam amittere gratiam, cum per meritum culpæ donum gratiæ committatur. Denique ſplendor ſolis homini ſe non ſubtrahit:ſolis ſplendori & ſi homo ſe ſubtrahat:nec eſt in ſole qui ſemper lucet,vt non videatur ab homine: ſed eſt in homine,qui aliquando claudit oculos,vt tunc non videat ipſe ſolẽ. Sed dices:
Quo-

Quomodo poſſem ſpiritum ſanctum amittere, niſi prius ab ipſo eſſem dimiſſus? Nemo enim, quod non habet, amittit: ſed ſpiritus ſanctus amittitur non tam quando haberi deſinit, quam quando incipit non haberi: & ſic amittitur, cum iam non habetur ab homine. Sed mox ante ab homine habeatur: quia non eſt conuentio lucis ad tenebras, quę illis aduenientibus effugatur. Si ergo ſpiritum ſanctum tibi deſideras non auferri, caue non ſolum ab immundis operibus, ſed etiam a cogitationibus impudicis. quia ſpiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictũ, & auferet ſe a cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu. Sequitur. *Redde mihi lætitiã ſalutaris tui: & ſpiritu principali confirma me.* O quantum pia mens iucundatur, o quantum fidelis anima hilareſcit, cum recolit, & conſiderat beneficia redemptoris: qui venit quærere, & ſaluare quod perierat. Qui venit, non vt iudicet mundum: ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Qui venit, vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat: ſed habeat vitam æternam. Qui lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Qui mortuus eſt propter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Vulneratus propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum. Et liuore eius ſanati ſumus, Proprio filio ſuo nõ pepercit Deus: ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Huius lætitiã ſalutaris ille ſenſerat, qui dicebat. Ego in domino gloriabor: gaudebo in Deo Ieſu meo. Cum autem homo grauiter offendendo tantæ gratiæ ſe reddit ingratum: tantoq; dono ſe reddit indignum; amittit vtiq; hanc lętitiã ſalutaris. ſed cũ conuerſus fuerit, & ingemuerit: poſtulat eam, dimiſſo peccato, ſibi reſtitui; propter quod ait. Pater piiſſime, pater mitiſſime, pater dulciſſime redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſaluatoris mei, qui tuus eſt ſalutaris, quoniam a te traditus: & meus ſaluator, quoniam pro me redditus. Vnde: Adiuua nos Deus ſalutaris noſter &c. Dauid autem lætitiam ſalutaris huius amiſerat, cum adulterium, & homicidium perpetrando, promiſſionem ſibi de Chriſto factam, ſe irritam feciſſe timebat. Vnde dicebat. Cum tu Deus mihi peccatum dimiſeris. Ergo redde mihi lætitiam ſalutaris tui; & ne illa vltra amittam, confirma me in beneplacito tuo, vt non reuertar ad vomitum, vt non reſpiciam retro, nec vnquã in ſtatua infatuati ſalis conuertar. Et ne huius confirmatio valeat infirmari, confirma me ſpiritu principali; quaſi auctoritate præcipua, cui nemo valet contraire. Qui etiam ſpiritus dicitur principalis, quia tecum, & cum ſalutari tuo vnum vniuerſale principium, vnus eſt vniuerſorum creator. Per hoc ſane quod ter dicit ſpiritum: notant quidam hic trinitatem in Deo, qui ſpiritus eſt non corpus. Rectum quippe ſpiritum dicunt filiũ. Et ſuo nomine ſpiritum ſanctum intelligunt. Patrem autem accipiunt ſpiritum principalẽ: quoniam ipſum patrem principium ſine principio fides catholica confitetur. Poteſt tamen & aliter prudens lector indiuiduam in his verbis intelligere trinitatẽ. cũ enim audis: Cor mundũ crea in me Deus,

Deum

Deum patrem intellige creatorem. Cum autem audis: *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui*. Deum filium accipe ſaluatorem. Cumque audis: *Spiritum ſanctum tuum ne auferas a me*, Deum ſpiritum ſanctificatorem agnoſce. Quamuis vniuerſis,& ſingulis creare, ſaluare, ac ſanctificare conueniat, cum ſint vnum: quia tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, pater, verbum,& ſpiritus ſanctus. Et hi tres vnum ſunt. Vnus ex tribus hic proprie dicitur ſpiritus rectus, ſanctus, & principalis: quoniam ipſe appropriato vocabulo facit rectos, efficit ſanctos, & principales conſtituit. quemadmodum dicitur ſpiritus ſapientiæ, ſpiritus intellectus, & ſpiritus fortitudinis: aliiſq; nominibus appellatur ſecundũ differentias gratiarum. *Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuertentur.* Quarta pars in qua patenter oſtenditur quantum iſte profecerit per humilem pœnitentiam,& orationem deuotam: quia de præuaricatore factus eſt prædicator. ſicut Paulus de perſecutore Apoſtolus, Et Matthęus de publicano Euangeliſta. Vnde pſalmi Dauid,& Epiſtolæ Pauli,& Euangelium Matthęi præ cæteris ſcripturis in Eccleſia frequentantur; vt diſcant peccatores eorum exemplo non deſperare de culpa, ſed ſperare de gratia, cum intelligunt eos a Deo non ſolùm tantorum criminnm indulgentiã, verum & chariſmatum gratiam accepiſſe. Duo quippe principaliter poſtulauerat. remiſſionem criminum,& infuſionem chariſmatum. Et quaſi ab eo dominus quæreret. Cum poſtules liberari a tot,& tantis peccatis: & donari tot,& tantis muneribus, quis ergo fructus inde proueniet? Reſpondit profectò magnus: quia cedet hoc aliorum vtilitati. vnde, *Docebo iniquos vias tuas: & impij &c.* Cedet ſaluti meæ. Quia, *exultabit lingua mea iuſtitiam tuam*. Cedet & laudi tuæ. quia, *Os meum annuntiabit laudem tuam*. Et vt digne valeam, adimplere prius *libera me de ſanguinibus*. Et poſtea *labia mea aperies*. quia turpe eſt doctori, cum culpa redarguit ipſum. Oſtendit ergo quos doceat. quia docebo inquit iniquos. Quid doceat: quia vias tuas docebo. Et quo fine doceat. Quia impij ad te conuertentur. Qualis etiam debeat eſſe, qui docet cum orat. Libera me de ſanguinibus, Deus. Et qualiter debeat docere, cum ait. Exultabit lingua mea iuſtitiam tuam. Mea ergo doctrina non eſt ocioſa: Quia docebo iniquos vias tuas. Nec infructuoſa, quia impij ad te conuertentur. Nec męſtuoſa. quia exultabit lingua mea iuſtitiam tuam. ſic ſanè docere licet,& decet, & expedit. Licet, quia docebo vias tuas. Decet, quia exultabit lingua mea iuſtitiam tuam. Expedit, quia impij ad te conuertentur. Deſidero ergo docere alios. vnde, *Docebo iniquos vias tuas*. Deſidero a meis peccatis liberari. Vnde, *libera me de ſanguinibus Deus*. Deſidero te laudare. quia, *Exultabit lingua mea iuſtitiam tuam*. Deſidero tibi ſacrificium acceptum offerre. quia, *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritũ,& humiliatum Deus nõ ſpernit*. Deſidero muros tuæ ciuitatis conſtruere. quare, Benigne fac domine in bona voluntate tua Syon: vt ædificentur muri Hieruſalem. Et ſic meum in bonis adimplebitur

bitur deſiderium. quia, Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ. oblationes, & holocauſta: tunc imponent ſuper altare tuum vitulos. Ergo docebo, non ſolùm verbo, ſed exemplo. quia dum mihi parcitur, alijs ſpes donatur, ne iniqui de ſua iniquitate deſperent. Et ideo, *Docebo iniquos vias tuas.* miſericordiam, videlicet, & veritatem. Quia omnes viæ tuæ miſericordia, & veritas. Miſericordiam nanque docebo, quia indulſiſti peccati. Et veritatem docebo, quia non reuocaſti promiſſa. Et ſic impij qui prædicuntur iniqui, prouocati a me in verbo pariter, & exemplo, conuertentur ad te, vt & ipſis remittas peccata, & concedas promiſſa, *Ergo docebo iniquos vias tuas.* Et non erit mea infructuoſa doctrina: quoniam impij ad te conuertentur: Et ſic etiam reuertentur ad ſe. Nam quando peccator alienatur a Deo, elongatur etiam a ſeipſo; quemadmodum de filio prodigo legitur, qui, poſtquam abijt in regionem longinquam, & diſſipaſſet omnia bona ſua, in ſeipſum reuerſus, dixit. Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus: ego autem hic fame pereo. Sed certe peccator conuerti non poteſt ad Deum, niſi Deus conuertatur ad eum. Vnde cum adhuc longe eſſet, vidés eum pater eius, miſericordia motus eſt, & accurrens, cecidit ſuper collum eius, & oſculatus eſt eum. Non ergo peccatores de ſua confeſſione diffidant quantumlibet ſint longinqui, de illius promiſſione ſecuri, qui ait. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. quaſi diceret. Conuertimini ad me pœnitendo: & ego conuertar ad vos indulgendo. Quoniam peccator ad Deũ peruenire non poteſt, niſi Deus præueniat peccatorem, ſecundum illud. Miſericordia tua ſubſequatur me. quia timor introducit amorem. Timor a Deo, ſed non cum Deo, amorem ex Deo ponit, & in Deo: quoniã ſcriptum eſt. Timor non eſt in charitate: ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Porro qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Vt autem valeam digne docere. *Libera me de ſanguinibus Deus Deus ſalutis meæ; & exultabit lingua mea iuſtitiam tuam.* Oſtendit aperte quod indignus eſt doctor, qui habet in ſe, quod in alio reprehendit, & dicitur ei; Medice cura teipſum. Ipocrita eijce primum trabem de oculo tuo; & tunc eijcies feſtucam de oculo fratris tui. Qui prædicas non mœchandum, mœcharis: & qui prædicas non furandum, furaris. Nam peccatori dicit Deus. Quare tu enarras iuſtitias meas: & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Ergo libera me de ſanguinibus in præſenti. ideſt de peccatis mortalibus, de quibus legitur ſanguis ſanguinem tetigit: Vt in futuro liberes me de ſanguinibus, ideſt de ſupplicijs infernalibus, de quibus dicitur. Inebriabo ſagittas meas ſanguine. Negligentia quippe doctoris ſolet in ſcripturis nomine ſanguinis deſignari. Et iuxta quod ait dominus per Prophetam. Si non annunciaueris iniquo iniquitatem ſuã ſanguinem eius de manu tua requiram. Sic Apoſtolus dicebat Epheſijs: Manus meæ mundæ ſunt a ſanguine omnium veſtrum. Non enim ſubterfugi quominus annuntiarem omne conſilium Dei vobis. Ducturus

Timor a Deo introducit amorem ex Deo.

itaque

itaque iſte pœnitens vias domini, recte petit ab his ſanguinibus, ideſt a peccatis ſanguinum liberari, quibus pro iniqua interfectione nō ſolum Vriæ, verum etiam aliorum erat infectus. de qualibus ſanguinibus dicitur. Viri ſanguinum,& doloſi non dimidiabunt dies ſuos. Ergo libera me de ſanguinibus Deus auctor, vel dator ſalutis meæ in præſenti per ſpem,& in futuro per rem? quia tu ſolus potes præſtare ſalutem, qui de te ipſo alibi dicis. Salus populi ego ſum. nam,Domini eſt ſalus. Qui ſaluat ſperantes in ſe. Et ſic, exultabit, ideſt exultanter annuntiabit lingua mea iuſtitiam tuam. Et talis alacritas, quam non ſolum habere debet in corde,verum etiam oſtendere debet in corpore,vt & motu oris,& geſtu corporis attrahat auditores,quo illis magis eſt vtilis,eo ſibi eſt amplius fructuoſa. Exultabit ergo. ideſt cum exultatione cordis annuntiabit lingua mea iuſtitiam tuam. ideſt mandata tua, quæ iuſta ſunt. Vnde,& in tuis iuſtificationibus meditabor: non obliuiſcar ſermones tuos. Ad exprimendum autem intentionis ardorem, & mentis affectum cum alacritate cordis, & corporis quæ in ponendo verbum Dei debet doctor habere: omnia in hoc loco loquendi commemorat inſtrumenta: videlicet,os, linguam,& labia, vt nihil in eo vacuum ab inſtrutione proximi, & laude Dei valeat inueniri. Os namque pronuntiat, lingua format, & labia verbum concinnant. Exultabit igitur lingua mea iuſtitiam tuam.nō tamen ex ſua virtute,ſed tua.quia tu *Domine labia mea aperies,& os meum annuntiabit laudem tuam*. Non enim vos eſtis qui luqnimini (ait dominus) ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. An experimentum (dicit Apoſtolus) quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus. Et alius. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. nam cuius labia non aperit dominus,ſed loquitur ex ſe ipſo,ſibi, non Deo ſapientiam, & eloquentiam aſcribendo, ſicut hi qui dicebant. Labia noſtra a nobis ſunt, quis noſter dominus eſt? Illius vtique os non annuntiat humiliter laudem Dei,ſed ſuam laudem iactanter extollit: & talis aut vix,aut nunquam ędificat auditores: quia non illorum ſalutem, ſed ſuam laudem exquirit. Prædicator itaque ſecundum doctrinam Apoſtoli non inſiſtat perſuaſibilibus humanæ ſapientię verbis:ſed eius ſit ſermo in oſtenſione ſpiritus,& virtutis,vt per virtutem ſermonis oſtendat illum,qui in ſe loquitur Chriſtus. Quod vtique recte faciet,ſi a Deo poſtulet ſapientiam,qui dat omnibus affluenter,& non improperat. Et ſic loquatur quaſi ſermones Dei. qui cum in cordibus auditorum vim ſuæ virtutis fuerint operati, profecto ſpiritūm oſtendent, qui per os prædicatoris inuiſibiliter operatur, ac loquebatur. Hic eſt qui dicit. Aperi os tuum, & implebo illud. Tu aperi tanquam miniſter obediens. Et ego adimplebo tanquam magiſter erudiens. Tu ergo domine labia mea aperies. quæ prius erant clauſa propter peccata,& ſic os corporis proferet mentis arcanum, quoniam annuntiabit laudem tuam. videlicet opera creationis, & recreationis, quæ te ſuper omnia laudabilem proteſtantur. Et notandum quòd tria

debemus

debemus ex charitate diligere Deum,nos ipſos, & proximum. Diliges (inquit) dominum Deum tuum: ecce primum. Et ſicut te ipſum: ecce ſecundũ. Diliges proximum: ecce tertiũ. Ad dilectionem verò proximi pertinet illud,quod ait. *Docebo iniquos vias tuas,& impij ad te conuertentur*. Ad dilectionẽ ſui pertinet quod ait. *Libera me de ſanguinibus Deus Deus ſalutis meæ.* Ad Dei dilectionẽ pertinet illud,quod ſubdit: *Os meum annunciabit laudem tuã.* hoc eſt ſacrificiũ laudis,de quo dixiſti: Sacrificiũ laudis honorificabit me, & illic iter eſt in quo oſtendã illi ſalutare Dei. Ergo: *Immola Deo ſacrificium laudis,& redde altiſsimo vota tua. Quoniam ſi voluiſſes ſacrificiũ dediſſem vtiq;:holocauſtis non delectaberis.* Orauerat ſupra Dauid,prophetiæ ſpiritũ ſibi nõ auferri. & ecce nũc exauditus oſtenditur,quia de legaliũ ſacrificiorũ abolitione prophetat. Quoniã ſi voluiſſet,inquit.ſacrificiũ dediſſem &c. Pœnitens autem promiſerat quod pro expiatione peccati ſacrificiũ laudis offerret dicendo; *Domine labia mea aperies,& os meum,&c.* Et quaſi quæreret ab ipſo: Cur ſacrificiũ legis nõ offers? Reſpõdet: quia iã legalia ſacrificia, & carnalia holocauſta nõ ſunt Deo placita,vel accepta:quoniã ſi tu Deus voluiſſes ſacrificiũ legale a me accipere,dediſſem vtiq;,tuæ obediens voluntati. Sed holocauſtis carnalibus nõ delectaberis,maximè poſtquã vnicũ,& verũ ſacrificiũ fuerit inſtitutũ. Inter holocauſta verò & ſacrificia hæc erat in lege veteri differẽtia, qđ holocauſta tota ſimul incendebantur: ſic dicta ab holon, qđ eſt totũ, & cauma,qđ eſt incendiũ.Sacrificia verò cremabantur non tota,ſed ex ipſis, ſacerdotibus offerentibus partes debitæ ſeruabantur. Porrò inter illa ſacrificia & hoc nouũ differẽtia talis eſt, qđ illa ſignificabãt tantũ, & non iuſtificabãt;hoc autẽ & ſignificat,& iuſtificat. nã illa fiebant de irrationabilibus animalibus,videlicet,volucribus, aut pecoribus. Impoſſibile eſt .n.(vt inquit Apoſt.)ſanguinẽ hircorũ, aut vitulorũ auferri peccata, hoc non ſolũ rationale,videlicet verus homo,ſed etiã verus Deus: idẽ ipſe ſacerdos & ſacrificiũ,medicus & medicina. de quo,vt idẽ dicit Apoſt. Paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus.& ipſemet ait. Qui mãducat me,viuet propter me.Hoc vtiq; ſacrificiũ profert ſignificationẽ in ſpecie,quę ſignificat. Iuſtificationẽ aũt exhibet in re,quæ iuſtificat. Nã ipſum idẽ eſt & ſacramentũ,& res,ſed res vnius,& ſacramentũ alterius. Illa quidẽ fuerunt figura,& iſtud veritas. Illa fuerũt vmbra,& iſtud lumẽ.Quare cũ veritas venit,figura ceſſauit,& euanuit vmbra cũ lumẽ effulſit. quẽadmodũ ipſa veritas per hũc eundẽ Prophetã prædixerat. Sacrificiũ & oblationẽ noluiſti:corpus aũt perfeciſti mihi.Holocauſta pro delictis nõ poſtulaſti, tũc dixi ecce venio. Vtrũ autẽ ſacrificantiũ opera fuerint meritoria, non immeritò dubitatur. cũ de his dicat dominus per Prophetã. Dedi eis pręcepta nõ bona,& iuſtificationes,in quibus nõ viuẽt. propter qđ & Apoſt. ait; Lex illa neminẽ ad perfectũ adduxit.Vnde per ipſum Pſalmiſtã dominus ait;Nõ ſuper ſacrificia tua arguã te. holocauſta autẽ tua in cõſpectu meo ſunt ſemper. Non accipiam de domo tua vitulos; neque de gregi-

Differẽtia inter holocauſta, & ſacrificia. In quo differant ſacrificia veteris legis & nouæ.

bus tuis hircos. Nunquid manducabo carnes taurorum:aut ſanguinem hircorum potabo? & per Iſaiam Prophetam dicit. Qui immolat bouem, quaſi qui interficit virum,qui mactat pecus, quaſi qui excerebret canem. Qui offert oblationem, quaſi qui ſanguinem ſuillum offerat. Qui recordatur thuris, quaſi qui benedicat idolo. Idem etiam per eundem. Quo mihi multitudinem victimarum veſtrarum, dicit dominus? plenus ſum holocauſto arietum, & adipe pinguium, & ſanguinem vitulorum,& agnorum,& hircorum nolui. Cum veneritis ante cõſpectum meũ,quis quæſiuit hæc de manibus veſtris: vt ambularetis in atriis meis?

Sacrificia quare inſti tuta.

Ne offeratis vltra ſacrificiũ fruſtra. Sic ergò huiuſmodi ſacrificia Deo nõ erant placita, vel accepta, cum inſtituta fuerint nõ ad præmium ęternum merendum,ſed ad rebellem,& ceruicoſum populum edomandũ,& coercendũ,vt his intenti ſacrificiis,ad idololatriã non defluerent.ipſáq; tranſgreſſi grauiter punirentur,pp quod Petrus Apoſ.ait. Quid tentatis Deum imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neq; patres noſtri, neque nos portare potuimus.quare illorum executio videtur ęternæ gloriæ meritoria non fuiſſe. Porro cum præter prædictas cauſas ad ſignificãdum etiam fuerint inſtituta,& ab ipſo Deo eſſent quacunq; de cauſa præ

Antiqui promet e- buntur ſa- crificando.

cepta. quicunque illa ex radice charitatis, & virtute obedientiæ peragebant,videbantur proculdubio promereri. quoniam ſi tranſgreſſio pœnã, obſeruatio præmium merebatur. Dicatur ergo ſi placet,quòd illa mandata in ſe vtique bona erant:ſed illis erant nõ bona, qui ea indigne gerebãt. Quibus improbabat dominus per Prophetam. Cum extenderitis manus veſtras,auertam oculos meos a vobis: & cum multiplicaueritis orationẽ, non exaudiam;manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Ad hunc itaque ſenſum ſunt omnia prædicta teſtimonia referenda: vel ad tempus gratiæ referentur,quo poſt eorum ſacrificium inſtitutum illa ex debito nõ erant ſacrificia exercenda, quemadmodũ etiam Apoſtolus ait ſuperius,dicens: Quia hoſtias,& oblationes, & holocauſtomata pro peccato noluiſti: nec placita ſunt tibi,quę ſecundum legem offerrentur.tunc dixi ego venio,vt faciã Deus voluntatem tuam. Aufert primum,vt ſequens ſtatuat: in qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Chriſti. Si vbi ergo leguntur illa ſacrificiorũ opera meritoria non fuiſſe, intelligenda eſt generalitas cũ exceptione paucorum: quoniam penè omnes nõ amore,ſed timore illa opera exercebant,non vt liberi,ſed vt ſerui pœnã timentes:& iuſtitiam non amantes. Pauci verò qui venerantes in eorum ſacrificatione miſterium ea ex charitate per obedientiam adimplebant,non ſolum temporalem pœnam vitabant;verum etiam vitam merebantur ęternam. Quòd autem ſacrificium Deo ſemper placuerit & poſt,& ante legẽ, & etiam intra legem,oſtendit cum ſubdit. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum,et humiliatum* **Deus nõ** *deſpicies.* Poſſunt hic ſex ſacri

Sacrificiorũ ſpecies ſeptem.

ficiorum ſpecies denotari. Sacrificium laudis, & legis: ſacrificium pœnitentiæ, ac iuſtitiæ: ſacrificium perfectionis,& prædicationis, De primo dicitur:

dicitur.Os meũ annunciabit laudem tuam.De ſecundo dicitur:Si voluiſſem ſacrificiũ,dediſſem vtiq;: holocauſtis nõ delectaberis.De tertio habetur:ſacrificiũ Deo ſpiritus contribulatus:cor contritũ &c.De quarto:Tũc acceptabis ſacrificiũ iuſtitiæ. De quinto: Acceptabis oblationes,& holocauſta.De ſexto,& vltimo.Tũc imponẽt ſuper altare tuũ vitulos.Primum eſt ſacrificium confitentium.Secundum eſt Hebræorum. Tertium eſt pęnitentium.Quartum iuſtorũ.Quintum contẽplantium.& Sextum ſacrificium eſt doctorum.ſicut in expoſitionis ſerie plenius oſtẽdetur. Poſſunt & hic illa tria cõuenienter intelligi,quæ ſunt in vera pęnitẽtia neceſſaria: videlicet,cordis contritio:oris confeſſio;& operis ſatisfactio.Vt cõtribulatio referatur ad ſatisfactionẽ;contritio ad contritionẽ,& cõpunctionẽ; humiliatio vero ad confeſſionẽ.Contribulatur.n.ſpiritus, ideſt cũ corpore tribulatur, quando ſuſtinet cõpunctionis dolorem: humiliatur autem cum ſuſtinet confeſſionis pudorẽ. Contribulatur itaq; ſpiritus ad puniendum operationẽ laſciuam.Cõteritur cor ad puniendũ cogitationem iniquam.Et humiliatur os ad puniendũ locutionem ſuperbam.Tale vtiq; ſacrificiũ contribulati ſpiritus,contriti,& humiliati cordis,Deus non deſpicit,ſed acceptat.Et ideo ſacrificiũ Deo placitum eſt non hircus,& taurus: ſed ſpiritus contribulatus.Vnde tu Deus contritũ,& humiliatũ nõ deſpicies:quin potius acceptabis.*Benigne fac domine in bona volũtate tua Syon, vt edificentur muri Hieruſalẽ.* Quinta pars,vbi reprobata prius cũ ſuis carnalibus ſacrificijs ſinagoga:orat Dauid pro Eccleſia cõſtruenda.in qua ſpiritualia ſacrificia,Deo placita,offerrentur.ipſum autẽ Eccleſiã tribus deſignat vocabulis,appellans illã, Syon,Hieruſalem,& altare,propter tres ordines qui ſunt in Eccleſia,Regularẽ,clericalẽ,& laicalẽ,qui alibi deſignãtur per Noe,Danielẽ,& Iob,quos vidit Propheta ſaluandos. Et in Euangelio duo in agro,duo in mola,& duo in lecto exiſtere perhibẽtur. Vita regularis eſt vita contẽplatiua,& ſpiritualis,& talẽ vitã gerentes habitant inferius in ciuitate Hieruſalẽ. Vita clericalis quaſi mixta eſt,& cõmunis, & talẽ vitã gerentes habitant in medio ad altare:quia hæc partim eſt ſecularis in quantũ mundana poſſidet:& partim eſt ſpiritualis,in quantum diuina miniſtrat.Vnde ipſum templum,vbi erat altare in medio, cõſiſtebat inter montem Syon,qui præeminebat ſuperius,& ciuitatem Hieruſalem, quæ inferius ſubſiſtebat.Ergo benigne fac Syon,ideſt eccleſiæ quæ nunc ſpeculatur per fidẽ,& tãdem per ſpeciem contẽplatur: quia videmus nũc per ſpeculum in ęnigmate,tunc autem videbimus facie ad faciem. Syon quippe ſpeculo,vel ſpeculatio interpretatur.Benigne fac(inquam) in bona voluntate tua:hoc eſt,iuxta tuæ beneplacitum voluntatis. Vel in ſpiritu ſancto tuo,qui eſt tua bona voluntas.Nam in ſancta indiuidua trinitate patri appropriatur mens,filio ratio,& ſpiritui ſancto voluntas.vt ędificentur muri Hieruſalem:Sancti videlicet,qui muniunt Hĩeruſalẽ,ideſt eccleſiã:de quibus legitur.Lapides præcioſi omnes muri tui. Et alibi. Super muros tuos cõſtitui cuſtodes. Sed & Chriſtus eſt murus murorũ,de quo

Spiritualia ſacrificia Deo placent.

Vita regularis clericalis, & laicalis.

Syon.

Mẽs patri ratio filio voluntas ſpiritui ſãcto.

Murus, & fundamentum Chriſtus.

legitur. Vrbs fortitudinis noſtræ Syon, ſaluator ponetur in ea murus. Iſtorũ ſanè murũ primũ, & præcipuũ fundamentũ, quaſi fundamentorũ fundamentũ Chriſtus eſt, de quo Apoſtolus. Fundamentũ poſitũ eſt, præter quod aliud poni nõ poteſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Secũda vero, & ſecũdaria fundamenta ſunt Apoſtoli, de quibus idem Apoſtolus ait. Superędificati eſtis ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum. Et alius. Fundamenta eius in montibus ſanctis. Lapides vero ſunt vniuerſi fideles, de quibus legitur. Sternam per orbem lapides præcioſos. hi ſunt lapides quos ferrum non tetigit, de quibus dominus ędificari ſibi præcepit altare. ſed & Chriſtus lapis eſt lapidum, qui ſecundũ Prophetam de mõte ſine manibus eſt exciſus. de quo ipſe pſalmiſta. Lapidẽ quẽ reprobauerunt ędificantes, hic factus eſt in caput anguli. Cementum vero, quo ſpirituales lapides connectuntur; glutinum eſt charitatis: quod deſignatum eſt per illud bitumen, quo diuerſę tabulę fuerunt coniunctę in arca Noe: quo & ipſa arca linita fuit intus & extra. de quo dicit Apoſtolus. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Sed & Chriſtus eſt charitas quaſi glutinũ glutinorum de quo Ioannes Apoſtolus ait. Deus charitas eſt, & qui manet &c. Ergo benigne fac Syon: ideſt ordini prælatorum, qui poſiti ſunt in ſpecula, ſicut dicitur ad Prophetam. Fili hominis ſpeculatorem dedi te domui Iſrael. vt per eos ędificentur muri Hieruſalem, ideſt, vniuerſitas fideliũ in eccleſia diſponatur. Hieruſalem quippe viſio pacis interpretatur. Hæc eſt eccleſia quæ licèt nunc pacem exteriorem non videat, videt tamen interiorem de qua dominus ait. Pacem meam do vobis; pacem relinquo vobis, non quomodo mundus dat ego do vobis. Et tandem videbit ſuperiorem, de de qua pſalmiſta dicit. In pace in idipſum dormiam, & requieſcam. ***Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, oblationes, & holocauſta; tunc imponent ſuper altare tuum vitulos.*** Iſtud tunc poteſt reſpicere, vel ad ſtatum Hieruſalem terreſtris; eccleſiæ, ſcilicet, militantis, cui dicitur. Surge illuminare Hieruſalem, quia venit lumen tuum; & gloria domini ſuper te orta eſt. Vel ad ſtatum hieruſalem cęleſtis, ideſt, eccleſiæ triumphantis, de qua dicitur. Illa quæ furſum eſt hieruſalem mater noſtra. Tunc ergo videlicet cum ędificati fuerint muri hieruſalem: ideſt cum eccleſia gentium collecta fuerit, & diſpoſita, tu Deus acceptabis ſacrificium iuſtitiæ. ideſt ſpirituale ſacrificium, quod in ea tibi offerent iuſti. Nam & ſi quælibet virtus offerat ſuum ſacrificium, quia ſuum exhibet ſacrum factum: in communi tamen cuiuſlibet opus virtutis ſacrificium iuſtitiæ appellatur, quia iuſtitia communis eſt virtus; vnde omnes virtuoſi iuſti dicuntur. Porro ſunt carnalia Iudæorum holocauſta: in quibus Deus non delectatur, ſicut prædictum eſt. Holocauſtis non delectaberis. Et ſunt holocauſta Chriſtianorum ſpiritualia, quæ Deus acceptat. de quibus hic dicitur. Acceptabis oblationes, & holocauſta. ideſt eos qui ſe offerent tibi in holocauſtum videlicet viros perfectos, qui ſe igne charitatis in amorem tuum totos incendunt

Lapides fideles ſunt

Iuſtitia eſt communis virtus ideo virtuoſi omnes, iuſti dicũtur.

Holocauſta duplicia

pro

pro te omnia dimittentes,& tibi ſoli pęnitus inherentes,tuæ tantum cõtemplationi vacando. Poteſt tamē inter oblationes,& holocauſta diſtingui. vt per oblationes perfecti,& per holocauſta perfectiſſimi deſignentur. Tunc & hi ad quos eccleſiæ diſputatio pertinebit,ideſt maiores prælati,imponent vitulos,non quales vaccę fętæ domi concluſos dimiſerant pergentes vno itinere Bethſamis;& quales pro peccato ſacerdotis,& multitudinis Deus offerri præcepit.Imponent(inquam)vitulos; ideſt prædicatores moribus innocentes,& mugitibus perſonantes. De quolibet dicitur. In omnem terram exiuit ſonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum. Super altare:ideſt ſuper eccleſiam conſtituendo illos rectores,& doctores eccleſiæ iuxta quod legitur. Super montem excelſum aſcende tu qui euangelizas Syon. Similes illi vitulo,qui eſt de quatuor animalibus, qui, ſecundum viſionem Ezechielis,principales prædicatores, ideſt quatuor Euangeliſtas deſignant,de quibus legitur,iam adultis.Boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos. de quibus per Prophetam. Salietis ſicut vituli de armento. De hoc altari dominus præcipit. Si altare lapideum feceris mihi,non ędificabis illud de ſectis lapidibus. Nam qui multitudinem fidelium Deo congregat,debet cauere prudenter ne congreget illa de perſonis per hæreſim,aut ſchiſma diuiſis, ſed per fidem, & charitatem vnitis. Vel per vitulos poſſunt intelligi martires, & per altare fides; de qua dominus iubet. Altare de terra facietis mihi. hoc eſt fides incarnationis,& mortis Chriſti,quas ſecundum terrenam ſubſtãtiam ipſe ſuſcepit. Ergo imponent vitulos, ideſt martires, qui mactabuntur propter fidem incarnationis, & mortis Chriſti ſuper ipſum altare fidei; quia fundamentum martyrij fides eſt, de qua Apoſtolus dicit. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium. Tales vtique imitantur illum vitulum ſaginatum,qui pro reuerſione filij prodigi eſt occiſus. De quolibet veritas ait. Tauri mei,& altilia occiſa ſunt. De quibus & pſalmiſta ipſe dicit. Confringet dominus cedros, & comminuet eos tanquam vitulum libani. Quid eſt autem quod in Apocalipſi Ioannes Apoſtolus ait. Vidi ſub altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium, quod habebant? Sed aliud eſt iſtud, aliud eſt illud altare. Super illud in via paſſi ſunt martyres; & ſub iſto in patria requieſcunt. Si verò accipiatur hoc non de ſtatu,qui eſt in via. Sed de ſtatu, qui eſt in patria: ſic ſane poteſt intelligi. Tunc, ideſt in futuro ſeculo,acceptabis ſacrificium iuſtitiæ: ideſt,iuſtiſſimæ laudis;quia tunc ſancti iuſtiſſimè te laudabunt, liberati per te ab omni corruptione animarum, & corporum: duplicibus ſtolis induti; videlicet ſtola glorificationis in mente, ac ſtola glorificationis in corpore. Tunc etiam acceptabis oblationes, & holocauſta: ideſt minores,& maiores electos: Quia ſtella differt a ſtella in claritate. totos in te igne charitatis in cenſos. quia tunc electi te diligunt ex toto corde,ex tota mente,& ex tota anima. ideſt intellectu ſine errore, memoria ſine obliuione,ac voluntate

Holocauſti, & oblationis differentia.

Quid per vitulos.

Quid per altare.

Quid per vitulos, & altare.

Fides quid

Altare.

tate ſine contrarietate . quoniam nihil omnino valent, niſi quod re velle cognoſceret. Et tunc angeli meſſores imponent vitulos, ideſt ſanctos abſque omni iugo peccati ſuper altare tuum. ideſt ſuper eccleſiã triumphantem, quæ ſupremum eſt altare poſt indiuiduam trinitatem, de qua legitur. Non aſcendes ad altare meum per gradus: quia in ipſa indiuidua trinitate gradus conſtituere: vt dicamus patrem maiorem, filium mino-norem. & ſpiritum ſanctum minimum (ſicut impius aſſerit Arrianus) non debemus. Ad altare vero Eccleſiæ triumphantis per gradus aſcenditur. ideſt, per differentias meritorum: de quibus legitur. Deus in gradibus eius dignoſcitur, dum ſuſcipiet eum. Iſti ſuper altare cordis, de quo dominus ait. Ignis in altari meo ſemper ardebit. imponent vitulos labiorum; ideſt perfectiſſimi Dei laudes. nam Beati qui habitant in domo tua domine; in ſecula ſeculorum laudabunt te. Ecce pſalmus. iſte a culpa incipit, & a miſeria, & in gloria deſinit, & lætitia: quia de miſeria peccatorum per veram aſcenditur penitentiam ad gloriam beatorum.

EXPOSITIO DIVI BERNARDI SVPER SEPTEM PSAL. POENITENTIALES.

Quintus Pſalmus Pœnitentialis.

DOMINE *exaudi orationem meam*. Per hominem pauperem humilis pœnitens in titulo deſignatur, qui pro ſuis anxiatur miſerijs: & effundit in conſpectu domini preces ſuas. Eſt autem paupertas bona, mala, & media. Bona eſt paupertas humilitatis; mala paupertas cupiditatis; & media paupertas neceſſitatis. Prima facit pauperes Chriſti; ſecunda pauperes diaboli; & tertia pauperes mundi. De primis dicitur: Pauper, & inops laudabunt nomen tuum. &, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. De ſecundis: Neſcis quia tu es pauper, & miſerabilis. &, Pauperes facti ſumus nimis. De tertijs: Pauper etiam amico ſuo eſt odibilis. &, Pauperes ſemper habebitis vobiſcū, me autem non ſemper habebitis. Ipſe quoque Chriſtus, cum verus ſit Deus, & verus homo, ſimul in vnum eſt diues, & pauper: qui de ſe dicebat; Ego ſum pauper, & dolens. Nam vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos; filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. vnde: Beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem, quia ipſe diues pro nobis factus eſt pauper, vt nos pauperes faceret in ſe diuites eſſe. Noſtras etenim paupertates accepit, & ſuas diuitias nobis dedit: quoniam ex quo deſcendit in terram, vt Deus cum hominibus negotiationis negotium exerceret, aliter cum eis negotiari noluit, niſi merces eorum reciperet, & tribueret eis ſuas. Diuites itaq; dedit merces quales habebat, & recepit pauperes quales inuenit. Dedit virtutes diuinas, & recepit defectus humanos. Aſſumpſit ſeruitutem, & contulit libertatem. &, vt multa breuiter perſtringantur, accepit mortem, & dedit vitam. largitus eſt gloriam, & ſortitus eſt miſeriam. Propter quod humilis pœnitens huius negotium proſequens in hoc Pſalmo, prius exprimit humanam miſeriam, ac deinde gloriam diuinam exponit. Paupertas triplex.

 Pſalmus

Pſalmus iſte in ordine pœnitentialium pſalmorum eſt quintus, viginti quinque continens verſus, in quinque quinarios diuidendos. Et in principio quinque petitiones exponit, vt quinarij ſacramentum per omnia commendetur: quod Ezechiel in deſcriptione templi expreſſe commẽdat dicens. Veſtibulum eſſe templi per girum in longitudine viginti quinque cubitorum, & in latitudine quinque. Sane quia quinarius, per ſe ductus, ſemper in ſe ipſum reducitur, æternitatem deſignat, quæ in ſe permanens ſemper eadem perſeuerat. Hanc pſalmus iſte in quinque locis commemorat. Primo: Tu autem domine in æternum permanes, & memoriale tuum in ſeculum ſeculi. Secundo: Ne reuoces me in dimidio dierum meorum: in ſeculum ſeculi anni mei. Tertio: Ipſi peribunt: tu autem permanebis. Quarto: Tu autem idem ipſe es: & anni tui non deficient. Quinto: Filij ſeruorum tuorum inhabitabunt ibi, hoc eſt in annis ſuis. Vnde ſubiungitur: & ſemen eorum in ſeculum ſeculi dirigetur. Ad hoc igitur deſignandum pſalmus iſte viginti quinque continet verſus, qui redduntur ex quinario, per ſeipſũ multiplicato, & in ſeipſum reducto. In primo quinario pęnitens formam orationis, & cauſam exauditionis exponit. De forma orationis præmittit. *Domine exaudi orationem meam. &c.* De cauſa exauditionis ſubiungit. *Quia defecerunt ſicut fumus dies mei.* Quinquies autem formam orationis ſine aliqua interpoſitione multiplicat. Primo: Exaudi orationem meam. Secundo: Clamor meus ad te perueniat. Tertio: Ne auertas faciem tuam a me. Quarto: Inclina ad me aurem tuam. Quinto: Velociter exaudi me. Vt, vnum idemque totiens replicando, patenter oſtendat quanta ſupplicationis inſtantia, quovè deuotionis affectu Deum debeamus orare. Veruntamen illud innuit, quod interdum aliquis tam exiliter orat, vt eius oratio non poſſit exaudiri. Nonnunquam autem fortiter clamat: ſed clamor eius non permittitur ad principem peruenire. Aliquando etiam peruenit clamor ad principem: ſed ipſe a precibus aurem auertit. Quandoque autem aures inclinat, cum exigit opportunitas: ſed nimis differt exaudire precantem. Ad remouendum igitur hæc quinque impedimenta pœnitens iſte orationem totiens multiplicat dicens. Domine creator, & recreator exaudi orationem meam: quia non eſt exigua, vel exilis, ſed clara pariter, & clamoſa. ideoque clamor meus ad te perueniat. Et cum peruenerit; non auertas faciem tuam a me. Sed cum inclinaueris mihi aurem, inclina eam in tempore opportuno. Et ideo in quacunque die tribulor inclina ad me aurem tuam. & cum tempus opportunum aderit: non diu differas exaudiri. Ideoque in quacunque die inuocauero te, velociter exaudi me. Oſtendit hic pœnitens, præces ſuas eſſe dignas, deuotas, gratas, neceſſarias, humiles, opportunas, efficaces. Ergo quia dignæ ſunt, orationem meam exaudi; quia deuotæ ſunt, clamor meus ad te perueniat; quia grates ſunt, ne auertas faciem tuam a me; item quia neceſſariæ ſunt, & humiles, in quacũq; die tribulor, inclina ad me aurẽ tuã.

Et

Et quia omnes opportunæ,& efficaces,In quacunque die inuocauero te, velociter exaudi me. Ait ergo: ***Domine exaudi orationem meam, & clamor,&c.*** Clamor hic non tam vocis intentio,quam cordis deuotio debet intelligi. Sic exclamauit Suſanna,quæ flens ſuſpexit in cœlum; erat enim cor eius fiduciam habens in domino:& ideo exaudiuit dominus vocem eius. Clamor itaq; meus ad te perueniat. Non ſicut clamor Sodomorum,qui te prouocauit ad iram;ſed ſicut clamor Niniuitarum, qui te ad indulgentiam inclinauit. Cæterum tria ſunt,quæ impediunt ne clamor ad aures altiſſimi proueniat,vt ab eo exaudiatur, videlicet, ſartago, murus,& nubes. De ſartagine legitur. Et tu fili hominis ſume tibi ſartaginem ferream: & pones eam inter te,& ciuitatem,& obfirmabis faciem tuam ad eam. De muro dicitur. In te eripiar a tentatione,& in Deo meo tranſgrediar murum. De nube dicitur. Oppoſuiſti nubem, ne tranſeat oratio. Quia hæc ſunt expoſita non ſunt hic iterũ exponenda. Sequitur: ***Ne auertas faciem tuam a me: in quacunque die tribulor inclina ad me aurem tuam. In quacunque die inuocauero te, velociter exaudi me.*** Faciem quidem ſeueri,& animaduerſiõis auerte,ſed faciem benignitatis,& propitiationis oſtende. De illa legitur: A facie tua non abſcondar. A facie verò iræ Dei Adam & vxor ſua voluit ſe abſcondere, ſicut legitur; quod, Adam & vxor eius abſcondit ſe a facie domini in medio lignorum Paradiſi. Sed profectò nõ potuit propter illud,quod legitur: Quo ibo a ſpiritu tuo,& quo a facie tua fugiam? De iſta dicitur, Cur faciem tuã abſcondi? Oſtende nobis faciem tuã,& ſalui erimus. Iuxta quod inquit Iacob; Vidi dominum facie ad faciem,& ſalua facta eſt anima mea. Facie ad faciem viſio eſt corporalis ad ſpiritualem perducens. ſicut alibi dicitur. Quia vidiſti me Thoma credidiſti. Ergo ne auertas faciem tuã me, ſed, Auerte faciem tuam a peccatis meis,quia non naturam odis,ſed culpam. Nihil.n.odiſti eorum,quæ feciſti domine. Quia verò frequenter tribulor,& in corpore,& in mente: tam ab homine, quam a dæmone:a mundo,& a carne.Idcirco in quacunque die tribulor,inclina, ſublimis ad humilem, aurem tuam.i.benignitatis auditum. ***In quacunque die inuocauero te,velociter exaudi me:*** vt tua impleatur promiſsio.Adhuc te loquente dicam,ecce adſum. ***Quia defecerunt ſicut fumus dies mei, & oſſa mea ſicut in frixorio confrixa ſunt.*** Exponit miſerias, quas patitur in ſeipſo, videlicet. Breuitatem vitæ: Vnde, Defecerunt ſicut fumus dies mei. Et anxietatem animæ: vnde, oſſa mea ſicut in frixorio confrixa ſunt. Ariditatẽ cordis: vnde, Percuſſus ſum ſicut fœnum,& aruit cor meum. Et debilitatem corporis: Vnde, *Oblitus ſum manducare panem meum.* Et ſic a voce gemitus mei adhæſerunt oſſa mea carni meæ. Sumq; attenuatus ſicut pellicanus in ſolitudine; nicticorax in domicilio, & paſſer vnicus in ædificio: qui ad literam aues ſunt nimium macilentæ. Debes ergo velociter exaudire, quia defecerunt ſicut fumus dies mei. Eſt fumus ſpirationis. vnde, Quæ eſt iſta quæ aſcendit ſicut virgula fumi ex aromatibus

Facie ad faciem Dei videre.

Fumus.

O mirthæ,

mirrhæ,& thuris. Orationis, vnde, Aſcendit fumus aromatum in conſpectu Dei de manu Angeli. Compunctionis, vnde, Tange montes,& fumigabunt. Contemplationis, vnde, Domus mea repleta eſt fumo.&, Populus videbat montem fumigantem. Domus defectionis, vnde, Sicut deficit fumus,deficiant. Ambitionis, vnde, Tria ſunt quæ expellunt hominem de domo, fumus,ſtillicidium,& mala vxor. Elationis, vnde, Lux impij ſicut procella,dies eius ſicut fumus, qui ſpargitur. Simulationis, vnde, Linum fumigans non extinguet. Corruptionis, vnde, De fumo putei exierunt locuſtæ. Damnationis, vnde, Aſcendit fumus eorum in generatione,& deſolabitur in ſecula ſeculorum. Dies itaq; mei defecerunt ſicut fumus, hoc eſt,vita velociter tranſit, ſicut fumus velociter euaneſcit; iuxta quod legitur: Quid eſt vita veſtra? Vapor ad modicum parens. Et alibi dicitur, Dies mei velociter tranſierunt quàm a texente tela ſuccidítur. Vel quia fumus elationis, quo Adam fuit inobediens creatori, cauſa extitit propter quam homo neceſſitati addictus eſt moriendi. Dies mei defecerunt ſicut fumus, ideſt ad ſimilitudinem fumi,qui hunc defectum induit. Nam & vita creſcendo declinat, ſicut fumus aſcendendo deficit. Moraliter autem, dies illius ſicut fumus deficiunt, cuius conuerſatio a fructu boni operis eſt inanis. Et oſſa mea ſicut in frixorio confrixa ſunt, ideſt vires animæ meæ contractæ ſunt præ anguſtia, in qua frigor,ſicut caro vritur in ſartagine. iuxta quod alibi dicitur: Oſſa mea aruerunt præ camnate. Nam cum anima premitur, & affligitur,& vires animæ contrahuntur, & deſſicantur, præſertim ex recordatione peccati,& timore iudicij,quia tunc homo frigitur, cum ſe timet arſurum. Moraliter autem oſſa, id eſt interiora mea ſunt confrixa, hoc eſt compaſſione proximorum afflicta. ſicut aiebat Apoſtolus. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Nam ſcandalum proximorum frixorium eſt iuſtorum. Volens autem oſtendere, vnde ſibi defectus dierum,& frixura oſſium prouenerit,ſubiũgit. *Percußus ſum ſicut fœnum, & aruit cor meum, quia oblitus ſum manducare panem meum. a voce gemitus mei adhæſerunt oſſa mea carni meæ.* Omnia pene ſonant miſeriam: defectus, frixura, percuſſio,ariditas, obliuio, ſeruitus, & macies, quæ notantur cum dicitur. Adhæſerunt oſſa mea carni meæ: quia caro attenuata, & diſſiccata per maciem, quaſi tranſire videtur in oſſa. Vnde pauper iſte merito anxiatur, & ait. Percuſſus ſum mortis ſententia in Adam, dicente domino. Quacunque die comederis, morte morieris, a quo in poſteros eſt materia propagata. Percuſſus ſum ſicut fœnum.i.ad ſimilitudinem fœni, quod antequam percutiatur,viret,& floret:vbi vero percutitur decidit, & areſcit. Sic homo antequam peccaret,ſtabat rectus,& innocens:vbi vero peccauit, cecidit miſerabilis,& infœlix. Vel percuſſus ſum veneno ſerpentis.i.ſuggeſtione diaboli promittentis, Eritis ſicut Dij ſcientes bonum, & malum. Percuſſus ſum (inquam) vt fœnum: quia re vera factus ſum vt fœnum.i.fr[illegible], &

morta-

mortalis. Nam omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos fœni, quod hodie viret, & cras in clibanum mittitur. ſic homo nunc viuit, & mox demergitur in infernum. Eſt.n.fragilitas carnis, vnde: Omnis caro fœnum. &, Vere fœnum eſt populus. Viriditas mentis, vnde, Florebunt ſicut fœnum terræ. Et, producit in montibus fœnũ. Vanitas cordis, vnde, Præcordia fatui ſicut rota carri, quæ fœnum portat, & murmurat. Carnalitas hominis, vnde, Fœnum vt bos comedet. Ipſa quoque humanitas Chriſti, vnde, Producens fœnum iumentis, & herbam ſeruituti hominũ. quia Chriſtus tanquam fœnum fuit in præſepio reclinatus: & aruit cor meum, quia ſterilitate peccati viriditatẽ, ideſt virtutem amiſit. Homo namq; peccando ſpoliatus eſt gratuitis: & in naturalibus vulneratus; & ſic relictus eſt ſemiuiuus. Redde ſingula ſingulis, quia percuſſus ſum ſicut fœnũ, dies mei defecerunt ſicut fumus. Et quia cor meum aruit, oſſa mea ſicut cremium aruerunt. Et hoc ideo prouenit, quia oblitus ſum manducare panẽ meum. Homo nanq; cibũ ſibi prohibitũ manducauit, & panẽ ſibi a Deo datum, hoc eſt verbum ſibi a Deo dictum, mãducare, ideſt cuſtodire neglexit. De ligno (inquit) ſcientiæ boni, & mali ne comedas. Nõ .n. in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo &c. Panis vtiq; multipliciter accipitur in ſcripturis. Ipſe Chriſtus ſecundũ diuinitatẽ, vnde, Panem Angelorum manducauit homo. &, Panem de cœlo præſtitiſti eis, omne delectamentum in ſe habentẽ, & oĩs ſaporis ſuauitatem. Idem ſecundũ humanitatem, vnde, Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Et eius caro, vnde, Panem, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Æterna beatitudo, vnde, Beatus qui manducabit panẽ in regno cęlorum. Cœleſte deſideriũ, vnde, Panem deſiderabilẽ nõ comedi. Vniuerſalis Eccleſia, vnde, Vnus panis, & vnũ corpus ſumus in Chriſto. Bonum opus, vnde, Panem noſtrũ comedemus. &, Comedetis azimos panes cum latucis agreſtibus. Sacra ſcriptura, vnde, Paruuli petierunt panem, & nõ erat qui frangeret illis. &, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Verbũ Dei; Nõ in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, qd procedit de ore Dei. &, Cibauit illum pane vitæ. Vera pęnitentia, vnde, Surgite poſtquã ſederitis, qui manducatis panẽ doloris. &, Fuerunt mihi lachrimæ meæ panes die ac nocte. Sincera charitas, vnde, Si petierit panẽ, nunquid lapidẽ dabit ei? Robur mentis. vnde, Paſſis cor hominis cõfirmet. &, oẽ firmamentũ panis cõtriuit. Donũ ſpiritus. vnde, Pauperes eius ſaturabo panibus. Præterea panis hęreticorũ doctrina. vnde, Suauis eſt homini panis mendacij. Et, cum ſe moueri t ad quærendũ panem, nouit quod paratus ſit in manu eius tenebrarũ dies. Ipocritarum vita. vnde, Ephraim factus eſt ſubcinericius panis, qui nõ verſatur. Delectatio peccati. vnde, Panis abſconditus eſt ſuauior. Et, Venite edite panes occultos. Secularis iucunditas. vnde, Panis eorũ verſetur in fel aſpidũ. Ergo percuſſus ſum ſicut fœnũ, & aruit cor meũ: quia oblitus ſum manducare panem meum. i. quia nõ retinui firmiter in memoria verbum domini cuſtodire. Quare a voce gemitus mei

Fœnum.

Panis.

hoc eſt a ſuggeſtione diaboli,qui eſt gemitus meus.ideſt,cauſa cur gemo, adhęſit os meum carni meæ. ideſt ratio ſenſualitati conſenſit: quando vir acquieuit vxori. Mulier(inquit)quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi. Vel quia verbum Dei non cuſtodiui. *A voce gemitus mei adhęſerunt oſſa mea carni meæ*. Quoniam ſpiritus triſtis exſiccat oſſa. In Chriſto autem adhęſit os carni, quando diuinitas eſt vnita humanitati, quia verbum caro factum eſt. In Eccleſia vero adheſit os carni, quando fortes ſupportant infirmos. iuxta quod dicit Apoſtolus. Nos firmi debemus infirmitatem infirmorum portare. Sequitur. *Similis factus ſum pellicano in ſolitudine: & factus ſum ſicut nycticorax in domicilio, Vigilaui: & factus ſum ſicut paſſer vnicus in ędificio*. Diſtinguit hic pſalmiſta tres aues, & tria loca; Pellicanum, Nicticoracem, & paſſerem. Solitudinem, domicilium, & ędificium, ſiue tectum. Pellicanus auis eſt macilenta, in ſolitudine manens. Nycticorax die quieſcit, & nocte vigilat, in parietinis habitans: triſtem vocem emittens. Paſſer enim libidinoſus, & calidus: ſed caſtus efficitur cum in ędificio manet ſolus. Per has autem tres aues tres maneries pęnitentium denotātur. Quidam enim pro agenda pęnitentia deſerunt ſeculum. Quidam autem adhuc manent in ſeculo. Alij vero partim manent in ſeculo, & partim deſerunt ſeculum. Qui pro agenda pęnitentia trāſit de ſeculo ad ſolitudinem, ibiq; attenuatur vigilijs, & ieiunijs, alijſq; macerationibus corporis, & cordis contritionibus; habens quaſi pellem pro carne: is profecto ſimilis eſt pellicano in ſolitudine permanenti. Qui vero gemens, & plorans a conuerſatione ſeculari non ſe ſubtrahit. & a pracitis abſtinens, tentationis vitat inſidias, quaſi noctis curam agendo, is incunctanter ſicut nycticorax in domicilio ſatagit vigilare. Porro qui libidinis opera deſerit, & caſtitatis amplectitur celibatum, is vtique factus eſt ſicut paſſer, non iam libidinoſus; ſed vnicus, ideſt caſtus, a paſſione ignominiæ liberatus manens in ędificio, vel in tecto, de quo dominus ait. Qui in tecto eſt, non deſcendat aliquid tollere de domo: vt omnis edificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in domino. Ait itaque pœnitens generalis. Similis factus ſum pellicano in ſolitudine quantum ad primam maneriem pœnitentium. Et ſicut Nycticorax quantum ad alteram. Et ſicut paſſer vnicus in ędificio quantum ad tertiam. Poteſt & aliter hoc exponi, vt intelligatur prius exponere culpam, quam indigne commiſit: & pęnitentiam quam digne peragit ad ſimilitudinem primi hominis, ideſt Adæ: ac deinde tentationes, quas a diabolo paſſus eſt, & perſecutiones quas ſuſtinuit ab hominibus ad ſimilitudinem ſecūdi hominis, ideſt Chriſti. vt talis ſit ſenſus. Percuſſus ſum ſuggeſtione diaboli, ſicut fœnum, ideſt Adam: qui te vera facit fœnum, quia mane creationis floruit in virtutibus: veſpere tranſgreſſionis cecidit in miſerias. Et aruit cor meum ſterilitate peccati. *Quia oblitus ſum manducare panem meum*. ideſt obſeruare mandatum domini ſicut Adam, qui neglexit cuſtodire præcepta Dei dicentis ad ipſum. De ligno ſcientiæ boni, & mali

ne

ne comedas. Culpam cognoſcens autem pœnitui. Quoniam a voce gemitus mei adhęſerunt oſſa mea carni meæ. Fuit ergo mihi gemitus compunctionis in corde, de quo proceſſit vox confeſſionis in ore: ac deinde afflictio ſatisfactionis in opere. quia diſtrictum egi ieiunium. vnde: Adhæſerunt oſſa mea carni meæ. Poſt ieiunium vero tentatus ſum a diabolo, ſicut Chriſtus, in tribus vitijs. In deſerto de gula: in monte de auaritia, & in templo de ſuperbia, ſeu iactantia. Chriſtus enim fuit quaſi pellicanus in ſolitudine quãdo ieiunauit in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriuit. Nam pellicanus nimia afficitur macie in ſolitudine manens. Idem fuit ſicut nycticorax in domicilio, quando in ſupercilio montis oſtendit ei diabolus omnia regna mundi. Nycticorax enim limpidiſſimum habet intuitum, vnde clare videt in nocte. Ipſe quoque fuit quaſi paſſer vnicus in ędificio, ſiue ſolitarius in tecto, ſolus de patre, ſolus de matre, de patre ſine matre; de matre ſine patre, ſolitarius in vtero, ſolitarius in ſepulcro. Et ſicut ipſe teſtatur. Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cęlo filius hominis, qui eſt in cœlo. Nec tantum tentationes paſſus ſum a diabolo, ſicut Chriſtus: ſed etiam perſecutiones ſuſtinui ab hominibus, ſicut & ipſe a Iudæis ſuſtinuit, quia tota die exprobrabant me inimici mei. &c. Licèt autem verbum vigilandi ponatur in medio, pertinet tamen nõ ſolum ad medium verum etiam ad primum, & vltimum. Vt dicatur. Similis factus ſum pellicano in ſolitudine, Vigilaui: & factus ſum ſicut paſſer vnicus in ędificio, Vigilaui, quia quilibet in quolibet loco vigilare tenetur contra dæmonem, mũdum, & carnem. Nou ſit eremita ſecurus in ſolitudine: nec monacus in clauſtro. quia tentatus eſt Adam in paradiſo, & Ieſus in deſerto. Sane vigilat Deus, vigilat Angelus, vigilat homo, & vigilat Zabulon. Deus vigilat per miſericordiam, & iuſtitiam ad indulgendum, & puniendum. Vnde, cum inceſſeris ad Deum, ſtatim euigilabit ad te. Item vigilauit Deus ſuper maliciam, & adduxit illam ſuper nos, propter quod ipſe dicitur, virga vigilans. Vigilat angelus per diligentiam, & cautelam ad cuſtodiendum, & adiuuandum. vnde: Vigil, & ſanctus de cœlo deſcendit. & in ſententia vigilum decretum eſt. Homo vigilat per circumſpectionem. vnde; Paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum: propter informationem, vnde: Angelo Eccleſiæ Sardis ſcribe. Eſto vigilans, & confirma cætera, quæ erant moritura. per prædicationem. vnde: Vigila in omnibus labora, opus fac Euangeliſtæ. per orationem. vnde: Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem. per contemplationem, vnde: Ego dormio, & cor meum vigilat. per atterationem, vnde: Beatus, qui vigilat ad fores meas, ſapientiæ: & obſeruat ad poſtes tabernaculi mei. Zabulon autem vigilat ad nocendum, & ſeducendũ. Vnde Petrus admonet dicens. Sobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus circuit, tanquã leo rugiẽs, quærẽs quẽ deuoret. Vigilat etiam, quando facit homines in malitia vigilare, unde:

Non

Non dormiunt,niſi maleſecerint.∴& non rapitur ſomnus ab eis,niſi ſupplantauerint. Ipſa quoque malitia dicitur vigilare cum vigilat quis in ea. vnde: Vigilauit iugum iniquitatū eorum.Ergo euigilate iuſti,& noli te peccare.Vigilate, quia neſcitis quando dominus domus veniat. ſero, an media nocte, an galli cantu, an mane: ne cum venerit repente inueniat vos dormientes. Beati ſunt nanque ſerui illi,quos,cum venerit dominus,inuenerit vigilantes. Vigilia honeſtatis tabefaciet carnes,& cogitatus illius auferet ſomnum. Ianitori dominus præcepit,vt vigilet, Ad detis,quod vobis dico,omnibus dico,vigilate. Paſſer quoque multiplicem portat in ſcriptura ſacra figuram. nam paſſer dicitur Chriſtus. vnde: Factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto. Hinc leproſus mundatus duos viuos paſſeres offerebat: quorum vnus immolabatur in ſacrificium,& alter dimittebatur in agrum: quia humanitas Chriſti eſt immolata pro mundatione humani generis lepræ, & diuinitas in paſſione libera eſt dimiſſa. Senſus corporis. Vnde: Nonne quinque paſſeres aſſe veneunt diſpondio? Ratio cordis. Vnde: Paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum. Vir iuſtus. Vnde: Anima mea ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium. Et illic paſſeres nidificabunt∴ Homo carnalis. Vnde: Multis paſſeribus pluris eſtis vos. Superbus hæreticus. Vnde: Tranſmigra in montem ſicut paſſer. *Tota die exprobrabant me inimici mei: & qui laudabant me,aduerſum me iurabant.* In primo quinario expoſuit pœnitens miſerias interiores,quas patitur in ſeipſo. in hoc autem ſecundo quinario exponit pœnitens miſerias exteriores,quas ſentit ſe ab alijs ſuſtinere. Patitur enim continuas irriſiones, & conſpirationes occultas a veris inimicis, & a falſis amicis. vnde: Tota die reprobrabant me inimici mei: & laudantes me aduerſum me iurabant: patitur autem in fletu, & cinere; quia cinerem tanquam panem manducabam: & potum meum cum fletu miſcebam,ſeu contemperabam. Cum enim diabolus conſpicit peccatorem conuerti ad pœnitentiam, commouet irriſores,qui eum,exprobrando,confundant: & coniuratores inducit,qui eum,conſpirando,ſubuertant. tales videlicet quos ipſe non facile deprehendat,fictos videlicet laudatores, vel illos etiam, qui illum laudabant ſeculari ſecum vita fruentem: vt per patentes iniurias,& latentes inſidias eum reuocent a ſtudio pœnitendi. Ecce quantum dolet diabolus de pœnitentia peccatoris, quantum laborat, vt eum reuocet ad peccatum. ergo, qui me laudabant,aduerſum me iurabant. Quia cinerem ſicut panem manducabam, & poculum meum cum fletu temperabam. Notat in pœnitente vilitatem cibi; cum ait. Cinerem ſicut panem manducabam. & aſperitatem potus cum addit. Potum meum cum fletu miſcebam. Eſt cinis dominicæ paſſionis. vnde: Facies lebetes ad ſuſcipiendum cineres. Hic eſt cinis vitulæ rufæ,de quo dicit Apoſtolus. Si ſanguis hircorum, aut taurorum, & cinis vitulæ aperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis &c. Cinis pœnitentialis ſatisfactionis. vnde: Ago pœnitentiam

Cinis.

in

in fauilla,& cinere : & operui cinere carnem meam. Cinis humanæ abie-
ctionis . vnde : Loquar ad dominum meum cum ſim puluis , & cinis . &
in domo cineris aſpergite vos cinere . Et cinis extremę corruptionis .
vnde : Homo in cinerem reuertetur . Et cinis es,& in cinerem reuerte-
ris . Potus quoque multipliciter accipitur in ſcripturis . Eſt enim po- Potus multiplex.
tus Euchariſtiæ : vnde , caro mea vere eſt cibus , & ſanguis meus vere eſt
potus . Intelligentiæ : vnde.Aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum . Do
ctrinæ. vnde : Inter medium montium pertranſibunt aquæ,potabunt eas
omnes beſtiæ ſiluarum . Gloriæ,vnde : Torrente voluptatis tuæ potabis
eos . Compunctionis . Potaſti nos vino compunctionis . Afflictionis.
vnde : Potum dabis nobis in lachrimis ,& menſura . Offenſionis . vnde :
In ſiti mea potauerunt me aceto . Deceptionis . vnde : Vę qui potum dat
amico ſuo fel miſcens . Manducabam ergo cinerem ſicut panem . ideſt
cinerem cum pane : vel panem cum cinere,vilem videlicet, & deſpectũ ,
quaſi panem cinerorum , vel cinerinum . & potum meum cum fletu mi-
ſcebam . Quia erat affluentia lachrimarum tanta, vt effunderem illas in
potum . Aliter, cinis eſt id, quod remanet de ligno, igne conſumpto .
Lignum autem igne conſumptum,eſt peccatum charitate dimiſſum , ſe-
cundum illud . Dimiſſa ſunt illi peccata multa , quoniam dilexit mul-
tum . Ipſum vero peccatum nonnunquam delectabiliter in memoria re
fricatur,& huiuſmodi refricatio,quæ remanet de peccato,eſt cinis ipſius,
& ipſa peccatum . Hunc ergo cinerem manducabam , & conſumebam
per pœnitentiam, ſicut panem, qui cum manducatur , conſumitur . Vel
per panem intellige peccatum,quod actu delectat . Vnde panis abſcon-
ditus eſt ſuauior. nam leuia quæque peccata per veram ſunt pęnitentiam
conſumanda . Et potum meum, ideſt calicem amaritudinis, & doloris,
cum fletu contemperabam . de quo alibi dicitur . Potaſti nos vino com
punctionis . ideſt cum affluentia lachrimarum, iuxta quod legitur . Se-
cundum multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes
tuæ domine lętificauerunt animam meam . Multum enim temperatur
amaritudo dolorum per dulcedinem lachrimarum, quæ quãto ſunt ama
riores ex cauſa, tanto ſunt dulciores ex fine . Vel,inimici mei exprobra-
bant me tota die . ſed ego gaudebam,quia cinerem ſicut panem mandu-
cabam . ideſt reficiebar opprobrio ſicut laude : ſecundum illud quod ali
bi legitur . Ibant Apoſtoli gaudentes a conſpectu concilij, quoniam di-
gni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati . Hoc enim maxime
proficit ad meritum pœnitenti . Et potum meum : ideſt temporalem læ
titiam, de quo legitur : quia vinum lętificat cor hominis . cum fletu mi-
ſcebam . memor eius quod legitur . In die bonorum ne immemor ſis ma
lorum . Et extrema gaudij luctus occupat . Quaſi ab eo quæreretur. vn-
de tibi tantus fletus ? Reſpondet . A facie iræ indignationis tuæ , quia
eleuans alliſiſti me . Superius eſt oſtenſum qualiter ira vel indignatio ſit
intelligenda de Deo . vnde non eſt iterum repetendum : ſed attente no-
tandum .

ſandum quòd ſingula penè verba miſeriam indicant,& dolorem : exprobratio,inimicitia,coniuratio,cinis,fletus,ira,indignatio,alliſio,vmbra,declinatio,& ariditas . vt quanta ſit anxietas huius pauperis liquido cognoſcatur . Oſtendit vnde ſit ei fletus , quoniam cum potu miſcebat. A facie inquit indignationis iræ tuæ . hoc eſt,a manifeſta vindicta , quam indignatus exercuiſti ab initio in Adam, de cuius propagine nati, quaſi natura filij ſumus iræ:quod inde patet, quia eleuans me gloria , & honore creando me ad imaginem, & ſimilitudinem tuam.& præficiendo me volatilibus cęli,piſcibus maris,& beſtijs terræ,alliſiſti me,cum illo primo parente me proieciſti de paradiſo,& in miſeriam huius exilij miſeri deieciſti,quam non ſufficio deplorare. Quia ergo ego declinaui a vero die: merito ***Dies mei ſicut vmbra declinauerunt: & ego ſicut fœnum arui.*** Sicut enim vmbra cum declinat,& tranſit , nullum ſui veſtigium derelinquit. ita dies mei declinauerunt, & tranſierunt inutiles, & inanes,nullum fructum boni operis relinquentes . & ego,ammiſſo virore gratiæ, arui ſicut fœnum peccati falce ſucciſus. Eſt vmbra incarnationis . vnde: Virtus altiſſimi obrumbrabit tibi . protectionis . vnde : Sub vmbra manus ſuę protexit me. Refrigerationis . vnde : Sub vmbra illius quem deſiderabam ſedi. Diſſolutionis . vnde : Operuit nos vmbra mortis. Obliuionis. vnde : Obſcurent eum tenebræ, & vmbra mortis . Lucis , vnde . Operuit nos vmbra eius. Ignorantiæ . vnde: Illuminare his qui in tenebris, & vmbra mortis ſedent. Culpæ . vnde : Sub vmbra dormit in ſecreto calami: Miſeriæ. vnde: Quaſi flos egreditur,& conteritur, & fugit velut vmbra. Gehennæ . vnde : Terra miſeriæ,& tenebrarum,vbi vmbra mortis &c. Ego ergo ſum velut vmbra, & ſicut fœnum . ***Tu autem domine in æternum permanes: & memoriale tuum in ſeculum ſeculi.*** Poſtquam pœnitens ſuas enarrauit miſerias,conuertit ſe ad Dei gloriam enarrandam, vt facilius apud eum gratiam & indulgentiam conſequatur , commendans eum a natura,quæ eſt æterna,quia tu domine in æternum permanes. Et a fama,quæ eſt perpetua: quia memoriale tuum in ſeculum ſeculi. A miſericordia , quæ eſt larga : quia tu exurgens miſereberis ſion . Et a ſapientia, quæ eſt prouida , quia venit tempus miſerendi eius . A familia, quæ eſt placida , quia beneplacitum habuerunt ſerui tui lapides eius. Et eadem pariter, quæ eſt pia; quia terræ eius miſerebuntur . A reuerentia,quæ eſt multa;quia timebunt gentes nomen tuum domine. Et a gloria, quæ eſt magna,quia timebunt gentes gloriam tuam. A potentia,quę eſt inclita,quoniam ędificabit dominus ſion . Et ab honorificentia, quæ eſt magna , quia videbitur in maieſtate ſua. Quis ergo tantum non timeat ? aut talem non diligat redemptorem? propterea inſiſtens commendationi pœnitens ait . Tu autem domine in æternum permanes . quia principio cares & fine: cũ tu ſis alpha & omega, principiũ & finis,per quẽ naturam accipimus,& gloriam obtinemus . Et memoriale tuum in ſeculum ſeculi . Licèt enim homo ſit ex ſua conditione quaſi fœnum,& vmbra.

Vmbra multiplex.

bra;ſit tamen memor tui ad obediendum tibi per omnia: teq; ſuper omnia diligendum, erit tecum in ſeculum ſeculi futurum, videlicet quod erit conſecutiuum præſentis; quia quod ei ex ſua natura negatur, ex tua gratia conceditur. Et ſic memoriale tuum, ideſt is qui memor eſt tui, nõ tranſibit in vmbra;ſed erit in ſeculum ſeculi, hoc eſt, in perpetuum permanebit reſurrectionis gloria decoratus, quam temporalem ſeruabit æternus. Vel memoriale tuum, ideſt promiſſum de te memorabile, quo tu memor es noſtri: aut tua memoria, qua noſtri memor exiſtis erit in generatione præſenti, & vſque in generationem futuram: quia pietas promiſſionem habet vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. Vnde, *Tu exurgens miſereberis Sion: quia venit tempus miſerendi eius.* Quantæ ſit virtutis, & efficaciæ vera & humilis pœnitentia, manifeſte probatur: ſed etiam ſpiritum prophetiæ. Ecce enim in hoc tertio quinario de Chriſto, & Eccleſia vaticinando, prophetat inter cetera dicens: quia tempus miſerendi venit. & ſecundum aliam literam repetit, quia venit tempus: hæc repetitio confirmationem deſignat, ſecundum quod Ioſeph dixit ad Pharaonem, quod vidiſti ſecundo ad eandem rem pertinens ſomnium firmitatis indicium eſt. Vel repetitio iſta exprimit deſiderium, ſecundum quod alibi dicitur: Miſerere mei Deus, miſerere mei. Quia verò vniuerſæ viæ domini miſericordia ſunt, & veritas;propter quod ipſe teſtatur Pſalmiſta: Miſericordiam, & iudicium cantabo tibi domine. Conſtat commercio miſericordia & iudicium conuenerunt: ſcilicet illa manifeſta, hæc occulta. ideoque bis dicit, quia venit tempus, quia tempus venit. quoniam, Salomone teſtante, tempus, & tempus eſt omni rei, quæ ſub cœlo eſt. Sed in primo miſericordiam ponit, & exprimit dicens: Tempus miſerendi venit, quia miſericordia extitit manifeſta. In ſecundo verò nec exprimit, nec ponit iuſtitiam, ſed dicit ſimpliciter: Venit tempus, quia iuſtitia erat occulta. hoc eſt tẽpus plenitudinis, de quo dicit Apoſtolus: Vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum natum de muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret. ſed dices: Nunquid non ſemper extitit tempus miſerendi? vel, Cur dominus tanto tempore diſtulit miſereri? Poſſet forſan quis reſpondere, quod mediator Dei, & hominum Chriſtus in mundum veniens, ſicut in medio locorum apparuit; ita in medio temporum voluit apparere; vt quantam moram fecerit a principio mundi vſque ad primum aduentum, tantam faceret moram ante ſecundum aduentum vſque ad finem mundi, quatenus eſſet in omnibus & per omnia mediator. Quod enim in medio locorum apparuerit, oſtendit Pſalmiſta, cum ait: Deus rex noſter ante ſecula operatus eſt ſalutem in medio terræ. Quod autem apparuerit in medio temporum, ſapiens videtur innuere, ita dicens: Dum medium ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter peregeret: omnipotens ſermo tuus domine a regalibus ſedibus venit. Iuſtum eſt quippe, vt

ſemper medium teneat mediator. Vnde Propheta: In medio duorum animalium innoteſceris, dum aduenerit tempus oſtenderis. Et parentes inuenerunt illum in templo in medio doctorum audientem illos, & interrogantem. Ipſi quoque crucifixerunt cum eo duos latrones, vnum a dextris, & alterum a ſiniſtris, medium Ieſum. Sed Ioannes vidit in medio ſeptem candelabrorum aureorum ſimilem filio hominis veſtitum podere. Rurſum vidit in medio ſeniorum agnum ſtantem tanquam occiſum. Hinc de ſe dicit: Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo; ibi ego ſum in medio eorum. & iterum: Ego in medio eorũ ſum ſicut qui miniſtrat. Et poſt reſurrectionem: Stetit Ieſus in medio diſcipulorum ſuorum: & dixit eis, pax vobis. Sed dices hoc ſtare non poſſe propter id, quod Paulus Apoſtolus ait. Nos ſumus in quos fines ſeculorũ deuenerunt. Et Ioannes Apoſtolus ait. Filioli nouiſſima hora eſt. Porro cum dominus dicat. Oportet primum hæc fieri: ſed nondum ſtatim finis. Et Apoſtolus Theſſalonicenſes admoneat, Ne terreantur tanquã iuſtet dies domini. proculdubio finis ſæculi, vel nouiſſima hora intelligitur ętas vltima, quam huius opinionis aſſertor diceret duraturã quãtum cęteræ durauerunt ad ſimilitudinem ętatum hominis, quarũ vltima nonnunquam plus cæteris durauerit. Nã prima ętas hominis eſt infantia, quę durat vſq; ad ſeptem annos. Secunda pueritia, quæ durat vſq; ad quatuordecim annos. Tertia adoleſcentia vſq; ad vigintiquinque. Quarta iuuentus vſq; ad quinquaginta. Quinta ſenectus vſq; ad octoginta. Nam ſi in potentatibus octoginta annis plurimum eorum labor, & dolor. Sexta ſeniũ quæ durat vſq; ad finem vitæ quantuncunque ſit homo victurus. Sic ſex ſunt ętates ſæculi. Prima ab Adam vſq; ad Noe. Secunda a Noe vſq; ad Abraham. Tertia ab Abraham vſq; ad Dauid. Quarta a Dauid vſq; ad tranſmigrationem Babylonis. Quinta a Tranſmigratione vſq; ad Chriſtũ. Sexta a Chriſto vſq; ad finẽ ſæculi, quãtuncunq; ipſa ſit duratura. Si ergo alicuius hominis ętas vltima duraſſe ponatur quantũ cæteræ durauerũt, inuenietur ille homo centũ ſexaginta annis: qui ſi diuiduntur in ſex partes æquales, ſingulæ habebunt vigintiſex annos, & octo integros meſes, Sexdecim autem dimidios (ne a ſenario recedatur) qui duo numeri quadragintaduo efficiunt ſimul iuncti, quot fuerunt manſiones filiorum Iſrael in deſerto. Et tale profectò miſterium conueniret humano generi, per deſertum huius ſæculi tranſeunti. Ego autem opinionem huiuſcemodi, nec aſſerere volo, nec debeo, propter id quod dominus ait. Non eſt veſtrum noſce tempora, vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Itemq; de die illa nemo nouit, neque Angelus, neque filius, videlicet adoptiuus, vel etiam vnigenitus non nouit: quia non facit nos noſſe: cũ hoc magis nos expediat ignorare, quam ſcire. Illudq; huic aſſertioni maximè contradicit, quod dominus de die iudicij loquens in parabola de decem virginibus; in fine concludit. Vigilate ergo, quia neſcitis diem, neque horam. Et alibi: Qua hora non putatis filius hominis veniet.

Aetates hominis ſex.

Quo-

Quoniam, vt inquit Apoſtolus: Dies domini ſicut fur in nocte ita veniet. Cum enim dixerint pax, & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus. Illa vero huius dilationis eſt ratio, quam ſapiens in præmiſſis inſinuat verbis. Dum medium (inquit) ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter perageret, omnipotens ſermo tuus domine a regalibus ſedibus venit. Licet enim aliter, & aliter alijs hoc exponatur; congrue tamen poteſt intelligi primum ſilentium in lege naturæ. ſecundum in lege ſcripturæ. tertium in lege gratiæ. Indidit.n.conditor Deus legem naturalem mentibus hominum ab ipſo creationis exordio geminum continentiæ mandatum: vnum affirmatiuum, quod ad parandum beneficia docetur in Euangelio. Quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, & facite illis. Alterum negatiuum, quod ad vitandum iniurias legitur in Tobia. Quæ tibi odis fieri, alij ne facias. Sed lex iſta ſiluit ab initio cum populus vitulum conflatile adorauit contra primum præceptum legis, adorans Deos alienos. Et ſic factū eſt ſecundum ſilentium vſque ad Chriſtum, & etiam primum. Qui miſertus eſt, adueniens contulit legem gratiæ, ſcribens eam in cordibus hominum digito Dei. Sed lex iſta ſilebit in vltimo cum reuelabitur filius perditionis, qui extollitur ſuper omne quod dicitur, aut quod colitur Deus. Et forte iam ſilet, quoniam ſuperabundauit iniquitas, & refriguit charitas multorum. Non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnū. In prima vero lege contulit Deus homini poſſe. In ſecunda contulit noſſe. In tertia velle. In prima contulit potentiam per naturam. In ſecunda contulit ſcientiam per ſcripturam. In tertia contulit voluntatem per gratiam. Præmiſit itaque Deus legem naturalem, per quam conuinceret tranſgreſſorem, ne fortaſſis excuſationem prætenderet dicens: Cecidi quidem, quia ſtare non potui. Sed tollitur excuſatio, quia per bonum naturæ potuit, auxilio Dei concurrente, vel gratia, in bono ſtare, ſed noluit. Præmiſit & legem ſcriptam, per quam conuinceret præſumptorem, ne fortaſſis excuſationem prætenderet dicens: Cecidi, quia ſtare neſciui. Sed tollitur excuſatio, quia per documentum ſcripturæ nouit a malo declinare, ſed noluit. Et ideo poſt vtranque legem tempore congruo, ſcilicet cum nox culpæ medium iter ageret, omnipotens ſermo venit, ideſt verbum caro factum eſt, & contulit legem gratiæ, vt quod poterat per naturam, & nouerat per ſcripturam, impleret per gratiam. Eliſeus quoq; præmiſit baculum ad ſuſcitandum filium Sunamitis, per quem cum ille non ſurgeret, ipſemet venit, & contrahens ſe puero coaptauit, & ſic mortuus exſurrexit. Tu ergo exurgens, miſereberis Sion, ac ſi diceret manifeſtius. Tu qui videbaris tandiu differendo dormire, nunc tandem exurgens miſereberis Sion. Propter quod antiqui fideles clamabant. Exurge domine adiuua nos, & libera nos propter nomen tuum. Exurge, quare obdormis domine: exurge ne repellas in finem; quia venit tempus miſerendi eius. Duo populi erant Iudaicus, & Gentilis, vtriuſq; in aduentu ſuo voluit domi-

eius miſereri, vt duos diuerſos parietes in vno angulari lapide copularet. Et prius quidem miſertus eſt Iudæorum. vnde præmittit. Tu exurgens miſereberis Syon. ideſt Iudçæ,cuius metropolis erat Syon. Poſtea vero miſertus gentium, vnde ſubiungit. Et timebunt gentes nomen tuum domine. Quod bene ſignatum eſt in paſtoribus, qui cum eſſent Iudæi prius de vicino venerunt ad vocē Angeli. Et in Magis,qui cū eſſent Gentiles, poſtea de longinquo venerunt ad ſignum ſtellæ. Vtrique tamen ad eum qui eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, in homine vno faciens pacem. Pacem his qui prope,& pacem his qui longe. Et fortaſſe propter hos duos populos, quibus, veniens, eſt miſertus: prius dicit. Quia venit tempus miſerendi Iudæis. Et poſtea dicit, quia venit tempus miſerendi Gentilibus: vere miſereberis Syon. *Quoniam placuerunt ſeruis tuis lapides* eius: & terræ eius miſerebuntur. Lapis iſte ipſe Chriſtus. vnde,Lapidem,quem reprobauerunt ędificantes,hic factus eſt in caput anguli. Hic eſt lapis offenſionis,& petra ſcandali. Lapis exciſus de monte ſine manibus. Angelicus ordo.vnde,Omnis lapis operimentum tuum. Sancta eccleſia.vnde,Sumentes lapides poſuerunt ſubter eum. Itē lapis quilibet ſanctus.vnde,Sternam per orbem lapides precioſos. Et,Diſperſi ſunt lapides ſanctuarij in capite omnium platearum.Gentilis populus.vnde,Lapis calore ſolutus in æs vertitur. & potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahę. Induratus Iudæis. vnde,Auferam a te cor lapideum:& dabo tibi cor carneum.Rurſus lapis ſpiritualis virtus. vnde, Fundamenta ciuitatis omni lapide precioſo ornata. Et alius ędificat aurum,argentum,& lapides precioſos. Sacra ſcriptura.vel lex diuina.vnde, Dauid elegit quinque limpidiſſimos lapides de torrente:& miſit eos in peram paſtoralem. Literæ intellectus.vnde,Erat ſpelunca,& lapis ſuper poſitus erat ei. Et accedens reuoluit lapidē ab oſtio monumenti. Præterea lapis diabolus.vnde,Cor eius indurabitur quaſi lapis:& ſtringetur quaſi malleatoris incus.Vir iniquus.vnde,Angelus ſuſtulit lapidem quaſi molarem,& miſit in mare. Grauedo peccati.vnde,Deſcēderunt in profundū quaſi lapis. Lapides autem Syon in hoc loco intelliguntur Prophetæ in fide fortes,& ſtabiles. Et ſerui Chriſti accipiuntur Apoſtoli, de quibus ipſe dicebat.Non eſt ſeruus maior domino ſuo.Ergo lapides eius,ideſt Prophetæ placuerunt ſeruis tuis: hoc eſt Apoſtolis. quia ſecundum teſtimonium prophetarum Apoſtoli Iudæis Euangelium prædicabant per auctoritates propheticas prędicationem euangelicam,vnde fundata fuerat prophetia.Nam ibi cęperunt Apoſtoli prędicare,vbi cęperunt vaticinari Prophetæ.Quia de Syon exibit lex,& verbum domini de Hieruſalem.Vel lapides Syon intelliguntur ipſi Iudæi,prius quidem duri:ſed ad prædicationem Apoſtolorum poſtea emolliti; iuxta quod legitur,quod ipſo die pētecoſtes,auditis verbis,quæ dixerat Petrus,compuncti ſunt corde,& dixerunt ad Petrum,& ad reliquos Apoſtolos.Quid faciemus viri fratres?Qui ergo cęperunt ſermonē eius,baptizati ſunt.& appoſitę ſunt illa die animę

cir-

circiter tria milia. Vere igitur tu exurgens miſereberis Syon, quoniam la-pides eius, ideſt primitiui Iudæi, ad fidem conuerſi, placuerunt ſeruis tui Apoſtolis, qui eos prædicãdo, & baptizando conuerterunt ad fidẽ: & terræ eius miſerebuntur. Si per lapides intelligũtur fortes, & ſtabiles: per terram debent intelligi debiles, & infirmi ſiue corpore ſiue mẽte. Quorum Apoſtoli ſunt miſerti, aliquorũ monitis, & doctrinis reuocãdo eos ab errore ad veritatẽ, & a vitijs ad virtutes. vt illos, qui ad prædicationẽ Apoſtolorũ vendebant prędia ſua, & precium ante pedes eorũ ponebant. Et erat multitudinis credentiũ cor vnum, & anima vna: Nec inter eos quiſquam egebat, quia diuidebatur ſingulis prout cuiq; opus erat. Aliorũ autem miſerebuntur Apoſtoli, prodigijs & virtutibus ſanãdo illos a languoribus diuerſis, & a ſpiritibus immundis curando illos, de quibus legitur. Quia concurrebat multitudo vicinarum ciuitatũ Hieruſalem, vt veniente Petro ſaltẽ vmbra illius obumbraret illos, & curarentur a languoribus ſuis: Sic ergo placuerunt ſeruis tuis lapides eius: & terræ eius miſerebuntur. Non ſolum autem Syon, ideſt Iudæi miſericordiam conſequuntur: ſed &, *Et timebunt gentes nomen tuum domine: & omnes reges terræ gloriam tuam.* Timebunt quidem omnes omnino non ſolum maiores, ſed & minores: reges ſcilicet, & gentes; ſecundum quod alibi dicitur. Adorabunt eum omnes reges terræ: omnes gentes ſeruient ei. Timebũt inquam, non timore mundano, de quo dicitur. Illic trepidauerunt timore, vbi nõ erat timor. Neq; timore ſeruili, de quo legitur. Timor nõ eſt in charitate: ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Sed timore reuerentiali, de quo legitur. Timor domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi. Hoc timore, qui eſt diuotionis, & reuerentiæ, timebunt gentes, ideſt gentilis populus ad fidem conuerſus. Nomen tuum domine, non terribile, ſed amabile. Illud vtiq; de quo legitur. Vocabis nomen eius Ieſum, quod interpretatur ſaluator. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Hoc eſt enim nomen ſanctum, & glorioſum, quod inuocatum eſt ſuper nos. Nec eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo illos oporteat ſaluos fieri: de quo Propheta dicebat. Ego autem in domino gloriabor: & gaudebo in Deo Ieſu meo. Et ob hoc omnes reges terræ timebunt gloriam tuam, ſiue nomen illud ſanctum, & glorioſum, quod inuocatum eſt ſuper eos. ſiue naturam diuinam, in qua cum patre ac ſpiritu ſancto pariter gloriaris. De qua duo Seraphim clamabant alter ad alterum. Sanctus Sanctus Sanctus dominus Deus Sabbaoth. plena eſt omnis terra gloria tua. Nec autem idcircò fient. *Quoniam ędificabit dominus Syon, & videbitur in maieſtate ſua.* Syon prius accipiebatur ſecundum literam pro Iudæa, nunc autem accipitur ſecundum ſpiritum pro Eccleſia. Tribus enim modis accipitur. Iſtorice pro Hieruſalem. vnde; De Syon exibit lex, & verbum domini de Hieruſalem. Alegorice pro Eccleſia. vnde: Benigne fac in bona voluntate tua Syon, vt ędificentur muri Hieruſalem. Et tropologice pro anima. vnde: Dabo in Syon ſalutem, & in Hie-

Timor.

Hieruſalem gloriam meam. Sion quippe interpretatur ſpeculatio, ſiue ſpecula: Hæc eſt vniuerſalis Eccleſia: ſiue fidelis anima, quæ nunc Deum ſpeculatur per fidem, & tandem contemplabitur ipſum per ſpeciem. Quia videmus nunc per ſpeculum in ęnigmate; tunc autem videbimus facie ad faciem. Cognoſcentes ſicut, & cogniti ſumus. Hinc ergo Syon, ideſt eccleſiam ędificabit dominus de Iudæis, & gentibus, quos conuertet ad fidem: & cum ędificata fuerit ex toto poſtquam plenitudo gentium intrauerit ad fidem: mons Iſrael ſaluus ipſe qui prius viſus eſt humilis, & deſpectus, ſecundum illud. Vidimus eum non habentem ſpeciem neque decorem: tunc adueniente iudicio videbitur in maieſtate ſua glorioſus, atque ſublimis; quemadmodum ipſe teſtatur. Cum venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cum eo; tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, & congrebabuntur ante eum omnes gentes. Et videbit eum omnis oculus: & qui eum pupugerunt. Sic ergo *reſpexit in orationes pauperum; & non ſpreuit preces eorum*. Olim antiqui fideles, qui erant pauperes ſpiritu, clamabant cum multo deſiderio, & orabant, vt Chriſtus veniret, & ędificaret Syon, ideſt Eccleſiam congregaret, dicentes ad patrem. Emitte agnum domine dominatorem terræ de petra deſerti ad montem filiæ Syon. In has pauperum orationes ipſe reſpexit, cum de cœlo deſcendit, vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Et hoc faciens, non ſpreuit preces eorum: ſed miſericorditer audiuit. *Scribantur hæc in generatione altera; & populus, qui creabitur, laudabit dominum*. Non ſolum quæ dicta ſunt: ſed etiam quæ dicenda in hoc quarto quinario, tanquam Dei magnalia ſunt ſcribenda fideliter, & ſolenniter collaudanda. Scribenda, vt firmiter memoriæ mandentur. vnde: Scribantur hæc in generatione altera. Laudanda, vt Deo grates humiliter referantur. vnde: Populus, qui creabitur, laudabit dominum. Deinde cauſam exponit quare a populo, qui creabitur, laudabitur dominus. quia cum ſit natura ſublimis. vnde: Proſpexit de excelſo ſancto ſuo. Ex gratia factus eſt humilis. vnde: Dominus de cœlo in terram aſpexit. O quam bene in ipſo conueniunt ſublimitas, & humilitas. Vt ſublimis ſit humilis, & humilis ſit ſublimis, Deus homo, & homo Deus. Amodo reddit cauſas cur dominus de cœlo in terram aſpexit: videlicet, vt audiret gemitus compeditorum; Ecce dignationis affectus. & ſolueret filios interemptorum: Ecce miſerationis affectus. Vt annunciaret in Syon nomen domini; ecce prædicatio veritatis. Et laus eius in Hieruſalem; ecce glorificatio maieſtatis. In conueniendo populos in vnum: ecce vinculum pacis. Et reges vt ſeruiant domino; ecce obſequium ſeruitutis. Sane duę ſunt generationes. vna malorum, de qua dicitur. Generatio mala, & adultera. Secunda bonorum, de qua ſcribitur. Hæc eſt generatio quærentium dominum. Et, generatio rectorum benedicetur. Hæc ergo, quæ dicta ſunt; videlicet deformatio per Adam facta, & reformatio facienda per Chriſtum, ſcribantur, vt memoriæ mandentur

in

in generatione altera. ideſt in generatione bonorum. qui ea cupiunt intelligere: non autem in generatione malorum, qui ea conſiderare contemnunt. Item vna Iudæorum generatio, quæ præceſſit: & altera chriſtianorum, quæ ſucceſſit. Ergo ſcribantur hæc, ne obliuioni tradantur in generatione altera: hoc eſt, ad opus generationis alterius, videlicet populi Chriſtiani, cui magis proficient; quia quæ ſpiritu prophetico ſunt prædicta Chriſtiani amplius ſolidabunt in fide quam intelligere propheticis teſtimonijs commendata. Et ſic populus qui creabitur: ideſt populus Chriſtianus, qui recreabitur per gratiam redemptoris, vt noua ſit creatura, ſecundum quod dicit Apoſtolus. Si qua in Chriſto noua creatura vetera tranſierunt. Ecce noua facta ſunt omnia. Ille (inquam) populus laudabit dominum corde, ore & opere; diligendo, confitendo, & obſequendo, vt ad perfectam laudem, perueniat vita lingua, & conſcientia. in creatione ſiquidem homo factus eſt ad imaginem Dei: ſed in recreatione Deus factus eſt ad imaginem, & ſimilitudinem hominis &c. Illud maioris eſt dignitatis: hoc autem maioris dignationis extitit. Vel optat Propheta quatenus hæc digito Dei ſcribantur in cordibus aliorum, vt populus, qui creabitur, protinus pro tantis beneficijs laudet dominum. Eſt enim ſcriptura ſuperior, & inferior, interior, & exterior. Scriptura ſuperior eſt diuina prædeſtinatio, quæ dicitur liber vitæ, ſiue ſcriptura veritatis. vnde: Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur. Et, gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Item, Non delebo nomina eorum de libro vitæ. Et, annunciabo tibi, quod expreſſum eſt in ſcriptura veritatis. Scriptura inferior eſt macula criminalis. vnde: Recedentes a te, in terra ſcribentur. Et, peccatum Iudæ ſcriptum eſt ſtillo ferreo in vngue adamantino. Scriptura interior eſt vnctio ſpiritualis, vnde: Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta non attramento, ſed ſpiritu Dei viui. Et, cuius eſt hæc imago, & ſuperſcriptio? Scriptura exterior eſt exaratio literalis. vnde: Ingreſſi omnes ſapientes non potuerent ſcripturam legere, nec interpretationẽ eius indicare regi. Et, interpretabatur in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo erant. Superiorem, & interiorem ſcribit Deus. vnde; Aut dimitte eis hanc noxam. aut dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti. Et, ſcribis contra me amaritudines. Item, Dedit Moyſes duas tabulas teſtimonij lapideas, ſcriptas digito Dei. Quiea, quæ legis ſunt, naturaliter faciunt, habent legem Dei ſcriptam in cordibus ſuis. Exteriorem ſcribit homo. vnde: Quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ, inuenimus Ieſum filium Ioſeph a Nazareth. Et, ſcripſit Moyſes canticum domino. Inferiorem autem ſcribit diabolus; aut etiam vir iniquus. Vnde, pſeudo Prophetæ ſcribebant, & prophetizabant, quos tamen Deus non mittebat. Eſt igitur ſcriba ſummus Spiritus Sanctus, de quo legitur. Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. Scriba medius, de quo dicitur. Omnis ſcriba doctus in regno cœlorum, ſimilis eſt homini patriſamilias, qui profert de theſauro ſuo no-

ua,& vetera; eſt bonus prælatus. Et ſcriba infimus malus prælatus, de quo ſcribitur. Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ,& phariſæi. Quę cunque dixerint uobis facite: quæ autem faciunt &c. Vel hæc,quæ ſcripta ſunt in generatione Iudæorum per leges, & Prophetas, ſcribantur in generatione Gentium per tranſla tores, & interpretes. quod factum eſt tempore Ptolomei Philadelfi regis Ægipti,qui bibliotecam hebræorum träſferri fecit per ſeptuaginta interpretes in linguam Græcorum: magis ſcribantur in cordibus hominum digito Dei. *Quia proſpexit de excelſo ſancto ſuo,dominus de cœlo in terram aſpexit.* Chriſtus ſanctus eſt ſanctorum,inter ſanctos excelſus, qui ſanctus eſt Dei patris, ſicut ipſe dicit in pſalmo. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Et ad ipſum dicitur in Euangelio. Scio quod ſanctus Dei ſis. De hoc excelſo ſancto ſuo dominus pater proſpexit. ideſt generi humano prouidit, mittendo ipſum in mundum, vt genus humanum redimeret ſuo ſanguine præcioſo. Cur autem Chriſtus de cœlo in terram proſpexit,determinat.ſub dens. *Vt audiret gemitus compeditorum, & ſolueret filios interemptorum.* Sunt vincula corporis. unde: Sancti ludibria, & uerbera experti. inſuper & uincula,& carceres. Paupertatis. unde: Si fuerint in catenis, & uinciantur funibus paupertatis, indicabis opera eorum eis. Pacis. unde: Soliciti ſeruare unitatem ſpiritus in uinculo pacis. Perfectionis. unde: Charitatem habere,quod eſt uinculum perfectionis. Sapientiæ. unde: Vincula illius alligatura ſanitatis. Legis, unde, Dirumpamus uincula eorum, & proijciamus a nobis iugum ipſorum. Doctrinæ. unde, Dirupiſti uincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Tenebrarum. unde, Perſuaſum habent iniqui poſſe dominari nationi ſanctæ uinculis tenebrarum. Et tormentorum. unde, Angelos, qui non ſeruauerunt ſuum principatum: ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in iudicium magnum ſub caligine uinculis reſeruauit. Ad hoc autem ſpecialiter uenit Chriſtus in mundum,ut mortuos liberaret ab inferis, & uiuos ſolueret a peccatis. Et ſolueret filios interemptorum,ideſt imitatores eorum, qui fraude diaboli ſunt perempti,a paternis illos erroribus liberando. Hoc enim quotidie dominus operatur, cum & illos,qui propria peccata committunt,& eos,qui aliena ſectantur, per pœnitentiam reuocat ad ſalutem. Ad quod autē audiret,& gemeret. *Vt annuntietur in Syon nomen domini; & laus eius in Hieruſalē.* Nomen domini multipliciter accipitur in ſcripturis. Nam aliud eſt eſſentiale,quod communiter deſignat eſſentiam: ut Heloi,Adomi,Deus meus,& huiuſmodi. Aliud perſonale,quod ſpecialiter appellat perſonam,ut pater,& filius,& ſpiritus ſanctus. Ieſus Chriſtus,& ſimilia. Nomen autem quandoque deſignat potentiam. unde. Opera,quæ ego facio in nomine patris mei,ipſa teſtimonium perhibent de me. Quandoque notitiam. unde: Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus,quos dediſti mihi de mundo. Quandoque inuocationē.vnde.Baptizate omnes gentes in nomine patris,& filij,& ſpiritus ſācti.

Quan-

Quandoq; honorem. vnde, In nomine tuo leuabo manus tuas. Quãdoq; famã. vnde. Per vos nomẽ Dei blaſphematur in gentibus. Interdũ immutabilitatem. vnde. Si dixerint filij Iſrael, quod eſt nomen eius. quid dicam eis? Dixit dominus. Ego ſum qui ſum. Interdũ cultum. vnde. Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob miſit me ad vos. hoc nomen mihi eſt in æternũ. Interdum ſecretum. vnde. Nomen meum Adonai non indicaui vobis. Interdum iuſtitiã. vnde. Hoc eſt nomen quod vocabunt eum, dominus iuſtus noſter. Eſt & nomen Dei Tetagramaton. Iehoa. quod dicitur ineffabile: trinitatis & vnitatis miſterium ſignificans excellenter: ſicut alibi aſſignaui. Nomina quoq; filij ſunt diuerſa. Dicitur enim Ieſus, vnde. Vocabis nomẽ eius Ieſum, quod interpretatur ſaluator. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Dicitur Chriſtus. vnde. Iacob autẽ genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus. quod exponitur vnctus: quoniã vnxit eũ Deus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis. vnde. Oleum effuſum nomen tuum. Dicitur Emmanuel, quod interpretatur, nobiſcum Deus. Dicitur Oriens. vnde. Ecce vir oriens nomen eius. quoniam viſitauit nos oriens ex alto. Iſaias autem multa eius nomina ſimul enumerat dicens. Vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. Ipſe eſt nomen domini, de quo dicit Propheta. Ecce nomen domini venit de longinquo, cui datum eſt nomẽ, quod eſt ſuper omne nomẽ. Vt in nomine Ieſu omne genu flectatur. Merito ergo pſalmographus clamabat. Domine Dominus noſter quã admirabile eſt nomen tuũ in vniuerſa terra. Illos ergo dominus exaudiuit, & ſoluit, vt per eos annũtietur in Syon, ideſt in eccleſia quodlibet nomen eius glorificandum benedicendum, & collaudandum. Et vt per illos etiam annuntietur laus eius de magnificis operibus, pro ſalute hominum geſtis in Hieruſalẽ. ideſt in Eccleſia ſanctorum, qui propterea laudant Deum. Quid eſt autem quod cum Syon iungit nomen, & cum Hieruſalem iungit laudem? quia virtutem diuini nominis ſpeculatores intelligunt, & laudis præconium, pacem videntes attollunt. Syon quippe dicitur ſpeculatio: & Hieruſalẽ viſio pacis interpretatur. Quatuor autẽ modis Hieruſalẽ accipitur, ſecundum quatuor theologicos intellectus: hiſtoricum, allegoricũ, tropologicum, & anagogicũ. Eſt enim Hieruſalẽ ſuperior, & inferior: interior, & exterior. Superior eſt in patria. Inferior eſt in via. Interior eſt in anima. Exterior in Paleſtina. De ſuperiori legitur. Hieruſalẽ, quæ ędificatur, vt ciuitas: cuius participatio eius in idipſum. Ad inferiorẽ dicitur. Surge illuminare Hieruſalẽ, quia venit lumen tuum &c. De interiori legitur. Hieruſalem Hieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt. Dabo in Syon ſalutem: & in Hieruſalem glotiam meam. Ad exteriorem dicitur, Hieruſalem Hieruſalem, quæ occidis Prophetas &c. *In conueniendo populos in vnum, & reges, vt ſeruiant domino.* Non ſolum prædicta fecit, vt vt annuntietur in Syon nomen domini, & laus eius in Hieruſalem.

Q Verum

Verumetiam in conueniendo populos in vnum; Iudaicum,& Gentilem in vnum cultum,& vnam fidem: vt ſit vnum ouile, & vnus paſtor: quia vnus eſt dominus,& vnus paſtor: quia vnus eſt Deus, vna fides, & vnum baptiſma. Et in conueniendo etiam regna mundi, vt ſeruiant domino, illi, videlicet de quo dicitur: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, ideſt, illi ſoli ſeruitutem adorationis impendes, quæ Græce latria nuncupatur. Hic eſt enim qui habet in veſtimento, & in fęmore ſuo ſcriptum, Rex regum, & dominus dominantium. Cui ſeruire, regnare eſt. ***Reſpondit ei in via virtutis ſuæ: paucitatem dierum meorum enumera mihi. Et, ne reuoces me in dimidio dierum meorum: in ſeculum ſeculi anni tui.*** Commendatur hic in Eccleſia ſingularis perſecutionis propoſitum. vnde, Reſpondit ei in via virtutis ſuæ. Supernæ patriæ deſiderium. vnde, Paucitatem dierum meorum enuntia mihi. Finalis perſeuerantiæ initium. vnde, Ne reuoces me in dimidio dierum meorum. Æternæ beatitudinis pręmium. vnde, In ſeculum ſeculi anni tui. Prædictis enim beneficijs Eccleſia prouocata, & in amorem æternitatis accenſa reſpondit domino in filijs perfectis, & virtuoſis; non autem infirmis,& imperfectis. Nam carnem,& oſſa de quibus prædixerat: Adhæſerunt oſſa mea carni meæ. poſtulans, & implorans ingenti deſiderio ęſtuando, vt indicet ei vtrum ſit poſt paucos dies ad cœleſtis beatitudinis patriam peruenturum. Cupiebat diſſolui,& eſſe cum Chriſto. Hæc eſt enim differentia inter perfectos & imperfectos, quòd perfecti mortem habent in deſiderio, & vitam in patientia. Imperfecti verò mortem habent in patientia, & vitam in deſiderio. Ei ergo, ideſt domino reſpondit Hieruſalem, hoc eſt eccleſia, non tam voce quam corde: non tam verbo quam deſiderio. Reſpondit (inquam) in via virtutis ſuæ, ideſt in illis qui iam ſunt viam ſuæ virtutis, & perfectionis aggreſſi: non autem in eis qui adhuc per viam infirmitatis, & imperfectionis incedunt. hoc ſane reſpondit. Enuntia mihi paucitatem dierum meorum, ideſt indica mihi, vtrum ego paucis diebus debeam in hoc peregrinationis exilio permanere: quoniam ad regnū tuum deſidero peruenire. Vnde iugiter oro, vt adueniat regnum tuum. Ne quis autem putaret, quod propter paucitatem dierum quam optat, ante finem ſeculi eſſet eccleſia finienda; ſubiungit,& ait: Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, ideſt ante ſeculi finem. Nam medium eſt quod inter duo conſiſtit extrema. Cum promiſeris fidelibus tuis quod cum eis eris cunctis diebus, vſq; ad conſumationem ſeculi. Non. n. paucitatem dierum deſidero, vt ante finem ſeculi eſſe deſinam: ſed vt finis ſeculi appropinquet. vnde, Nec certum, ſed propinquum ſeculi diem mihi poſtulo reuelari, ne veniam contra illam ſententiam Euangelicam. De die illa, & hora nemo ſcit, nec Angelus, nec filius, niſi ſolus Pater. Nam dies domini ſicut fur, ita in nocte veniet. Et licet deſiderem dies huius ſeculi breuiari; cupio tamen eſſe tecum in annis æternitatis. quoniam in ſeculum ſeculi anni tui, qui

nunquam

nunquã deficiũt: quia nec principiũ habẽt,nec finẽ. hoc eſt,ęternitas tua, quæ cũ ſit vna,& eadem per annos : pluraliter deſignatur per dies, dicẽte Propheta de Chriſto. Egreſſus eius ab initio a diebus ęternitatis:quia cũ omnibus annis,& cunctis diebus permanet immutabilis.nihil habẽs præteritum,vel futurum.Poteſt & aliter hoc intelligi,vt quia prædixerat ędificandam eſſe Sion,& dominum in maieſtate videndum.Eccleſia per Siõ deſignata maieſtatem domini videre deſiderans; reſpondit ei deſiderio, & affectu in via virtutis ſuæ, Videlicet domini,non Sion. vt poſſeſſiuum pronomen non ad Sion,ſed ad dominum referatur.Reſpondit ergo non in via virtutis ſuæ:ideſt non ex merito ſui operis:ne de ſua virtute præſumat: ſed in via virtutis ſuæ,ideſt in fide Chriſti,non iam paſſibilis & mortalis;ſed immortalis, & impaſſibilis. hoc eſt in fide reſurrectionis ipſius: per quam virtus eius excellenter apparet.Hæc enim eſt via per quam peruenitur ad vitam. Et in hac via virtutis reſpondit eccleſia, quoniam ad gloriam reſurrectionis anhelat. Quid autem reſpondit? hoc ſcilicet. Exiguitatem dierum meorum enũtia mihi: non diem mortis,quam expedit ignorare, propter quod dominus ait. Neſcitis diem, neq; horam, vt hic ſemper viuere libeat, tanquam mori ſemper oporteat. Si quis enim mortis præſciret diem, multũ ſibi de carnis illecebris, & mundi voluptatibus indulgeret de finali pœnitentia præſumenda.Nec eſt contrarium ꝙ alibi dr̃. Notũ fac mihi dñe finem meum: & numerum dierum meorum quis eſt,vt ſciam quid deſit mihi.quia ſi ſane fuerit expoſitum,ad hunc nõ perueniet intellectũ. *Sed* exiguitatem (inquit) dierum meorum indica mihi:vt ſciam,non quando,ſed quam cito dierum meorum numerus finietur;cum deſiderem meæ peregrinationis exilium in proximo terminari. Et ideo ne reuoces me in dimidio dierum meorum; vt tantum ſuperſit mihi de vita,quantũ de illa præceſſit. Nam illud eſt recte medium, quod diſtat ęqualiter ab extremis. Vel quia paucitatem dierum meorum deſidero,vt citius ad annos ęternitatis perueniam. Ne reuoces me.i.nõ ſinas me reuocari in dimidio dierum.i.ad vitam illam,quam in carnalibus deſideriis conſueuerunt adoleſcentes exercere, quæ ad cœleſtem patriam impediret aſſenſum. Nam adoleſcentia,& iuuentus mediæ ſunt ętates inter infantiam & ſenectutem,ac ſenium. Vel quia dies illi ſunt noſtri,quibus bene viuimus, & vitam ęternam meremur. illi vero non noſtri, ſed potius alieni, quibus opera diaboli exercemus. Quamuis optet eccleſia dierum temporalium paucitatem, non vult tamen in dimidio ſpiritualium reuocari, ne ipſius minuatur. Et hoc eſt quod ait. Ne reuoces me in dimidio dierum meorum,ideſt ne diminuas mihi ſpirituales dies, qui uerè, ac propriè mei ſunt: ne diminuto merito,diminuatur & præmium, Sed anni vitæ perpetuæ, qui re vera ſunt ſui, quia poſt reſurrectionem ſui, tibi ſolummodo ſancti viuent. propter quod dicit Apoſtolus. quia, tu eris omnia in omnibus. illi ſunt mei in ſæculum ſæculi, vt ſemper tecum in ęterna fœlicitate perſiſtam. Vel intelligatur dominus

reſpódere. ac ſi diceret manifeſtius. Tu petis ne reuocẽ te in dimidio dierum tuorũ, & ego tibi reſpondeo, quia erunt in ſeculum ſeculi anni tui. Vere domine anni tui ſunt in ſeculum ſeculi, cum ſis æternus omnẽ naturã præcedens. quoniam *initio tui domine terram fundaſti: & opera manuũ tuarum ſunt cęli.* Ecce tria creationis opera in Deo cõmendat. Auctoritas, quia, initio tu domine terrã fundaſti. ſublimitas, quia opera manuũ tuarũ ſunt cęli. Stabilitas, quia ipſi peribunt, tu autem permanebis. Poteſtas, quia ſicut operimentum mutabis eos, & mutabuntur. Æternitas, quia tu idẽ ipſe es, & anni tui nõ deficient. Liberalitas, & benignitas, Quia filij ſeruorũm tuorũ inhabitabunt ibi: & ſemen eorũ in ſeculũ dirigetur. Nec mireris ſi Propheta loquendo de operibus Dei, modo dirigit ad perſonam vnã ſermonẽ, modo ad aliã. quoniam indiuiſa ſunt opera trinitatis. Tria vero ſimul creata fuerũt. Angelus, mũdus, & tẽpus. Et in creatione mũdi ſimul creata fuerunt cęlũ & terra primum, & infimũ inter quatuor elemẽta, & cum ipſis pariter duo media, aer, & aqua, confuſa & in ſimul cõmixta. quoniam aqua vaporalis erat, & aer ſpiſſus: ſed poſtea diſcreta ſunt, & diuiſa. Quia vero Moyſes dixerat, quod in principio creauit Deus cęlũ & terram. Ne pius ordinem verborum attendens putaret quòd prius terram, & poſtea cęlum creaſſet: occurrit Dauid in hoc loco prius nominaſſe terram quam cœlum, vt oſtendatur, quòd cęlum, & terra ſimul fuere creata: Sed quod potuit ſimul fieri, non potuit ſimul dici. Multiplex autem initium, ſiue principium legitur in ſcripturis. Dicitur autem principium Deus pater: vnde, In principio erat verbum. Deus filius; vnde, Ego principium qui & loquor vobis. Deus ſpiritus ſanctus: quia tres ſunt vnum principium. vnde. Tecum principium in die virtutis tuę. Principium temporis: vnde, Antequam quicquam faceret a principio ordinata ſum. Principium dignitatis: vnde, Ipſe eſt principium viarum Dei. Principium virtutum: vnde, Initium ſapientiæ timor domini. principium vitiorum: vnde, Initium omnis peccati ſuperbia dicitur. Et cuiuſlibet rei exordium: vnde, Principium loquendi in Oſeæ domino. Cum enim dicitur. Initio tu domine terram fundaſti, poteſt intelligi vel de principio tẽporum, quia terra ſimul cũ tempore creata fuit. vel de principio. rerũ. i. de filio, qui eſt omnium rerũ initium, per quẽ, & in quo Deus pater terram fundauit. Nã vtrunq; de ipſo legitur. Omnia per ipſum facta ſunt. &, Omnia in ſapientia feciſti domine. In vno deſignatur auctoritas, cum dicitur, pater omnia feciſſe per filium, quoniã hoc ipſum filius accepit a patre. In altero vero cõſubſtantialitas denotatur, cum dicitur. Omnia feciſſe pater in filio, quia filius cõſubſtantialis eſt patri. propter quod alibi dicitur. Ego in patre, & pater in me eſt. Ad notandũ tamen diſtinctionẽ trium perſonarum in vna ſubſtantia dicit Apoſtolus. Quod ab ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Ergo initio tu domine terrã fundaſti, hoc eſt in infimo collocaſti. Nã inter ędificij partes eſt infimũ, quod eſt medium. Licet autem cęlorũ, & terrarũ diſtinctio nimis prolixa pateat in ſcripturis, quia tamen

ad

ad intelligentiam huius loci eſt maxime neceſſaria: oportet illam hic ex
primi ſub compendio comprehenſam. Terra igitur eſt machina mun-
dialis: vnde, In principio creauit Deus cęlum,& terram. ideſt naturam
angelicam,& mundanam. Quartum elementum: vnde, Vocauit Deus
aridam terram. Quælibet regio: vnde, Primo tempore alleuiata eſt ter-
ra Zabulon,& terra Nephtalim. Et habitabilis Zona: vnde dicitur, Rex
noſter ante ſecula Deus operatus eſt ſalutem in medio terræ. Humana
natura: vnde, Vos eſtis ſal terræ. Caro noſtra: vnde, Terram vngula fo-
dit. Sublunaris aer: vnde, Proiectus eſt draco magnus in terram, ideſt
in hunc aerem caliginoſum. Sancta Eccleſia: vnde. Benedixiſti domi-
ne terram tuam: Perfida Sinagoga: vnde, Vidi Angelum fortem deſcen
dentem de cęlo:& poſuit dextrum pedem ſuper mare,ſiniſtrum autem ſu
per terram. Gentilis populus. vnde. Poſtula a me, & dabo tibi gentes
hæreditatem tuam:& poſſeſſionem tuam terminos terræ. Fidelis homo.
vnde, Terra ne aperias ſanguinem meum. Vir actiuus: vnde, aduocauit cę
lum de ſurſum,& terram vt diſcerneret populũ ſuũ. Mens auditoris. Ter
ra, ſuper ſe venientẽ, bibens imbrem. generat herbam opportunam. Opus
bonũ: vnde, Det tibi Deus de ror- cęli,& de pinguedine terræ abundan-
tiã frumenti, vini,& olei. Sacra ſcriptura: vnde, Qui operatur terrã ſuam
ſaturabitur panibus. Caro Chriſti: vnde, Terra data eſt in manus impij. Cę
leſtis patria: vnde, Credo videre bona domini in terra viuentium. Virgo
Maria: vnde, Terra noſtra dabit fructũ ſuum. Secularis conuerſatio; vnde
Adhæſit in terra venter noſter. Carnalis voluptas: vnde, Nõ inuenitur in
terra ſuauiter viuentiũ. Hominis intellectus: vnde, Argentũ igne exami-
natũ, purgatũ terræ. probatũ ſeptuplum. Peccatum: vnde, Terrã comedes
cũctis diebus vitæ tuæ. Mens reprobi: vnde, Terra proferens ſpinas, & tri
bulos; reproba eſt,& maledicto proxima. Infernus: vnde, Antequã vadã,
& nõ reuertar ad terrã tenebroſam &c. Quãuis autẽ terram bonam Deus
pater creauit initio. i. in filio: terrã tamen, ſecundũ quod quatuor primis
modis accipitur, initio tẽporis. i. cũ tẽpore ipſo creauit. Et opera manuũ
tuarum ſunt cęli. Eſt cęlum diuinum: vnde, Deſcendit de cęlo. ideſt de ar-
cano maieſtatis diuinę factus viſibilis. Et, nemo aſcendit in cęlum, niſi
qui de cęlo deſcendit. Empireum: vnde, In principio creauit Deus cęlum
& terram. Sydereum: vnde, Fiãt luminaria in firmamento cęli. Et aereum.
vnde. Aues cęli comederũt illud. Item cęlum Angeli ſancti: vnde, Gelu de
cęlo quis genuit? Sancti prædicatores: vnde, Cęli enarrant gloriã Dei. Fide
lis anima, vnde, Cęlum mihi ſedes eſt. Præterea diabolus,& Angeli eius:
vnde, Ignis de cęlo cecidit,& tactas oues, pueroſq; cõſũpſit. de quibus di-
citur. *Ipſi peribunt tu autẽ permanebis: & omnes ſicut veſtimentũ veteraſcẽt,
Et ſicut opertoriũ mutabis eos. & mutabuntur.* Super hoc ſcripturæ diuinæ
non ſolum varia, ſed & contraria uidentur teſtimonia protuliſſe. Ecce. n.
pſalmiſta teſtatur, quod cęli peribunt. Huic cõſonat Petrus Apoſtolus di-
cens. Adueniet dies domini ſicut fur: in quo cęli magno impetu trãſient.

Idem-

Idemque de cœlo,& teſtatur,quòd celi qui nunc ſunt,& terra eodem verbo repoſiti ſunt igni ſeruati in diem iudicij. Veritas quoq; dicit in Euangelio. Cœlum, & terra tranſibunt: verba autem mea non præteribunt. Contrarium vero videtur idem pſalmiſta dixiſſe: qui,cum præmiſiſſet in pſalmo. Laudate eum cęli cęlorum. Et aquæ,quæ ſuper cęlos ſunt,laudent nomen domini. conſequenter adiungit,ſtatuit ea in æternum, & in ſeculum ſeculi. Et Salomon inquit. Terra autem in æternum ſtat.Idemque de cœlo, & terra dicit. Nouimus domine quod fabricaſti tibi domum perpetuam cęlum,terram,& mare. Quamuis in Apocalipſi dicatur quod mare iam non erit. Ne verò ſacræ ſcripturæ contradicere ſibi videantur,dicatur,quod re vera cęlum,& terra tranſibunt quantum ad qualitatem, & formam: ſed permanebunt quantum ad ſubſtantiam,& naturam. Et de cęlis, qui dicuntur aereis, planum eſt quod ipſi, & terra per ignem abſque dubio purgabuntur, & in meliorem formam tranſibunt,ſicut Petrus Apoſtolus ait. Quod cęli ardentes ſoluentur. Elementa verò ignis ardore tabeſcent. quod hic aperte notatur, cum dicitur. Sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur. De ſuperioribus autem cœlis cum ſideribus,& alijs luminaribus non eſt certũ omninò (excepto quod non vltra mouebuntur) vtrum & ipſi ſint aliquatenus immutandi, cum ad eos fętor,& fęditas ex prauis hominum operibus nõ peruenerit,quam quam in illis angeli peccauerint apoſtatici,qui ſunt de cęlo proiecti. Nã in Angelis ſuis reperit prauitatem. Et quidem Ioannes Apoſtolus in Apocalipſi teſtatur dixiſſe illum,qui ſedebat in throno. Ecce noua facio omnia. Seque vidiſſe cęlum nouum,& terram nouam. Primum enim cęlum,& prima terra abijt. Et dominus inquit per Iſaiam. Ecce ego creo cęlos nouos,& terram nouam:& non erunt in memoria priora. In Apocal. vero Ioannes legitur quòd illa ciuitas non eget Sole neque Luna, vt luceant in ea: nam claritas Dei illuminat eam: & lucerna eius eſt agnus. Iſaias etiam Propheta teſtatur. Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem: neque ſplendor Lunæ illuminabit te. ſed erit tibi dominus in lucem ſempiternam; & dominus tuus in gloriam tuam. Idem autem alibi dicit. Quod erit lux Lunæ ſicut lux Solis: & lux Solis erit ſeptempliciter, ſicut lux ſeptem dierum in die, qua alligauerit dominus vulnus populi ſui,& percuſſarum plagę eius ſanauerit.Salubre conſilium dedit Apoſtolus. Nolite plus ſapere quam opportet ſapere: ſed ſapere ad ſobrietatem. Et alius,Altiora te ne quæſieris: & maiora te ne fueris ſcrutatus. quia defecerunt ſcrutantes ſcrutinium. Quod enim ſeculi præceſſit initium,& quem ſeculi finem ſequatur,velata ſunt nobis: media vero ſunt nobis manifeſta.Quod in duobus Seraphim eſt egregie deſignatũ, qui duabus alis velabant Dei faciem: & duabus velabant pedes ipſius,& duabus volabant,Sane vero poteſt intelligi,quod cum dicitur. Ipſi peribunt. Verbum non actum,ſed aptitudinem quam habet ad ſubſtantiam notat,quia quod de nihilo factum eſt,naturaliter redigi poſſet in nihilo.

Sed

Sed quædam ex gratia perpetua conſeruantur. cum & de Angelis ſcriptum ſit, quoniam qui ei ſeruiunt, non ſunt ſtabiles: quod vtique referendum eſt ad naturam. Vel intelligatur de iuſtis, qui & ſi cęli dicantur, quoniam eorum conuerſatio in cęlis eſt. Omnes tamen ſecundum corpus peribunt, quod eſt animæ veſtimentum. Et propterea recte dicitur quod omnes vt veſtimentum veteraſcent. ideſt quantum ad corpus deficient. quia quod veteraſcit, & feneſcit, prope interitum eſt. Et ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur. Opertorium frequenter, & multipliciter mutatur in mundo. quoniam homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs: & nunquam in eodem ſtatu permanet. Quis autem vniuerſas mutationes mortalis hominis valeat explicare? Vnde ſufficiat tibi exponere duas. Tu igitur eos, ideſt iuſtos, qui cęli vocantur, in mortis diſſolutionem mutabis. Et ipſi tandem in reſurrectionis gloria mutabuntur. Sed & cœli materiales recte opertorio comparantur, quod cætera operiant infra poſita. Vnde cęli dicti a celando. Cęli ergo peribunt. *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.* Quia inuariabilis es omnino, & immutabilis, nihil habens in te, niſi te; nec in te aliud habens ab habito: nec aliud habitum ab habente: quamuis habentis nullus ſit habitus: nec alicuius habitus ipſum ſit habens: cum ens idem ſit in te omnino, quod eſſe. Nam eſſe non eſt aliud quam qui eſt idem omnino. Et anni tui non deficient. Hoc ſuperius eſt expoſitum, Sed repetit illud, vt addat. *Filij ſeruorum tuorum inhabitabunt ibi, & ſemen eorum in ſeculum ſeculi dirigetur.* Largus eſt dominus, & benignus gloriam ſuam communicans ſeruis ſuis. Ibi ergo, ideſt in bonis tuis inhabitabunt. hoc eſt, perpetuo permanebunt, filij ſeruorum tuorum, ideſt imitatores Apoſtolorum, qui ſupradicti ſunt ſerui tui. Nec tantum ipſi, vel eorum filij: ſed eorum ſemen. ideſt omnes qui eorum fidem & opera imitantur, diriguntur in ſeculum ſeculi. hoc eſt in æternitatis gloriam perducenda. Læta concluſio, quæ felicitatis æternæ gaudia repromittit.

EXPOSITIO DIVI BERNARDI SVPER SEPTEM PSAL. POENITENTIALES.

Sextus Pſalmus Pœnitentialis.

Titulus.

DE profundis. Pſalmus iſte inter cantica graduum eſt vndecimus,& inter pęnitētiales pſalmos eſt ſextus. Per ſenarium autē notatur perfectio, qui ſenarius numerus eſt perfectus. eo quod redditur ex ſuis partibus aggregatis. vnde ſexto die perfecit Deus cęlū,& terrā,& omnem ornatū eorum. Et cum in plenitudine temporis ſexta veniſſet ętate: ſexta die ſub hora ſexta genus redemit humanū. Per vndenarium vero tranſgreſſio deſignatur. quia vndenarius denariū legis excedit,& ad duodenariū apoſtolicum nō pertingit. Vndecim quoq; vela capillacia, ſiue ſagra cilicina erūt in tabernaculo domini:& vndecim ſunt pſalmi Aſaph. Et in hoc numero remanſerunt Apoſtoli ſubtracto infeliciſſimo Iuda. ſed ad duodenarium redierunt ſubſtituto Matthia. Cęterum pſalmus iſte octo continet verſus, monens,& docens nos ita debere percurrere ſeptem huius ſeculi dies, vt ad diem reſurrectionis octauum mereamur feliciter peruenire: in quo Deus ab omni corruptione circuncidet electos. & tunc ex toto redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius. Oſtendit autē pęnitens in hoc pſalmo vnde clamauerit, quoniā ***De profundis.*** nō vna tantum ſed multis. Ad quem, quoniam ***ad te domine:*** qui ſolus præuales liberare. Quid,& hoc videlicet. ***Exaudi orationem meam.*** Quo affectu: certe humili,& deuoto. vnde, ***Fiāt aures tuæ intendentes in orationem ſerui tui.*** Quoniā neceſſitate: magna quidem & multa, quoniam ſi iniquitates obſeruauerit domine, domine quis ſuſtinebit. Qua fiducia. plena pariter,& ſecura. ***Quia apud te propitiatio eſt,& propter legem tuam ſuſtinui te domine.*** Quomodo. ſperando,& ſuſtinendo. vnde, ***Suſtinuit anima mea verbum tuum: ſperauit anima mea in***

do-

*domino.*Quamdiu. *A cuſtodia matutina uſque ad noctem.*in proſperis videlicet,& aduerſis. Qua de cauſa.quia Deus volēs,& valēs es liberare: nam *Apud dominū miſericordia eſt; & copioſa apud eum redēptio.* Quo deniq; fine,vtiq; grato,& ſalutari. quia *Ipſe redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius.*Ergo *De profundis clamaui ad te domine: domine exaudi vocem meam.* Eſt profundū diuinæ ſapientiæ, de quo dicitur. Domine nimis profundę factæ ſunt cogitationes tuæ.Profundū ſacrę ſcripturæ,de quo legitur.Reuelat profunda de tenebris.Et profundū humanæ cōſcientiæ,de quo ſcribitur.Profundū eſt cor hominis,& inſcrutabile. Itēq; profundum dānabilis culpæ.vnde,Impius cū venerit in profundū peccatorum,contēnit.Profundū ſecularis miſeriæ.Infixus ſum in limo profundi. Et profundū infernalis gehennæ.vnde,Pete tibi ſignū a domino Deo tuo in profundū inferni. De omnibus his profundis aliqui clamāt,& exaudiri merētur, vltimo dūtaxat excepto,de quo clamās nullatenus exauditur,qm̄ in inferno nulla eſt redēptio.De primo profundo Apoſ.admirādo clamat.O altitudo diuitiarū ſapientiæ,& ſciētię Dei,quā inſcrutabilia ſunt iudicia eius,& inueſtigabiles viæ eius.Quis cognouit ſēſum dñi?aut quis cōſiliarius eius fuit? Ipſeq; raptus eſt vſq; ad tertiū cęlū,vbi audiuit arcana verba,quæ nō licet homini loqui.De ſecūdo profundo clamabat orando Dauid. Reuela oculos meos, & cōſiderabo mirabilia de lege tua. Et dñs reuelauit auriculā eius;quia ſuper ſenes intellexit.De tertio profundo Daniel clamādo orabat ad dñum ſocijs ſuis indicādo negociū,vt quęrerēt miſericordiā a facie Dei cęli,ſuper ſacramēto regis,ne ipſi perirēt cū cęteris ſapiētibus Babilonis. Et quidē meruit exaudiri,quia tūc ei nocte p viſionē miſteriū reuelatū eſt.De quarto profundo publicanus ingemiſcēdo clamabat.Deꝰ propitius eſto mihi peccatori.Et ipſe in domū ſuā iuſtificatus deſcēdit.De quīto profundo Petrus naufragādo clamabat.Domine ſaluū me fac.Et continuo Ieſus extēdens manū.apprehēdit eū dicēs. Modice fidei,quare dubitaſti?Cęterū ſub his profundis quidā iacēt ita ſubmerſi,vt omnino nō clamēt.de quibus dicitur. Deuenerūt in profundū tanquam lapis.Talis erat is qui dicebat.Maior eſt iniquitas mea,quā vt veniā merear. Clamat autē hic pęnitēs nō de vno tantū profundo: ſed de multis profundis.videlicet de profundo peruerſitatis,& de profundo aduerſitatis; ſiue de profundo culpæ,& de profundo miſeriæ,in quibus ſentit ſe iacere ſubmerſū,nec dicit.Clamo,tanquā incipiat nūc clamare:ſed dicit.Clamaui,tanquā a lōgo tēpore iā clamauerit.qm̄ oportet ſēper orare,& nō deficere. Clamaui inquā ad te domine,qui cū ſis omnipotēs,potēs es liberare. Fiducialiter ergo clamaui.Hoc.ſ.Exaudi orationē meā. quia licēt ego indignus ſū exaudiri propter nimias offenſas, & innumeras negligētias meas, tu tamen dignaris exaudire propter tuā pietatē immenſam, & miſericordiā infinitā. Quapropter.*Fiāt aures tuæ intēdētes in orationē ſerui tui.*Eſt auris numinis: auris hominis,& auris dæmonis.Quælibet autē multipliciter accipitur in ſcripturis.Nā auris numinis ipſa eſt quā Deus operit ad clementiā:& hæc

eſt auris miſericordiæ, de qua dicitur. Inclina dñe aurẽ tuã ad me, & exau di me. vnde, Audiuit dñs & miſertus eſt mei. Et quam aperit ad vindictã, & hæc eſt auris iuſtitiæ, de qua legitur. Auris zeli diiudicat omnia. vnde, Audiuit dñs & ſpreuit, & ad nihilum redegit nimis Iſrael. Auris hominis, alia corporalis, de qua dr. Nec oculus vidit, nec auris audiuit &c. alia ſpiritualis, de qua. Auris andiens beatificat me: & oculus videns teſtimoniũ reddebat mihi. Et hæc eſt duplex, videlicet auris intelligentiæ, de qua legitur. Qui habet aures audiendi audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs. Et auris obedientiæ, de qua legitur. Populus quẽ nõ cognoui ſeruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi. Auris quoq; dæmonis duplex eſt, vna quam obturat ad bonũ. vnde, Furor illis ſicut ſimilitudinẽ ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas. Et alia quam inclinat ad malum. vnde, Sonitus terroris ſemper in auribus eius. Et cum pax fuerit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur. Cæterum auris Dei licèt ſit vna, quia tñ multos habet effectus pęnitens his pluraliter dicit. Fiant aures tuæ. i. auditus miſericordiæ tuæ vnus ad remittendum culpam, & alius ad dimittendum pęnam. Fiant (inquit) intendentes in orationem ſerui tui. hoc eſt, intendat miſericordia tua mihi, vt & culpam dimittas, & pęnam. quia ſeruus tuus ſum, & filius ancillæ tuæ. Seruus conditione, redemptione, & profeſſione. Vt autem ſim ſeruus tuus veneratione, deuotione, & dilectione: libera me a ſeruitute peccati, de qua legitur. Cum ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Nam a quo quis vincitur, eius ſeruus efficitur. De talibus ſcriptũ eſt: Serue nequam omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me: nonne oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Vnde ſeruo peſſimo latus ſanguinare cibaria & virga, & onus aſino. panis, & diſciplina, & onus ſeruo. Econtra fac me ſeruum iuſtitiæ, vt ſim ex illis de quibus legitur. Seruus meus es tu, in te gloriabor. Et in ſeruis ſuis conſolabitur Deus. Vnde, ſeruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Sperò autem quod velis, & digneris hoc facere, quia cum ſis dominus omnium, factus es pro me ſeruus. ſicut de te Paulus Apoſtolus ait. Qui cum in forma Dei eſſet, nõ rapinam arbitratus eſt eſſe ſe ęqualem Deo. ſed exinaniuit ſe formam ſerui accipiens, in ſimilitudinum hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Et Deus pater per Iſaiam. Ecce ſeruus meus, ſuſcipiam eum. Eſt ergo ſeruitus bona, ideſt humilitatis, de qua dominus ait. Qui maior eſt inter vos, erit omnium ſeruus. Et ſeruitus mala, ideſt iniquitatis, de qua veritas dicit. Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Eſt ſeruitus indifferens, ideſt neceſſitatis, de qua dicit Apoſtolus. Seruus vocatus es, non ſit tibi curæ: ſed ſi potes liber fieri, magis vtere. Et alius. ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantum bonis, & modeſtis: ſed etiam diſcolis. Ergo fiant aures tuæ intendentes in orationem ſerui tui. *Quia ſi iniquitates obſeruaueris domine: domine qui ſuſtinebit?* Dulpex eſt obſeruatio: vna quidẽ ad cõſiderandum, & explorãdum: alia verò ab obediendum, & obſequendũ. De illa legitur,

Ob-

Obſeruaſti omnes ſemitas meas, & veſtigia pedum meorũ cõſideraſti. & Phariſæi obſeruabant dñm,vt caperent eum in ſermone. De iſta dicitur: Deum time,& mandata eius obſerua.& ſi vis intrare ad vitam,ſerua man data. Si ergo tu domine obſeruaueris, ideſt ad pœnã æternam ſeruaueris iniquitates cuiuslibet: domine quis ſuſtinebit te iudicem? Non ait ergo non ſuſtinebo,ſed quis ſuſtinebit,quaſi diceret,penè nullus, quia omnis conſcientia ſuis cogitationibus accuſatur. vnde, Si iuſtus vix ſaluabitur, impius,& peccator vbi parebunt? Quanto minus ego potero ſuſtinere, qui ſum repletus iniquitatibus? quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum: & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. De his er go profunde clamaui poſtulans exaudiri,vt iniquitates meas tu domine non obſarues.Et quidem exaudiri confido. *Quia apud te propitiatio eſt,& propter legem tuam ſuſtinui te domine.* Idem eſt propitiator,& propitiatio; medicus & medicina; ſacerdos,& ſacrificium. videlicet vnigenitus Dei filius Ieſus Chriſtus, verbum in principio apud Deum. de quo Ioannes Apoſt.ait: Aduocatum habemus apud patrẽ Ieſum Chriſtum iuſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Ergo apud te pater omnipotens eſt propitiatio viuens ſemper ad interpellandum pro nobis. Nec dubito quin obtineat,quod implorat; qm̃ (vt inquit Apoſt.) pro ſua reuerentia exauditur. quemadmodum ipſe dicit ad patrẽ: Ego aũt ſciebã quia ſemper me audis. quia poſtulat,& exaudit. poſtulat quidẽ vt homo, & exaudit vt Deus.Quia verbũ erat apud Deum,& Deus erat verbum. Poteſt igi tur hic vocari trinitas perſonatũ,vt fideliter,& rectè dicatur. Apud te pater propitiatio eſt filius,& propter legẽ tuã,videlicet Spiritum ſanctũ,qui eſt lex ſalutaris,ſcripta nõ in tabulis lapideis, ſed in cordibus hominum. quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritũ ſanctũ,qui da tus eſt nobis. Propter hãc inquã legẽ,qui eſt charitas tua,benignitas tua, vnctio tua,docens de oĩbus: ſuſtinui,hoc eſt expectaui te dñe: vt per eun dẽ ſpiritũ tuũ mihi peccata dimitteres. Et ſic qui paulo ante dicebã, qđ ſi obſeruares iniquitates,ſuſtinere nõ poſſem:iã dico,qđ propter legẽ tuam ſuſtinui te dñe. Hic ſanè ſpiritus eſt lex gratiæ,quę quinquageſimo die in ſono,& igne Apoſtolis eſt data de cœlo:ſicut olim lex literæ quinquageſi mo die fuit data Iudęis ĩ fulgore,& tonitruo de mõte Sina.Multiplex aũt lex legitur in ſcripturis. Lex gratiæ, lex clemẽtiæ, lex iuſtitię,lex naturæ, lex ſcripturæ,& culpę. De prima,lex dñi irreprehenſibilis, cõuertens animas.Nã lex per Moyſen data eſt:gratia & veritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt.De ſecũda,pp hoc legẽ dabit delinquẽtibus in via. Et,Iſrael in legẽ iuſtitiæ nõ peruenit. De tertia,lex clemẽtię in ore eius.De quarta,Cũ gẽtes ea q̃ legis naturaliter ſũt faciũt,ipſi ſibi ſũt lex.De quinta,lex ſubintrauit, vt abũdaret delictũ.De ſexta,Sẽtio aliã legẽ in mẽbris meis repugnantẽ le gi mẽtis meę,& captiuantẽ me in lege peccati. Ergo pp legẽ clemẽtię tuę tuã ſp ꝓpitiationẽ expectãs.alioquin p̃ magnitudine,multitudine,ac turpitudine iniquitatũ meatũ penitus deſperaſsẽ. Sed nullus oĩno deſperet,

quia apud te propitiatio eſt.i.propitiator exiſtit, qui diſtinctus quidẽ a te in perſona:ſed idẽ tecũ eſt in eſſentia cõſubſtantialis,& coomnipotẽs,coęqualis,& coęternus,cũ ſpiritu paraclito,qui ab vtroq; procedit.Et ideo *ſuſtinuit anima mea verbũ tuũ; ſperauit anima mea in domino.* Quẽ propitiatorẽ prædixerat,modo verbũ appellat,quia,vt propitiatio nobis fieret, Verbũ caro factũ eſt,& habitauit in nobis. Vnus hic erat ex illis qui cũ nimio deſidetio redẽptoris expectabãt aduentũ dicentes.Veni dñe,& noli tardare.Relaxa facinora plebi tuæ Iſrael. Domine Deus virtutũ conuerte nos: oſtẽde faciẽ tuã,& ſalui erimus.Vtinã diſrũperes cęlos,& deſcẽderes.Excita potentiã tuã,& veni,vt ſaluos facias nos. Oſtẽde nobis dñe miſericordiã tuã:& ſalutare tuũ da nobis.Memẽto noſtri in beneplacito populi tui, viſita nos in ſalutari tuo. Emitte agnũ dñe dominatorẽ terræ de petra deſerti ad montẽ filiæ Syon.Huius illa deſiderio ęſtuabat,quæ dicebat in Cãticis.Oſculetur me oſculo oris ſui,quia meliora sũt vbera tua vino,fragrãtia vnguẽtis optimis.Veni dilecte mi,egrediamur in agrũ,& moremur in villis.Hinc ille Simeon ſenex,& iuſtus,& timoratus expectãs redemptionẽ Iſrael:cũ reſpõſum accepiſſet a ſpiritu ſancto nõ viſurum ſe mortẽ donec videret Chriſtũ dñm.in ſpiritu venit in tẽplum, & recipiens eũ in vlnas ſuas,dixit.Nunc dimittis dñe ſeruũ tuum in pace,quia viderunt oculi mei ſalutare tuũ &c.Hinc ipſe dicebat Apoſt.Multi Prophetæ, & reges voluerunt videre,quæ vos videtis,& nõ uiderũt;& audire quæ auditis, & nõ audierunt.Suſtinuit etiã anima mea verbum tuũ. illud videlicet quod per Prophetã dixiſti.Nolo mortẽ peccatoris:ſed vt cõuertatur,& viuat.Et quod verbũ tuum inquit in Euãgelio.Nõ veni vocare iuſtos,ſed peccatores.Et venit filius hominis quęrere,& ſaluare quod perierat.Et ideo ſperauit anima mea in domino.i.in ipſo verbo,de quo ſcriptũ eſt per Prophetã quod dñs nomen eſt illi.Sperauit(inquã)nõ in ſe,nõ in homine,non in mundo:ſed tantũ in dño,qui ſolus ſaluare poteſt, nec derelinquit ſperantes in ſe.quare,A cuſtodia matutina vſq; ad noctẽ ſperet Iſrael in dño.Eſt mane tẽporis, mane ſeculi,mane hominis, mane Dei,mane ſalutis,mane peccatoris,mane glorię,mane proſperitatis,& mane culpę. Mane tẽporis eſt creationis initiũ,de quo dicitur ad Luciferũ.Quomodo cecidiſti Lucifer,qui mane oriebaris?Mane ſeculi prima ætas,de qua legitur. Exijt primo mane cõducere operarios in vineã ſuam. Mane hominis pueritia,de qua veritas ait.Vigilate,quia neſcitis qñ dñs veniat,ſero,an media nocte, an galli cãtu,an mane. Mane Dei,diei diluculũ,ꝺ quo legit᷑.Et valde mane vna ſabbatorũ.Mane ſalutis,incarnatio redẽptoris,de qua dicitur.Veſpere ſcietis quia veniet dñs,& mane videbitis gloriã eius.Mane peccatoris, infuſio gratiæ,de qua dicit Propheta.In tribulatione ſua mane cõſurgent ad me.Mane gloriæ reſurrectio,de qua dicit pſalmiſta.Mane aſtabo tibi, & videbo quoniã nõ Deus volens iniquitatẽ tu es.Mane proſperitatis artiſio tẽporalis,de qua legitur.Vę terræ cuius principes mane comedunt. Mane culpæ praua ſuggeſtio,de qua dicitur. Quaſi mane expanſa ſuę p.

monters

montes.Ergo a cuſtodia matutina vſq; ad noctē.i.ab infuſione gratię,vſq; finem vitæ,de qua legitur.Venit nox quādo nemo poteſt operari. Vel ab hora incarnationis vſq; ad tempus iudicij,de quo dicitur. Media nocte clamor factus eſt. Siue a ſtatu proſperitatis vſq; ad aduerſitatis articulū, de quo legitur. Per diem Sol non vret te,neq; Luna per noctem. Speret Iſrael.i.uir fidelis,in domino.Poteſt etiā ſic intelligi.A cuſtodia matutina uſq; ad noctem. i.a iuſto vſq; ad peccatorem omnes omnino ſperent in domino.Ex quo.n.infunditur homini gratia,perſeuerare debet in bono, vt merito ſperet de Deo uſq; ad finem vitę. quoniā qui perſeuerauerit uſque in finē,hic ſaluus erit. Vnde in lege caput & cauda hoſtiæ debent offerri, a tēpore incarnationis Chriſti data certa ſpes populo Chriſtiano,vt de reſurrectionis glorificatione confidat,præſertim ex quo dn̄s a mortuis reſurrexit.ſed a mane vſq; ad noctem.i.in proſperis & aduerſis homo fidelis ſperare debet in dn̄o,vt in illo cōfidēs,nec proſperis eleuetur,nec deijciatur aduerſis.Eſtq: ſemper ab ipſo mane cuſtodia ſiue uigilia nocturna, ne per ſerpentis aſtutiā pia intētio corrūpatur:propter quod alibi dicitur. Nō cōfundetur cum loquetur inimicis ſuis in porta.Inimici nāq; ſunt dęmones,qui homini aduerſantur,porta eſt prauæ ſuggeſtionis initium,per quod dæmones ingrediuntur in mentē.Ille igitur nō cōfunditur,qui contradicendo,& reclamādo,ſuis loquitur inimicis in porta:ut ſtatim in ipſo prauæ ſuggeſtionis initio dęmones abijciat,& propellat.Et ne fiant inimici eius in capite, paruulos allidit ad petrā.Nō eſt itaq; cōtemnenda uigilia,uel cuſtodia matutina,dicente pſalmiſtꝰ.In matutinis interficiebā omnes peccatores terræ.Nā etiā in vigilia matutina reſpexit dn̄s ſuper caſtra Ægiptiorū: & ſubmerſit illa in mare rubrum. quare a cuſtodia matutina vſq; ad noctē ſperet Iſrael in dn̄o.Et merito poteſt ſperare. *Quia apud dominū miſericordia,& copioſa apud eū redēptio.*Eundem appellat miſericordiā,quem propitiationem prædixerat in Chriſto: iuxta quod alibi dicitur. Miſit Deus miſericordiā ſuā,& ueritatem ſuā. Ipſe quoq; redemptor alibi dicitur,ſeu appellatur redemptio.Paulus.n.Factus eſt nobis ſapiētia & redemptio.Et pſalmiſta.Redemptionē miſit dn̄s populo ſuo.Ipſum ergo dicit miſericordiā,ut oſtendat unde maxime miſericors propitiator exiſtat.quia uidelicet apud eum eſt copioſa redemptio.i.aſpiratio ſanguinis eiuſdem.quinq; partibus abundant,effuſi ad plenā redemptionē,ſufficiens vniuerſis.qm̄ cum ipſe ſit uerus Deus:& ob hoc omnes gentes reputentur quaſi nihilum corā eo,vnus ſuffecit,imò ſuperabundauit omnino, & ideo nō dicit quod neceſſaria,ſed quod copioſa ſit redemptio apud ipſum.Redempti.n.ſumus nō corruptibilibus auro & argento,ſed prętioſo ſanguine agni immaculati.Iuxta quod alibi dicitur.Redemiſti nos domine in ſanguine tuo. Nā redemptio proprie dicitur liberatio, quæ fit dato precio.Homo nāq; ſeipſum vendere potuit in ſeruitutem diaboli: ſed redimere nō potuit ſemetipſum a diaboli ſeruitute. Vnde ad redemptionē ipſius neceſſaria fuit miſericordia dn̄i copioſa.Sane homo peccādo ſeruū

ſub-

ſubtraxit,& abſtulit Deo, quem tradidit,& ſubiecit diabolo. Pax igitur inter eos rationabiliter fieri non poterat, niſi damnum, quod intulerat. Homo vero nihil habebat, quod dignè Deo recompenſaret pro damno: quia ſi quid de irrationabili redderet creatura pro rationabili ſubſtantia minus eſſet. Sed hominem non poterat dignè reſtituere, quia iuſtum,& innocentem abſtulerat: & neminem niſi peccatorem inueniebat. Videns itaque dominus hominem ſua virtute non poſſe iugum damnationis euadere, præuenit eum per ſolam miſericordiam, vt deinde liberaret etiam per iuſtitiam. Vt ergo Deus placari poſſet ab homine, dedit Deus homini gratis, & quod homo ex debito redderet Deo. Dedit igitur hominem homini, quem reſtitueret homo pro homine; qui vt recomperatio digna fieret: priori non ſolum eſſet æqualis, ſed maior. Et quidem eum oportebat eſſe maiorem, vt vnus pro vniuerſis ſufficiens haberetur. Quo circa, verbum caro factum eſt, vt daretur hominibus Deus homo, ſicut prædixerat Iſaias. Puer natus eſt, nobis: & filius datus eſt nobis. Vt in carne mundiſſima, quæ prorſus eſſet immunis a culpa, ſuſtinendo pœnam indebitam precium redemptionis humanæ Deo patri perſolueret, factus obediens vſque ad mortem crucis. Suſcepit igitur in ſe pœnam pro hominibus, vt daret per ſe gloriam vniuerſis, Iſaia teſtante qui ait. Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum: & liuore eius ſanati ſumus. Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Et dominus poſuit in eo iniquitates omnium noſtrum. Vel potius apud dominum filium miſericordia eſt: qui noſtras dignatus eſt miſerias experiri, iuxta quod dicit Apoſtolus. Nō habemus pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris tentatū per omnia pro ſimilitudine abſq; peccato. In eo enim in quo paſſus eſt ipſe,& tentatus potēs eſt & eis, qui tentantur, auxiliari. Recte itaq; ſubditur. *Et ipſe redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius*, Seruus quidā regē offenderat, propter quod traditus eſt tirāno, qui eum in carcerem detinens grauiter affligebat. Cumq; per ſe liberari nō poſſet, pius afficit mediator, qui, ſoluens pęnam pro culpa ſatisfecit regi pro ſeruo,& ſic, ceſſante cauſa, ceſſauit effectus. Vnde liberatus ſeruus a debito culpę, a iugo tiranni,& ab ergaſtulo carceris fuit. Seruus homo, rex Deus, mediator Chriſtus, offenſa inobedientia, tirannus diabolus,& carcer infernus. Chriſtus autē pro culpa hominis pęnam mortis Deo patri perſoluit,& ſic dato precio, redemptus eſt homo a peccato, diabolo,& inferno. Is eſt ergo qui redemit Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius. Iſrael interpretatur vir videns Deum. Vnde hic nō carnalis, ſed ſpiritualis Iſrael debet intelligi. quia ſpiritus eſt qui viuificat, caro autem non prodeſt quicquam. Illos itaq; Chriſtus ſua paſſione redemit ab omni culpa,& tādē redimet illos ab omni culpa. cū abſterget Deus omnē lachrimā ab oculis ſanctorum: & iā nō erit amplius neq; luctus, neq; clamor &c. Grata concluſio, quia de triſti principio lętus finis procedit.

EXPO-

EXPOSITIO DIVI BERNARDI SVPER SEPTEM PSAL. POENITENTIALES.

Septimus & vltimus Pſalmus Pœnitentialis.

Titulus.

DOMINE *exaudi orationem meam*. Hiſtoria. Quam titulus tãgit ex 2.lib.Regum,eſt nota;de qua tamen Pſalmiſta non agit, ſed de ſignificato tantum ipſius. quia ſicut Abſalon perſequebatur Dauid patrem ſuum: ſic illicitus motus perturbat,& perſequitur animum, de quo naſcitur, & procedit. propter quod pœnitens ait: Perſecutus eſt inimicus animam meã: humiliauit in terram vitam meam. Ita ergo reprobus filius perſequitur patrẽ,& proles iniqua parentem. Sicut econtrario bonus affectus reficit ſpiritum,& pia cogitatio mentẽ. Habet autẽ hic Pſalmus tresdecim verſus: deſignans quod ab hac perſecutione oportet animum liberari per obſernationẽ decalogi,& fidem indiuiduæ trinitatis. Vel per ſeptem Spiritus ſancti dona: & ſex opera pietatis. Pſalmus iſte in quatuor partes diuiditur;quarum prima formã & cauſam poſtulationis exponit. Sed formam poſtulationis in orationẽ,& obſecrationem diſtinguit,quas in veritate & iuſtitia poſtulat exaudiri: vnde: *Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obſecrationem meam: in veritate tua exaudi me in tua iuſtitia.* Cauſam verò poſtulationis diſtinguens, oſtendit, quod non decet dominum in iudicium intrare cum ſeruo: nec expedit ſeruo in iudiciũ intrare cum domino. vnde, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo domine,quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Ait itaq; pœnitens. *Domine exaudi orationem meam, auribus percipe, &c.* Exaudi orationem meam,quam proſterno ante te non in iuſtificationibus meis, ſed in tuis miſerationibus. auribus percipe obſecrationem meam, quam effundo coram te, non in meis iuribus, ſed in tua veritate confidens:

nec de meritis meis, ſed de tua iuſtitia ſperans. Et ideo in veritate tua exaudi me in tua iuſtitia. Repetit idem diuerſis verbis,cum dicit. Exaudi orationem meam: & addit,percipe obſecrationem meam, per repetitionem huius exprimens deſiderium, & dictum confirmans. Poteſt autem inter orationem, & obſeruationem diſtingui ut oratio ſit, quæ cum ſupplicatione proponitur.vt,Exaudi quæſumus domine ſupplicum preces. Obſecratio veró quæ cum adjuratione profertur. vt, per crucem,& paſſionem tuam libera nos domine. Auribus ergo, ideſt auditu benignitatis,& pietatis, quæ,cum ſit vna, diuerſos habet effectus, quia & pœnam dimittit,& culpam. Percipe obſecrationem meam: non in mea veritate,ſed tua. ſimiliter in tua iuſtitia non in mea. Eſt enim ueritas eſſentiæ.vnde,Deus verax, omnis homo mendax. Et ipſe eſt verus Deus, & vita æterna. Doctrinæ. Scimus quia verax es;& viam Dei in veritate doces. Scripturæ. vnde,Expreſſum eſt in ſcriptura veritatis. Cenſuræ. vnde,Iudicabit orbem terræ in iuſtitia, & populos in veritate ſua. Promiſſi. vnde, Lex per Moyſem data eſt: gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Mandati. vnde,Omnia mandata tua veritas. Teſtimonij. vnde, Ad hoc veni in mundum,ut teſtimonium perhibeam ueritati.Sacramenti.unde, Caro mea uerè eſt cibus: & ſanguis meus vere eſt potus. Cordis, unde,In ſpiritu,& ueritate oportet adorare:Oris,unde,Loquimini ueritatem unuſquiſq; cum proximo ſuo. Et operis.unde,Inueni de filijs tuis ambulantes in ueritate. His omnibus modis Chriſtus eſt uerax. unde, anthonomaſtice dicitur ueritas. Ego ſum (inquit) uia, ueritas, & uita. Ergo exaudi me in ueritate tua,ut uerax appareas, quia promiſiſti. Quacumq; hora peccator peccator conuerſus fuerit,& ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor. *Et exaudi me in tua iuſtitia*. ut iuſtus appaream? quia tu decreuiſti. Nolo mortem peccatoris;ſed ut conuertatur,& uiuat. Sit itaq; ueritas ſecundum promiſſum, & iuſtitia ſecundum decretum,ut inueniaris uerax.& iuſtus.Certe iuſtitia eſt,ut peruerſis iraſcaris,ita conuerſis placaris. uel quia ſententiam Euangelicum audiuimus. Veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu, & ueritate. Tu domine pater exaudi me in ueritate tua. ideſt in filio tuo,in quo, & per quem omnia. In ipſo ergo,quem apud te propitiatorem,& mediatorem habemus,exaudi me in tua iuſtitia,diuina uidelicet,non humana. Nam ſecundum humanam iuſtitiam, cum reus confitetur peccatum, cōuictus a iudice iudicatur, & damnatur: ſecundum diuinam a domino abſolutus iuſtificatur. iuxta quod legitur. Dic tu iniquitates tuas,ut iuſtificeris. Et dixi,Confitebor.Et tu remiſiſti impietatem cordis mei.Homo quippe iudicat quod peruerſus mala commiſit:Deus autem ſecundum quod cōuerſus mala dimiſit. Sic ergo exaudi me in tua iuſtitia. *Et ne intres in iudicium cum ſeruo tuo domine:quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens:* Eſt initium auctoritatis,quo iudicat tota trinitas, iuxta quod legitur. Iudica domine nocentes me. Ipſe iudicabit pauperes huius populi.

Et

Et ego in ſpiritu meo iudico. Et iudiciũ manifeſtationis. vnde, Pater non iudicat quenquã, ſed oẽ iudicium dedit filio. quia ſolus filius in iudicio apparebit. Et ſecundũ appropriationem magis ad ſapientiã quàm ad potentiam, vel benignitatẽ videtur iudicium pertinere. Iudicium diſcretionis. vnde, Ego in iudiciũ veni in mundũ hunc. &, Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meã. Diſcuſſionis. vnde, Si ęquitas iudicij quæritur, nemo pro me audiet dicere teſtimoniũ. & ideo Pſalmiſta clamabat: ***Ne intres in iudicium cũ ſeruo tuo: quia non iuſtificabitur, &c.*** Correptionis. vnde, Tempus eſt vt incipiat iudiciũ a domo Dei. Cũ iudicamur a dño corripimur. Excęcationis. vnde, Qui non credit, iã iudicatus eſt. Saluationis. vnde, Nõ dãnabit eũ, cũ iudicabitur illi. Dãnationis. vnde, Fornicatores, & adulteros iudicabit dñs. Cõparationis. vnde, Regina Auſtri ſurget in iudicio, & condẽnabit generationẽ iſtã: quia venit a finibus terræ audire ſapientiã Salomonis. Præſumptionis. vnde, Tu quis es, vt iudices alienũ ſeruũ? Suſpitionis. vnde, Mihi aũt pro minimo eſt, vt a vobis iudicer, aut ab humano die, ſed neq; meipsũ iudico. Nõ ergo diſcutias in iudicio merita mea, quia ſecundũ exigentiã meritorũ meorũ me volueris iudicare, abſq; dubio iuſtificari non potero, cũ ſint merita mea mala; non gratia digna, ſed pęna; nõ indulgentia, ſed iudicio. Si.n. iniquitates obſeruaueris dñe: dñe quis ſuſtinebit? quaſi nullus omnino. Ergo, ne intres in iudiciũ cum ſeruo tuo. mecũ videlicet qui ſum vtiq; ſeruus tuus. quia nõ decet dñm in iudicium intrare cũ ſeruo. præſertim immenſum cũ infimo, de quo, pręter iudicium, poteſt omnino ſuũ beneplacitum adimplere. Nec expedit ſeruo, vt tu, qui es dñs omnium, in iudicio cum ipſo intres: quia in conſpectu tuo.i. corã te qui conſpicis vniuerſa. qm̃ oculis tuis omnia nuda ſunt & aperta: non iuſtificabitur omnis viuens in hac carne mortali. Nullus eſt.n. in hac vita præſenti, qui non ſit aſtrictus vinculis peccatorũ. vnde, Si dixerimus, quod peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Nam in multis offendimus omnes; Salomone teſtante. Quis poteſt dicere mundũ eſt cor meũ? purus ſum a peccato? nec infans vnius diei ſine peccato eſt ſuper terram. Ille aũt intrat in iudiciũ cũ dño, qui iuſtitiã ſuã ſtatuens, nõ eſt iuſtitię diuinæ ſubiectus. De qualibet dicit Propheta. Quid vultis mecũ in iudicio contendere? Omnes dereliquiſtis me, dicit dñs. Ego igitur nolo tecum contendere in iudicio, qui meã iuſtitiã nõ conſtituo: ſed iuſtitiam meam damno; ſciẽs quod in conſpectu tuo nõ iuſtificabitur omnis viuens. Periculoſum eſt igitur omni viuenti corã te cauſam agere criminalem, quia, cũ ſis potentiſſimus, manus tuas nemo põt effugere. cũ ſis ſapientiſſimus, oculos tuos nihil põt latere. cũ ſis iuſtiſſimus, animũ tuũ nullus poteſt corrumpere, coram quo accuſatrix eſt cõſcientia rea, & mens; aduocatrix ratio; teſtis memoria; & tu iudex, qui es iuſtus, potens, & ſapiens: immo iuſtitia, potẽtia, & ſapientia: reddenſq; ſecundũ opera ſua. Sed dicet aliquis. Nonne in hac vita mortali ſunt aliqui iuſti, qui etſi non omnino ſint a peccatis

S veniali-

venialibus liberi,ſunt tamē a criminalibus liberati: nūquid tales poſſent iuſto iudicio condemnari? Quomodo verum eſt quod in conſpectu Dei nōn iuſtificabitur omnis viuens? Poſſet forſitan reſpōderi, quod ſicut eſt bona mors;ita & mala vita. De iſta dicitur. Fortis eſt vt mors dilectio: & dura ſicut infernus ęmulatio. Aquæ multę non potuerunt extinguere cha ritatem. Mortui eſtis,& vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto. De illa le gitur. Vidua quæ in delicijs viuit, mortua eſt. Et filius prodigus qui abijt in regionē longinquam,diſſipauit omnem ſubſtantiā ſuam viuendo luxu rioſe. Qui ergo viuunt ſibi,non Chriſto; carni, non ſpiritui; mundo,non Deo:hi profectò in cōſpectu Dei iuſtificari nō poſſunt, niſi prius moriantur ſibi,vt viuant Chriſto;moriātur carni,vt viuant ſpiritui;moriantur mū do,& viuant Deo. Taliter iſte pęnitens nouerat ſe vixiſſe,quo circa petebat,vt dominus in iudiciū nō intraret cū ipſo:quia in conſpectu eius non iuſtificabitur omnis homo taliter viuens. Porro cum nemo iuſtificetur niſi ex dono gratię,patet quod nullus iuſtificatur ex merito vitæ. Nā infuſio gratiæ proprie iuſtificatio appellatur. quam dominus nulli concederet, ſi eum ſecundū meritorum exigentiam iudicaret. Vel de iudicio cōparationis poteſt intelligi, vt ſit ſenſus. In conſpectu tuo. ideſt in comparatione tui non iuſtificabitur, hoc eſt,non apparebit iuſtus omnis viuens, ſiue Angelus,ſiue homo. Vnde nō additur aliquis ſpiritualis animus ſubſtātiuus:vt intelligatur de omni omnino viuente, quoniā in conſpectu eius nō aſtra ſunt munda. Vnde beatus Iob. Vere ſcio quod non iuſtificabitur homo comparatus Deo. Et ſi innocentem me oſtendero,prauū me comprobabit. nam omnis mundicia creaturæ immunda eſt cōparata munditiæ creatoris. propter quod ab eodē ſancto Iob dicitur. Si lotus fuero quaſi aquis niuium,& fulſerint velut mūdiſſimæ manus meę: tamen ſordibus me intinges:& abhominabuntur me veſtimenta mea. Sicut.n.ſtella,comparata ſoli,non lucet:& argentū comparatum auro vileſcit. Sic imò incōparabiliter magis in conſpectu Dei non iuſtificabitur omnis viuens. Ergo exaudi orationē meam,vt liberes me a perſequētibus me. *Quia perſecutus eſt inimicus animā meam:humiliauit in terra vitam meam.* Quantū ad literā videtur innuere ſe dimicaſſe cum hoſte:ſed ab eo conuerſum fuiſſe in fugam. Quia perſecutus eſt(inquit)animam meam proſtratum in interitu: quia humiliauit in terra vitā meā. cōcluſum in carcere:quia collocauit in obſcuro, non vtiq; amplo,& claro,ſed tenebroſo, & arcto, ſicut tumulus mortuorū. vnde ſubiūgit. *ſicut mortuos ſeculi.* Et ideo præ anguſtia carceris Anxiatus eſt in me ſpiritus meus. Et præ ipſius obſcuritate,in me turbatū eſt cor meū. præſertim ex recordatione felicitatis antiquæ, quia memor fui dierū antiquorū,quibus florere ſolebā. Vnde, Meditatus ſum in omnibus operibus tuis; quibus me recolo proſperatū. Et ēt meditabor in factis manuū tuarū,quibus me deſidero proſperandū. Et merito,quia tantā patior in carcere ipſo miſeriā. quia præ ariditate ſitis expādi manus meas ad te. Quoniam anima mea eſt tibi ad te ſuſpirās,ſicut terra ſine aqua, Et niſi

protinus liberaueris, in breui animã exalabo. Quare velociter exaudi me. quia iã defecit ſpiritus meus. ergo, Ne auertas faciẽ tuã a me. quia, ſi auer tis, ſimilis ero deſcẽdentibus in lacũ. velut in profundo ſubmerſus. vnde liberare ne differas vltra diẽ. ſed auditã mihi fac miſericordiam tuã: quia nõ in me, ſed in te ſperaui domine. Et cum eduxeris me de carcere, Notã mihi fac viam in qua ambulem: quia nõ ad alium, ſed ad te leuaui animã meam. Et ne ab inimicis meis iterum comprehendar, Eripe me de inimicis meis: quoniã ad te cõfugi, tanquam ad munimentum ſecurum. Quare doce me facere voluntatem tuam. vt in nullo illam offendam, quod tuam defenſionẽ amittam: quia tu, nõ alius, es Deus protector meus. Spero igitur quod ſpiritus tuus bonus deducet me in viam rectam: ne aberrem ab itinere recto. vt ſic ad te cito perueniã. Et propter nomen tuum domine, quod in meum auxilium inuocaui, tu viuificabis me, quaſi iã mortuũ præ nimia miſeria, quam ſuſtineo. Et hoc facies nõ in iuſtitia mea: ſed in æqui tate tua: ſic igitur educes de tribulatione, quam patior, animam meam. & in miſericordia tua, nõ ex meritis meis, diſperdes omnes inimicos meos, quaſi vagos & profugos ſuper terrã. Et perdes omnes qui tribulãt animã meã. hac profecto de cauſa; quoniã ſeruus tuus ego ſum. Et tu dñe ſeruos tuos vindicas, & defendis. Ait ergo. *Perſecutus eſt inimicus animam meam.* Secũda pars in qua narrat & illa quæ patitur, & illa quæ agit. patitur enim perſecutionem in anima. vnde, *Perſecutus eſt inimicus animam meam.* humiliationem in vita. unde, *humiliauit in terra vitam meam.* Obſcuritatẽ in carcere. vnde, *Collocauit me in obſcuro ſicut mortuos ſeculi.* Anxietatẽ in ſpiritu. vnde. *Anxiatus eſt in me ſpiritus meus.* Et turbationem in corde. vnde, *Turbatũ eſt cor meũ.* Agit autẽ memoriã de diebus antiquis, quibus ipſe in tẽpore floruit. vnde, *Memor fui dierũ antiquorũ.* De diuinis operibus, quibus Deus ſeculũ cõdidit. vnde, *Meditatus ſum ĩ omnibus operibus tuis.* Et de factis dominicis, quibus Chriſtus mundũ redemit. vnde, *In factis manuũ tuarũ meditabor.* Agit ẽt de manibus ad orationẽ extẽſis. vnde, *Expãdi manus meas ad te.* Ac de ſpiritu ad deſideriũ inflãmato. vnde, *Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.* Perſecutus eſt igitur inimicus animã meã. nõ vnus tantum, ſed multiplex. Dæmõ, & homo, mũdus, & caro, vitiũ, & peccatũ. propter quod alibi dicit. Inueterani inter oẽs inimicos meos. Et, reſpice inimicos meos qm̃ multiplicati ſunt. & perſequẽdo me, multũ inualuit contra me: qm̃ humiliauit in terra vitam meam. i. in terrenis uoluptatibus: vt terrã comederẽ quaſi ſerpens maledictus a Deo. Sicut eſt qui cõſpicit cęleſtia, exaltatur ad cęlum: ita qui terrã deſiderat, humiliatur ad terram. Ille vero, qui ſuffodit in terra talentũ, meruit a dño reprobari. Ad hoc. n. tẽdit perſecutio inimici, vt a ſpe cęleſtiũ deijciat animã ad cõcupiſcentiam ter renorum. Vita Chriſtus, qui de ſe dicit. Ego sũ reſurrectio & vita. Vita naturæ. vnde, ſpirauit in faciẽ eius ſpiraculum vitæ. Doctrinæ. vnde, Cibauit eum dñs ſpiritu ſapientiæ, & intellectus. Gratiæ. vnde, Viuo ego iam non ego: viuit vero in me Chriſtus. Glorię. vnde, Hęc eſt vita ęterna, vt cogno-

ſcant te ſolum verum Deum,&,quem miſiſti, Ieſum Chriſtũ. Sunt & hominũ multæ vitæ. vt actiua, cõtemplatiua, regularis, & ſecularis, & huiuſmodi. vnde legitur, Melior eſt miſericordia tua ſuper vitas. Eſt præterea vita culpæ. vnde, Abijt in regionẽ longinquã, & diſſipauit oẽm ſubſtantiam ſuam viuẽdo luxurioſè. Miſeriæ. vnde, Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. Pœnæ. vnde, Laudaui magis mortuos quã viuentes. Et gehennæ. vnde, Laborauit in æternũ, & viuet in finẽ. Non ſolum autẽ humiliauit in terra vitam meam. Sed etiã, ***Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſeculi, & anxiatus eſt in me ſpiritus meus: & in me turbatum eſt cor meum.*** Redde ſingula ſingulis. Anxiatus eſt (inquit) in me ſpiritus meus: qm̃ inimicus meus quãtum fuit in ſe, humiliauit in terra vitã meam: & in me turbatũ eſt cor meũ; quia collocauit me in obſcuris.i.in tenebris vitiorũ, quæ mentẽ obtenebrant, & obſcurant: quemadmodum de peccatoribus dicit Apoſt. quod, Obſcuratum eſt inſipiens cor eorũ. ***Collocauit*** (inquam) ***me in obſcuris, ſicut mortuos ſeculi.*** hoc eſt ſicut homines ſeculares mortuos in peccatis. In corpore quidẽ viuentes quantũ ad ſeculum, ſed in anima mortuos quantũ ad Deum. Vnde ſuũ cognoſcens periculũ, ait. ***Anxiatus eſt in me ſpiritus meus.*** Vehementi timore correptus inquit. Et in me turbatum eſt cor meum, ingenti dolore cõpunctum. Non ſolũ autẽ infra me, ſed etiã cõtra me anxiatus eſt in me ſpiritus meus: in me turbatum eſt cor meum. Quia ego huius anxietaris & turbationis ſum cauſa: qui culpabiliter egi, vnde mihi cordis turbatio, & anxietas ſpiritus prouenerũt. Non refundo culpã in aliũ, ſed meipſum accuſo, vt merear indulgentiam facilius obtinere.. Ne verò deſperationẽ incurram, ſed conſolationẽ inueniam. ***Memor fui dierũ antiquorum: meditatus ſum in omnibus operibus tuis: & in factis manuum tuarum meditabar.*** Magna eſt cõſolatio inter tribulationũ anguſtias miſerationũ dñi recordari. Et ideo memor fui dierũ antiquorum, quibus Deus antiquis patribus multa cõſolationũ remedia præſtitit ab antiquo. ***Et meditatus ſum in oĩbus operibus tuis,*** quę ad creationẽ pertinẽt, & naturã; ita vt vniuerſitas extendatur nõ ad ſingula generũ, ſed ad genera ſingulorũ. Et ẽt, ***meditabor in factis manuum tuarum.*** pertinentibus ad redẽptionem, & gratiã, quę fecerunt proprię manus tuę. Ex quibus oĩbus ſpem liberationis cõcipio in varijs tribulationibus cõſtitutus. Et ideo, ***Expandi manus meas ad te: anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Velociter exaudi me.*** Cõfidenter igitur expandi ad te manus meas. quia tu dignanter expãdiſti pro me manus tuas in patibulo crucis extenſas: & ego manus meas in formam crucis expandi glorians cum Apoſtolo, in cruce tua dñe Ieſu Chriſte, quę mihi ſalutis extitit cauſa. Expandi etiã manus meas.i. affectus, & opera dilataui, quæ prius erant quodam modo cõtractæ, dum minus de liberatione ſperabã.

Manus hominis multiplex. Manus hominis multiplex. Operationis. vnde, Manus meæ ſtillauerunt mirrhã. Et labores manuum tuarum mãducabis. Orationis. vnde, Leuate puras manus in oratione. Cumq; leuaret Moyſes manus in oratione, vincebat

cebat Iſrael. Contẽplationis.vnde,Manus hominis ſub pennis eorum.Et ſtellio manibus nititur,& moratur in ędibus regum.Curationis.vnde,Super ægros manus imponent,& bene habebunt. Et dedit illi manũ,& erexit eá. Laudationis.vnde,Oẽs gentes plaudite manibus. &, flumina plaudent manibus in idipſum. Ideo autẽ manus ad cęlum in oratione expandi: qm̃ anima mea eſt tibi ſicut terra ſine aqua,quæ carens humore virtutum,germen boni operis non producit.vnde,Deſiderat imbrẽ, vt germinet irrigata. Ne verò prorſus areſcat,& ſterilis fiat, velociter exaudi me: ne ei rorem gratiæ differas inſtillare. ***Domine defecit ſpiritus meus, ne auertas faciem tuam a me,& ero ſimilis deſcendentibus in lacum.*** Tertia pars in qua exprimit illa,quæ poſtulat,& poſtulandi cauſas exponit. Poſtulat primo diuinã a ſe faciẽ nõ auerti.vnde,Nõ auertas faciẽ tuã a me. Cauſamq; ſubiungit; quia ſi auertis,ſimilis ero deſcendentibus in lacum. Secundo poſtulat miſericordiam ſibi adeſſe diuinã.vnde, Auditum fac mihi mane miſericordiam tuã. Et cauſam aſſignat,quia in te ſperaui dñe. Tertiò poſtulat viam,in qua ambulet fieri ſibi notam.vnde, Notam fac mihi viam, in qua ambulem. Redditq; protinus cauſam. Quia ad te leuaui animam meam. Quartò poſtulat ab hoſtibus liberari. vnde, Eripe me de inimicis meis. Et cauſam oſtendit. Qm̃ ad te cõfugi.Quintò poſtulat edoceri diuinã facere voluntatẽ. Doce me facere voluntatẽ tuam. Et ſtatim exprimit cauſã. Quia tu es Deus meus. Verè itaq; dñe anima mea eſt ſicut terra ſine aqua: quia defecit ſpiritus meus nõ a vita naturæ, ſed gratiæ, quã per peccatum amiſi. vel, Exaudi me dñe, quia defecit ſpiritus meus.i.factus ſum pauper ſpiritu,deficiente ſuperbia,& proficiente humilitate. Quare nõ auertas faciẽ tuã.i.benignitatem tuã a me.Sed reddas humili,qđ abſtuliſti ſuperbo. Etenim ſi faciẽ tuam auertis, ero ſimilis deſcendentibus in lacum.i.in profundum peccati,de quo alibi dicitur. Impius,cum venerit in profundum peccatorum,cõtemnit.quia ſine ſpe venię licentiã ſibi peccandi proponit,laxatis iniquitatum habenis.vel, Ero ſimilis deſcendentibus in lacum.i.vnus ex reprobis deſcendentibus in infernũ. Eſt.n.lacus culpæ. vnde,Saluaſti me a deſcẽdentibus in lacum. Miſeriæ.vnde,Eduxiſti me de lacu miſeriæ,& de luto fęcis. Et gehennæ.vnde,Æſtimatus ſum cum deſcẽdentibus in lacum. Ergo,ne auertas faciẽ tuã a me. ***Auditã fac mihi mane miſericordiã tuã:quia in te ſperaui domine.*** Mane.i.in ortu lucis. in infuſione videlicet gratiæ fac mihi auditã miſericordiã tuam.i.fac me audire,hoc eſt intelligere illam, quæ lucẽ veritatis, & charitatis facit animã corruſcare.Vel mane reſurrectionis,poſt finem ſeculi,fac me audire miſericordiã tuam, videlicet verbum illud miſericordiæ tuæ plenum. Venite benedicti patris mei,&c. Qm̃ in te ſperaui dñe,vt mihi cõferas,& gratiam in præſenti,& gloriam in futuro.Vt autem ad illam recto tramite valeam peruenire. ***Notam fac mihi viam in qua ambulem: quia ad te domine leuaui animam meã.*** Hoc vtiq; fecit Deus cũ propheticum ſermonem oſtendit,cui,ſicut Petrus Apoſt.ait. Debemus intendere quaſi lucernæ in caligi-

Lacus variè dicitur.

caliginoſo loco donec illuceſcat dies.Ipſe nãq; viã veritatis oſtẽdit.i.fidẽ catholicã,per q̃ bonis operibus ambulare debemus,vt perueniamus ad vitã.Qui vero per aliam viam pergit,vt Iudæus,hæreticus,vel paganus,ipſe profectò nõ tendit ad vitam:ſed vadit ad mortẽ. Is quoq; qui eſt via,veritas,& vita,notam fecit ſe viam, per q̃ accedamus ad ipſum vitam, cũ deitatis lumẽ in humanitatis teſta propoſuit;vt per formam ſerui procedamus ad formam Dei,ad lumen puriſſimum,verbum qđ erat in principio apud Deũ.Hanc ergo viam,in qua ambulẽ,notam fac mihi.Et certe debes:quia ad te leuaui aĩam meam,non ad mundum, cucurri offerẽs vas ad fontẽ,vt impleas illud aqua ſalientis in vitam æternam.Nullus ergo de ſuo præſumat ingenio,ſuam ſibi ſcientiam ſufficere ad cognoſcendum viam,per q̃ tẽdat ad patriã,quia nõ ſunt in homine viæ eius.ſed a dño viȩ hominis diriguntur.Eſt autem via,quæ vĩ homini recta,nouiſſima autem eius ducũt ad interitum.Ergo notam fac mihi viam,in qua ambulem,quia ad te dñe leuaui animam meam. Nõ eum continui quaſi ſufficientem in me:ſed leuaui eam velut inſufficientem ad te,& ad cognoſcẽdum viam,in qua ambulem,a te poſtulem intellectum. vnde, leuaui eã ad cȩleſtia de terrenis. Nam omnȩ datum optimum, & omne donum perfectũ deſurſum eſt deſcendens a patre luminum. In ipſa vero ſalutis via.*Eripe de inimicis meis domine,ad te cõfugi:doce me facere voluntatẽ tuã,quia Deus meus es tu.* Multi ſunt inimici,qui obſident viam,vt deuiare faciant uiatores inuiſibiles, & viſibiles:ſpirituales,& corporales.De his omnibus inimicis eripe me, ne impediant uiam meam.Qm̃ ad te cõfugi,qui es refugium ſperantium in te dñe.Nemò quippe te poteſt effugere domine.vnde quilibet ad te debet confugere,qui,ad te venientes,foras non eijcis:ſed intrare permittis. Et ne a te vltra recedam,doce me per ſpiritum ſanctum tuum,qui eſt vnctio docens de omnibus,facere volũtatem tuam.i.implere prȩcepta tua. Voluntas.n.Dei,quæ Deus eſt,& beneplacitum appellatur,illa non fit,ſed facit omnia quæcunque vult fieri in cȩlo,& in terra, in mari,& in abiſſo. Hæc vtiq; vna eſt: ſed eius multa ſunt ſigna,de quibus pluraliter dr̃.Magna opera dñi: exquiſita in omnes voluntates eius.Item quæ ſunt conſilium, & præceptum,de quibus ait, Doce me facere voluntatem tuam.vt illud agam.quod tu conſulis,& præcipis faciendum. Ad te confugi,quia tu es Deus meus.Ad aliũ quippe fugerem,ſi ab alio factus eſſem,ſed quia tu es Deus meus creator meus,ad te cõfugi.Quare doce me facere voluntatem tuam,quia tu es magiſter,& doctor meus: *Spiritus tuus bonus deducet me in terrã rectã; propter nomen tuũ viuificabimur in æquitate tua.*Quarta pars,in qua circa ſe diuina beneficia cõmendat,quia Deus erit ductor ipſius.unde,Spiritus tuus bonus deducet me in uiam rectam.Viuificator ipſius.vnde,Viuificabis me in æquitate tua. Liberator ipſius,quia educes de tribulatione animam meam.Et ultor ipſius.quia diſperdes omnes inimicos meos.Qui ergo prius liberationis ſpẽ cõceperat,iam obtinet certitudinem.unde ſecure dicit.Spiritus tuus bonus duducet me in viã rectã.

Eſt

Eſt ſpiritus diuinus, de quo dicitur: Spiritus eſt Deus: & eos, qui adorãt, in ſpiritu & veritate oportet eos adorare. Specialiter autem tertia in trinitate perſona. Tres ſunt qui teſtimonium dant in cęlo: pater, verbum, & Spiritus ſanctus. Et hi tres vnum ſunt. Spiritus angelicus. vnde, Qui facit angelos ſuos ſpiritus. & oẽs ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi. Spiritus humanus. vnde, In eius manu eſt anima oĩs viuẽtis: & ſpiritus vniuerſæ carnis hominis. Spiritus dęmoniacus. vnde, Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem: ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cęleſtibus. Spiritus animalis. vnde, Quis nouit ſi ſpiritus filiorũ Adam aſcendat ſurſum, & ſpiritus iumentorũ deſcendat deorſum. Itẽ ſpiritus gratiæ. vnde, Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Et ſpiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis. Spiritus prophetiæ, vnde, Spiritus prophetarũ erat ei ſubiectus. Spiritus ſcripturæ. vnde, Litera occidit, ſpiritus aũt viuificat. Et ſpiritus intelligentiæ. vnde, Verba, quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Rurſus ſpiritus poteſtatis. Dñs Ieſus interficiet eũ ſpiritu oris ſui. Spiritus voluntatis. vnde, Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cũ eo. Spiritus indignationis. vnde, Nõ permanebit ſpiritus meus in homine in æternũ, quia caro eſt. Et ſpiritus cõtẽplationis. Eleuauit me ſpiritus inter cęlũ, & terrã: & adduxit me in Hieruſalẽ in viſione Dei. Amplius, ſpiritus virtutũ. vnde, Requieſcet ſuper eũ ſpiritus ſapiẽtiæ, & intellectus, &c. Spiritus vitiorũ. vnde, Vidi de ore draconis, & de ore beſtię, & de ore pſeudoprophetæ tres ſpiritus immundos exire in modũ ranarũ. Et ecce duę mulieres egrediẽtes, & ſpiritus in alis earũ: hi ſunt ſuperbiæ, cenodochiæ, & huiuſmodi. Spiritus ægritudinũ. vnde, Ecce mulier q̃ habebat ſpiritũ infirmitatis annis decẽ & octo. Et ſpiritus tẽpeſtatũ. vnde, Spiritus procellarũ pars calicis eorũ. Porrò ſpiritus tuus bonus deducet me in viã rectã. Hic eſt, qui mihi viã, ꝑ quã ambulẽ, facit notã, & tuã me docet facere voluntatẽ, qm̃ ipſe me in vi'ã rectã deducet. Bonus quidẽ in ſe, quia eſt ipſa bonitas, & bonus in nobis, quia nos facit bonos. O quã bonus, quã pius, & quã benignus, quam dulcis, quã ſuauis, & quã iucundus eſt ſpiritus tuus dñe his, qui te diligũt ex corde puro, & cõſciẽtia bona, & fide nõ ficta. Hic deducet me in viam rectam. i. in viam mandatorũ tuorũ, per quam recte itur ad patriam. Poteſt & ſpiritus Dei bonus intelligi bonus angelus, qui datus eſt ad cuſtodiam ipſe quidẽ deducet in vi am rectam. Siquidẽ ſpiritus meus malus me deduxit in viã prauam, ſed ſpiritus tuus bonus me deducet in viam rectam, nõ ꝑp meritũ meũ, ſed ꝑp nomen tuum. i. vt oẽ impleas nominis tui, qđ eſt Ieſus. i. Saluator. Ego quippe me occidi per culpam, tu verò me iuſtificabis per gratiam, ſed ipſa gratia nõ erit ſine iuſtitia; q̃a viuificabis me in equitate nõ mea quidẽ, ſed tua, ſicut ſuperius eſt oſtenſum. Vel, viuificabis me in ęquitate tua, ꝑp nomen tuũ; vt nominatus inde glorioſè lauderis: iuxta qđ alibi dicitur. Nõ nobis dñe nõ nobis, ſed nomini tuo da gloriam. ***Et educes de tribulatione animã meã, et in miſericordia tua deperdes oẽs inimicos meos.***

Spiritus multipliciter dicitur.

Quamdiu

Quamdiu anima in hoc mortali corpore manet incluſa, multis afflictionibus tribulatur. Et cum ab illo educitur carcere, de tribulatione huius mundi liberatur. vtinam libera, ne grauiorem tribulationem incurrat. propter qđ alibi Pſalmiſta dicebat. Educ de carcere animam meā ad confitendum nomini tuo. Et Paul. Apoſt. Infęlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Hoc itaq; fit cum remiſſione peccatorum indulta. Deus animam de corpore iubet exire, quaſi de carcere liberata, & in miſericordia tua, quantum ad me, qui non merui; diſperdes omnes inimicos meos, vt vltra mihi nocere non poſſint. De ſpiritualibus inimicis, .i. dęmonibus abſq; dubio verum eſt quod omnes diſperdes; & de corporalibus quoq; oēs qui vſq; ad mortem ſuam perſeuerauerint inimici. Notanda ſunt autem quæ dicuntur in fine pręcedentis verſus, & fine ſequentis. Nam ibi dicitur, Iuſtificabis me in ęquitate tua. Et hic dicitur, In miſericordia tua diſperdes inimicos meos. Cum potius videatur quod ad iuſtificandū merita, & perdendum ęquitas debeat pertinere. Sed vtrunq; pertinet ad vtrunq;, qm̄ omnes vię dn̄i miſericordia ſunt & veritas. Propter quod ei miſericordiam & iudicium Pſalmiſta cantabat. Quia verò quidam inimicorum meorum prædeſtinati ſunt ad vitam æternam, & ad æternam mortem aliqui reprobati; de prædeſtinatis optandi animo dico quod in miſericordia tua .i. per effectum miſericordiæ tuæ diſperdes inimicos meos .i. eorum omnes inimicitias, vt fiant de inimicis amici, ſecundum illud quod legitur alibi. Verte impios, & non erunt. De reprobatis autem dico ſpiritu prophetandi. ***Et perdes omnes qui tribulant animam meam: quoniam ego ſeruus tuus ſum.*** Omnes huiuſmodi perdes in gehenna ignis æterni, qui obſtinato corde tribulant animam meam: qm̄ ſeruus tuus ego ſum .i. in pęnā peccati, quo me ſeruum tuum nequiter perſequuntur. Vel perdes omnes, qui propterea tribulant animam meam, qm̄ ſeruus tuus ego ſum, quonim tibi ſeruio. Eſt & hoc graue peccatum propterea perſequi aliquem, qm̄ ſeruit Deo. Exultatiua concluſio qualiberationem animæ ſuæ, ac perditionem inimicorum ſuorum Deo inſpirante prædicit. Quoniam in humanis operibus nihil eſt ex omni parte perfectum, benigni huius operis quæro lectorem, quatenus ſi quid in eo dignum inuenerit, diuinæ gratiæ totum adſcribat. Quicquid autem in ipſo cognouerit minus dignum, ad humanum referat imperfectum. Rogans humiliter, vt ipſe pro me intercedat apud pijſſimum patrem, & iuſtiſsimum iudicem: vti plenam mihi concedat indulgentiam peccatorum, per virtutem veræ, ac ſalutiferæ pęnitentiæ, quam in hac pęnitentialium expoſitione Pſalmorum, vtcumq; deſcripſi ad laudem, & gloriam nominis Ieſu Chriſti, Qui cum Patre, & Spiritu ſancto viuit, & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum benedictus. Amen.

Explicit expoſitio Diui Bernardi in ſeptem Pſal. pœnitentiales.

BIBLIOTECA N. ROMA VITTORIO EM.

4-3-12